การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทดำ บ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

โดย

นายจตุพล ทองสกล

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทดำ บ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

โดย
นายจตุพล ทองสกล

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาโท

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2553
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE EXISTENCE OF THAI DAM ETHIC IDENTITIES IN BAN - HUATHANON TAMBON DON – PHUTCAHR AMPHOE DON - TUM, CHANGWAT NAKHONPATHOM

By

Jatupol Tongsakol

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF ARTS

Program of Public and Private Management

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2010

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทดำ บ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ” เสนอโดย นายจตุพล ทองสกล เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

……..
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ธารทัศนวงศ์)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.ธนินท์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ)
...../...../.....

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สันติภาพ คำสะอาด)
...../...../.....

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์)
...../...../.....

มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยการจัดการ
ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

50601305 : สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน
คำสำคัญ : การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์/ชาวไทดำบ้านหัวถนน

จตุพล ทองสกล : การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทดำ บ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผศ.ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์. 212 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ประวัติความเป็นมา บริบทชุมชน และอัตลักษณ์ของชาวไทดำ บ้านหัวถนน 2) การดำรงอัตลักษณ์ของชาว ไทดำ บ้านหัวถนน 3) การสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอัตลักษณ์ของ ชาวไทดำบ้านหัวถนน โดยการสัมภาษณ์ระดับลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ชาวบ้านไทดำหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่10 ตำบลดอนพุทรา อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิต ชาวไทดำบ้านหัวถนน ผู้สนับสนุนที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ จำนวนทั้งสิ้น 45 คน เป็นการศึกษาที่ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการรวบรวมเอกสาร การลงพื้นที่จริงโดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล จำแนกแยกแยะประเด็นข้อมูลตามวัตถุประสงค์วิเคราะห์และนำเสนอโดยการบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า

ชาวไทดำบ้านหัวถนนอพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรีเพื่อจับจองที่ดินทำกิน ร้อยกว่าปีที่ผ่านจนถึงปัจจุบันมีชาวไทดำอาศัยอยู่หลายร้อยครอบครัว ในอดีตชาวไทดำมีอาชีพทำนาแต่ปัจจุบันการส่งบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นทำให้ไม่มีผู้สืบต่ออาชีพดังกล่าว จึงทำให้ขายที่นาเพื่อประกอบอาชีพอื่น ด้านการดำรงอัตลักษณ์พบว่าอัตลักษณ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนนมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แต่ยังคงดำรงอัตลักษณ์ในเรื่องของความเชื่อต่อผีบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องขวัญ การสืบทอดประเพณีการเสนเรือน งานศพ การปาดตง เป็นต้น ทั้งยังมีการอนุรักษ์เผยแพร่โดยการจัดทำพิพิธภัณฑ์แต่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร ทั้งนี้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนได้สนับสนุนในการจัดงานสืบสานวัฒนธรรมไทดำ รวมทั้งสภาวัฒนธรรมจังหวัดสนับสนุนในการสร้างเรือนพักชาวไทดำเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นต้น

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2553
ลายมือชื่อนักศึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ .....

50601305 : MAJOR : PUBLIC AND PRIVATE MANAGEMENT
KEY WORD : THE EXISTENCE ETHNIC IDENTITIES/THAI DAM BAN - HUATHANON
JATUPOL TONGSAKOL : THE EXISTENCE OF THAI DAM ETHIC IDENTITIES IN BAN - HUATHANON TAMBON DON - PHUTCAHR AMPHOE DON - TUM, CHANGWAT NAKHON PATHOM. THESIS ADVISOR : ASST.PROF.PHITAK SIRIWONG,Ph.D. 212 pp.

This study aims at studying in 1) history, community content, and identity of Thai Dam Ethnic in Banhuathanon 2) existence of Thai Dam Ethnic identities in Banhuathanon 3) institute support and concerned condition for existence of Thai Dam Ethnic identities in Banhuathanon. In-depth interview was conducted in 45 persons consisted of Thai Dam villagers addressed Moo 1, 6, 8, and 10 Tambon Don-Phutsa, Amphoe Muang, Changwat Nakhonpathom, the founder of Thai Dam life style Museum, and other support person. The study used the qualitative technique collecting data by study secondary data, observe in field work, interview, and group conversation. The researcher determined data content, specified data follow by the objective, analyzed, and oral presented. The result is as follow.

One hundred year ago, Thai Dam Ethnic in Banhuathanon had migrated from Changwat Petchburi. There are approximately 100 families existing in the present. In the past, the main occupation was rice agriculture. But they sold their farmland and have changed their occupation. Since their children have high level education, nobody would like to do agriculture anymore. For existence of Thai Dam ethnic identities, it has been adapted continuously except ancestral spirits, Kwan, Sen Roen, federal, and Pad Tong believes. In addition, they established the museum to preserve and promote their identities, however, it is not sufficient. The department of local administration and some private sectors have supported the Thai Dam culture, as well as the Cultural Senate of Changwat has supported to establish Thai Dam house style to be a learning center of the community.

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

Department of Public and Private Management Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2010
Student's signature .....
Thesis Advisor's signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิ พนธ์เล่มนี้ สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือและสนับสนุนจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่งและของขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์ อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ซึ่งกรุณาสละเวลา ให้ความรู้และคำแนะนำตลอดการทำวิจัย

ขอขอบคุณชาวบ้านไทดำบ้านหัวถนน ทุกท่านที่ให้มิตรภาพและความอบอุ่นในทุก ๆ วันของภาคสนามโดยเฉพาะคุณประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง ที่ให้ข้อมูลเท่าที่มีอยู่และได้แนะนำผู้วิจัยกับชาวไทดำในหมู่บ้าน

ขอขอบคุณองค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทราที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ บริบททั่วไปของหมู่บ้านชาวไทดำแห่งนี้และ โรงเรียนบ้านหัวถนนที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณนางสาวกฤตติยา สัตย์พานิชที่คอยช่วยเหลือทั้งทางด้านข้อมูล รวมทั้งความช่วยเหลือทุกอย่างที่ต้องการ

ขอขอบคุณคุณพ่อ คุณแม่ พี่ น้องและเพื่อน ๆ ที่คอยให้การสนับสนุน ช่วยเป็นกำลังใจและส่งแรงใจในการทำวิจัยมาโดยตลอด

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... จ

กิตติกรรมประกาศ ..... ฉ

สารบัญภาพ ..... ฌ

บทที่

1 บทนำ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

วัตถุประสงค์การวิจัย 5

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 5

ขอบเขตการวิจัย 6

ข้อจำกัดทางการศึกษา 9

นิยามศัพท์เฉพาะ 9

2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 11

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม 11

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ... 16

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ 22

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการดำรงอัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์ 26

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 34

3 วิธีดำเนินการวิจัย 42

วิธีที่ใช้ในการวิจัย 42

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 43

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 43

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 44

การตรวจสอบข้อมูล 48

การวิเคราะห์ข้อมูล 48

4 ผลการวิจัย 49

บริบทชุมชน 49

อัตลักษณ์และการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนน 57

ผลงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมรดกวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทที่ หน้า

การดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนนในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ 103

ผู้สนับสนุนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำรงอัตลกัษณ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนน ... 119

5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 129

สรุป 129

อภิปรายผล 133

ข้อเสนอแนะ 135

บรรณนานุกรม 137

ภาคผนวก 140

ภาคผนวก ก 141

ภาคผนวก ข 177

ภาคผนวก ค 201

ประวัติผู้วิจัย 212

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	บ้านของชาวไทดำเป็นบ้านไม้ ยกใต้ถุนสูง มีหน้าต่างเพิ่มมากขึ้น และหลังคาปูกระเบื้อง	58
2	บ้านของชาวไทดำที่เป็นแบบครึ่งปูนครึ่งไม้สองชั้น ไม่มีใต้ถุน	58
3	การแต่งกายของหญิงชาวไทดำบ้านหัวถนนในชีวิตประจำวัน	60
4	การแต่งกายของชายชาวไทดำบ้านหัวถนนในชีวิตประจำวัน	60
5	การแต่งกายของคุณยายชาวไทดำบ้านหัวถนนในชีวิตประจำวัน	61
6	การแต่งกายของคุณตาชาวไทดำบ้านหัวถนนในชีวิตประจำวัน	61
7	เครื่องจักสานต่าง ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาของชาวไทดำในพื้นที่	68
8	ปานเผือนที่ยังไม่ได้ประกอบ ต้องใช้ในพิธีเสนเรือนของชาวไทดำ	68
9	ตะค่องใส่ปลาที่ชาวไทดำในพื้นที่เป็นคนสานเอง	69
10	คุณยายแก้ว ออเขาย้อย กำลังทอผ้าซิ่นลายแตงโม	69
11	คุณยายบุญ อินทร์เขาย้อย กำลังทอผ้าซิ่นลายแตงโม	70
12	คุณยายกำ ออเขาย้อย กำลังนั่งกรอด้าย	70
13	ภายในบริเวณวัดดอนพุทรา	71
14	บริเวณทางเข้าวัดหัวถนน	72
15	ภายในบริเวณวัดหัวถนน	72
16	ชาวไทดำมาทำบุญและถือศีลในทุกวันพระที่วัดหัวถนน	73
17	ศาลพระภูมิที่ชาวไทดำนิยมสร้างไว้เกือบทุกบ้าน	73
18	ภายในกะล่อหองของบ้านที่เป็นชนชั้นผู้น้อย	74
19	เครื่องประจำตัวของเด็กแรกเกิดผู้ชายจะมีกระพ้อ ผู้หญิงจะมีพัด ธนู จิ้กง และถุงหมาก	75
20	ศาลพ่อปู่ประจำหมู่บ้าน	75
21	นางบุญเยือน พริ้มประเสริฐ เจ้าของบ้านที่ทำการเสนเรือน	78
22	นายธีรวัฒน์ พริ้มประเสริฐเป็นคนนำเสื้อออกเสน และเหล่าญาติ ๆ	79
23	นางป้อม พริ้มประเสริฐ เป็นลูกสะใภ้และต้องใส่เสื้อฮี	79
24	นายคำนึง ถิ่นวงษ์ม่อม(หมอเสน) และนายไมค์ วรรณอนุสรณ์(ผู้ช่วยหมอเสน)	80
25	นายต่าง ออเขาย้อยเป็นหมอที่ทำพิธีอยู่ข้างนอกกะล่อหองเรียกพิธีข่าวว่า	80
26	เหล่าญาติพี่น้องและผู้มาร่วมงานร่วมรับประทานอาหาร	81

ผลงานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย

ภาพที่		หน้า
27	นางม่วน บริสุทธิ์ภักดี เจ้าของบ้านที่ทำการเสนเรือน	82
28	หมอเสนชื่อมั่น ถิ่นวงศ์ยอด มาจากบางเลน	84
29	นายวันทอง ทองคงหาญ เป็นญาติที่มาร่วมงานและเป็นผู้ช่วยหมอเสน	85
30	นายทองคำ ทองคงหาญ เป็นญาติที่มาร่วมงานและเป็นผู้ช่วยหมอเสน	85
31	การทำพิธีข่าวว่าข้างนอกกะล่อหองในช่วงเที่ยงวัน	86
32	ลูกสะใภ้และหลานสะใภ้ที่มาร่วมงานมีทั้งสวมเสื้อฮีและใช้เสื้อฮีคาดอก	86
33	หมอเสนและญาติที่มาร่วมงานร่วมรับประทานอาหารในกะล่อหอง	87
34	คุณยายใส่เสื้อคอกระเช้าสีขาวและมีเสื้อฮีพาดบ่าคือคนที่ทำการแปลงขวัญ	88
35	หมอต่าง ออเขาย้อยกำลังทำพิธีแปลงขวัญ	89
36	ญาติของผู้ที่แปลงขวัญและผู้ที่มาร่วมงาน	89
37	เสื้อฮีกลับด้านของผู้ตายวางคลุมอยู่บนโลงศพ	93
38	ลูกสาวของผู้ตายใส่เสื้อตีกเดินวนรอบโลงศพ	94
39	ตั้งศพบนเมรุวัดหัวถนน ญาติและผู้มาร่วมงานมีการใส่เสื้อฮี	94
40	เขยกกทำการเสี่ยงทายพื้นที่ในป่าช้า ต้องขุดเพื่อใส่ไหบรรจุเถ้ากระดูก	95
41	เรือนจำลอง ปลีและใบไม้ประกอบกันเป็นลักษณะคล้ายร่ม ต้องใช้ในการทำพิธีที่ป่าช้าของผู้ตายที่เป็นหญิง	95
42	เด็กสาวชาวไทดำกำลังเล่นลูกช่วง	100
43	การฟ้อนแคนเริ่มตั้งแต่ยังไม่มืด	101
44	ด้านหน้าเวทีกำลังมีพิธีเปิดงาน	101
45	นางรำเป็นลูกหลานชาวไทดำในพื้นที่แสดงการรำแคนอยู่บนเวที	102
46	ชาวไทดำและผู้มาร่วมงานร่วมกันฟ้อนแคน	102
47	นายสไว ถิ่นวงศ์ม่อม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1	178
48	นายทวี ทองตะโก ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6	180
49	นายวิจัย คงสิน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8	182
50	นางธีรตา ปทุมวัน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 และนายนายอำพล จ้อยแพง(บิดา)	184
51	นายขวัญชัย จ้อยแพง นางประนอม จ้อยแพง และนางชัญญกร จ้อยแพง	186
52	นายทองดี ออเขาย้อย	190
53	นายต่าง ออเขาย้อยหมอพิธีคนสำคัญในหมู่บ้าน	190
54	นายสมเกียรติ ออเขาย้อย	191

ผลงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรี

ภาพที่		หน้า
55	น้าเขยของหมอสมเกียรติกำลังศึกษาตำราในการทำพิธีเสนเรือนอยู่เช่นกัน	191
56	นางจีน อินทร์เขาย้อยผู้ทอผ้าได้ดีที่สุดคนหนึ่งในหมู่บ้าน	193
57	นายมาฆนิต อินทร์เขาย้อย	194
58	นายจันทร์ ปานเขาย้อย	196
59	นางสาวสาลีนี เตี๊ยะตาช้าง	198
60	นายประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง	104
61	บริเวณหน้าบ้านของคุณ ประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง	104
62	ซุ้มทางเข้าพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทดำบ้านหัวถนนซึ่งอยู่ภายในบริเวณบ้าน	105
63	โปสเตอร์ให้ความรู้เกี่ยวกับชาวไทดำในด้านต่าง ๆ โดยทุนส่วนตัว	105
64	การจัดแสดงอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพดั้งเดิมคือการทำนา การตำข้าว และการหาปลา	106
65	อุปกรณ์กรอด้ายและทอผ้า ใช้จัดแสดงและยังสามารถใช้ได้จริง	106
66	โปสเตอร์ขนาดใหญ่ คุณประสงค์ใช้ทุนส่วนตัวทำไว้เพื่อโปรโมทพิพิธภัณฑ์ ..	109
67	คุณยายกำลังสาธิตการทอผ้า	110
68	เหล่าคุณยาย เป็นทีมงานในการสาธิตการทอผ้า และเย็บปักถักร้อย	111
69	สินค้าที่ชาวไทดำบ้านหัวถนนเป็นคนทำ คุณประสงค์นำมาวางจำหน่ายในงานต่าง ๆ	111
70	นายธวัชชัย พงษ์อารีย์เป็นคนเป่าแคนและมีวงแคนในการจัดแสดงตามที่ต่าง ๆ .	113
71	นางสิริพร โชคเศรษฐีผู้จัดหานางรำในการจัดแสดงตามที่ต่าง ๆ	114
72	พี่น้อง และลูกหลานของนางสิริพร โชคเศรษฐีทีมงานในการรำแคน	114
73	หุ่นจัดแสดงเสื้อผ้าของผู้ชายและผู้หญิงชาวไทดำที่คุณประสงค์ใช้ทุนส่วนตัวซื้อมา	116
74	วงแคนของนายธวัชชัย พงษ์อารีย์	116
75	อุปกรณ์ที่นำไปจัดแสดงตามงานต่าง ๆ	117
76	การเสวนาในงานทับแก้ว : มหกรรมหนังสือ สื่อการเรียนรู้ ครั้งที่ 4	117
77	ทีมงานในการสาธิตการทอผ้า และการแสดงรำแคน	118
78	ทีมนางรำมีทั้งคนรุ่นหนุ่มสาวและผู้สูงอายุ	118
79	จากงบของโครงการอยู่ดีมีสุขนำมาจัดสร้างเป็นอาคารอเนกประสงค์ของหมู่บ้าน	119

ภาพที่		หน้า
80	จากงบของโครงการSML มีทั้งโต๊ะ เก้าอี้ และเครื่องครัวต่าง ๆ ให้คนในหมู่บ้านได้ยืมใช้	120
81	เรือนพักอาศัยแบบดั้งเดิมของชาวไทดำที่ได้งบจัดสร้างจากวัฒนธรรมจังหวัด นครปฐม	121
82	เนื่องจากผู้รับเหมาหนีงานทำให้สร้างมาปีกว่าแล้วยังไม่เสร็จ	121
83	มีการว่าจ้างผู้รับเหมามาจัดสร้างใหม่คาดว่าน่าจะเสร็จภายในสิ้นปีพ.ศ. 2553 นี้และจะจัดทำเป็นศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทดำของบ้านหัวถนน	122
84	นายเมือง จ้อยแพง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทราคนปัจจุบัน(2553)	123
85	นางพิชญ์สินี ชื่อชูวงษ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหัวถนนคนปัจจุบัน(2553)	125
86	นางประจวบ วงศ์จำปา ครูสอนดนตรี โรงเรียนบ้านหัวถนน	125
87	นางกันยา ดอนสุวรรณ์ ครูที่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมของเด็กไทดำ	126
88	ทางโรงเรียนได้เชิญคุณประสงค์มาให้ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำกับเด็ก ๆ	126
89	ทางโรงเรียนได้เคยจัดสร้างเรือนพักจำลองของชาวไทดำเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับเด็ก ๆ	127
90	ทางโรงเรียนได้เชิญคุณธวัชชัย พงษ์อารีย์มาสอนการเป่าแคนให้กับเด็ก ๆ	127
91	หลังเลิกเรียนเด็ก ๆ ที่สนใจการเป่าแคนมารวมกลุ่มกันหัดเป่าแคน	128

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มที่อาศัยอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประชากรขนาดเล็กมีจำนวนไม่มากนัก อาจเป็นคนชายขอบของประเทศด้วยทั้งในด้านพื้นที่และหรืออำนาจ ส่วนใหญ่มีวิถีการดำเนินชีวิต ที่ผูกพันและใกล้ชิดกับธรรมชาติอย่างแนบแน่น เน้นระบบการผลิต การตั้งถิ่นฐานและการใช้ทรัพยากรเพื่อการยังชีพเป็นหลัก และที่สำคัญส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทั้งทางด้านภาษา ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมและบริบทของสังคมแตกต่างกันออกไปจากสังคมไทยส่วนใหญ่ของในแต่ละพื้นที่ ในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีระบบขัดเกลาทางสังคม กระบวนการถ่ายทอดและสืบต่อกันมาจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนอีกรุ่นหนึ่งจนปรากฏเป็นอัตลักษณ์ที่หลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ แต่ในระยะหลังแบบแผนการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมภูมิปัญญาและระบบคุณค่าทางจิตใจของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เหล่านี้เริ่มอ่อนแอและลดความสำคัญลงไป ส่วนใหญ่เป็นผลพวงมาจากนโยบายการพัฒนาของรัฐที่ผ่านมาในอดีต โดยเฉพาะการมุ่งเน้นการพัฒนาและสร้างความเจริญเติบโตทางภาคเศรษฐกิจเป็นหลัก และนโยบายการรวมพวกซึ่งต้องการหลอมรวมเอากลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้เข้าไปสู่วัฒนธรรมกระแสหลัก ถึงกระนั้นก็ตามกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ยังพยายามที่จะยืนหยัด ต่อสู้ รวมถึงการผสมผสานและปรับตัวในวิถีการดำเนินชีวิตและการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนไว้ในกระแสสังคมปัจจุบัน

การเร่งรัดพัฒนาประเทศโดยผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในระยะที่ผ่านมาได้นำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าและความสะดวกสบาย ตลอดจนการพัฒนาด้านการสื่อสารและการคมนาคม การศึกษา การพัฒนาดังกล่าวเป็นการพัฒนาที่เน้นการเพิ่มรายได้ตั้งแต่ระดับประเทศชาติจนถึงระดับบุคคล แต่ผลของการพัฒนาประโยชน์ส่วนใหญ่ไปตกอยู่กับคนส่วนน้อย ส่วนประชาชนทั่วไปยังคงยา กจนอยู่โดยเฉพาะชาวไร่ ชาวนา นอกจากนี้ยังได้ส่งผลในทางสังคมด้วย ทำให้ชุมชนทุกระดับถูกแทรกแซงจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปทำงานในชุมชนโดยผ่านโครงการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งชุมชนเป็นฝ่ายตั้งรับ ทำให้ชุมชนที่เคยพึ่งตนเองได้ ปัจจุบันการพึ่งตนเองของชุมชนได้ลดน้อยลงหรือห ดหายไป นอกจากนี้แล้ววิถีชีวิตของชุมชนอันแสดงออกถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา การแต่งกาย การดำเนินวิถีชีวิตประจำวันถูกกระแสความทันสมัยเข้าไปแทนที่ ความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ของชุมชนเลือนหายไป ในอดีตชุมชนมีแบบ

แผนความสัมพันธ์อย่างหลากหลายเพื่อความดำ รงอยู่ของชุมชน แต่ปัจจุบันความสัมพันธ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ในครอบครัว เครือญาติ เพื่อนบ้าน ชุมชน เครือข่าย ลดลง กลายเป็นผู้คนต่างคนต่างอยู่มากขึ้น ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันของคนในชุมชนลดน้อยลง ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ถือเป็นอัตลักษณ์ ของชุมชนเริ่มหายไป อย่างไรก็ตามยังมีชุมชนอีกมากที่เห็นผลกระทบทางลบต่อชุมชนและได้มีกระบวนการในการจัดการตนเองเพื่อฟื้นฟู อนุรักษ์วัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชุมชนเอาไว้และยังคงดำรงอัตลั กษณ์ของชุมชนไว้ได้ในเรื่องความคิด ความเชื่อ ความศรัทธาในวัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ทำให้สมาชิกใช้เป็นกรอบเป็นกติกาในการดำเนิ นวิถีชีวิตอยู่ร่วมกันเพื่อที่จะบอกคนอื่นว่าพวกเขามีตัวตนอยู่อย่างไรในสังคมและจัดความสัมพันธ์กับชุมชน บุคคลภายนอกอื่น ๆ อย่างไร

ไทดำเป็นกลุ่ม ชาติพันธุ์ หนึ่ง ที่ยังคง ดำรงอัตลักษณ์ของตนไว้ ได้ดีภายใต้กระบวนการพัฒนาของรัฐ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และกระแสสังคมยุคโลกาภิวัต น์ในปัจจุบัน ชาวไทดำได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเป็นระยะเวลายาวนาน 200 กว่าปีแล้ว ถิ่นฐานเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองจุไท ซึ่งมีที่ตั้งแถบแม่น้ำแดงและแม่น้ำดำ ปัจจุบันอยู่ในเขตเวียดนามเหนือตอนเชื่อมกับลาวและจีนตอนใต้(วาสนา อรุณกิจ 2529 : 2) อพยพมาครั้งแรกในปลายรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธน บุรี พระองค์ทรงกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกยกไพร่พลขึ้นไปปราบผู้ที่มารุกรานถิ่นที่อยู่ของชาวไทดำ เมื่อทรงทราบถึงความทุกข์ยากของชนกลุ่มนี้จึงโปรดเก ล้าให้คนไทดำอพยพย้ายถิ่นฐานมายังประเทศไทยพร้อมกับกองทัพ โดยเดินผ่านอาณาจักรลาวเรื่อยมาจนถึงไทยและโปรดเกล้า ฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองเพชรบุรี ณ ตำบลท่าแร้ง อำเภอบ้ านแหลม เมื่อปีพ.ศ. 2322 และมีการอพยพตามมาอีกหลายครั้ง สองครั้งสำคัญคือ ในปีพ.ศ.2335 สมัยรัชกาลที่ 1 และในปีพ.ศ.2378 สมัยรัชกาลที่ 3 ชาวไทดำอาศัยอยู่ที่บ้านท่าแร้งได้ไม่นานนัก เนื่องจากบ้านท่าแร้งเป็นที่ลุ่ม มีน้ำท่วมขัง ไม่เหมา ะแก่การอยู่อาศัยและประกอบอาชีพ ได้ย้ายมาตั้ง ถิ่นฐานบริเวณหนองปรงในปัจจุบัน จึงถือได้ว่าแผ่นดินหนองปรงนี้คือบ้านเกิดเ มืองนอนของบรรพบุรุษชาวไทดำในประเทศไทยและ มีการสืบเชื้อ สายมาหลายชั่วอายุคน เมื่อประชากรมากขึ้นจึงได้ขยับขยายออกไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในหลายจังหวัด เช่น ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี พิจิตร นครสวรรค์ พิษณุโลก กา ญจนบุรี ลพบุรี สมุทรสาคร ประจวบคีรีขันธ์ สุราษฎร์ธานี เป็นต้น ชาวไทยดำ ที่กระจัดกระจายอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย ทุกวันนี้ยังมีการติดต่อสัมพันธ์กันรวมถึงมีการติดต่อกับไทดำที่ประเทศเวียดนามด้วย เช่น มีการรวมกลุ่มระหว่างชาวไทดำด้วยกันในประเทศไทย จัดการท่องเที่ยวเพื่อไปเยี่ยมเยียนกลุ่มชาวไทดำที่ประเทศลาวและประเท ศเวียดนามอยู่บ่อยครั้ง เป็นต้น(กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547)

ชาวไทดำโดยทั่วไป มีความผูกพันกับเครือญาติและชาวไทดำด้วยกันเองค่อนข้างสูง ชาวไทดำมีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง ทำนาเป็นอาชีพหลัก ชาวไทดำนิยมผลิตเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยใช้ไม้ไผ่รวกเป็นหลัก งานหัตถกรรมที่โดดเด่นคือ การผลิตเสื้อผ้ากล่าวได้ว่าเป็น อัตลักษณ์เฉพาะของชาวไทดำ เดิมชาวไทดำจะผลิตเสื้อผ้าเอง มีการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และทอผ้าใช้เอง การแต่งกายในแต่ละพื้นที่ อาจจะแตกต่างกันบ้าง เครื่องแต่งกายสำคัญที่ใช้ในพิธีต่าง ๆ คือเสื้อฮีมีทั้งของผู้ชายและของผู้หญิง แต่เดิมผู้ชายจะใส่เสื้อไท และกางเกงที่เรียกว่าส้วงก้อม ส่วนผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่นลายแตงโม ใส่เสื้อก้อมหรือคาดผ้าเปียว นอกจากนี้ผู้หญิงไทดำในอดีตยังแต่งผมด้วยการปั้นเกล้าตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่น ที่อยู่อาศัยของชาวไทดำ เป็นเรือนเครื่องผูกมีขอกุดบนหลังคาเหนือจั่ว มุงแฝก หรือหญ้าคา ใต้ถุนสูง ชาวไทดำนิยมรับประทานข้าวเหนียวกับปลา ซึ่งมีการนำมาแปรรูปแบบต่างๆ เช่น ปลาร้า ปลาส้ม นอกจากนี้ยังนิยมดื่มเหล้ากันมาก ในเรื่องดนตรี การขับร้องและการละเล่นจะใช้แคนและการปรบมือเป็นพื้นฐาน เพลงที่นิยมเล่นคือ เพลงสุดสะแนน เวียง พู่จำดอกและเกริงสร้อย ลีลาแคนมีทั้งแคนแล่น และแคนเดิน การขับใช้ในโอกาสรื่ นเริงคือเป็นการร่ายกึ่งมีทำนอง การไปอ้นกอน การรำแคนและเล่นลูกช่วงที่มีหญิงสาวคอยเล่นด้วย โดยฝ่ายชายมักจะไปค้างคืนตามหมู่บ้านต่างๆ ในช่วงเดือนสี่ถึงเดือนห้าหลังจากฤดูเก็บเกี่ยว ซึ่งเป็นโอกาสในการหาคู่ครองของชายชาวไทดำตามแบบแผนดั้งเดิมไปในตัว นอกจากนี้ชายและหญิงไทดำยังมีโอกาสพบปะกันในข่วง(ลานบ้าน) อันเป็นที่ตำข้าว ปั่นด้าย ฯลฯ ของบ้านที่มีลูกสาว ซึ่งเปิดโอกาสให้ฝ่ายชายไปคุยได้ หากรักชอบกันก็จะนำไปสู่กา รแต่งงานในที่สุด ทั้งนี้พิธีแต่งงา นตลอดจนพิธีศพจะมีขั้นตอน การแต่งกาย และอุปกรณ์ที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของ ชาวไทดำซึ่งจะทำพิธีแบบไทดำทุกคน สิ่งที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของชาวไทดำที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือความผูกพันที่มีต่อผีบรรพบุรุษ การนับถือผีเป็นเรื่องสำคัญโดยเ ฉพาะผีบรรพบุรุษ ความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษนั้นเป็นสาระสำคัญที่นำไปสู่ประเพณีและพิธีกรรมอื่นๆ ในวัฒนธรรมชาวไทดำ เช่น ประเพณีปาดตงและพิธีเสนเรือน คือการทำบุญให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยจะทำที่ กะล่อหองคือมุมหนึ่งของบ้านหรืออาจ มีการกั้นห้องให้ผีเรือนและใช้ ในการทำพิธี และมีการหน่องก้อทุกครั้งที่ดื่ ม เหล้าคือให้ผีบรรพบุรุษดื่มก่อน นอกจากนี้ชาวไทดำยังมีความเชื่อเรื่องขวัญ เมื่อเกิดความเจ็บป่วยจะมีการทำพิธีเรียกขวัญหรือเสนขวัญโดยมีแม่มดเป็นผู้ทำพิธี ทำหน้าที่ต่ออายุและแก้ไ ขการกระทำต่างๆ ที่ผิดผีโดยมีความเชื่อว่าเป็นสาเหตุให้เกิดความเจ็บป่วย(เกษม จันทศร 2552)

ชาวไทดำเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป มีความแตกต่างทางด้านอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จากชนส่วนใหญ่ของประเทศ ในการพัฒนาสังคมหรือประเทศไม่ว่าจะเป็นระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หรือระดับชาติก็ตาม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างสังคมของชนกลุ่มน้อย เพราะเป็นพลังสำคัญทางสังคมที่จะเอื้ออำนวย หรือเป็นอุปสรรค

ต่อการพัฒนานั้น ๆ ได้ ในการอยู่ร่วมกันเป็นพหุสังคมจึงต้องมีการศึกษาถึงความแตกต่างนั้น ในภาวะที่กลุ่มชาติพันธุ์กำลังเผชิญกับกระแสที่เชี่ยวกรากของนโยบายของรัฐ กระแสทุนนิยม กระแสโลกาภิวัฒน์และปัญหาต่าง ๆ หลายกลุ่มชาติพันธุ์ไม่สามารถต้านทานการไหล่บ่าของกระแสต่างๆ ได้ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต้องสูญเสียอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนไป การศึกษาการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในเรื่องจิตสำนึกทางประวั ติศาสตร์กล่าวว่ากลุมชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มเป็นผู้เลือกสรรจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ของตนเอง ผ่านการหยิบยกเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ ที่มีความสำคัญกับชีวิตทางสังคมของตนขึ้นมาตีความและเรื่องราวเหล่านั้นได้กลายมาเป็นความจริงหรือประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ในเวลาต่อมา หรือการศึกษาเรื่องประเพณีประดิษฐ์มองว่าประเพณีประดิษฐ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสังคม ซึ่งโครงสร้างเดิมกำลังถูกพลังทลายลงและ โครงสร้างใหม่กำลังเกิดขึ้น รูปแบบการประดิษฐ์ประเพณีมีทั้งประยุกต์ใช้ของเก่าในบริบทใหม่ หรือใช้รูปแบบเก่าเพื่อจุดประสงค์ใหม่ ปัจจุบันการแต่งแต้มอดีตเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของตนเองขึ้นมาจึงเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง และเป็นกระบวนการต่อสู้เพื่อนิยามความหมายของการมีตัวตนของกลุ่ม การสร้างประวัติศาสตร์จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของกระบวนการสืบทอด การฟื้นฟู และการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ อัตลักษณ์หรือความมีตัวตนที่ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเป็นรัฐชาติเริ่มเสื่อมความสำคัญลงอย่างรวดเร็วภายใต้การถั่งโถมของกระแสโลกาภิวัฒน์ ชุมชนจินตนาการในรูปแบบที่วางอยู่บนพื้นฐานของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ เชื้อชาติ และคว ามเป็นท้องถิ่นเริ่มเข้ามามีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น การก่อสร้างตัวตนของชุมชนจินตนาการบนพื้นฐานของความเป็นกลุมชาติพันธุ์เดียวกันซึ่งกำลังเกิดขึ้นในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลกอาจมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ในกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติ อย่างหลวม ๆ จะยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ของตนไว้ได้ แต่ในกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกผสมผสานในบางระดับและกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่วางอยู่บนพื้นฐานของการใช้ภาษาเดียวกัน เชื้อชาติเดียวกัน ศาสนาเดียวกัน หรือสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมบางอย่างจะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำรงความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์

ปัจจุบันสถานภาพของชาวไทดำในหมู่บ้านต่าง ๆ เป็ นที่ยอมรับของสังคมมากขึ้น กว่าแต่ก่อน ทางราชการมีความสนใจกับประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้น ประกอบกับทางรัฐบาลสนับสนุนให้มีการเคลื่อนไหวในกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น วัฒนธรรมขอ งชาวไทดำจึงได้รับความสนใจมากขึ้นตามลำดับ จะเห็นว่ามีนิทรรศการประกอบการแต่งกายตามประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของไทดำไปร่วมงานสำคัญ ๆ ของประเทศอยู่เป็นประจำ ทำให้ชาวไทดำมีความตื่นตัวและมีความมั่ นใจในแนวทางที่จะดำรงอัตลักษณ์ของตนไว้ยิ่งขึ้น ชาวไทดำจึงมี

โอกาสที่จะแสดงความเป็นเอกภาพของตนเองมากขึ้น ชาวไท ดำมีวัฒนธรรม หลายด้าน ที่เป็น อัตลักษณ์เฉพาะตัว รวมไปถึงความเชื่อที่สืบทอดกันมานานก่อให้เกิดพิธีกรรมและประเพณีที่น่าสนใจมากมาย เป็นลักษณะร่วมของกลุ่มชา ติพันธุ์หนึ่งที่แตกต่างไปจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่บ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนคร ปฐม เป็นอีกที่หนึ่งที่มีชาวไท ดำอาศัยอยู่หลายร้อยครัวเรือน และยังคงดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ หลาย ๆ อย่างเอาไว้ได้ ท่ามกลางกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่ อาศัย อยู่ในพื้ นที่ได้แก่ ไทย จีน ลาวครั่ง และมอญ รวมทั้งภายใต้การปกครองของรัฐเศรษฐกิจ และกระแสสังคมในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาชุมชนชาวไทดำแห่งนี้ทั้ง ชาวบ้าน ไทดำ ผู้รู้พิธีกรรม หมอชาวบ้าน ภูมิปัญญาในด้านการทอผ้าและการจักสาน ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่ เป็นทางการ รวมถึงมีพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทดำบ้านหัวถนนที่สามารถเคลื่อนที่ได้ที่คนในชุมชนเป็นคนจัดตั้งขึ้นเองว่ามีกระบวนการอย่างไรในการดำรงอัตลักษณ์ในด้านต่าง ๆ ของชาวไทดำแห่งนี้ไว้ ทั้งนี้เพื่อ ทำให้เกิดการเรียนรู้ การ ทำค วามเข้าใจกับหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการรับรู้ที่สร้างสรรค์ ทั้งยังส่งเสริมความเข้ าใจอันดีระหว่างวัฒนธรรม ทำให้เห็นความเข้มแข็งของกลุ่ม และเป็นพลังในการต่อรอง ในการส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ในการดำรงวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ การของบประมาณสนับสนุนการดำรงอัตลักษณ์ หรือเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเ เป็นมา บริบทชุมชนของ ชาวไทดำ บ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

2. เพื่อศึกษา อัตลักษณ์และ การดำรงอัตลักษณ์ของชาว ไทดำบ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

3. เพื่อศึกษา ถึงการ สนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และ เงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง กับการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้นักท่องเที่ยว บุคคลภายนอกที่สนใจเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทดำได้ทราบว่าชุมชนชาวไทดำแห่งนี้ยังคงมีวิถีชีวิตและดำรงอัตลักษณ์ในด้านต่าง ๆ ไว้ได้ สามารถที่จะมาศึกษาหาข้อมูลซึ่งมีพิพิธภัณฑ์ชาวไทดำบ้านหัวถนนในพื้นที่ไว้คอยให้ความรู้ มีมัคคุเทศน์ที่คอยให้คำแนะนำและพาเที่ยวชมวิถีชีวิตของชาวไทดำในหมู่บ้าน

2. ผลการศึกษานี้จะช่วยให้เกิดประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทดำ และเป็นการกระตุ้นให้ผู้ที่สนใจทำการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนไทดำกว้างขวางมากขึ้น

3. ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงการทำงานในการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในพื้นที่ ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานร่วมกันระหว่างชาวไท ดำด้วยกันหรือกับทางเจ้าที่หน้าที่ของรัฐว่าในอนาคตจะสามารถช่วยกันสร้างจิตสำนึกของชาวไทดำรุ่นใหม่ มีการต่อยอดให้เกิดความแข็มแข็งและมีระบบการบริหารจัดการที่ดีโดยควรจะได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ อย่างไร หรือเป็นแนวทางให้กลุ่มชาติพันธุ์อื่นได้ศึกษาเพื่อปรับใช้ในการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มตนต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การดำรงอัตลักษณ์ ทางชาติพันธุ์ ของชาวไทดำบ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาทำการศึกษาในประเด็นดังนี้ บริบทของชุมชน ประเด็นที่จะศึกษาได้แก่ สภาพทางภูมิศาสตร์ เช่น ทำเลที่ตั้ง ลักษณะพื้นที่ ขอบเขตพื้นที่ สภาพทางภูมิประเทศและภูมิอากาศ เป็นต้น สภาพทั่วไปของชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ข้อมูลทั่วไปของชาวไทดำ เช่น ประวัติความเป็นมาในการอพยพ รวมทั้งประวัติศาสตร์ตำนานเรื่องเล่าต่างๆ ของหมู่บ้าน กิจกรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน ภาษา การแต่งกาย อาชีพ ที่อยู่อาศัย ตลอดจนประเพณี และพิธีกรรม เป็นต้น การดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำ ประเด็นที่จะศึกษาได้แก่ การดำรงอัตลักษณ์ของชาว ไทดำทั่วไปในหมู่บ้าน จากในอดีตเปรียบเทียบกับปัจจุบัน การดำรงอัตลักษณ์โดยการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทดำบ้านหัวถนน และพิพิธภัณฑ์เคลื่อนที่ในรูปแบบ เฉพาะของชุมชน ผู้สนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอัตลักษณ์

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ชาวไทดำ ในหมู่บ้าน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม และคุณประสงค์ เตี๊ยะตาช้างผู้ซึ่งเป็นผู้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทดำบ้านหัวถนน ผู้ให้ข้อมูลประกอบ ได้แก่ พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทรา กลุ่มคุณครูของโรงเรียนบ้านหัวถนน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ศึกษาคือหมู่บ้านหัวถนน หมู่ที่ 1 หมู่ที่6 หมู่ที่8 และหมู่ที่ 10 ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยมีเหตุผลในการเลือกพื้นที่ ในการทำวิจัยครั้งนี้คือ เป็นหมู่บ้านที่มีชาวไทดำอาศัยอยู่ หลายร้อยครัวเรือน เป็นกลุ่มแรกๆ ที่ได้มีการอพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรี ยังคงมีระบบผู้นำ ผู้อาวุโส ชาวไทดำที่ นี่ยังคงดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ใน

ด้านต่าง ๆ ไว้ให้เห็นได้อย่างชัดเจน เช่น วิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นชุมชนที่มีพิพิธภัณฑ์ที่จัดตั้งโดยคนในชุมชน และสามารถ เคลื่อนที่ได้ในการให้ความรู้เกี่ ยวกับชาวไทดำ เป็นชุมชนที่ได้รับผลกระท บจากกระแสวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายในพื้นที่ ตลอดจนระบบเศรษฐกิจและการปกครองของรัฐในปัจจุบัน แต่ยัง มีความพยายามที่จะดำรงอัตลักษณ์ของความเป็นไทดำอยู่ เช่น มีงานสืบสานวัฒนธรรมไทดำของทุกปี เป็นต้น

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้เวลาในการดำเนินการวิจัยประมาณ 1 ปี 1 เดือน ตั้งแต่ช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2552 ถึงช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2553 รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

บัณฑิตวิทยาลัย การจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินงาน												
	ส.ค. 52	ก.ย. 52	ต.ค. 52	พ.ย. 52	ธ.ค. 52	ม.ค. 53	ก.พ. 53	มี.ค. 53	เม.ย. 53	พ.ค. 53	มิ.ย. 53	ก.ค. 53	ส.ค. 53
1. ลงพื้นที่เพื่อสำรวจหาประเด็น/ปัญหาวิจัย และศึกษา/ทบทวนเอกสารหรือรายงานที่เกี่ยวข้อง	→	→	→	→	→								
2. จัดทำโครงร่างงานวิจัย (Proposal) • การศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวไทดำ • การรวบรวม/สำรวจข้อมูลหรือประเด็นเพิ่มเติม • เขียนโครงร่างงานวิจัย • จัดทำร่างแบบสัมภาษณ์			→	→	→	→	→						
3. เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ผลข้อมูล				→	→	→	→	→	→	→	→	→	
4. จัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์												→	→
5. นำเสนอหรือตีพิมพ์วิทยานิพนธ์													→

* ระยะเวลาอาจเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสมของผู้วิจัย

ข้อจำกัดของการศึกษา

1. การเข้าไปสังเกต และสัมภาษณ์ชาวไทดำในหมู่บ้าน บางครั้งมีปัญหาทางด้านภาษา โดยปกติภาษาไทดำมีสำเนียงไม่ต่างไปจากภาษาลาวเท่าใดนักและในปัจจุบันก็พูดภาษาไทยกลางกันได้บ้างเป็นส่วนใหญ่ แต่ผู้สูงอายุบางคนจะพูดแต่ภาษาไทดำ ซึ่งผู้วิจัยมักไม่ค่อยเข้าใจ จึงได้พยายามเรียนรู้คำบางคำจากชาวไทดำในพื้นที่ รวมทั้งบางครั้งมีคนในพื้นที่ไปด้วย นอกจากช่วยในเรื่องภาษาแล้วยังทำ ให้ผู้วิจัยเป็นคนแปลกหน้าน้อยลง หรือบางครั้งจำเป็ นต้องไปคนเดียว เทปบันทึกเสียงช่วยได้โดยนำกลับมาสอบถามจากผู้รู้ภาษาไทดำในท้องที่อีกทีหนึ่ง

2. เนื่องจากอุปกรณ์ที่ช่วยในการบันทึกภาพและเสียงของผู้วิจัย จะใช้กล้องวีดีโอเป็นหลักเพื่อความสะดวกในการบันทึกเสียงและถ่ายภาพได้ไปในตัว บางครั้งจึงไม่ได้พกเครื่องบันทึกเสียงและกล้องที่ใช้ถ่ายภาพโด ยเฉพาะ ไปด้วย โดยใช้การ ตัดภาพจากกล้องวีดีโออีกทีหนึ่ง เพื่อใช้ประกอบในงานวิจัย ทำให้ได้ภาพที่มีคุณภาพที่ไม่ค่อยดีนัก บางภาพค่อนข้างเบลอ เป็นความผิดพลาดของผู้วิจัยเองที่ไม่ได้ศึกษาคุณภาพของกล้องให้ดีก่อน ผู้ วิจัย ได้พยายาม ไปถ่ายซ้ำใหม่เพื่อให้ได้ภาพที่มีคุณภาพ ดีขึ้น แต่สามารถถ่ายซ่อม ได้เป็นบางภาพเท่านั้นเพราะบางภาพเป็นประเพณีหรือพิธีกรรมที่ผ่านไปแล้ว จึงต้องขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วยที่บางภาพอาจไม่ค่อยชัดมากนัก

นิยามศัพท์เฉพาะ

กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึงกลุ่มชนที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน มีภาษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเดียวกัน

คนชายขอบ หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ชายขอบในทางภูมิศาสตร์ อยู่ขอบ ๆ ของพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง หรือเนื่องจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซับซ้อนผลักให้คนส่วนหนึ่งต้องไร้อำนาจจนทำให้กลายเป็นคนชายขอบของสังคมแม้จะมีชีวิตอยู่ตรงศูนย์กลางของพื้นที่ ในเชิงภูมิศาสตร์ก็ตาม ขณะเดียวกันยังหมายรวมถึงกระบวนการลดทอนความเป็นมนุษย์ด้วยความพยายามทำให้คนกลายเป็นสิ่งของบางอย่างที่ตายตัว

ชาวไทดำ หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มที่แตกต่างไปจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น นิยมใช้สีดำหรือสีครามเข้มเป็น เครื่องแต่งกายในงานหรือพิธีกรรมสำคัญต่าง ๆ มีความเชื่อเรื่องผีและเรื่องขวัญ ถือการปาดตงและการเสนเรือนเป็นจารีตปฏิบัติในครอบครัว อันมีบรรพบุรุษมาจากจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งอาศัยอยู่ที่ บ้านหัวถนนประกอบด้วยหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 หมู่ที่8 และหมู่ที่ 10 ของตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

อัตลักษณ์ หมายถึงการบ่งบอกถึงลักษณะที่แสดงความเป็นตัวตนของ กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ ที่มีรากฐานมาจากความเชื่อ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี โดยแสดงผ่านบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย

อุดมคติ สถานภาพ พิธีกรรมและพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมที่มี ความรู้สึกว่าเป็นพวกเรา แตกต่างจากพวกเขาหรือคนอื่น

บรรณาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 2
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาถึงการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐมในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิ ด เพื่อช่วยให้อธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำกลุ่มนี้โดยมีแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม
2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์
3. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์
4. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการดำรงอัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาติญาณ แต่คือสิ่ งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น สามารถเอาอย่างกันจึงทำให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ เป็นผลรวมทั้งหมดอันเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสำเร็จของมนุษย์ในการสรรค์สร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นมาเพื่อความเจริญรุ่งเรืองและงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม เช่น ภาษา ศิลปะ ดนตรี วรรณคดี สถาปัตยกรรม เป็นต้น หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรมและหรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน เช่น วิธีในการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ ความรู้สึกนึกคิดที่คนแสดงออกต่อสมาชิกในสังคม การแสดงออกในรูปแบบต่างๆ ในสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกั น การยึดถือปฏิบัติในระเบียบประเพณี ความเชื่อ ความศรัทธา เป็นต้น วัฒนธรรมเป็นผลิตผลส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนคือสามารถถ่ายทอดเป็นมรดกแห่งสังคมซึ่งสังคมรับรักษาหรือทำให้เจริญงอกงามต่อไป

วัฒนธรรมคือระบบคุณค่าที่รวบรวมได้มาจากประวัติศ าสตร์และเป็นคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองและแนวคิดที่สัมพันธ์กันเป็นโครงสร้าง มีผลต่อพฤติกรรมของคนในฐานะปัจเจกบุคคลและคนในหมู่บ้าน ในชีวิตจริงทั้งหมด ดังนั้นวัฒนธรรมจึงไม่ใช่สิ่งเก่า เช่น ประเพณีต่าง ๆ เท่านั้นแต่คือบทสรุปของความคิดและการปฏิบัติหรือคุณค่า ทั้งหมดที่ให้แก่สังคมและส่วนรวม รวมขึ้นเป็นโครงสร้างทั้งการประกอบอาชีพ (เศรษฐกิจ) ด้านอุดมการณ์ ความเชื่อ และ

ด้านอำนาจการตัดสินใจ การเมือง ทั้งหมดเกี่ยวโยงกันอย่างแยกไม่ออก อันเป็นผลจากวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ของชุมชนและสังคม (อภิชัย พันธเสน 2539 : 316-319, อ้างถึงใน มงคล พนมมิตร 2551 : 9- 10)

วัฒนธรรมชุมชนคือ การดำรงชีวิตที่ดีงาม มีระเบียบกฎเกณฑ์ ศาสนา และประเพณีสืบทอดกันมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีคุณค่าที่ดีงามเป็นพื้นฐาน ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนถือว่าเป็นภูมิปัญ ญาหรือศักยภาพของชุมชนที่สามารถต่อต้านจากอิทธิพลภายนอกได้ด้วยคุณค่าดั้งเดิม โดยใช้ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือเกื้อกูล การพึ่งพาต่อกัน ความรักใคร่ฉันท์พี่น้อง การแบ่งปันจากผู้ที่มีไปสู่ผู้ไม่มี หรือวัฒนธรรมชุมชนคือการผลักดันภายในชุมชนที่สร้างสรรค์พลังคุณค่าทา งศาสนาและวัฒนธรรมที่อยู่ภายในจิตใจและวัฒนธรรมของประชาชน พื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรมดั้งเดิมคือการให้ความสำคัญกับคน โดยยึดเอาคนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งคนมีฐานะเป็นสิ่งสร้างอันประเสริฐของสิ่งสูงสุด ดังนั้นคนจึงมีคุณค่ามีศักดิ์ศรีของความเป็นคน และถ้าจะพิจาณาถึงคน ๆ หนึ่ งจะพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมีอยู่ 3 มิติ คือ

1. ความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นการสร้างสัญลักษณ์แทนสิ่งศักดิ์สิทธ์ เป็นตัวแทนแห่งคุณค่าสูงสุดที่มนุษย์ถือเป็นแบบอย่างซึ่งมีคุณและโทษกับมนุษย์เพื่อนำไปสู่ความดีงาม ความปลอดภัย และมีความหวังว่าอำนาจและสิ่งศักดิ์สิทธ์นั้นจะช่วยได้ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวมักแสดงออกมาในรูปแบบของพิธีกรรมต่างๆ เพื่อดำรงรักษาสภาวะอำนาจแห่งสิ่งศักดิ์สิทธ์ที่ได้สร้างขึ้น ตลอดจนเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้ชนรุ่นต่อไปจนกลายเป็นปฏิบัติการที่เชื่อมโยงกับอุดมการณ์ ความเชื่อของคนในสังคมนั้น

2. ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน หรือระบบเครือญาติเดียวกัน มีความรักกันฉันท์พี่น้อง มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ข่มเหงเบียดเบียนกัน มีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว มีการเรีย นรู้ซึ่งกันและกัน เป็นคุณธรรมที่สำคัญที่สุดที่วัฒนธรรมดั้งเดิมปลูกฝังให้คนในชุมชนยึดถือเป็นหลัก ซึ่งอาจจะแสดงออกในรูปของประเพณี เช่นประเพณีการลงแขก ประเพณีการเคารพผู้อาวุโส การให้อภัยซึ่งกันและกัน การคืนดีกัน ความไม่มีจิตอาฆาตกัน รวมทั้งการอ่อนน้อมถ่อมตน คุ ณธรรมดังกล่าวได้รับการฝังรากลึกอยู่ในความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัว เครือญาติ หมู่บ้าน โดยปฏิบัติสืบต่อกันมา มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งจนกลายเป็นธรรมเนียมประเพณี

3. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ เป็นการแสดงถึงศักยภาพในการคิดค้นของมนุษย์ โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของตนเองและมีความสอดคล้องกับธรรมชาติ อาทิ เครื่องมือในการทำการเกษตร หรือการพึ่งพาธรรมชาติเกี่ยวกับปัจจัย 4 คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ภายใต้ปรัชญาการอยู่

ร่วมกันกับธรรมชาติ ถือเอาความประสานกลมกลืนกับธรรมชาติเป็นหลัก ไม่ข่มขืนธรรมชาติด้วยความโลภของตน ทั้งนี้เนื่องมาจากความเชื่อที่ว่าสรรพสิ่งล้วนแต่มีเจ้าของ เช่น ดินมีพระธรณี ควายมีขวัญ เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งสามมิตินี้ มีความประสานโยงใย กันอย่างลึกซึ้งจากรากฐานความเชื่อที่มีต่อสิ่งสูงสุด จะทำให้ชาวบ้านสามารถอยู่ร่วมกันโดยเป็นหนึ่งเดียวกับสิ่งสูงสุด เพื่อจะเป็นหนึ่งเดียวกันกับมนุษย์ด้วยกันและธรรมชาติ ฉะนั้นหากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งสูงสุดแตกสลายไป ก็จะมีผลสะเทือนไปถึงความสัมพันธ์ในมิติ อื่น ๆ เช่นกัน (กาญจนา แก้วเทพ 2530 : 177-181, อ้างถึงใน มงคล พนมมิตร 2551 : 11-12)

วัฒนธรรมชุมชนคือ ระบบคุณค่าที่มีอยู่ในชุมชน หรือเป็นระบบคุณค่าดั้งเดิมของชุมชน ที่มีปรากฏให้เห็นอยู่ในหลาย ๆ ชุมชน เช่น การทำบุญสืบชะตา การให้ความเคารพผู้อาวุโส ความเชื่อใ นการกระทำความดี สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ชุมชนได้ร่วมสร้างขึ้นและปฏิบัติร่วมกันมาอย่างยาวนาน มีการดำรงอยู่อย่างสอดคล้องในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ในกระบวนการพัฒนาการทางวัฒนธรรมของประชาชน ซึ่งนอกจากจะมีส่วนที่ชุมชนสร้างขึ้นมาแล้วยังมีส่วนที่สร้างจากอำนาจของรัฐเพื่อใช้ครอบงำและชุมชนก็มีความพยายามจะต่อต้าน จึงทำให้มีการปรับตัวหรือการผลิตความคิด อุดมการณ์ขึ้นมาใหม่เพื่อให้สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เข้ามากระทบกับชุมชน(บุญเทียน ทองประสาน 2531 : 65-72, อ้างถึงใน มงคล พนมมิตร 2551 : 10)

การเปรียบเทียบวิ ธีคิดพื้นฐานของวัฒนธรรมชุมชนกับวัฒนธรรมแบบใหม่ คือ วัฒนธรรมชุมชนเป็นการพัฒนาแบบประสานกลมกลืน มีการพึ่งพาอาศัยกัน โดยการรวมกลุ่มร่วมมือ มีความเป็นปึกแผ่นเป็นพื้นฐานสำคัญที่ศูนย์กลางของวัฒนธรรมคือคนและสิ่งสูงสุด เน้นความเจริญทางจิตใจ วัตถุเป็นเพียงหนทางเพื่อยกระดับจิตใจ เน้นความสมถะไม่สะสมรู้จักพอ สร้างระบบความร่วมมือร่วมใจภายใต้ระบบวัฒนธรรมและความเชื่อ ระบบเศรษฐกิจการดำรงชีพ ระบบการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนที่มีความเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกับทุกสิ่ง การผลิตจะผลิตเพื่อกินแบ่งปัน ผลิตแต่พอจำเป็น การปกครองเป็นอิ สระมาจากชุมชนเอง ถือความยุติธรรมและสันติสุข ในขณะที่วัฒนธรรมแบบใหม่ จะมีความขัดแย้ง การแข่งขัน การเป็นปัจเจก ซึ่งทำให้เกิดความแตกแยก ศูนย์กลางของวัฒนธรรมอยู่ที่เงินและวัตถุมากกว่าจิตใจ เน้นการเจริญเติบโตทางปริมาณ ไม่รู้จักพอ สร้างระบบความโลภ แข่งขันชิงดีชิงเด่น แบบตัวใครตัวมันทุกอย่างแบ่งแยกเป็นส่วน ๆ ถือเงินเป็นตัวตัดสินคุณค่าเป็นตัวนำชีวิตคนและชีวิตสังคม การปกครองไม่เป็นอิสระ ถูกกำหนดจากภายนอกถือเอาอำนาจบาตรใหญ่ไม่เป็นธรรม แม้ว่าวัฒนธรรมใหม่ (อิทธิพลจากภายนอก) จะเข้าไปสั่นคลอนวัฒนธรรมเดิมของชุมชนและทำให้คว ามเชื่อดั้งเดิมจางหายไป แต่ก็ไม่สามารถจะลบล้างคุณค่าของศาสนาและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนให้หมดไปได้ เราจึงเห็นได้ว่ากระบวนการ

สืบทอดความเชื่อดั้งเดิมที่อยู่ในสำนึกของชาวบ้ านจึงยังคงอยู่ต่อเนื่องสืบมา เมื่อได้มีการรื้อฟื้นมรดกทางคุณค่าศาสนาและวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่(สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทย 2528 : 61-67, อ้างถึงใน มงคล พนมมิตร 2551 : 13-14)

สังคมในปัจจุบันมักเป็นสังคมขนาดใหญ่ที่มีจำนวนสมาชิกเป็นหลักล้านคน และพลเมืองในแต่ละสังคมมักแบ่งออกเป็นหลายกลุ่มที่แตกต่างกันทำให้กลายเป็นสังคมที่มีความแตกต่างกันไปในหมู่สมาชิกของ สังคม สังคมดังกล่าวจึงมีวัฒนธรรมใน 2 ระดับคือวัฒนธรรมทั่วไปและวัฒนธรรมย่อย วัฒนธรรมทั่วไปนั้นหมายถึง วัฒนธรรมที่เป็นหลัก ในการดำเนินชีวิตทั่วไปของสมาชิกจำนวนมากของสังคม เป็นวัฒนธรรมที่คนจำนวนมากในสังคมมีอยู่ร่วมกัน ส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมดังกล่าวจะรวมตัวกันทำ ให้เกิดระเบียบในสังคม เช่นในสังคมไทย คนไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา พูดภาษาไทยกลาง เข้าเรียนในระบบการศึกษาที่เป็นทางการจัดโดยรัฐบาลไทย มีระบบการปกครองที่แบ่งเป็นส่วนกลาง ส่วนภูมิ ภาคและท้องถิ่นที่เหมือนกันหมดทั้ งประเทศไทย มีคณะรัฐบาลเป็นผู้บริหารงานปกครอง มีก ฎหมายออกมาบังคับใช้กับทุกคนไม่มีข้อยกเว้น นอกจากนั้นคนไทยส่วนใหญ่มีค่านิยมที่นับถือผู้ใหญ่ เคารพผู้อาวุโส เชิดชูพระมหากษัตริย์ คนไทยส่วนใหญ่ปฏิบัติตาประเพณีต่างๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ ลอยกระทง งานสำคัญทางศาสนาและงานศพ เป็นต้น ส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรม ที่กล่าวมานี้ เป็นวัฒนธรรมทั่วไปในสังคมไทย เพราะคนจำนวนมากในสังคมไทยมีสิ่งเหล่านั้นร่วมกันอยู่วัฒนธรรมย่อยหมายถึงส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมที่ใช้กันในกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้น วัฒนธรรมย่อยมักเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทั่วไป และมักเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทั่วไป แต่ในเว ลาเดียวกันก็มักแตกต่างไปจากวัฒนธรรมทั่วไปด้วย วัฒนธรรมย่อยจะเด่นชัดในสังคมที่มีความแตกต่างกันในหมู่ประชากร จึงมักไม่มีวัฒนธรรมทั่วไปแต่เพียงประเภทเดียว แต่จะมีแกนกลางที่เป็นวัฒนธรรมทั่วไป และมีวัฒนธรรมย่อยอยู่จำนวนหนึ่งในสังคมนั้นด้วย แบบแผนวัฒนธรรมบางอย่า งมีอยู่ร่วมกันเฉพาะในกลุ่มคนที่มีสถานภาพทางสังคมบางอย่างเท่านั้น กลุ่มคนดังกล่าวนอกจากจะปฏบัติตามวัฒนธรรมทั่วไปบางอย่างแล้ว ยังปฏิบัติตามวัฒนธรรมย่อยเฉพาะกลุ่มตัวซึ่งมีอัตลักษณ์ของตนเองด้วย วัฒนธรรมย่อยดังกล่าวแบ่งออกเป็นปร ะเภทต่าง ๆ ได้หลายประเภทตามสถานภาพทางสังคมประเภทต่าง ๆ เช่น สถานภาพทางเพศ สถานภาพทางอายุ สถานภาพทางอาชีพ สถานภาพทางชนชั้นหรือวรรณนะ เชื้อชาติ ศาสนา เป็นต้น แล้วยัง มีวัฒนธรรมย่อยอีกหลายประเภทขึ้นอยู่กับปัจจัยอีกหลา ยอย่าง เช่น ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ทำให้เกิดวัฒนธรรมย่อยเชิงภูมิภาคและวัฒนธรรมย่ อยของคนเมือง คนชนบทขึ้น เป็นต้น สังคมสมัยใหม่ในปัจจุบัน มักประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีเชื้อชาติต่าง ๆ กัน ทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมย่อยเชิงเชื้อชาติหรือชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่ม ชนกลุ่มน้อยคือกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากวัฒนธรรมทั่วไปของสังคม ใน

สังคมไทยมีชนกลุ่มน้ อยมากมาย คนพวกนี้มักมีภาษา ค่านิยม ความคิด ความเชื่อทางศาสนา ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ต่างไปจากคนไทยทั่วไป(งามพิศ สัตย์สงวน 2538 : 30-32)

สังคมทุกสังคมจะต้องมีวัฒนธรรม และวัฒนธรรมของแต่ละสังคมย่อมมีลักษณะเฉพาะที่แสดงออกให้ปรากฏจนสามารถใช้เป็นเขตวัฒนธรรมที่ เป็นเครื่องแบ่งพรมแดนทางวัฒนธรรมได้ วัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของคนในแต่ละสังคมว่าแตกต่างกันอย่างไร ในเรื่องใด เช่นด้านภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำเนินชิวิต ตลอดถึงการละเล่นพื้นเมือง อันทำให้คนในสังคมเกิ ดความรัก ความภาคภูมิใจ และหวงแหนวัฒนธรรมในสังคมของตน แต่ในการรักษาหรือดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิมควรจะต้องมีการปรับปรุง ผสมผสาน หรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัยและกาลเวลา ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งคือการผสมผสานทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการติดต่อระหว่างวัฒนธรรม มันเป็นผลมาจากการที่ปัจเจกชนหรือกลุ่มคนกลุ่มต่างๆ แทนที่วัฒนธรรมของตนเองโดยวัฒนธรรมอื่น ๆ ปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นแล้วและกำลังเกิดขึ้นและจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตด้วย นอกจากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมแล้ว อาจมีการเปลี่ยนสัญชาติ และการกระทำอื่นๆ ที่ทำให้กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมเกิดเร็วขึ้น กระบวนการผสมผสานจะเกิดขึ้นเหมือนกัน ถึงแม้ว่าปั จจัยที่ช่วยเสริมหรือช่วยกีดกัน กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมจะแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ กระบวนการดังกล่าวจะ เกิดขึ้นในระดับวัฒนธรรมย่อยด้วย เพราะการติดต่อระหว่างกลุ่มค นกลุ่มต่างๆ สำหรับในสังคมไทยปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อรัฐบาลเร่งรัดพัฒนาชนบทและชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆ ในอนาคตอัตราการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆ ในสังคมไทยคงจะเร็วยิ่งขึ้น และน่าเป็นห่วงว่าอาจไม่มีวัฒน ธรรมของชนกลุ่มน้อยให้เห็นอีกต่อไป (งามพิศ สัตย์สงวน 2538 : 39)

หลังจากวัฒนธรรมที่ต่างกันมาพบกัน สัมผัสกัน และเกิดการหยิบยืมแลกเปลี่ยนกันใช้ในระยะเวลาที่สม่ำเสมอและยาวนานพอสมควร วัฒนธรรมจะเกิดการผสมผสานกัน ปะปนกัน แต่ก็ยังรู้ว่าเป็นวัฒนธรรมของใคร ไม่ถึงกับป นกันจนแยกไม่ออก เมื่อผู้หยิบยืมวัฒนธรรมผู้อื่นกลับเข้าสู่กลุ่มชนเดิมของตน วัฒนธรรมเดิมนั้นก็จะดำรงรูปแบบเดิมได้ดีอยู่ บุคคลผู้นั้นก็ยังประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมเดิมของตนไปตามเดิม แต่เมื่อออกมาพบปะหรือเผชิญกับคนจากวัฒนธรรมอื่นอีกเขาก็จะผสมผสานวัฒนธรรมของเขาเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ที่มาสัมผัสกันอีก(นิยพรร วรรณศิริ 2540 : 66)

จากแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมดังกล่าว ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาวไทดำซึ่งเป็นวัฒนธรรมย่อย วัฒนธรรมหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะตัว ในขณะ

ที่มีการปะทะสังสรรค์กับวัฒนธรรมย่อยของ กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ และ วัฒนธรรมหลักของประเทศ โดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ อยู่ตลอดเวลา ทำให้วัฒนธรรมบางอย่างต้อง ปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลง ไปอย่างไร หรือมีการหยิบยืม การผสมผสานทางวัฒนธรรม เพื่อให้เหมาะสมกับ สภาพการเมือง เศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน อย่างไร และยังคง มีรูปแบบวิถี ชีวิต ประเพณี ควา มเชื่อ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม หรือวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ อะไรบ้าง ที่ชาวไทดำ ยังคงยึดถือปฏิบัติ ให้ความสำคัญและรักษาเอาไว้ได้ ทำให้มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

กลุ่มชาติพันธุ์คือกลุ่มคนที่มีจุดกำเนิดของบรรพบุรุษร่วมกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีเดียวกันและภาษาเดียวกัน ตลอดจนมีความรู้สึกในเผ่าพันธุ์เดียวกัน ตัวอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มต่าง ๆ คือ กลุ่มคนจีน กลุ่มคนไทย กลุ่มคนพม่า กลุ่มคนลา ว กลุ่มคนเขมร กลุ่มคนกะเหรี่ยง กลุ่มคนอินเดีย กลุ่มคนม้ง เป็นต้น ปัจจัยสำคัญในการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์คือ ความสำนึกของคนในกลุ่มนั้นว่ามีชาติพันธุ์ใด ปัจจัยทางด้านภาษาอย่างเดียวไม่สามารถกำหนดชาติพันธุ์ได้ ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดที่สำคัญกว่า ทั้งนี้ เพราะคนจีนหรือคนอินเดียหรือคนกะเหรี่ยงมีจิตสำนึกในความเป็นคนจีน หรือความเป็นคนอินเดีย หรือความเป็นคนกะเหรี่ยง โดยทั้ง 3 กลุ่มนี้ต่างก็มีภาษาพูดหลายภาษา คนจีนพูดภาษาไหหลำ กวางตุ้ง ฮกเกี้ยน และต่างก็เรียกตัวเองว่าเป็นคนจีน คนอินเดียที่พูดภาษาฮินดี เบงกาลี ทมิฬ ต่างก็เรียกตนเองว่าเป็นคนอินเดีย และคนกะเหรี่ยงไม่ว่าจะเป็นเผ่าโปว์ หรือเผ่าสะกอก็เรียกตัวเองว่าเป็นคนกะเหรี่ยง ฉะนั้นการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์จึงขึ้นอยู่กับเจ้าตัวว่ามีความสำนึกว่าเป็นคนกลุ่มใด นอกจากนี้คนบางคนยังไม่อาจจะยึดในกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ตลอดไป เมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อมหนึ่งก็มีสำนึกอยางหนึ่ง เมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไปก็มีสำนึกอย่างหนึ่ง เช่น คนจีนที่เกิดในประเทศไทย และเรียนโรงเรียนไทย เมื่ออยู่ในหมู่เพื่อนที่โรงเรียนก็มักจะมองว่าตัวเองเป็นคนไทย แต่เมื่อกลับบ้านไปอยู่ในหมู่ญาติพี่น้องซึ่งพูดภาษาจีนก็จะมองว่าตัวเองเป็นคนจีน ชาวเขาเผ่าต่างๆ ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน เขาจะมองตัวเองว่าเป็นชาวเขาหรือคนเมืองหรือคนไทยก็ได้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม คนอีสานในประเทศไทยอาจจะเป็นคนลาว คนอีสานหรือคนไทยก็ได้เช่นเดียวกัน การที่คนคนเดียวมีความรู้สึกว่า มีหลายกลุ่มชาติพันธุ์ได้มิใช่เป็นเรื่องแปลกประหลาด และมิใช่เป็นเรื่องผิดหรือถูก แต่เป็นการชี้ให้เห็นว่า ความสำนึกในเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้และไม่ถาวร เมื่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีสำนึกในกลุ่มชาติพันธุ์ชัดเจนไม่เปลี่ยนแปลง คนกลุ่มนั้นมักจะเป็นคนที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ชาติพันธุ์และสัญชาติสอดคล้องกัน(อมรา พงศาพิชญ์ 2533 : 155-156)

สุทรี พรหมเมศ (2525, อ้างถึงใน เสาวนีย์ จิตต์หมวด 2531 : 2) กล่าวว่ากลุ่มชาติพันธุ์ คือกลุ่มสังคมซึ่งมีลักษณะเกี่ยวกันกับเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่เหมือน กัน มีบ่อย เช่นกันที่ใช้หมายถึงชนกลุ่มน้อยซึ่งมีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากชนกลุ่มใหญ่

Kunstadter (1979, อ้างถึงใน อธิตา สุนทโรทก 2539 : 27-28) ได้ให้ความหมายกลุ่มชาติพันธุ์ว่าเป็นกลุ่มปัจเจกบุคคลที่มีจิตสำนึกเหมือนกันและมีความสนใจร่ วมกันอันเป็นศูนย์กลางของกลุ่มคนที่มีการรับรู้ร่วมกันหรือยึดถือคุณค่าเหมือนกัน

กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มวัฒนธรรม มีลักษณะเด่นคือเป็นกลุ่มคนที่สืบทอดมาจาบรรพบุรุษเดียวกัน บรรพบุรุษในที่นี้หมายถึงบรรพบุรุษทางสายเลือดและบรรพบุรุษทางวัฒนธรรม ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึก ผูกพันทางสายเลือดและทางวัฒนธรรมอยู่ด้วยพร้อมๆ กันไป เป็นความ รู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัต ลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์ และในขณะเดียวกันสามารถเร้าอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นับถือ ศาสนาเดียวกัน ความคิดเรื่องชาติพันธุ์นี้ คายส์ (C.F. Keyes, อ้างถึงในอมรา พงศาพิชญ์ 2533 : 157) มองว่า อาจพิจารณาแยกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ แบบที่ชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานใกล้เคียงกัน พึ่งพาอาศัยกัน และแบบที่ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ในลักษณะชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อย

1. การพึ่งพากันของกลุ่มชาติพันธุ์ การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ไม่จำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์จากแง่มุมของชนกลุ่มน้อย /ชนกลุ่มใหญ่เสมอไป ในบางประเทศที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยหลายกลุ่ม ความสัมพันธุ์ด้วยกันเอง อาจเป็นเรื่องที่น่าศึกษา

2. กลุ่มชาติพันธ์ที่มีคามสัมพันธ์แบบชนกลุ่มน้อยชนกลุ่มใหญ่ ในกรณีที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ใกล้เคียงและเข้ากันไม่ได้นั้น จะพบว่าเป็นเพราะวัฒนธรรมเข้ากันไม่ได้ วัตถุประสงค์ทางการเมืองไม่ตรงกัน และต่างกลุ่มต่างก็ไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน ความเข้ ากันไม่ได้ทำให้เกิดความขัดแย้ งระหว่างกลุ่มและจำเป็นจะต้องพิจารณาโดยใช้แนวคิดความขัดแย้งในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

ประเทศต่าง ๆ ทุกประเทศมีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มอาศัยอยู่ภายในประเทศ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอำนาจในการปกครองประเทศคือกลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกว่าเป็นชนกลุ่มใหญ่ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศที่กลุ่มของตนไม่ได้มีอำนาจในการปกครองประ เทศคือชนกลุ่มน้อย ในประเทศไทย ชนกลุ่มใหญ่ก็คือคนไทย และคนกลุ่มน้อยก็คือคนจีน คนญวน คนลาว คนเขมร ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ คนมาเลย์(หรือคนมุสลิมภาคใต้) คนอินเดีย รวมทั้งคนฝรั่งจากป ระเทศต่างๆ ด้วย การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมใดสังคมหนึ่ง มักจะหลีกเลี่ยงที่จะเกี่ยวข้องกับเรื่องชนกลุ่มน้อยได้ยาก เพราะสองเรื่องนี้คาบเกี่ยวกัน การให้ความสำคัญในเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ มีความหมายถึง

การศึกษากลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากกลุ่มอื่น เมื่อศึกษากลุ่มวัฒนธรรมเฉพาะก็มักจะเป็นกลุ่มที่มีฐานะเป็นชนกลุ่มน้อยในสังคม เพราะมีลักษณะที่แตกต่างและมีจำนวนน้อยกว่าคนส่วนใหญ่หรือชนกลุ่มใหญ่ ความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อาจเกิดขึ้นด้วยหลายสาเหตุ อาจพิจารณาลักษณะการเกิดชนกลุ่มน้อยซึ่งหมายถึงการเกิดกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันเพื่อจะได้เข้าใจในเรื่องความสัมพันธ์ได้ชัดเจนขึ้นพอสรุปได้ 5 ลักษณะคือ อาจเกิดจากการแบ่งแยกโดยวัฒนธรรม เกิดจากการแบ่งแยกจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ เกิดจากการผนวกดินแดน เกิดจากการย้ายถิ่น หรือเกิดจากการตกเป็นประเทศอาณานิคม ความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ จะส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีได้ ถ้าเข้าใจว่าความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เกิดขึ้นได้อย่างไร (อมรา พงศาพิชญ์ 2533 : 157-166)

แนวคิด ทฤษฎีเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

1. แนวคิดระบบรวม (System Approach) การวิเคราะห์โครงสร้างหน้าที่ และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีระบบรวม คือ ระบบประกอบด้วยส่วนย่อยต่าง ๆ และระบบย่อยต่างๆ นั้นประสานกัน และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในลักษณะที่สมดุล โครงสร้างหรือส่วนประกอบย่อยของสังคมนั้นอาจมีรูปแบบอะไรก็ได้ แต่ โครงสร้างและองค์ประกอบของสังคมนั้นจะมีลักษณะเฉพาะของสังคมนั้น ๆ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในส่วนใดส่วนหนึ่งขององค์ประกอบหรือโครงสร้าง จำเป็นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในส่วนอื่น ๆด้วย เพื่อคงไว้ซึ่งเสถียรภาพ และความสมดุลของสังคม การวิเคราะห์สังคมในแง่ระบบรวม นี้เป็นการมองว่าสังคมทั้งระบบคือ สิ่งที่สำคัญที่สุด และองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ มีความสำคัญในอันดับรอง ฉะนั้นถ้าส่วนย่อยส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป ส่วนย่อยส่วนอื่นจะต้องเปลี่ยนตามไปเพื่อสร้างความสมดุลของระบบ การมองสังคมในลักษณะที่ เน้นโครงสร้างหน้าที่ยอมรับว่า โครงสร้าง ประกอบด้วยส่วนย่อยที่มีฐานะและคุณค่าต่างกัน โครงสร้างสังคมอาจเป็นชนชั้นซึ่งประกอบด้วย คนรวยคนจน หรือเจ้านาย ข่าวไพร่ นายทุน กรรมกร และในสังคมที่ประกอบด้วยชนชาติต่างกัน โครงสร้างสังคมจะประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศบางประเทศในแอฟริกาที่โครงสร้างสังคมอาจเป็นคนเผ่าต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าคนแต่ละส่วนแต่ละกลุ่มนั้นมีฐานะทางสังคมที่ไม่เท่ากันอยู่ในที และนอกจากนี้ เนื่องจากการมองเชิงโครงสร้างหน้าที่มองว่าระบบรวมย่อมมีความสำคัญเหนือระบบย่อย การศึกษาเรื่องชนกลุ่มน้อย/ชนกลุ่มใหญ่โดยทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่จึงเป็นการให้ความสำคัญต่อชนกลุ่มใหญ่เพื่อเน้นเรื่องเสถียรภาพของสังคม การศึกษาด้วยทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นี้มีปัญหาในการวิเคราะห์ ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งขององค์ประกอบย่อย ของสังคม เนื่องจากทฤษฎีนี้เน้นเรื่องเสถียรภาพของสังคม การเปลี่ยนแปลงหรือการขัดแย้งขององค์ประกอบย่ อยในลักษณะรุนแรง

จะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าสังคมจะยังคงอยู่ ฉะนั้นจึงต้องหาทางระงับความขัดแย้งหรือปรับปรุงองค์ประกอบส่วนต่าง ๆ เสียให้เข้ากันได้

ในการศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ ถ้ามองจากทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่จะพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ย่อยถือเป็นองค์ประกอบของโครงสร้างหรือระบบรวมของสังคม ในระยะแรก ๆ จึงมีการพยายามรวมกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยให้เป็นส่วนของสังคมใหญ่ ในส่วนของการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ก็มีหลายรูปแบบ เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไปความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์จำเป็นจะต้องเปลี่ยน ทำให้เกิดการประเมินสถานการณ์และประเมินตัวเอง อาจเห็นได้จากการที่บุคคลสร้างอัตลักษณ์ใหม่ หรือปรับความหมายของอัตลักษณ์เดิม ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นจะถึงจุดสมดุลและทำให้เกิดเสถียรภาพได้พอสมควร ตัวอย่างของการปรับตัวคือ การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์สองกลุ่ม หรือการบูรณาการทางวัฒนธรรม โดยแต่ละกลุ่มชาติพันธ์ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมของตนไว้ กรณีที่กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งอพยพเข้ามาอยู่ในดินแดนใหม่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์เดิมอยู่แล้ว กลุ่มใหม่อาจอพยพเข้ามาเป็นคนงานหรือลูกจ้าง เป็นชนชั้นล่างของสังคม และค่อย ๆ เลื่อนฐานะทางสังคมโดยการเปลี่ยนอาชีพหรือเปลี่ยนฐานะทางเศรษฐกิจ จนในที่สุดก็เป็นที่ยอมรับและถือว่าเกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมได้ บางครั้งการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ไม่เกิดขึ้นด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรมไม่เข้ากันเท่านั้น แต่อาจผสมกลมกลืนไม่ได้ด้วยเหตุผลทางศาสนา แต่ก็มีลักษณะการปรับตัว สามารถอยู่ในสังคมเดียวกันได้โดยไม่มีความขัดแย้งรุนแรง และเกิดการบูรณาการทางวัฒนธรรมได้

2. แนวคิดเรื่องลักษณะทางกายภาพหรือสีผิว และทฤษฎีความขัดแย้ง เรื่องอคติ และการเลือกปฏิบัติ การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศตะวันตกในอดีต มักมุ่งพิจารณาจากแง่มุมของความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ (Racial Relations)เป็นส่วนใหญ่ เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นมักเป็นปัญหาเรื่องสีผิว ข้อแตกต่างเรื่องลักษณะทางกายภาพคือข้อแตกต่างที่เห็นได้ชัดและได้เป็นต้นเหตุของการกีดกัน ความลำเอียงและการเลือกปฏิบัติ (Discrimination) ที่เกิดขึ้นจากการที่คนผิวขาวเชื่อว่าตนเป็นกลุ่มเชื้อชาติที่เจริญกว่าและดีกว่า (White Supremacy) ความเชื่อที่ยังไม่ได้พิสูจน์และอาจไม่จริงเสมอไปที่บุคคลที่มีอคติ (Prejudice) ต่อคนที่มีลักษณะทางกายภาพต่างจากตัว ทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถ ยอมรับได้ว่าคนที่มีลักษณะนั้น ๆ มีฐานะทางสังคมเท่าเทียมกับตน บุคคลที่มีอคติจะไม่สามารถให้ความใกล้ชิดและความไว้วางใจต่อคนที่ต่างจากตัวได้ นอกจากนั้นบุคคลที่มีอคติจะแสดงออกโดยการสร้างความรังเกียจและเลือกปฏิบัติโดยไม่ให้ความยุติธรรมต่อผู้ที่มีเชื้อชาติต่างจากตัว การเลือปฏิบัติอาจไม่ชัดเจน เช่น การพยายามไม่อยู่ใกล้ชิด เป็นต้น หรือการเลือกปฏิบัติอาจชัดเจนและไม่รุนแรง เช่น การปฏิเสธที่จะโดยสารรถคันเดียวกัน การปฏิเสธที่จะสร้างบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงกัน หรืออาจมีการกีดกันในเรื่องความก้าวหน้าทางการงาน

และการกีดกันไม่ให้เข้าสังคม เป็นต้น เนื่องจากกลุ่มเชื้อชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ถูกเลือกปฏิบัติจึงเป็นกลุ่มด้อยโอกาสและไม่สามารถปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นได้ ผลก็คือกลุ่มด้อยโอกาสก็จะเป็นกลุ่มด้อยโอกาสตลอดไป แนวคิดเรื่องความแตกต่างทางเชื้อชาติมีผลทำให้การกีดกันและความไม่เสมอภาคนี้เป็นที่ยอมรับกัน และมีผลทำให้รัฐบาลของบางประเทศพยายามออกกฎหมายห้ามกีดกัน สีผิว และให้สิทธิ์พิเศษแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสเพื่อหาทางให้คนกลุ่มนี้สามารถช่วยตัวเองและเลื่อนฐานะทางสังคมได้จนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป มากขึ้น เป็นการพยายามสร้างความเสมอภาคในชนต่างผิวให้มีมากขึ้น เท่าที่กล่าวมานี้เป็นการพยายามสรุปแนวคิดของทฤษฎีความขัดแย้ง โดยมุ่งพิจารณาปัญหาเรื่องความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนที่มีลักษณะทางกายภาพต่างกันเป็นหลัก แต่ทฤษฎีความขัดแย้งอาจนำมาวิเคราะห์ปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ระหว่างชนกลุ่มน้อและชนกลุ่มใหญ่ที่ไม่ได้เกิดจากลักษณะทางกายภาพได้เช่นเดียวกัน ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์มักเกิดขึ้นโดยที่กลุ่มชาติพันธุ์ถูกกีดกันและไม่ได้รับความยุติธรรม บางครั้งกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มใหญ่ไม่รู้ตัวว่าได้กระทำการในลักษณะที่ลำเอียงต่อชนกลุ่มน้อย ในอดีต “การเลือกปฏิบัติ” ด้วยเหตุผลทางด้านเชื้อชาติหรือลักษณะทางกายภาพและเหตุผลทางชาติพันธุ์เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง ดังนั้นการที่ชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ในประเทศต่าง ๆ มีปรากฏในอดีตว่า ชนกลุ่มใหญ่มักดูถูกเหยียดหยามชนกลุ่มน้อยว่าด้อยกว่าทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม การที่ชนกลุ่มน้อยมีความรู้สึกมีปมด้อย และรู้สึกว่าไม่ได้รับความยุติธรรมจึงเป็นเรื่องที่มีมูลและควรที่ชนกลุ่มใหญ่จะพยายามเข้าใจความรู้สึกของชนกลุ่มน้อยให้มากขึ้น นอกจากนี้ในฐานะที่ชนกลุ่มใหญ่เป็นผู้ที่มีโอกาสดีกว่าชนกลุ่มน้อยโดยทั่ว ๆ ไป ชนกลุ่มใหญ่จึงควรอย่างยิ่งที่จะศึกษาถึงความรู้ สึกและการปฏิบัติต่อกันและกันระหว่างชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อยให้ถ่องแท้ และพยายามมองปัญหาจากแง่มุมของชนกลุ่มน้อยบ้าง การดื้อรั้นและการมองปัญหาจากแง่มุมของชนกลุ่มใหญ่แต่ฝ่ายเดียวจะไม่ได้ภาพที่สมบูรณ์และไม่สามารถปรับความสัมพันธ์ให้ดีขึ้นได้

จะเห็นได้ว่าแนวคิดหรือทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่เสนอมานี้มีความแตกต่างกันในความคิดพื้นฐาน ในทฤษฎีแนวแรกที่เสนอการมองสังคมเป็นระบบที่ปิดในลักษณะที่ค่อนข้างสมบูรณ์ และให้ความสำคัญกับความสมดุลในระบบ เป็นแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับใช้วิเคราะห์สังคมที่แยกอยู่ต่างหากจากสังคมอื่ น และมีระบบที่เป็นของตัวเองที่ชัดเจน การพิจารณาเรื่องความสมดุลภายในสังคมจึงเป็นเรื่องที่เหมาะสม แต่ในสังคมปัจจุบันที่มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดวัฒนธรรมกันระหว่างสังคม การมองสังคมเป็นระบบเฉพาะจึงไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ในขณะเดียวกันทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องความแตกต่างทางสีผิวและลักษณะทางกายภาพนั้นเหมาะที่จะนำมาใช้เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับความแตกต่างทางกายภาพ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วก็จะพบว่ามีความแตกต่างทางวัฒนธรรมด้วย ฉะนั้นการนำทฤษฎีนี้มาใช้จึงต้องพิจารณาเฉพาะส่วนที่เหมาะสม

ทฤษฎีที่เน้นเรื่องการประสานผลประโยชน์จ ะสอดคล้องกับความเป็นจริงในกรณีที่ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เป็นความสัมพันธ์ที่เข้ากันได้และไม่มีปัญหาและทฤษฎีเรื่องความขัดแย้งก็จะเหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์ในกรณีที่ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์มีปัญหาขัดแย้งกันหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ใกล้เคี ยงกันเข้ากันไม่ได้ ความสัมพันธ์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่ต่างกันพอจะเข้ากันได้จะเกิดขึ้นเมื่อชนกลุ่มน้อยมีความรู้สึกว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่ ในกรณีประเทศไทยถ้าสมาชิกของชนกลุ่มน้อยส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่า ถึงแม้ตนจะเป็นชนกลุ่มน้อยแต่ก็ยังมีสำนึกของความเป็นพลเมืองไทยอยู่บ้าง ก็ถือได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่อยู่ในลักษณะที่ว่าพอจะเข้ากันได้ คำทางวิชาการที่ใช้กันอยู่มีอยู่หลายคำ เช่น Assimilation(การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม) และ Integration(บูรณาการทางวัฒนธรรม) หรือ Pluralism(การรวมเป็นพหุสังคม) เป็นต้น ความสัมพันธ์ที่กลุ่มชาติพันธุ์เข้ากันไม่ได้ เกิดขึ้นเมื่อชนกลุ่มน้อยมีความรู้สึกว่าถูกชนกลุ่มใหญ่กีดกันและดูถูก ทำให้ไม่มีความสำนึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่ จะเห็นได้ว่าเรื่องชนกลุ่มน้อยจะเกิดปัญหาขึ้น ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ ในลักษณะเข้ากันไม่ได้หรือมีความขัดแย้ง แต่ถ้าเป็นความสัมพันธ์ที่เข้ากันได้ ไม่มีการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ กลุ่มชาติพันธ์ก็อาจจะร่วมมือกันเชิงสร้างสรรค์ได้ ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า จะต้องเกิดการผสมกลมกลืนเสมอไป ความผสมกลมกลืนเกิดขึ้นไม่ได้ง่าย ถ้าชนสองกลุ่มมีความแตกต่างทางลักษณะทางกายภาพอย่างเห็นได้ชัด เช่น คนผิวขาวและคนผิวดำ หรือถ้ามีความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาก เช่น ศาสนาอิสลามกับศาสนาพุทธ การผสมกลมกลืนคงเกิดขึ้นได้ยาก ถ้าชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีสั นติได้ก็หมายความว่า จะต้องรวมกันเป็นพหุสังคมไม่ต้องผนวกชนกลุ่มน้อยให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่ ถ้ากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีความคิดตรงกันว่าจะอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันอย่างประสานประโยชน์ เพื่อวัตถุประสงค์ของการอยู่รอดของประเทศชาติ นโยบายและวิธีการที่จะประสานประโยชน์ย่อมเป็นนโยบายที่ให้สิทธิเสรีภาพทางความคิด ความเชื่อทางศาสนา และยึดมั่นในความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกัน เสรีภาพและความเสมอภาคนับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยสร้างความเป็นสมาชิกที่เท่าเทียมกันของสังคม ความรู้สึกว่าชนกลุ่มน้อยถูกเลือกปฏิบัติ และความขัดแย้งระ หว่างกลุ่มชาติพันธุ์คงจะไม่เกิดขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่จะอยู่ในลักษณะความสัมพันธ์ที่พอเข้ากันได้ เกิดการประสานประโยชน์และความต้องการที่จะแยกดินแดน หรือปฏิวัติโค่นล้มคงจะไม่มี (อมรา พงศาพิชญ์ 2533 : 167-175)

จากแนวความคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ชาวไทดำซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในสังคมที่มีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากกลุ่มอื่นอันเกิดมาจากการอพยพย้ายถิ่น ว่ามีจิตสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์ของตนอย่างไร ที่มี

ความเกี่ยวพันกับเชื้อชา ติ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การยึดถื อความเชื่อและระบบคุณค่าที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษทางสายเลือดและวัฒนธรรมเดียวกัน ทั้งนี้เพราะต้องมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ อยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะกับชนส่วนใหญ่คือคนไทยภายในประเทศหรือกับรัฐชาติ จากแนวคิดของทฤษฎี โครงสร้างหน้าที่ทำให้มีการสร้างใหม่ การผลิตซ้ำ การผสมผสานหรือการปรับเปลี่ยนความหมายอย่างไรในการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ในความสัมพันธ์กับรัฐชาติ ในยุคหนึ่งถูกมองว่าเป็นคนชายขอบของประเทศ ไม่ว่าด้านการทำมาหากิน การอุปโภคบริโภค ที่อยู่อาศัย หรือการรักษาโรคไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร แต่ไม่เกิดความขัดแย้งทางด้านสีผิวเชื้อชาติหรือศาสนาเพราะชาวไทดำเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยที่ได้สัญชาติไทยแต่กำเนิด และเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งทางด้านศาสนา อีกทั้งวิถีชีวิตไม่ก่อให้เกิดปัญหาในด้านการป กครองหรือส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ เป็น ความสัมพันธ์ที่เข้ากัน ได้ทั้ง กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นหรือคนไทยส่วนใหญ่ของประเทศเนื่องจากมีความสำนึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่และเป็นคนไทย จากที่เคยได้สัญชาติไทยอยู่แล้ว อี กทั้งจากการพัฒนาของรัฐในด้านต่าง ๆ การได้รับการศึกษาที่ดีขึ้นทำให้ชาวไทดำมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นรวมทั้งโอกาสทาง สังคมมีมากขึ้น และในปัจจุบันรัฐบาล มีแนวคิดในเชิงพหุลักษณ์ทางวัฒนธรรมมากขึ้น มีน โยบายในการพัฒนาที่คิดถึงบริบททางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้นรวมทั้ง มีการจัดสรร งบประมาณ ในการฟื้นฟู อนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มากขึ้น ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเหล่านี้มาเป็นข้อมูลพื้นฐานใน การทำความเข้าใจกับกระบวน การในการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนนแห่งนี้

3. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

อัตลักษณ์ (Identity)มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินคือ Identitas เดิมใช้คำ Idem ซึ่งมีความหมายว่าเหมือนกัน (The Same) อย่างไรก็ตาม โดยพื้นฐานของภาษาอังกฤษแล้ว อัตลักษณ์มีความหมายสองนัยยะด้วยกัน คือความเหมือนและความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป นั่นคือการตีความหมายเหมือนกันบนพื้นฐานของความสัมพันธุ์ และการเปรียบเทียบกันระหว่างคนหรือสิ่งของในสองแง่มุมมอง คือความคล้ายคลึงและความแตกต่าง นอกจากนั้นแล้วเจนกิ้นส์ (Richard Jenkins) ยังชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์ไม่ใช่เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวของมันเอง หรือกำเนิดขึ้น มาพร้อมกับคนหรือสิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะของความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับการให้ ความหมายของเบอร์เจอร์และลัคแมน (Peter Berger and Thomas Luckmann) ที่ว่าอัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม ครั้นเมื่อตกผลึกแล้วอาจจะมีความค งที่ปรับเปลี่ยนหรือแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธุ์ทางสังคมเป็นหลัก

กล่าวโดยอีกนัยหนึ่งอัตลักษณ์เป็นเรื่องของการเข้าใจและการรับรู้เกี่ยวกับตัวเองอย่างไร และคนอื่นรับรู้เราอย่างไร โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและสืบทอดอัตลักษ ณ์ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อคนหรือกลุ่มอื่นๆ ด้วย อัตลักษณ์มีทั้งที่เป็นปัจเจก (Individual) และอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม (Collective) ในระดับปัจเจก บุคคลหนึ่งอาจจะมีหลายอัตลักษณ์อยู่ในตัว เช่น เพศสภา พ กลุ่มชาติพันธุ์ ชาติ ช่วงชั้ นทางสังคม อาชีพ และศาสนา เป็นต้น ในขณะที่อัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มนั้น ความเป็นอัตลักษณ์ร่วมถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกในกลุ่ม อย่างไรก็ตามบนพื้นฐานของความเหมือนกันของกลุ่มนั้น ย่อมมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นมาเป็นตัวกำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพ าะของกลุ่มตนด้วย ฉะนั้นเมื่อพูดถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็นลักษณะอัตลักษณ์ร่วม ของสมาชิกของกลุ่มคนในสังคมเดียวกัน ซึ่งแตกต่างออกไปจากกลุ่มอื่น ๆ(ประสิทธ์ ลีปรีชา 2547 : 32-34) อัตลักษณ์ร่วมก่อให้เกิดความสงบอยู่ร่วมกันของกลุ่มชน และไม่สามารถแยกออก จากการกระทำหรือละทิ้งสถานภาพของปัจเจกในกลุ่มได้ กลุ่มที่มีลักษณะร่วมกันจะต้องมีประเพณีบางอย่างซึ่งเรียกได้ว่าเป็นของกลุ่มตนเอง โดยที่สมาชิกของกลุ่มไม่จำเป็นต้องรู้จักสมาชิกอื่น ๆ ทั้งหมด แต่ต้องรู้ว่าประเพณีอย่างนั้นเป็นประเพณีของกลุ่ม ซึ่งประเพณีเฉพาะของกลุ่มทำให้กลุ่มมีอัตลักษณ์ของตนเองแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ(ศรีศักร วัลลิโภดม 2532 : 48, อ้างถึงใน เกศสิรินทร์ แพทอง 2546 : 28)

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity)และกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Group) เป็นทั้งคำและแนวคิดสำคัญที่นักมานุษวิทยาตะวันตกนำมาใช้ในยุคห ลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา เพื่อการศึกษากลุ่มชนที่มีวัฒนธรรม และภาษาเฉพาะที่ได้สืบทอดกันมานานหลายชั่วอายุคน บริบททางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวอันเป็นยุคแห่งการประกาศเอกราช ไม่ขึ้นต่อประเทศอาณานิคมตะวันตกของประเทศในทวีปแอฟริกาและเอเชีย การเกิดขึ้นของป ระเทศและรัฐชาติใหม่ตลอดจนขบวนการต่อต้านการล่าอาณานิคมและการก่อตั้งการเหยียดผิวและเชื้อชาติมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการก่อกำเนิดของแนวคิดชาติพันธุ์ อันเป็นคำที่เข้ามาแทนคำว่าเชื้อชาติ (Race)ที่มีที่มาทางความคิดว่าความแตกต่างระหว่างชนชาติถูกกำหนดโดยลักษณะทางชีว กายภาพและพันธุกรรมที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ แนวคิดเรื่องชาติพันธุ์ยังได้เข้ามาแทนที่แนวคิดเรื่องเผ่า (Tribe)ซึ่งมักเน้นอัตลักษณ์และวัฒนธรรมโดด ๆ ที่เฉพาะและแตกต่างของชนเผ่าพื้นเมือง โดยเชื่อว่าเกิดจากลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่ห่างไกลและขาดการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่ น ๆ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เสนอให้มองวัฒนธรรมและการนิยามตนเองในความสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความสัมพันธ์กับรัฐชาติ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี , บรรณาธิการ 2546 : 4-5) และเมื่อกล่าวถึงสิทธิชุมชนตามความเชื่อในมิติของระบบคุณค่า จริง ๆ แล้วไม่ได้ มีนัยเฉพาะที่เป็นเพียงความเชื่อดั้งเดิมเท่านั้น แต่หมายถึงคุณค่าที่มีการปรับเปลี่ยน ผ่านกระบวนการผลิตความเชื่อเดิมมาใช้ใน

สถานการณ์ใหม่ เพื่อตอบสนองและปรับตัวกับสถานการณ์ใหม่ที่กำลังเผชิญหน้าอยู่ ในการปรับตัวนี้ชุมชนให้ความสำคัญกับการมองสิทธิชุมชนในมิติของอำ นาจมากขึ้น เพราะการที่รู้ว่าชุมชนมีสิทธิอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับการสร้างความชอบธรรมของชุมชน ซึ่งถือเป็นความพยายามอย่างหนึ่งในการจะบอกให้คนอื่นรู้ว่าชุมชนนั้นเป็นใคร และเกี่ยวข้องโดยตรงกับการแสดงอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งเป็นความพยายามที่จะกำหนดความสัมพันธ์ของชุ มชนกับกลุ่มชนอื่น ๆ ในสังคม ฉะนั้น เมื่อกลุ่มชนใดก็ตามที่รวมกัน ขึ้นเป็นชุมชน พวกเขาเหล่านั้นจะพยายามบอกคนอื่นว่ามีตัวตนอยู่อย่างไร กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า อัตลักษณ์ คือ พลังในการจัดความสัมพันธ์ทางสังคมไม่ว่าจะเป็นการจัดการความสัมพันธ์ภายในหรือภายนอก (อานันท์ กาญจนพันธุ์ 2544 : 247, อ้างถึงใน มงคล พนมมิตร 2551: 17)

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์หมายถึง สิ่งที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ รู้สึกร่วมกันว่าเป็นพวกเดียวกัน และรู้สึกแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ในแง่นี้การศึกษากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ จึงหมายถึงการศึกษากระบวนการสร้างความเหมือนและความต่าง (มงคล พนมมิตร 2551: 15) กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคมที่สลับซับซ้อน หลากหลาย ไม่หยุดนิ่งมาตั้งแต่อดีต สันนิษฐานกันว่ากลุ่มชาติพันธ์ต่าง ๆ ที่อาศัยในบริเวณใกล้เ คียงกัน ณ ช่วงเวลาเดียวกัน มีการติดต่อสัมพันธ์ทั้งในเชิงซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของจนถึงการรบราฆ่าฟัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวก็ให้เกิดการหยิบยืมและผสมปนเปทางวัฒนธรรมระหว่างกัน ดังนั้นเมื่อกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มต้องการรักษาความหนึ่งเดียวหรือความเป็นปึกแผ่นในพวกเดียวกัน กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เพื่อสร้างความเหมือนในพวกเราและความแตกต่างในพวกเขาจึงเกิดขึ้น ในกระบวนการนี้อาจมีทั้งการสร้างขึ้น มาใหม่อย่างสิ้นเชิงและการหยิบยืมบางส่วนทางวัฒนธรรมคนอื่นมาทำให้เป็นของเรา อัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นในยุคหนึ่งแต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไปอัตลักษณ์อาจใช้ไม่ได้ผล เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มมีการปรับตัวและหยิบยืมวัฒนธรรมระหว่างกัน ด้วยเหตุนี้เมื่ออัตลักษณ์เก่ามีพลังน้อยลง อัตลักษณ์ใหม่จึงถูกสร้างขึ้นมาทดแทน อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนตายตัวและไม่หยุดนิ่ง การสืบ ทอดและผลผลิตอัตลักษณ์ใหม่จึงเกิดขึ้นได้เสมอภายใต้การเวลาและบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป (วันดี สันติวุฒิเมธี 2545 : 219-221, อ้างถึงใน มงคล พนมมิตร 2551: 16)

ข้อถกเถียงสำคัญในหมู่นักมานุษยวิทยาในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง จวบจนคริสต์ศตวรรษที่ 1960 ในการใช้แ นวคิดเรื่องอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในการอธิบายความแตกต่างของสังคมมนุษย์คือจะใช้เกณฑ์อะไร หากไม่ใช่ชีวกายภาพที่มองเห็นได้ มาอธิบายการแบ่งกลุ่มทางชาติพันธุ์หรือกลุ่มทางวัฒนธรรม ทฤษฎีภาษาศาสตร์หรือนิรุกติศาสตร์ (Linguistic Theories) ได้กลายเป็นศาสตร์อันทรงอิทธิพ ลที่นักมานุษยวิทยาจำนวนมากใช้ในการจัดกลุ่มทางชาติพันธุ์และ

การค้นหาหน่วยทางวัฒนธรรม (Culture-bearing Units) ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นแนวคิดและวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ ที่สามารถตวรจสอบความสมเหตุสมผลได้ อย่างไรก็ตามในปลายทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา แนวทางของคำถามโดยนั กมานุษยวิทยาในเรื่องอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ด้วยอิทธิพลของงานชิ้นคลาสสิคของ เอ็ดมันด์ อาร์ ลีช (Edmund R. Leach) เรื่อง Political Systems of Highland Burma ซึ่งได้ทวนกระแสความเชื่อเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่มีขอบเขตและตำแหน่งแห่งที่ตายตัว ด้วยการเสนอแนวคิดเรื่องการข้ามไปมาระหว่างวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่แปรผันไปตามสถานการณ์ ลีช เชื่อว่าการค้นหาหน่วยหรือขอบเขตทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ๆ เป็นความพยายามที่เสียเวลาเ ปล่า ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งที่ค้นหาดังกล่าวนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้อยู่ตลอดเวลา งานของเฟรดริก บาร์ท (Fredrilk Barth) ใน Ethnic Groups and Boundaries ได้ขยายการอธิบายแนวคิดเรื่องเส้นขอบเขตอันยืดหยุ่นของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ว่า เกิดจากการที่สมาชิกในกลุ่มนั้นสามารถที่จะเลือกใช้คุณสมบัติทางวัฒนธรรม (Cultural Attribute) อย่างใดอย่างหนึ่งที่มีอยู่ในการนิยามความเป็นตัวตนของตนเอง วัฒนธรรมจึงไม่ใช่แบบแผนปฏิบัติ หรือความเชื่ออันเดียว (A Culture) ที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาแต่โบราณ แต่เป็นพหุวัฒนธรรม (Cultures) ที่คนเลือกและปรับเปลี่ยนเพื่อนำมานิยามตนเอง และกลุ่มขอบเขตหรือความเป็นสมาชิกภาพของกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นสิ่งที่ขยับขยายและเปลี่ยนแปลงไปมาได้ หากอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่เลื่อนไหล และปรับเปลี่ยนไปมาได้ คำถามสำคัญในการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อีกอันหนึ่งคือ ด้วยเหตุผลอะไรที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์เลือกคุณสมบัติทางวัฒนธรรมแบบใดแบบหนึ่งในการนิยามความเป็นตัวตนทางชาติพันธุ์ ในขณะที่บาร์ท อธิบายเหตุผลของการสร้างขอบเขตของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ภายให้อิทธิพลของแนวคิดเชิงโครงสร้างหน้าที่ว่า เพื่อการสร้างเครือข่าย ของการแลกเปลี่ยนทางด้านสินค้าและแรงงาน ส่วนนักมานุษยวิทยาที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดจาก แม็ก เวเบอร์ (Max Weber) เช่น คลิฟฟอร์ด เกิร์ตซ์ (Clifford Geertz) และชาร์ล คายส์ (Charles Keyes) กลับเห็นว่าพื้นฐานสำคัญของการสร้างความเหมือนและความแตกต่างของสมาชิกในกลุ่ มชาติพันธุ์มาจากแนวคิดเรื่องกำเนิดหรือต้นกำเนิดร่วม (Shared Descent) ที่คนในกลุ่มเชื่อว่าสืบทอดและปฏบัติร่วมกันมาจนกลายเป็นที่มาและรากฐานของกลุ่ม (Primodial Attachment) ที่มาของกำเนิดร่วมอันเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ อาจมีลักษณะเป็นเรื่องเล่าถึงที่มา การอพยพ การตั้งถิ่นฐานใหม่ ความทรงจำร่วมถึงประวัติศาสตร์การถูกกดขี่จากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เพลง ตำนาน และการละเล่นต่าง ๆ เป็นต้น(ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, บรรณาธิการ 2546 : 4-8)

จากแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เห็นได้ว่าความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต่างกัน มีลักษณะทางกายภาพ การดำรงชีวิต ภาษา ประเพณีวัฒนธรรมท ต่างกัน

เป็นอัตลักษณ์ร่วมขอ งกลุ่มคนในชาติพันธุ์เดียวกัน แตกต่างออกไปจากกลุ่มอื่น ๆ ทั้งนี้ด้วยทฤษฎีทางชีวกาย ภาพและแนวความคิดต้น กำเนิดร่วม ที่คนในกลุ่มเชื่อว่าสืบทอดและปฏิบัติร่วมกันจนกลายเป็นที่มาและรากฐานของกลุ่ม เป็นพื้นฐา นทำให้รู้ว่าตัวเราเป็นใคร เหมือนหรือ แตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร และคนอื่นรับรู้เราอย่างไร ซึ่ง อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ถูกสร้างขึ้น หยิบยืม ผสมผสาน ตลอดจนปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับบริบททางนิเวศ ภูมิศาสตร์ สังคม การเมือง เศรษฐกิ จในแต่ละยุคสมัย และมีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ผู้วิจัยได้นำแนวควา มคิดเหล่านี้มาใช้ในการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชาวไทดำในสถานการณ์ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ที่ช่วยให้เข้าใจการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำแห่งนี้

4. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการดำรงอัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์

มโนทัศน์ “Ethnicity” แปลว่า “ชาติพันธุ์ธำรง ” หรือการศึกษาการธำรงชาติพันธุ์หรือจิตสำนึกชาติพันธุ์ ซึ่งมีค วามหมายแตกต่างไปบ้างตามแต่บริบท อันหมายถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์และการศึกษ าความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ เป็นมโนทั ศน์ที่เกิดใหม่เมื่อไม่นานมานี้ คำนี้เริ่มใช้ในปี ค .ศ. 1953 แต่ในทางมานุษยวิทยากระแสการศึกษาการธำรงชาติพันธุ์ เป็นกระแสสำคัญกระแสหนึ่งในการแสวงหาความรู้ที่เกิดขึ้นล่าช้ากว่านั้นมากคือเกือบถึงทศวรรษ 1970 (ฉวีวรรณ ประจวบเหม าะ 2547 : 4) กระแสความสนใจการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับอิทธิพลจากมโนทัศน์ชาติพันธุ์ธำรง (Ethnicty) ได้พัฒนาประเด็นวิจัยต่าง ๆ เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน และงานศึกษาหนึ่ง ๆ ก็อาจจะครอบคลุมมากกว่าหนึ่งประเด็นได้ ในบทความนี้จะเสนอแนวทางการศึกษาต่าง ๆ โดยรวมประเด็ นเป็น 3 ประเด็นหลัก ๆ คือ กระบวนการและหน้าที่ในการดำรงความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์และการแสดงออกในเรื่องอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในการปฏิสัมพันธ์ข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

1. กระบวนการและหน้าที่ในการดำรงความแตก ต่างทางชาติพันธุ์ ในการตั้งคำถามเกี่ยวกับกระบวนการและหน้าที่ในการดำรงความแตกต่างทางชาติพันธุ์ นักสังคมศาสตร์ได้พัฒนาแนวคิดและมโนทัศน์ต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการศึกษา เช่น แนวคิดพรมแดนชาติพันธุ์ (Ethnic Boundary) แนวคิดชาติพันธุ์ธำรง(Ethnicity) และแนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์(Ethnic Identity)

แนวคิด “พรมแดนชาติพันธุ์ ” (Ethnic Boundary) แม้ว่านักมานุษยวิทยาหลายท่าน เช่น ลีช และ คายส์ (Charles F.Keyes) ได้วิพากษ์การใช้มโนทัศน์ “กลุ่มชาติพันธุ์ ” ที่ใช้มาก่อนทศวรรษ 1970 และมีส่วนทำให้เกิดกระแสความเคลื่อนไหวในเรื่องการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ แต่ยังไม่ได้พัฒนากระบวนการศึกษาอย่างจริงจัง ผู้ที่นำเสนอแนวทางการศึกษาให้ชัดเจนมากขึ้น คือ เฟรดดริก บาร์ทซ์ เขาชี้ให้เห็นชัดเจนขึ้นว่าการจะเข้าใจปรากฏการณ์ทางชาติ

พันธุ์ได้ ต้องพิจารณาความคิดและจิตสำนึกข องคนในแต่ละกลุ่มว่า ลักษณะใดทางวัฒนธรรมมีความหมายกับความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของพวกเขา เพราะกลุ่มชนต่าง ๆ อาจจะมีแบบแผนวัฒนธรรมร่วมกันบางอย่างอันเกิดจากการปรับตัวกับสภาพแวดล้อมใกล้เคียงกัน แต่ต่างฝ่ายก็มองว่าไม่ใช่พวกเดียวกัน ข้อเสนอของบาร์ทซ์ก็คือ ให้เปลี่ย นมุมมองจากการที่ "กลุ่มชาติพันธุ์" เป็นหน่วยที่มีวัฒนธรรมร่วมกันมามองในแง่ของการเป็น "รูปแบบการจัดระเบียบสังคมอย่างหนึ่ง" เมื่อเราหันมามองในแง่นี้ ประเด็นสำคัญในการพิจารณาก็คือ การที่สมาชิกของกลุ่มเรียกตัวเองห รือถูกเรียกโดยคนอื่นว่าเป็นใครหรือเป็นสมาชิกของ กลุ่มชาติพันธุ์มใดในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และแม้ว่าลักษณะทางวัฒนธรรมยังมีความสำคัญอยู่ แต่เน้นเฉพาะลักษณะที่เลือกเป็นสัญลักษณ์ของความแตกต่างทางชาติพันธุ์ระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ มิใช่ภาพรวมของวัฒนธรรมทั้งหมด ในแง่นี้ความเป็นกลุมชาติพันธุ์ก็เปรียบเส มือนสถานภาพอื่น ๆ ในสังคม เช่น เพศสภาพ ชนชั้น หรือวัยวุฒิ ที่กลายเป็นเครื่องหมายของการปฏิสัมพันธ์ที่จะทำให้ผู้ปฏิสัมพันธ์รู้ว่าควรปฏบัติต่อกันอย่างไร และจะ ใช้มาตรฐานและมาตรการใดเป็นหลักการที่ถูกต้องและเหมาะสมในการปฏิบัติต่อกัน

หากพิจารณาความคิดของบาร์ ทซ์ที่เกี่ยวกับกลุมชาติพันธุ์ในแนวทางที่กล่าวแล้วนี้ เราไม่อาจจะมองเห็นความเป็นรูปธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ใด ๆ ได้เพราะ "กลุ่มชาติพันธุ์" เป็นเพียงกลุ่มอ้างอิงตามความคิดของปัจเจกบุคคลที่ใช้จัดประเภทตัวเอง หรือกำหนดกลุ่มให้ปัจเจกบุคคลอื่นโดยอาศัยสัญลักษณ์ทา งวัฒนธรรมบางประการ เพราะในความเป็นจริงอาจเป็นไปได้ที่หลาย ๆ คนถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง อาจจะระบุตัวเองเป็นอีกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งได้ ฉะนั้นสิ่งที่มีความสำคัญในการวิจัยจึงไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ แต่เป็นกระบวนการระบุและแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) และเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Category) ในการปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้บาร์ทซ์จึงให้ความสำคัญกับ "พรมแดนชาติพันธุ์" (Ethnic Boundary) ซึ่ง "แยกเขาแยกเรา" (Exclusion and Inclusion) โดยอาศัยลักษณะทางวัฒนธรรมเป็นสัญลักษณ์กำ หนดความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ฉะนั้นการที่คนสองคนต่างระบุว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แสดงว่าในการปฏิสัมพันธ์คนทั้งสองต่าง "เล่นเกมเดียวกัน" (Playing the Same Game) แต่หากต่างชาติพันธุ์กันก็จะตระหนักว่ามีข้อจำกัดในการปฏิสัมพันธ์ ต้องระแวดระวังกันและกลายเป็นพรมแดนในการปฏิสัมพันธ์

เพื่อให้เข้าใจความคิดเกี่ยวกับการศึกษาชาติพันธุ์ของบาร์ทซ์อย่างเป็นรูปธรรม ผู้เขียนจะยกตัวอย่างงานวิจัยเรื่อง "Pathan Identity and Its Maintenance" ของบาร์ทซ์ ที่พยายามจะตั้งคำถามเกี่ยวกับพรมแดนชาติพันธุ์ของพวก "ปาทาน" ซึ่งเป็น ประชากรกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ใ นพื้นที่ติดต่อระหว่าง อัฟกานิสถาน และปากีสถานตะวันตก และมีจิตสำนึกร่วมกันว่าเป็นกลุ่มชาติ

พันธุ์เดียวกัน แต่ในขณะเดียวกันพวกนี้ก็จะอยู่กระจายตัวและปะปนกันอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งถึงแม้ว่าจะมีการติดต่อกันภายในกลุ่มชาติพันธุ์ เดียวกัน แต่ก็อยู่ต่างถิ่นกันและไม่อาจจะกล่าวได้ว่ามีระบบค่านิยมร่วมกัน เขาพบว่าในชุมชนต่าง ๆ ของคนที่เรียกตัวเองว่าเป็น "ปาทาน" มีลักษณะทางวัฒนธรรมแตกต่างกันออกไปในการปรับตัวตามระบบนิเวศที่แตกต่างกัน เช่น ในพื้นที่ตอนกลางที่ค่อนข้องแห้งแล้ง มีการทำเกษตร แบบผสมผสาน มีการจัดระเบียบสังคมแบบสืบสายเลือดข้างพ่อโดยไร้ผู้นำร่วมที่ชัดเจน ส่วนในพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์มากกว่าซึ่งมีทั้งที่เป็นทุ่งราบและหุบเขา ชาวปาทานจะทำเกษตรแบบใช้พื้นที่ค่อนข้องเข้มข้น (Intensive Agriculture) ด้วยระบบการชลประทานและมักจะเป็นเจ้าของที่ดิ นในหมู่บ้าน มีระบบการเมืองในลักษณะที่หลากหลายมากกว่าคือ มีทั้งที่ถูกปกครองตามระบบกลุ่มสายเลือด โดยไม่มีผู้นำร่วม และที่มีการรวมกลุ่มภายใต้ผู้นำอย่างหลวม ๆ ภายในขอบเขตของรัฐที่ตนอาศัยอยู่ ส่วนปาทานที่อยู่ในเมืองของรัฐปากีสถานและอัฟกานิสถานจะมีความหลากหลายท างอาชีพด้วยคือ เป็นเจ้าของที่ดิน เป็นช่างฝีมือ เป็นพ่อค้า หรือแม้แต่เป็นเจ้าหน้าที่ปกครอง ส่วนพวกที่อยู่ทางใต้ส่วนใหญ่เลี้ยงสัตว์แบบเร่ร่อนและมีการจัดสังคมเป็นกลุ่ม ๆ เป็นอิสระจากกัน นอกจากนั้นจะมีบางคนหรือบางครอบครัวเคลื่อนย้ายไปมานอกเขตปาทาน เพื่อทำการค้ าหรือรับจ้างแรงงาน ซึ่งบาร์ทซ์ได้ตั้งข้อสังเกตว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมดังกล่าวไม่ทำให้ปาทานคิดว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต่างกัน แต่กลับถือว่ามีอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เดียวกันด้วยมาตรการทางวัฒนธรรมสำคัญที่จะใช้ เป็นฐานในการอ้างอิงหรือวินิจฉัยความเป็นปาทาน คือกา รสืบสายเลือดข้างพ่อ การนับถือศาสนาอิสลาม การถือประเพณีปาทานซึ่งรวมการพูดภาษา "Pashto" และสืบประเพณีที่ให้คุณค่ากับความเป็นชายชาตรี (Izzat) ให้ความสำคัญกับการต้อนรับ รับรองแขกที่มาเยือน โดยแขกก็ต้องเคารพในสิทธิเหนือทรัพย์สินของเจ้าบ้าน และการยึดถือค่านิยมของ ปาทานที่จะเก็บผู้หญิงไว้ในบ้านไม่ปล่อยให้ออกมาปรากฏในที่สาธารณะ ในทัศนะของบาร์ทซ์ ลักษณะวัฒนธรรมดังกล่าวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการเป็นปาทานจะเป็นพรมแดนชาติพันธุ์ที่แยกปาทานออกจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น และรวมปาทานไว้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน เปรียบเสมือนเป็นสั ญลักษณ์ของความเหมือนสำหรับ "คนใน" ที่เป็นปาทาน (ทั้งที่มีความแตกต่างกันมากมาย) และเป็นเส้นแบ่งพวกเขาจาก "คนอื่น" (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ 2547 : 13-18)

แนวคิด "ชาติพันธุ์ธำรง "(Ethnicity) ในบทความ "Introduction: The Lesson of Ethnicity" ของแอบเนอร์ โคเฮน ได้นำเสนอแนวคิด "Ethnicity" เพื่อใช้ศึกษาปรากฏการณ์ที่ชนเผ่าหมู่บ้าน และชุมชนที่เคยโดดเดี่ยวได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐสมัยใหม่ และแปลงโฉมมาเป็น "การรวมตัวทางชาติพันธุ์" หรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีบรรทัดฐานพฤติกรรมบางอย่างร่วมกัน เช่น ระบบเครือญาติ การแต่งกาย ประเพณี และพิธีกรรม ซึ่งสมาชิกของแต่ละกลุ่มได้เรียนรู้โดยกระบวนการ

ทางสังคม ทำให้มีประสบการณ์และจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ และแสดงออกในการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในระบบสังคมร่วมกัน โดยที่สมาชิกของแต่ละกลุ่มอาจจะยึดถือบรรทัดฐานพฤติกรรมของกลุ่มในระดับขั้ นที่ต่างกัน ในระหว่างที่ได้มีการปฏิสัมพันธ์กัน (ภายในกลุ่มเดียวกันหรือกับ สมาชิกที่ต่างกลุ่มออกไป) ในตอนแรกสัญลักษณ์ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์นี้อาจมีลักษณะเป็นจิตวิสัย แต่พัฒนากลายสภาพเป็นวัตถุวิสัย ในแง่ที่ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของทั้งคนในกลุ่มและนอกกลุ่ม และเป็นข้อกำหนดในเชิงพฤติกรรมสำหรับปัจเจกบุคคลที่ต้องมาเกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์กัน แนวคิดของโคเฮนจะชัดเจนขึ้นหากได้อ่านกรณีศึกษาของ พาร์คิน (David Parkin) ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองกัมปาลา (อยู่ในแอฟริกา) ที่พวก “ลูโอ” (Luo) ได้ใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมเช่น การสืบสายตระกูลข้างเดียว (Unilineal Descent) และประเพณีการแต่งงานภายในกลุ่มเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เชื่อมโยงคนลูโอที่อยู่ต่างถิ่นและต่างอาชีพให้เข้ามาปฏิสัมพันธ์กันเพื่อตัดสินใจร่วมกัน เพราะว่าคนลูโอในเมืองกัมปาลามิได้อยู่รวมกันเป็นชุมชนที่มีพื้นที่เฉพาะพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ หากต้องทำงานรับจ้างในหน่วยงานของเอกชนและรัฐบาลและอาศัยอยู่ท่ามกลางกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีความหลากหลายในเรื่องอาชีพ การศึกษาและรายได้ แต่มารวมกลุ่มเป็นครั้งเป็นคราวได้เพื่อต่อสู้กับพวกคิคูยูโดยอาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์เครือญาติและอุดมการณ์กลุ่มเรื่องการสืบเชื้อสายตระกูลข้างเดียว (Unilineal Descent) โดยตอกย้ำว่าเป็นลักษณะสำคัญทางชาติพันธุ์ที่จำแนกลูโอจากพวกคิคูยู

แนวคิด “อัตลักษณ์ชาติพันธุ์”(Ethnic Identity) ฮาโรลด์ ไอแซค (Harold Isaacs) ได้ให้ความสำคัญกับมโนทัศ น์ “Basic Identity” หรือ “Ethnic Identity” ซึ่งได้มาโดยกำเนิดจากการเป็นสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่ง และเป็นพื้นฐานสำคัญให้มีความรู้สึกผูกพันกับคนอื่น ๆ ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน โดยผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งสืบทอดอดีตและกำหนดสถานการณ์ปัจจุบัน และมีอิทธิพลต่ออัตลักษณ์และชีวิตของบุคคล จากทัศนะของไอแซคมีความเป็นไปได้ว่าคนบางคนอาจจะปฏิเสธอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตัวเอง ในการเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่แข็งแกร่งกว่า เพราะทำให้รู้สึกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ตนเองต่ำต้อยน่าอับอาย(ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ 2547 : 21-26)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์และการแสดงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลข้ามชาติพันธุ์ การวิเคราะห์ด้วยมโนทัศน์ “การกลมกลืนทางวัฒนธรรม ” (Assimilation) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ก่อนได้รับอิ ทธิพลความคิดในแนวชาติพันธุ์ธำรง ให้ความสำคัญกับมโนทัศน์ “การผสมผสานวัฒนธรรม ” หรือ “Acculturation” และ “Assimilation” ซึ่งจะเน้นการผสมผสานและความกลมกลืนทางวัฒนธรรม เทสค์และเนลสัน (R. Teske and B. Nelson) ได้พยายามชี้ให้เห็นว่ามโนทัศน์การผสมผสานทางวัฒนธรรมเป็ นเรื่อง

การศึกษากระบวนการที่รับและแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งมักจะเกิดขึ้นเมื่อกลุ่มที่เกี่ยวข้องมีทัศนคติที่ดีต่อกัน และในการผสมผสานวัฒนธรรมนี้ต่างก็อาจจะมีการปรับเปลี่ยนความหมายให้เข้ากับวัฒนธรรมเดิมของแต่ละกลุ่ม อย่างไรก็ตามมีความเป็นไปได้ว่าการผสมผสานทางวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นในสภาวการณ์ที่ถูกบังคับ ส่วนมโนทัศน์ "การกลมกลืนทางวัฒนธรรม" หากใช้ในความหมายของพาร์คและเบอร์เจสส์ (Robert Park and Ernest Burngess) หมายถึงกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มรับความรู้สึก ความทรงจำ และท่าทีของกลุ่มบุคคลอื่น ทำให้ความหมายของ "ความกลมกลืนทางวัฒนธรรม" แตกต่างไปจาก "การผสมผสานวัฒนธรรม" ในสองแง่มุมด้วยกันคือ ในกระบวนการที่เรียกว่า "การกลมกลืนทางวัฒนธรรม" นี้จำเป็นต้องมีการยอมรับจากกลุ่มที่ไปรับวัฒนธรรมเขามาด้วย และคนหรือกลุ่มที่รับวัฒนธรรมคนอื่นมักจะต้องรู้สึกดีกับกลุ่มดังกล่าวนั้นด้วย จากความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ที่ลำลึกขึ้นทั่วโลก ซึ่งสะท้อนจิตสำนึกชาติพันธุ์ หรือทำให้เกิดปฏิกิริยาในเรื่องจิตสำนึกชาติพันธุ์และรวมพลังเป็นกลุ่มการเมือง บทความของกอร์ดอนในยุคสมัยนิยมศึกษาชาติพันธุ์ธำรงจึงเปลี่ยนแปลงออกไป เพราะเขาเริ่มให้ความสนใจกับการฟื้นฟู และหน้าที่ของจิตสำนึกชาติพันธุ์และหน้าที่ของมันในการรวมพลังกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการแย่งชิงทรัพยากร ซึ่งเขาจำแนกอำนาจเป็น 2 แบบคือ "อำนาจแข่งขัน" (Competitive Power) และ "อำนาจกดดัน" (Pressure Power) ฉะนั้นกระบวนการกลมกลืนทางวัฒนธรรมก็อาจชะงักงันได้ เพราะกลุ่มชาติพันธุ์ที่รู้สึกว่าอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบจะลุกขึ้นมาต่อต้าน และพยายามรักษาความเป็นชาติพันธุ์ไว้เป็นพลังในการต่อสู้

การวิเคราะห์ด้วยแนวคิดการรักษาความแตกต่างทางชาติพันธุ์ (Ethnic Distinctiveness) ฮาร์แลนด์ (Gunnar Haaland) ได้เน้นไปอีกทางห นึ่งคือ ถึงแม้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน แต่ยังคงรักษาความแตกต่างของชาติพันธุ์ได้ โดยที่ระบบเศรษฐกิจจะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญในกระบวนการ สร้างความแตกต่างทางชาติพันธุ์ อย่างเช่นในกรณีของพวกร่อนเร่เลี้ยงสัตว์ที่เรียกว่า บักการา (Baggara) กับกลุ่มเฟอร์ (Fur) ที่เป็นชาวนา มีการติดต่อกันเป็นร้อย ๆ ปี ทั้งยังนับถือศาสนาเดียวกันอีกด้วย แต่ต่างฝ่ายก็ถือว่าต่างกลุ่มชาติพันธุ์กันและมีวิถีชีวิตกันคนละแบบ

การวิเคราะห์ด้วยการผสมผสานแนวคิดต่าง ๆ หลุยส์ โกลอมบ์ (Louis Golomb) ได้ผนวกมโนทัศน์ต่าง ๆ เช่น "การกลมกลืนทางวัฒนธรรม" "การปรับตัวทางชาติพันธุ์" "พรมแดนชาติพันธุ์" และ "ผู้ฝ่าฝืนทางศีลธรรม" หรือ "Brokers of Morality" ในการมองความสัมพันธ์ของคนไทยในหมู่บ้านที่อยู่ในรัฐของกลันตัน กับคน "มลายู" ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคมที่นั่น เขาตั้งข้อสังเกตว่าคนไทยในหมู่บ้านต่าง ๆ นั้นได้ถูกกลืนวัฒนธรรมไปบ้าง แต่ไม่ใช่ด้วยอิทธิพลจากการดำเนินการของรัฐโดยผ่านระบบโรงเรียน หรือนโยบายผสมผสาน กลมกลืน หากเป็นเพราะว่า

ได้มีปฏิสัมพันธ์กับชาวนามลายูซึ่งอยู่ใกล้เคียงกัน เพราะชาวนาไทยในกลันตันก็สามารถพูดภาษามลายูเพื่อสื่อสารกับเพื่อนบ้านใกล้เคียงได้ และในบางโอกาสก็ถือว่าเป็น "ชาวนา" ด้วยกัน มีค่านิยมและผลประโยชน์บางอย่างร่วมกัน อาจจะรู้สึกต่ำต้อยเหมือน ๆ กันว่าแตกต่างจาก "คนเมือง" อย่างไรก็ตามชาวนาไทยในกลันตันก็รักษาความแตกต่างทางชาติพันธุ์ไว้อย่างเหนียวแน่นผ่านสถาบันวัฒนธรรม ต่าง ๆ ดั้งเดิม คือทำพิธีกรรมต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา การใช้ภาษาไทย การแสดงมโนรา(ซึ่งชาวนามลายูว่าจ้างไปแสดงในงานต่าง ๆ) ความสามารถทางไสยศาสตร์โดยเฉพาะเรื่องยาเสน่ห์ การล่าหมูป่า (ซึ่งชาวนามลายูไม่ทำ) บทบาทพระสงฆ์ (ซึ่งสนองตอบต่อชุมชนจีนบริเวณใกล้เคียง) โกลอมบ์ได้พยายามชี้ให้เห็นว่าหากมองย้อนกลับไปจะพบว่าได้มีการปรับเปลี่ยนสถาบันวัฒนธรรมเหล่านี้ อันเป็นผลจากการปรับตัวทางชาติพันธุ์กับการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและการที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น มลายู และจีน นอกจากนี้การที่คนไทยในกลันตัน พัฒนาการ ถือปฏิบัติที่ไม่กินเนื้อ เป็นการสร้างพรมแดนชาติพันธุ์ให้เห็นความแตกต่างชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับชาวมลายูที่ไม่กินหมู และในขณะเดียวกันก็กลายเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เอื้ออำนวยต่อการฝืนกฎเกณฑ์ศาสนาของชาวมลายูบางคนที่อยากจะฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ศาสนาอิสลามที่เคร่งครัด โดยอาจจะมาเล่นการพนันหรือดื่มสุราในหมู่บ้านไทยได้ ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่าการศึกษาความสัมพันธ์ของชาติพันธุ์ในยุคสมัยนิยมศึกษาชาติพันธุ์ธำรงจะเริ่มแตกต่างไปจากการศึกษาชาติพันธุ์สมัยก่อนซึ่งเน้นการศึกษาวัฒนธรรม แม้ว่าความคิดเรื่อง "กลมกลืนทางวัฒนธรรม" จะยังหลงเหลืออยู่ แต่นักวิชาการเริ่มให้ความสนใจกับการต่อต้านการกลมกลืนทางวัฒนธรรม และการตื่นตัวเรื่องจิตสำนึกชาติพันธุ์ การพยายามฟื้นฟูและสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่จะเป็นเครื่องหมายของความแตกต่างทางชาติพันธุ์

การศึกษาในแนวปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) งานสำคัญที่เป็นที่รู้จักกันก็คือ งานของเจอร์รัลด์ เบอร์แมน(Gerald Berreman) ซึ่งศึกษาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในเมืองเดห์รา ดัน (Dehra Dun)ของอินเดีย ซึ่งเป็นเมืองที่มีหลายชาติพันธุ์แต่เบอร์แมนไม่ใช้คำว่า "อัตลักษณ์ชาติพันธุ์" แต่ใช้คำว่า "เอกลักษณ์สังคม" (Social Categories) ซึ่งหากดูความหมายของเขาแล้วไม่ได้มีความหมายแตกต่างจาก "อัตลักษณ์ชาติพันธุ์" เพียงแต่เขายังไม่ได้ใช้ตามสมัยนิยม คำถามของเขามีส่วนร่วมหรือคล้ายกับคำถามของพวกที่ศึกษาชาติพันธุ์ธำรงในสมัยนั้นคือ

1. กลุ่มคนต่าง ๆ ในเมืองดังกล่าวจัดตัวเองว่าเป็น "เอกลักษณ์สังคม" ใด
2. คนแต่ละกลุ่มมองว่ากลุ่มตนเองและกลุ่มคนอื่นมีคุณลักษณะอะไร
3. คนแต่ละกลุ่มจะอาศัยลักษณะสำคัญอะไรเป็นมาตรการสำคัญในการระบุ "เอกลักษณ์สังคม" ของปัจเจกบุคคล และการระบุนั้นแตกต่างตามสถานการณ์หรือไม่

ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล(ทั้งในกลุ่มและนอกกลุ่ม) จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคำถาม 3 คำถามข้างบนอย่างไร กล่างอีกนัยหนึ่งคือว่า เอกลักษณ์ทางสังคม คุณลักษณะของแต่ละกลุ่ม และการจำแนกกลุ่ม มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องอย่างไรกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

เบอร์แมนนำข้อมูลมาจัดประเภทเป็น 4 ประเภท หรือเอกลักษณ์สังคมใหญ่ ๆ คือ

1. เอกลักษณ์สังคมตามกลุ่มศาสนา(Dharam) เช่น มุสลิมและซิกข์

2. เอกลักษณ์สังคมตามกลุ่มภาษาภูมิภาค เช่น ปันจารี และปาฮารี

3. เอกลักษณ์สังคมตามกลุ่มวรรณะดั้งเดิมของฮินดู เช่น พราหมณ์ กษัตริ ย์ ไวศยะ จัณฑาล(Shudra)

4. เอกลักษณ์สังคมตามชนชั้นในเชิงอาชีพ และวิถีชีวิต เช่น ชาวบ้าน และกรรมกร

เอกลักษณ์สังคมเหล่านี้มีความหมายต่อผู้ที่รู้จัก และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาทั้งที่มีกับภายในและภายนอกกลุ่มในชีวิตประจำวัน

บุคคลหนึ่ง ๆ อาจจะมีได้หลายเอกลักษณ์สังคมคือ เป็นปันจาบี , มุสลิม, เตลิ(Teli) (เป็นวรรณะแบบหนึ่ง) และเป็นข้าราชการ และเอกลักษณ์สังคมใดจะโดดเด่นก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์แวดล้อม หรือบริบทที่ปฏิสัมพันธ์ ประเด็นสำคัญที่เบอร์แมนได้หยิบยกขึ้นมาก็คือ จิตสำนึกในเรื่ องความแตกต่าง ทางเอกลักษณ์เหล่านี้ไม่ได้มีผลต่อพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์เสมอไป อาจจะเป็นในบางสถานการณ์เท่านั้น เพราะในบางครั้งบุคคลต่าง ๆ เหล่านี้ได้ลดความแตกต่างลงเพื่อความราบรื่นในการปฏิสัมพันธ์ และเนื่องจากบุคคลหนึ่ง ๆ มีหลายเอกลัษณ์สังคม ก็จะมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ตามบริบทหรือสถานการณ์

3. การเปลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์ นักวิชาการในสมัยนิยมศึกษาชาติพันธุ์ธำรงมักจะให้ความสนใจน้อยในเรื่องการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์และพรมแดนชาติพันธุ์ เพราะมุ่งเน้นพรรณนาและอธิบายการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และพรมแดนชาติพันธุ์มากกว่า อย่างไรก็ ตามโฮโรวิทซ์ก็ได้นำเสนอแนวคิดที่น่าสนใจในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์และพรมแดนชาติพันธุ์ เขาให้ข้อคิดว่ากลุมชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงได้ อาจจะขยายใหญ่ขึ้นหรือหดตัวเล็กลง เพราะว่าความเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นเรื่องของการกำหนดความหมายทาง สังคมของปัจเจกบุคคลที่ได้กำหนดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ตนเอง และที่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มอื่น เมื่อมองในระยะยาวกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาจเปลี่ยนพรมแดนชาติพันธุ์ซึ่งมักจะเป็นไปอย่างช้า ๆ แต่บางกลุ่มอาจเจตนามี่จะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ มีลักษณะถูกกำหนดมากกว่าเป็นไปโดยสมัครใจ เพราะโดยมากจะได้มาโดยกำเนิด แม้ว่าอาจจะมีข้อยกเว้นได้บ้าง เช่น ได้มาโดยการแต่งงาน ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มักใช้เวลานานข้ามชั่วอายุคน และในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์จะมีกระบวนการที่เกี่ยวข้องกันหลายลักษณะด้วยกันคือ

1. การเปลี่ยนแปลงพรมแดนชาติพันธุ์ในระดับกลุ่ม (Group Boundaries) เป็นการเปลี่ยนแปลงร่วมของกลุมสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเกิดขึ้นได้จากการไปรับเอาบรรทัดฐานของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นจนถึงขั้นว่ามาตรการที่กำหนดความเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติ พันธุ์มีความชัดเจนน้อยลง ทำให้พรมแดนชาติพันธุ์ค่อนข้างกำกวม

2. การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของบุคคล มีข้อสังเกตว่ากรณีที่บุคคลเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ตามบริบทหรือสถานการณ์ แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวใช่ว่าจะสามารถเป็นไปอย่างรวดเร็ว เพราะว่าจริง ๆ แล้วอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ก่อตัวมาจากการเรียนรู้

3. เงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพรมแดนและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ มีเงื่อนไขหลัก ๆ 2 ประการคือ สภาวการ์ติดต่อกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ที่จะถูกมองว่าเหมือนกันหรือต่างกันมากน้อยเพียงใด และสภาวะขององค์กรทางการเมืองที่กลุ่มชาติพันธุ์นั้นได้อาศัยอยู่จะเป็นเงื่นไขสำคัญ (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ 2547 : 12-40)

จากแนวคิด แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการดำรงอัตลักษณ์ ผู้วิจัยใช้แนวคิดพรมแดนทางชาติพันธุ์ในการวิเคราะห์ ความคิดและจิตสำ นึก กระบวนการระบุและแสดงอัตลักษณ์โดย อาศัยลักษณะใดทางวัฒนธรรมเป็นสัญลักษณ์ ให้ความหมายและกำหนดความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของ ชาวไทดำบ้านหัวถนนแห่งนี้ ในการปฏิสัมพันธ์หรือเป็นตัวแบ่งแยกพวกเขาออกจากกลุ่มอื่น แนวคิดชาติพันธุ์ธำรงและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ในความสัมพันธ์กับรัฐชาติและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาความเป็นกลุ่มชาติพันธ์ของชาวไทดำ ซึ่งได้มาโดยกำเนิดจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งสืบทอดอดีตและกำหนดสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่ง มีอิทธิพลต่ออัตลักษณ์และชีวิตจนทำให้มีบรรทัดฐานพฤติกรรมบางอย่างร่วมกัน ชาวไทดำ มีบรรทัดฐานพฤติกรรมของกลุ่มในการปฏิสัมพันธ์ทั้งในและนอกกลุ่มในระดับขั้นใดในแง่ที่ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของทั้งคนในกลุ่มและนอกกลุ่ม มีกระบวนการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดในการดำรงอัตลักษณ์ ในการสร้างความแตกต่างทางชาติพันธุ์อย่างไร ในกรณีที่มีการผสมผส านหรือการกลมกลืนทา งวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ สังคมและการปกครองมีอิทธิพลในด้านใดบ้าง อย่างไรและจากแนวคิดการเป ลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์ผู้วิจัย ใช้เป็นแนวทางในการสังเกตแนวโน้มของการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนนในอนาคต

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การดำร งอัตลักษณ์ทา งชาติพันธุ์ของชาว ไทดำบ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับ อัตลักษณ์ ทาง วัฒนธรรม การถ่ายทอดและการสืบสาน การอนุรักษ์ฟื้นฟู รวมถึงการ

ผสมผสานทางวัฒนธรรม ของชาวไทดำในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย และการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงพรรณา ดังกล่าวต่อไปนี้

วิลาวัลย์ ปานทองและคณะ (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาษาและวัฒนธรรมไทยทรงดำที่ตำบลหนองปรง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ในด้านวัฒนธรรมได้ศึกษา 4 ประเด็นซึ่งล้วนเป็นอัตลักษณ์ประจำกลุ่มชาติพันธุ์ คือ ด้านที่อยู่อาศัยมีการก่อสร้างเป็น “ทรหลังเต่า” หลังคามุงด้วยหญ้าคา ฝาและพื้นใช้ไม้ไผ่เอามาทำเป็นฟากสับ การก่อสร้างจะไม่ใช้ตะปู แต่จะใช้สลัก ลิ่ม และหวายเป็นเครื่องผูกยึด แต่ต่อมาบ้านก็จะพัฒนาไปตามยุคสมัย ด้า นอาหารการกิน อาหารคาวประเภทยำ เช่น ยำเตา จุ๊บผัก เป็นต้น ประเภทแกง เช่น แกงหน่อส้ม แกงหน่อปี้ง แกงผำ เป็นต้น ประเภทแจ่ว เช่น แจ่วปลาร้า แจ่วเอือดด้าน เป็นต้น ทั้งนี้เครื่องเทศสำคัญคือ “มะแข่น” ส่วนอาหารหวาน เช่น ขนมกวายลุย ขนมข้าวจี่ ขนมพันตอง ขนมข้าวเหนี ยวงาดำ เป็นต้น ด้านการแต่งกายจะเป็นชุดสีดำ โดยสวมใส่ได้ทุกโอกาส ชุดที่เป็นพิธีการคือชุดเสื้อฮี ซึ่งเป็นเสื้อประจำตัวของแต่ละคนที่จะใช้เสื้อนี้ไปจนตาย และด้านความเชื่อพิธีกรรม พบว่าความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อที่สำคัญที่ก่อให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ผีมีอำนาจ สูงสุดคือผีแถนซึ่งถือเป็นเทพเทวดา ส่วนผีที่คอยปกปักรักษาลูกหลานคือผีบรรพบุรุษ พิธีสำคัญที่ต้องปฏิบัติคือ พิธีเสนเรือน ส่วนพิธีกรรมอื่น ๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ เช่น พิธีศพ พิธีแต่งงาน เป็นต้น ด้านภาษาได้ศึกษา 5 ประเด็นคือ ด้านระบบเสียง ภาษาไทดำมีหน่วยเสียงพยัญชน ะ 19 หน่วยเสียง ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นได้ทุกหน่วยเสียง เป็นพยัญชนะท้าย 9 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระมี 21 หน่วยเสียง แบ่งเป็นสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง สระประสม 3 หน่วยเสียง ส่วนระบบพยางค์มีโครงสร้าง 5 แบบ ด้านระบบคำมีลักษณะประกอบคำ 4 ประเภท คือ คำพยางค์เดียว คำ ประสม คำซ้อนและคำซ้ำ คำดังกล่าวจำแนกได้ 7 หมวด ได้แก่ คำนาม คำสรรพนา คำกริยา คำคุณศัพท์ คำวิเศษ คำเชื่อม และคำลงท้าย ด้านระบบประโยคและวลี สามารถจัดแบ่งประโยคออกเป็น 3 ประเภท คือ ประโยคความเดียว ประโยคความซ้อน และประโยคความรวม ส่วนวลีจำแนกได้เป็น 4 ชนิด ได้แก่ นามวลี กริยาวลี สถานวลี และกาลวลี ด้านภาษิต สำนวน และด้านสัมพันธสารคือ เพลงกล่อมเด็ก บทเพลง คำขับ และนิทาน

จากงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่น่าสนใจที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทดำ เช่น ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน การแต่งกาย ความเชื่อ พิธีกรรม และรายละเอียดด้านภาษาเป็นต้น เป็นข้อมูลพื้นฐานที่ผู้วิจัยใช้ตรวจสอบว่าชาวไทดำที่บ้านหัวถนนยังคงดำรงอัตลักษณ์ในด้านต่าง ๆ นี้ไว้ได้อย่างไรบ้าง

มยุรี วัดแก้ว (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาโครงสร้างสังคมของลาวโซ่ง โดยศึกษาผ่านพิธีกรรมสามพิธีคือ พิธีเสนเรือน พิธีแต่งงาน และพิธีศพ พบว่าการจัดระเบียบสังคมในระดับครอบครัวนั้นใช้ระบบเครือญาติเป็นเกณฑ์ โดยมีความคิดเรื่องผีเดียวกันเป็นสัญลักษณ์

ร่วมกันและการจัดลำดับเครือญาติเป็นแบบฝ่ายเดียว โดยถือฝ่ายพ่อเป็นสำคัญ มักให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง เพราะลูกชายจะต้องเลี้ยงผีพ่อแม่เมื่อท่านตายไป แต่ลูกสาวเมื่อแต่งงานไปแล้วต้องไปเลี้ยงผีฝ่ายพ่อแม่ของสามีแทนที่จะได้เลี้ยงผีพ่อแม่ของตน สำหรับแนวความคิดของลาวโซ่งในเรื่องชุมชนนั้น มิได้ขึ้นอยู่กับดินแดนแต่ขึ้นอยู่กับระบบเครือญาติ อันประกอบด้วยญาติทางสายโลหิตและญาติทางการแต่งงาน ได้แก่ พี่สะใภ้ น้องสะใภ้ ลูกสะใภ้ หลานสะใภ้ ซึ่งถือว่าเป็นญาติผีเดียวกัน นอกจากนี้ชุมชนลาวโซ่งยังจัดลำดับชนชั้นทางสังคมโดยใช้วงศ์ตระกูลหรือครอบครัวเป็นเกณฑ์ในการแบ่งชนชั้น โดยแบ่งออกเป็นชนชั้นผู้ท้าวหมายถึงลาวโซ่งที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้าหรือผู้ปกครองเมืองในสมัยก่อน และชนชั้นผู้น้อยหมายถึงลาวโซ่งที่ เกิดในตระกูลสามัญชนซึ่งอยู่ใต้การปกครองของผู้ท้าวในสมัยก่อน พิธีกรรมต่าง ๆ ของผู้ท้าวมักจะใหญ่กว่าผู้น้อยและจะไม่ปฏิบัติพิธีกรรมร่วมกัน โดยเฉพาะพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ แต่ในชีวิตประจำวัน แล้วผู้ท้าวกับผู้น้อยมีความสัมพันธ์กันและร่วมมือกันเป็นอย่างดี เช่น มีการลงแขกเพื่อหว่านดำ เก็บเกี่ยว ตัดไม้และช่วยกันปลูกบ้าน เป็นต้น ชุมชนลาวโซ่งมีลักษณะเป็นชุมชนเปิด เนื่องจากหนุ่มสาวโซ่งจากสองชนชั้นนี้สามารถแต่งงานกันได้แต่ห้ามแต่งงานระหว่างบุคคลที่มีส ายโลหิตเดียวกันและอยู่ในผีเดียวกัน ยังผลให้สถานภาพของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงขึ้นลงได้ โดยยึดชนชั้นทางฝ่ายสามีเป็นหลัก ยังได้กล่าวอีกว่าการกระทำพิธีกรรมของลาวโซ่งมิใช่เป็นการกระทำเพียงหน้าที่เท่านั้น แต่มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญกว่านั้น เช่น กระทำพิธีกรรมเพื่อต้องก ารดำรงรักษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมของตนเอาไว้ กระทำเพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อบรรพบุรุษ กระทำเพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา อรุณกิจ (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่องพิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมลาวโซ่งที่หมู่บ้านบ้านสระ ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยพิธีกรรมที่เลือกศึกษาคือ พิธีเสนเรือน พิธีแต่งงาน พิธีศพ และพิธีบูชาศาลหมู่บ้าน และเพื่อที่จะวิเคราะห์พิธีกรรม โครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ ระหว่างพิธีกรรมกับโครงสร้างทางสังคม พบว่าพิธีกรรมของลาวโซ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ พิธีกรรมตามแนวพุทธศาสนา และพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการนับถือผีและการบูชาบรรพบุรุษ โดยให้ความสำคัญกับพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมมากและมีบางอย่างคล้ายกับวัฒนธรรม จีน วิถีชีวิตที่เห็นได้จากพิธีกรรมจะคล้ายคลึงกับวิถีชีวิตของคนไทยลาวทางภาคอีสาน มีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจนกลายเป็ประเพณี ถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งในอันที่จะอยู่ในสังคมลาวโซ่ง แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูกตเวทีต่อบรรพบุรุษ ความสามัคคีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกั นในหมู่คณะและในหมู่บ้าน สถานภาพและศักดิ์ศรีของวงศ์ตระกูล ตลอดจนเป็นการดำรงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชน การปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นการยืนยันโครงสร้างทางสังคมที่มีอยู่ พิธีกรรม

มีหน้าที่ในการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสังคม และเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรร ม ขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชน ตลอดจนเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงสถานภาพระหว่างบุคคลในสังคมที่ประกอบกันเป็นกลุ่มต่าง ๆ ในด้านโครงสร้างทางสังคมมีหลักเกณฑ์ในการจัดระเบียบทางสังคมระดับครอบครัวใช้ระบบเครือญาติเป็นเกณฑ์ โดยมีแนวความคิดเรื่องผีเดียวกันเป็นสัญลักษณ์ร่วมกัน การจัดลำดับเครือญาติมีแนวโน้มเป็นแบบฝ่ายเดียวโดยถือฝ่ายพ่อเป็นสำคัญและบิดาจะเป็นใหญ่ในครอบครัว ส่วนการจัดระเบียบทางสังคมในระดับชุมชนหมู่บ้านก็ขึ้นอยู่กับระบบเครือญาติเช่นกันโดยประกอบด้วยเครือญาติสายโลหิต และเครือญาติทางการแต่งงาน สังคมหมู่บ้านลาวโซ่งจึงประกอบด้วยครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัวที่เกี่ยวข้องเป็นญาติกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง มีการจัดลำดับชนชั้นทางสังคมโดยใช้วงศ์ตระกูลเป็นเกณฑ์โดยแบ่งออกเป็นชนชั้นผู้ท้าวและชนชั้นผู้น้อย ชุมชนลาวโซ่งมีลักษณะเป็นชุมชนเปิดเนื่องจากหนุ่มสาวลาวโซ่งจากสองชนชั้นนี้สามารถแต่งงานกันได้และไม่มีข้อห้ามเกี่ยวกับการแต่งงานกับบุคคลนอกกลุ่มยังผลให้สถานภาพของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงขึ้นลงได้โดยยึดถือชนชั้นทางฝ่ายสามีเป็นหลัก นอกจากนี้ชุมชนลาวโซ่งยังได้อาศัยความเชื่อในการนับถือผีและสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในชุม ชน ทำให้บุคคลอยู่ในระเบียบวินัย มีศีลธรรมซึ่งก่อให้เกิดความเป็นระเบียบในชุมชนหมู่บ้าน จากทั้งหมดทำให้เห็นได้ว่าพิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่งมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน พิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมจะสะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มชนทั้งในระดับครอบครัวและในระดับหมู่บ้าน

จากงานวิจัยสองเรื่องนี้ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงโครงสร้างสังคมไทดำผ่านทางพิธีกรรมต่าง ๆ การอยู่ร่วมกันระหว่างชนชั้นผู้ท้าวและผู้น้อย หน้าที่และความรับผิดชอบของญาติที่เป็นผีเดียวกันในการประกอบพิธีกรรม รวมทั้งวัตถุประสงค์ทั้งทางต รงและทางอ้อมในการประกอบพิธีกรรมที่สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมของชาวไทดำ

สุกัญญา จันทะสูน (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน และกระบวนการถ่ายทอด : การศึกษา “พิธีเสนเรือน” ของชาวลาวโซ่ง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า “พิธีเสนเรือน” เป็นพิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว เป็นพิธีกรรมของครอบครัวที่หัวหน้าครอบครัวมีหน้าที่จะต้องจัดเป็นประจำทุกปี ปีละครั้งหรือ 3 ปีต่อครั้ง เชื่อว่าเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และมีผลกระทบให้ทุกคนในครอบครัวมีความสุข เกิดความเป็นสิริมงคลแก่บ้านเรือน จากพิธีกรรมแสดงให้เห็นถึงกระ บวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่สำคัญทางด้านองค์ประกอบทางวัฒนธรรมทั้ง 4 ประการคือ องค์วัตถุ องค์การ องค์พิธีการ และองค์มติ มีลักษณะการถ่ายทอดแบบไม่เป็นทางการ ชาวลาวโซ่งจะได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดามารดา ญาติพี่น้องโดยอบรมสั่งสอนทั้งทางตรงคือการบอกเล่าถึงความเชื่อ การบอกถึงขั้นตอนในการทำพิธีหรือให้รับหน้าที่ต่าง ๆ ในการ

ประกอบพิธี และทางอ้อมคือ สืบทอดได้จากการสังเกต จดจำ ทำตาม เป็นการเรียนรู้ผ่านสื่อพิธีกรรมทุกพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตทำให้มีการเรียนรู้ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย พิธีกรรมจะมีเนื้อหาสาระภูมิปัญญาเกี่ยวข้องกับการจัดองค์กรครอบครัวและเครือญาติ ระบบความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ การสร้างความสัมพันธ์อันดีให้แก่สมาชิกในสังคมลาวโซ่ง และภูมิปัญญาทางด้านวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ของสังคม ปัจจัยที่เอื้อต่อการสืบเนื่องพิธีเสนเรือนได้แก่ ความเชื่อพื้นฐานของชาวไทดำในเรื่องผี ความเชื่อมั่นต่อพิธีเสนเรือนและพิธีที่เกี่ยวข้อง ความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชนไทดำ ระบบการจัดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวและชุมชน ส่วนปัจจัยที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพิธีเสนเรือนได้แก่ อิทธิพลของพุทธศาสนา ประสบการณ์ของคนในชุมชน การประกอบอาชีพ ส ภาพเศรษฐกิจของครอบครัว และการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมภายนอก เช่น การคมนาคม และสื่อสารมวลชน เป็นต้น

จากงานวิจัยเรื่องนี้ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงรายละเอียดที่เกี่ยวกับพิธีเสนเรือนซึ่งเป็นพิธีที่ชาวไทดำให้ความสำคัญ ในเรื่องความความเชื่อเรื่องผีที่นำมาสู่พิธีกรรม นี้ กุศโลบายและการขัดเกลาด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้อัตลักษณ์ของพิธีกรรมนี้สามารถดำรงอยู่ได้ รวมทั้งมีปัจจัยอะไรบ้างที่จะทำให้พิธีกรรมนี้อาจต้องปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย

บุญเสริม ตินตะสุวรรณ (2545) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาผ้าและเครื่องนุ่งห่มของชาวไทดำ ตำบลหนองปรง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า มีการสืบทอดการทอผ้าจากบรรพบุรุษในสิบสองจุไทยโดยผ้าที่ทอมีเส้นใยจากฝ้ายและไหม ด้านความเชื่อ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับผ้าและเครื่องนุ่งห่ม ชาวไทดำมีความเชื่อตั้งแต่ขั้นตอนการปลูกหม่อนและอุปกรณ์ทอผ้า โดยมีการทำพิธีสู่ขวัญต้นหม่อน เพื่อให้ได้ผลผลิตสมความมุ่งหมาย ทั้งสร้างอุบายในลักษณะข้อห้ามเพื่อรักษาอุปกรณ์ทอผ้าให้มีความคงทน ด้านความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับลายผ้า เป็นความเชื่อที่เกิดจากตำนานเรื่องเล่า จินตนาการ ศาสนา ลักษณะรูปร่างตามลวดลายต่าง ๆ ส่วนความเชื่อเกี่ยวกั บกระบวนการผลิตผ้าเป็นความเชื่อที่สร้างข้อห้ามเพื่อรักษาผ้าให้อยู่ในสภาพที่ดีและคงทน สำหรับรูปแบบผ้าและเครื่องนุ่งห่ม แบ่งแยกเป็นของผู้ชาย ผู้หญิง และเด็ก มีทั้งแบบที่ใช้ในชีวิตประจำวันและใช้ในพิธีกรรม ซึ่งลวดลายของผ้ามีการประดิษฐ์ด้วยวิธีทอ ปัก ปะ และขิด มี ชื่อลายและรูปร่างที่สื่อความหมายสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความเชื่อ จำนวน 5 ลาย คือ ลายพันธุ์พฤกษา ลายสัตว์ ลายเครื่องมือเครื่องใช้ ลายสถานที่และสิ่งของ และลายเบ็ดเตล็ด ผ้าและเครื่องนุ่งห่มของชาวไทดำแม้ว่าจะได้รับการสืบทอดต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แต่ด้วยกระแ สของวัฒนธรรมจากภายนอกได้แพร่กระจายเข้าสู่ชุมชน ได้นำความเจริญทางด้านการสื่อสาร การคมนาคม รวมทั้งโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ย่อมส่งผลให้หนุ่มสาวชาวไทดำเริ่มออกไปทำงานนอกชุมชน มีการเดินทางเข้าออกหมู่บ้านเป็นประจำ ทำให้มีการรับเอาวัฒนธรรมจากภ ายนอกเข้ามาใช้ใน

ชุมชน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการแต่ งกายในชีวิตประจำวัน เริ่มมีความแตกต่างกับผู้สูงอายุชาวไทดำ ที่ยังคงยึดมั่นต่อการใช้ผ้าและเครื่องนุ่งห่มตามความเชื่อแบบดั้งเดิม ทั้งนี้เพราะคนที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวต้องออกไปทำงานภายนอกชุมช นจึงต้องปรับเปลี่ยนการแต่งกายให้เข้ากับชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ แต่ในการใช้ผ้าและเครื่องนุ่งห่มในพิธีกรรมต่าง ๆ ยังคงมีรูปแบบ สี และลวดลายผ้าแบบดั้งเดิมที่ยังคงใช้เฉพาะชาวไทดำ

จากงานวิจัยเรื่องนี้ทำให้ผู้วิจัยทราบรายละเอียดเกี่ยวกับผ้าและเครื่องนุ่งห่มของชาวไ ทดำว่ามีที่มาและความเชื่อเกี่ยวกับภูมิปัญญาในส่วนนี้อย่างไร รวมถึงการเปลี่ยนแปลงหรือผสมผสานการแต่งกายของชาวไทดำรุ่นใหม่ไปบ้างแล้วแต่ยังคงต้องแต่งกายด้วยชุดแบบดั้งเดิมของชาวไทดำอยู่เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

มนู อุดมเวช (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่องประวัติ ศาสตร์ไทดำในประเทศไทย เพื่อศึกษา สำรวจ อธิบายและวิเคราะห์ การอพยพ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชนกลุ่มนี้ การวิจัยครั้งนี้พบความจริงสำคัญสองประการ คือ ประการแรก ความต้องการที่ดินทำการเกษตร เป็นเหตุทำให้ชาวไทดำจำนวนมากอพยพจากเพชรบุรีไปยังท้ องถิ่นต่าง ๆ ตั้งแต่ราว พ.ศ. 2350 จนถึงราว พ .ศ. 2511 การแสวงหาที่ดินในถิ่นที่อพยพไปถึงมีหลายรูปแบบแต่ไม่มีหลักฐานใดที่แสดงว่ารัฐได้รับรู้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเช่นนี้ หรือเพราะพิจาราณาว่าชาวไทดำเป็นประชาชนชั้นสอง จึงไม่ใส่ใจในความเคลื่อนไหวของชนกลุ่ มนี้ ประการที่สอง คือ ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดชาวไทดำยังคงภูมิปัญญาในการปรับปรุงธรรมชาติแวดล้อมให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและวัฒนธรรมของตน ในส่วนปัจจัยพื้นฐาน ความถนัดด้านการเกษตรและการพยายามรักษาอาชีพเกษตรกรรมไว้เป็นจุดเด่นของชาวไทดำมาโดยตลอด บางกลุ่มที่ไปอยู่ ในพื้นที่อันไม่สะดวกในการทำนา ก็จะเปลี่ยนไปทำไร่ ทำสวนและเลี้ยงสัตว์บ้าง นี่คือความสามารถในการเรียนรู้และความทรหดอดทนที่มีอยู่ในสายเลือดของชาวไทดำ ส่วนปัจจัยพื้นฐานในด้านอื่นส่วนใหญ่เปลี่ยนแปรไปตามสภาพสังคมสมัยใหม่ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้ไม่ต้องเสียเวลาแล ะแรงงานมากมายในการจัดหาจากธรรมชาติด้วยตนเองดังเช่นสมัยก่อน ทั้งนี้เนื่องจากสินค้าและบริการในท้องตลาดปัจจุบันมีราคาถูกและหาได้ง่าย แต่สิ่งที่น่าเสียดายคือภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทดำส่วนนี้จะต้องสูญหายไป ส่วนปัจจัยระดับสูงพบว่าแม้ประเพณีอันน่าสนใจยิ่งบางอย่า ง เช่นส่วนที่เกี่ยวกับการหาคู่ครองได้หายไป แต่จารีตเกี่ยวกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วและอื่น ๆ อีกหลายอย่างยังคงมีสืบต่ออยู่อย่างเข็มแข็งในหมู่ชาวไทดำและถือเป็นแกนหลักของวิถีชีวิตชาวไทดำ สิ่งที่เห็นได้ชัดจากผลของความเปลี่ยนแปลงคือ ต่อไปนี้จะไม่ง่ายนักที่จะ บอกได้ว่าใครคือไทดำในสังคมไทย

จากงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้เห็นถึงภาพรวมในการอพยพเพื่อหาที่ทำกินแห่งใหม่ตามที่ต่าง ๆ ของประเทศไทยของชาวไทดำ รวมถึงประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาบางอย่างทั้งที่ยังคงดำรงอัตลักษณ์ไว้ได้ในปัจจุบันและที่เปลี่ยนแปลงไปหรือผสมผสานไป บ้างแล้วตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม

เรณู เหมือนจันทร์เชย (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาอิทธิพลของความเชื่อประเพณี และพิธีกรรมของชาวไทยโซ่งที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต : กรณีศึกษาหมู่บ้านแหลมกระเจา 2 ตำบลลำลูกบัว อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม พบว่าชาวไทยโซ่งเป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่มีการสืบทอดและสามารถรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ที่สำคัญไว้ได้ และ มีการพัฒนาปรับตัวให้เข้ากับสมัยใหม่ทั้งนี้เพื่อความรวดเร็ว ประหยัดเวลา รวมทั้งการตัดทอนขั้นตอนบางอย่างออกซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยผลักดันทางเศรษฐกิ จ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร แต่อัตราการเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ได้เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะต้นทุนทางวัฒนธรรม ที่ถูกสืบทอดมาเป็นมรดกของกลุ่มชน อีกทั้งจำนวนประชากรในชุมชนยังมีไม่มากยังเป็นสังคมเล็ก ๆ อยู่ แม้ว่าจะมีการติดต่อกับสังคมอื่นแต่ชาวไทยโซ งก็ยังคงยึดความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมของตนลักษณะ ทางวัฒนธรรมและการปรับตัวดังกล่า วพบว่าความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมมีผลทั้งที่ส่งเสริม และไม่ส่งเสริมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน แต่โดยทั่วไปสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งนับว่าเป็นวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป

จากงานวิจัยเรื่องนี้ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชาวไทดำที่สัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ถึงแม้จะมีอัตลักษณ์บางอย่างที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต อาจต้องมีการปรับเปลี่ยนไปบ้างตามยุคสมัย แต่อั ตลักษณ์สำคัญหลายอย่างที่ชาวไทดำสามารถดำรงไว้ได้ส่วนใหญ่ไม่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

สมพร เกษมสุขจรัสแสง (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่องการผสมผสานทางวัฒนธรรมของลาวโซ่งในเขตอำเภอเขาย้อยจังหวัดเพชรบุรี พบว่าลาวโซ่งคือคนไทยสาขาหนึ่งซึ่งมีเชื้อสายเดียวกันกับคนไทย การดำเนินชีวิตประจำวันเหมือนกับคนไทยทั่วไป มีการติดต่อสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการรับการบริการจากหน่วยงานของรัฐบาลเท่าเทียมกัน การผสมผสานเด่นชัดในลาวโซ่งรุ่นใหม่มากกว่าคนรุ่นเก่า ลาวโซ่งที่มีระดับการศึกษาสูงมีการผสมผสานมากกว่าผู้ที่ได้รับการศึกษาน้อยหรือไม่ได้รับการศึกษา ในกลุ่มลาวโซ่งที่มีการศึกษาน้อยที่เดินทางเข้าเมืองหรือกรุงเทพฯบ่อย ๆ จะมีการผสมผสานมากกว่าผู้ที่เดินทางน้อยหรือไม่ได้เดินทางเลย เพศชายมีการผสมผสานมากกว่าเพศหญิง องค์ประกอบหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมของลาวโซ่งคือ ปัจจัยที่ มีอยู่แล้วในสังคมลาวโซ่งเอง ได้แก่หลักความเชื่อค่านิยมและความสำนึกในความเป็นชาติ ปัจจัยที่มีอยู่แล้วในสังคมไทย ได้แก่นิสัยโอบอ้อมอารี ค่านิยมและหลักความเชื่อทางพุทธศาสนา ปัจจัยที่

เกิดขึ้นภายหลังที่ช่วยให้การผสมผสานทางวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ได้แก่ส มรรถภาพการติดต่อสื่อสาร (การคมนาคม วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์) และการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียน และปัจจัยที่เกิดจากการจัดระบบของสังคม ได้แก่ความจำเป็นในการปรับตัวเพื่อการอยู่รอด ความจำเป็นที่ต้องอยู่ในระเบียบข้อบังคับของกฎหมายเดียวกัน รวม ทั้งระยะเวลาของความสัมพันธ์

จากงานวิจัยเรื่องนี้ทำให้เห็นถึงปัจจัยและองค์ประกอบในด้านต่าง ๆ ที่ทำให้อัตลักษณ์ของชาวไทดำเกิดการผสมผสานหรือต้องปรับเปลี่ยนไปตามกระแสสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

เกศสิรินทร์ แพทอง (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่องการปรับเปลี่ยนอัตลัษณ์ และวิธีการดำรงอัตลักษณ์สำคัญของชาวมอญ อำเภอพระประแดง พบว่าอัตลักษณ์ทั่วไปสามา รถแบ่งออกได้เป็นอัตลักษณ์ทางสังคม และอัตลัษณ์ทางวัฒนธรรมโดยสิ่งบ่งชี้ความเป็นมอญและเป็นอัตลักษณ์สำคัญของชาวมอญพระประแดงคือ ประเพณี ภาษา การแต่งกาย ลักษณะนิสัยคือชอบทำบุญ ยึดหลักศาสนาเป็นแกนของชีวิต รักสงบ มีน้ำใจ วิธีในการดำรงอัตลักษณ์มีทั้งลักษณะเป็นรูปธรรมและนามธรรมคือมีการจัดทำหนังสือ แผ่นพับ การจัดแสดงโช ว์ การจัดนิทรรศการ การสร้างแหล่ ง รวบรวมข้อมูล การบรรจุในหลักสูตร การรณรงค์ผ่านสื่อต่าง ๆ ปลูกฝังโดยการเล่าประวัติให้ฟังเป็นตัวอย่าง ใช้ความเชื่อทางพิธีกรรมที่ต้องปฏิบัติสืบทอดส่งเสริมผลักดันให้มีส่วนร่วมในการจัดงาน การขู่ให้กลัวและการลงโทษทางสังคม ใช้การประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก เน้นแกนนำในการปลุกระดม บุคคลที่มีส่วนสำคัญคือ กลุ่มชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ และพระในชุมชน มีการสนับสนุนด้านการดำรงรักษาในด้านความรู้ ความเข้าใจโดยกลุ่มชาวบ้าน ครอบครัวผู้สูงอายุในชุมชน ด้านการเงินและวัสดุอุปกรณ์โดยชาวบ้าน หน่วยงานรัฐ และบริษัทเอกชน ด้านแรงงานโดยพลังที่สำคัญก็คือกลุ่มชาวบ้านและผู้นำชุมชน การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์พบว่าอัตลักษณ์ที่ปรับเปลี่ยนคือ กา ร แต่งกาย อาหาร ที่อยู่อาศัย พิธีกรรมต่าง ๆ ความเชื่อค่านิยม การละเล่น ดนตรี ศิลปะ อัตลักษณ์ที่เปลี่ยนไปเกือบหมดคือภาษา ภูมิปัญญาด้านอาชีพ ยารักษาโรค และการนับถือผี แนวโน้มในอนาคตการดำรงรักษาภาษาคงหมดไป แต่ ด้านอาหารและ ประเพณียังคงสืบทอดต่อไป อัตลั กษณ์ทางสัง คมยังคงเหนียวแน่น ด้านสถาบันที่ดำรงรักษาอัตลักษณ์สำคัญพบว่าสถาบันครอบครัว หน่วยงานรัฐ องค์กรการปกครองท้องถิ่นจะมีบทบาทลดลงยิ่งถ้าชาวบ้านต่อต้าน โรงเรียน องค์ กร เอกชนจะมีบทบาทและการสนับสนุนมากขึ้น ปัญหาและอุปสรรคคือการไม่ประสานงานกัน การขัดแย้งระหว่างรัฐกับชา วบ้าน สภาพแวดล้อมสังคมที่มีความเจริญมากขึ้น ท้ายที่สุดมีความเห็นว่าต่อไปเชื้อชาติมอญคงจะค่อย ๆ หมดลง การดำรงเผ่าพันธุ์คงไม่มี มอญคงกลายเป็นเพียงตำนาน ทั้งนี้จะคงอยู่ได้นานแต่ไหนก็ขึ้นกับชาวมอญในชุมชนนั้น ๆ ว่ามีพลังในการดำรงรักษาได้มากน้อยเพียงใด

จากงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ว่าในกลุ่มชาติพันธุ์อื่นพวกเขามีวิธีการหรือมีปัจจัยอะไรบ้างที่พยายามดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มตน รวมถึงผลรับที่ได้และแนวโน้มในการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในอนาคต

มงคล พนมมิตร (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่องการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนกลุ่มน้อยในภาคเหนือ ได้ศึกษาเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอัตลักษณ์โดยเน้นศึกษาถึงกระบวนการในการดำรงอัตลักษณ์ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม กระแสบริโภควัตถุของระบบทุนนิยมเสรี การต่อสู้เรื่องที่ ดินทำกิน การต่อสู้กับการถูกรุกรานจากหทารชนกลุ่มน้อยชาวพม่า หรือแม้กระทั่งการต่อรองกับอำนาจรัฐที่พยายามเข้ามาครอบงำความคิดของชุมชน พบว่าอัตลักษณ์ในด้านต่าง ๆ ของชุมชนกลุมน้อยบ้านห้วยเฮี๊ยะ หมู่ที่ 8 ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นเกิดขึ้น และลื่นไหลไปตามสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทุกอัตลักษณ์มีรากฐานมาจากความคิด ความเชื่อที่ผูกติดวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีและความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชนเผ่าที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และชุนชนได้มีการสร้างกระบวนการเรี ยนรู้และสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีกระบวนการในการดำรงอัตลักษณ์ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักที่สำคัญสามประการคือ ประการแรก การมีฐานความคิดที่คำนึงถึงความมั่นคง ความเป็นปึกแผ่นของชุมชนเป็นที่ตั้ง ประการที่สอง มีกลไกของชุมชนที่ถือเป็นเสาหลักค้ำยั นหมู่บ้านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทำหน้าที่อย่างเข้มข้น และประการที่สาม การมีวิธีการสร้างการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้เห็นถึงคุณค่าของการดำรงรักษาอัตลักษณ์ขอ งชนเผ่า และได้แนะนำให้ผู้ที่สนใจศึกษาในแง่มุมอื่นที่หลากหลายกับชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ที่มีอยู่หลากหลาย ในประเทศไทย เช่น การยอมรับวัฒนธรรมจากภายนอก การปรับตัวทางด้านวิถี ชีวิตหรือผลของการแทรกแซงจากหน่วยงานรัฐ ธุรกิจและเอกชนที่มีผลต่อความพยายาม ดำรงอัตลักษณ์ของชุมชน เป็นต้น

จากงานวิจัยนี้เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองว่ากลุ่มชาติพันธุ์นี้สามารถดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มตนไว้ได้อย่างไร

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐมในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการ แนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยรวมถึงการดำเนินการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. วิธีที่ใช้ในการวิจัย
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การตรวจสอบข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิธีที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรม ใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเบื้องต้นได้ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ บทความ เอกสาร วิทยานิพนธ์และงานวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับไทดำ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้เข้าไปสำรวจ สังเกต และรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นในหมู่บ้านด้วยตนเองถึงบริบททั่วไปของชุมชน เช่น ประวัติความเป็นมาโดยรวมของชุมชนและหมู่บ้าน ทำเลที่ตั้ง การคมนาคมขนส่งและสภาพถนนหนทาง ลักษณะทางภูมิศาสตร์ การปกครอง ประชากร การศึกษา การประกอบอาชีพ เศรษฐกิจในพื้นที่และการใช้ประโยชน์ โทรคมนาคมและการสื่อสาร การสาธารณะสุขและด้านความปลอดภัย ศาสนา สภาพสังคม วัฒนธรรมและประเพณี โดยได้ข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทราเป็นหลักประกอบกับการสังเกตและสอบถามจากชาวไทดำในหมู่บ้าน ในส่วนนี้จะศึกษาแต่พอสังเขปเพื่อเป็นองค์ประกอบนำไปสู่การศึกษาในส่วนต่อไป

หลังจากทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ผู้วิจยนำข้อมูลมาพิจารณาเป็นแนวทางในการกำหนดแหล่งข้อมูลหลักและรองสำหรับการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์และกระบวนการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำที่นี่ โดยแบ่งเป็นการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนนโดยทั่วไป ในรอบปี การดำรงอัตลักษณ์ในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน และการสนับสนุนการ

พลังแห่งวิชาการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ดำรงอัตลักษณ์จากหน่วยงานราชการและโรงเรียน เป็นการสืบค้นข้อมูล แบบเจาะ ลึกเพื่อตอบคำถามโดยใช้วิธี สังเกตการณ์กลุ่มตัวอย่าง การสัมภาษณ์ ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่มตลอดจน การเข้าร่วมกิจกรรม และพิธีกรรมต่าง ๆ หลังจากเก็บรวบรวบรวม ข้อมูลเหล่านั้นมา แล้วได้ทำการจัดหมวดหมู่และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ ให้ได้ครบถ้วนและสมบูรณ์ที่สุดในการนำเสนอผลการศึกษาครั้งนี้

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยกำหนดประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือชาวไทดำบ้านหัวถนนประกอบด้วยหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 10 ของตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม เป็นชาวไทดำกลุ่มแรก ๆ ที่อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรี เป็นหมู่บ้านที่มีชาวไทดำอาศัยอยู่หลายร้อย ครัวเรือน ยังคงยึดถือคติแบบดั้งเดิม มีการปฏิบัติตามประเพณี ความเชื่อ กรอบจารีต และค่านิยมของกลุ่มซึ่งแสดงให้เห็นถึงการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทดำแห่งนี้อย่างชัดเจน และเป็นหมู่บ้านที่มีหลักฐานและศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ของชาติพันธุ์ เช่น พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทดำบ้านหัวถนน เป็นต้น อาจแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักดังตารางต่อไปนี้

ข้อมูล	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล
บริบททั่วไปของชุมชน	องค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทราและชาวไทดำในพื้นที่
อัตลักษณ์และการดำรงอัตลักษณ์ในด้านต่าง ๆ	ชาวบ้านไทดำในพื้นที่ เช่น ผู้รู้พิธี ปฏิบัติ หมอพิธี ผู้สูงอายุ เยาวชน เป็นต้น
การดำรงอัตลักษณ์ในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์	นายประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง
ผู้สนับสนุนการดำรงอัตลักษณ์	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทรา ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหัวถนน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการศึกษาครั้งนี้คือ ตัวผู้วิจัยเอง และนอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ใช้เครื่องมืออื่น ๆ ช่วยในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. การศึกษาจากแหล่งอ้างอิงต่าง ๆ เช่นหนังสือ เอกสารต่าง ๆ บทความ วารสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาวไทดำ

2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมโดยจะซักถามผู้รู้ผสมผสานกันไป และทำการจดบันทึกไว้ในสมุดจดบันทึกข้อมูลภาคสนาม

3. แนวคำถาม ผู้วิจัยได้สร้างคำถามขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการ สัมภาษณ์ แล้วนำมาออกแบบเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยทำเป็นแบบปลายเปิด ผู้วิจัยทำการตรวจสอบคุณภาพของประเด็นคำถามโดยตรวจสอบความครอบคลุมของคำถาม ตรวจการใช้ภาษา การสื่อความหมายและตรวจสอบความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ในการศึกษา

4. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการหรือการสำภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยจากแบบสัมภาษณ์ที่ เตรียมแนวคำ ถามไว้กว้าง ๆ ล่วงหน้าและขณะสัมภาษณ์ มีการตั้งคำถาม ขึ้นมาเสริมเพื่อให้ได้ข้อมูลตามที่ต้องการจะศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ชา วบ้านได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนค วามคิดเห็นกับผู้วิจัยได้อย่างเป็นธรรมชาติ บางครั้ง สัมภาษณ์แบบเจาะลึกผสมผสานกันไป ทั้งนี้เพื่อให้บรรยากาศในการสัมภาษณ์เป็นกันเองมากที่สุดและพยายามให้ได้เนื้อหาค รอบคลุมในเรื่องที่จะศึกษามากที่สุด

5. เครื่องบันทึกเสียง กล้องวีดีโอและกล้องถ่ายภาพ โดยใช้ในกรณีต่าง ๆ กันที่ผู้วิจัยคิดว่ามีความเหมาะสมกับเหตุการณ์และบริบทต่าง ๆ ในตอนนั้น และเพื่อให้เหมาะสมกับการ นำมาใช้ในการศึกษาทบทวนข้อมูลที่ได้มาหรือเป็นแหล่งอ้างอิง

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาถึงการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำ บ้านหัวถนนในครั้งนี้ ได้กำหนดวิธีการและแนวทางในการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เก็บรวมรวมข้อมูลจาก เอกสารตำรา หนังสือ บทความ ข้อเขียนทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่มีผู้เก็บหรือรวบรวมไว้ก่อนแล้ว ทำให้ไม่ต้องเสียเวลากับการเก็บข้อมูลใหม่และสามารถศึกษาย้อนหลังได้ เพื่อสร้างกรอบความคิดในการวิจัย แนวคิด/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของชาวไทดำ โดยแหล่งข้อมูลดังกล่าว ได้แก่ สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง วาทกรรมอัตลักษณ์ เป็นต้น วารสารหรือบทความเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทดำ อาทิ วารสารมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นต้นงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ของทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวกับชาวไทดำและการดำรงอัตลักษณ์ทาง ชาติพันธุ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ คือ เว็บไซต์ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ชาว ไทดำ เช่ น http://www.thaisongdumphet.is.in.th เป็นต้น

ขั้นที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์และยังปรากฏในปัจจุบัน จึงกำหนดวิธีการศึกษาโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน คือพยายามให้ชุมชนยอมรับผู้วิจัย โดยผู้วิจัยยึดหลักการเคารพ จริงใจ และพร้อมที่จะเรียนรู้ไปกับชุมชน ผู้วิจัยเริ่มจากการแนะนำตัว ทำความรู้จักกับผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นท างการ ผู้วิจัยได้รับการช่วยเหลือจากคุณประสงค์ เตี๊ยะตา ช้างซึ่งเป็นผู้จัดตั้ง พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชาวไทดำบ้านหัวถนน ซึ่งได้ให้ความกรุณาพาไปแนะนำตัวกับผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้าน ทำให้ทราบถึงบริบททั่วไปของชุมชนอย่างคร่าว ๆ จากการสังเกต เป็นหมู่บ้านไทดำที่สมาชิกยังคง ไว้ซึ่งวิถีปฏิบัติที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ เป็นหมู่บ้านที่มีหลักฐาน ศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ เช่น พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชาวไทดำบ้านหัวถนน เป็นต้น เป็นหมู่บ้านที่สมาชิกยังมีการสืบทอดวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมมและถือปฏิบัติเป็นวิถีชีวิต

2. การกำหนดแหล่งข้อมูลและการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก มีวิธีการดังนี้

2.1 การเลือกกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลเฉพาะด้าน ได้แก่ การสอบถามบุคคลต่าง ๆ เพื่อให้ได้บุคคลที่ถูกกล่าวอ้างถึงมากที่สุด เป็นผู้ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับบริบททั่วไปของชุมชน เป็นผู้มีความวามรู้ในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทดำ เป็นผู้สืบสาน หรือผู้ที่มีส่วนช่วยในการ อนุรักษ์วัฒนธรรมไทดำ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทรา ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มครูโรงเรียนบ้านหัวถนน ผู้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทดำบ้านหัวถนนและผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติและมีวิถีชีวิตที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธ์ของชาวไทดำ ได้แก่ ผู้อาวุโส ผู้นำด้านวัฒนธรรมและพิธีกรรม ที่ถือเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และสามารถลำดับเหตุการณ์หรือสามารถบอกประวัติการตั้งถิ่นฐาน ลำดับเครือญาติ การทำหน้าที่ในการถ่ายทอดประเพณี พิธีกรรมที่สำคัญของชุมชนให้กับคนรุ่นใหม่ รวมถึงการเปรียบเทียบเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงต่ าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนระหว่างอดีตและปัจจุบัน

2.3 กลุ่มย่อยในระดับหมู่บ้าน ได้แก่ ชาวบ้านไทดำทั่วไป กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ ซึ่งถือเป็นกลุ่มคนที่มีโอกาสได้รับความรู้ ทักษะการทำงานจากระบบการศึกษาสมัยใหม่ ที่นำไปใช้กับความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน และที่สำคัญคือเป็นกลุ่มคนที่ทำหน้าที่ในการสืบทอดความรู้ ภูมิปัญญาของชุมชนที่ทำให้ชุมชนยั งคงดำรงอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของชุมชนชาวไทดำบ้านหัวถนนอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เข้าไปดำเนินการเก็บข้อมูลในชุมชนด้วยตนเองตลอดระยะเวลาการวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการในการเก็บข้อมูลดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การสั งเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมกับชาวไทดำ เช่น การออกไปตั้งพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชาวไทดำเคลื่อนที่ที่นอกสถานที่ การเข้าร่วมในพิธีเสนเรือนและพิธีศพ การเข้าร่วมในงานรื่นเริงประจำปีของชาวไทดำในช่วงวันสงกรานต์ เป็นต้น ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูล

เชิงประจักษ์ด้ว ยตนเอง การสอบถามแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น กับชาวบ้านทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนเพิ่มมากขึ้น และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยส่วนมากใช้ในการสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชน เช่น ทำเลที่ตั้ง สภาพพื้นที่ทางกายภาพ สภาพวิถีการดำรงชีวิตประจำวัน ลักษณะที่อยู่อาศัย อาชีพ ภาษา การประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ การแต่งกายในงานพิธีหรืองานประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องมีความชัดเจนในกรอบประเด็นของข้อมูลที่ต้องการ และสามารถเชื่อมโยงข้อมูลไปสู่ประเด็นคำถามอื่น ๆ ได้ด้ วย ซึ่งจะสามารถทำให้เห็นภาพ ความเชื่อมโยงในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ได้อย่างองค์รวม และที่สำคัญคือเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลไปในขณะเดียวกัน

3.2 การสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในประเด็ นสำคัญโดยแบ่งเป็น กลุ่ม ชาวไทดำ บ้านหัวถนน โดยทั่วไปซึ่งยังคงดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นผู้สูงอายุและเยาวชน กลุ่มที่สองคือผู้มีส่วนในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชาวไทดำบ้านหัวถนน รวมทั้งการแสดงในสถานที่และนอกสถานที่ที่แสดงเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทดำ เช่น การแต่งกาย การทำกิน การแต้นรำฟ้อนแคน เป็นต้น และกลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มองค์กรของรัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทรา กลุ่มผู้ ใหญ่บ้าน กลุ่มคุณครู โรงเรียนบ้านหัวถนน เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อเก็บรวบรวมสภาพทั่ว ๆ ไปของชุมชน เพิ่มเติมจากการสังเกต และเจาะลึกในประเด็นที่เกี่ยวข้อง กับวัฒนธรรม และการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำ บ้านหัวถนนแห่งนี้ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการส่วนมากใช้กับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มผู้อาวุโส หรือกลุ่มเยาวชน โดยใช้สมุดบันทึกและเครื่องบันทึกเสียงช่วยในการเก็บข้อมูลไปด้วย วิธีการนี้ผู้สัมภาษณ์จะปล่อยให้บรรยากาศเป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตอง ไม่ซับซ้ อนเป็นทางการ ไม่เคร่งเครียดในลำดับขั้นตอนของคำถาม/คำตอบเพื่อให้ได้วิธีคิด ทัศนคติ และการให้ความหมายของบุคคลต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการส่วนมากใช้กับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้นำหรือเจ้าหน้าที่ที่ทำงานอยู่ในชุมชน ผู้วิจัยได้ กำหนดประเด็นหัวข้อไว้ล่วงหน้า โดยทำเป็นแบบฟอร์มและเรียงลำดับหัวข้อจากประเด็นที่เป็นรูปธรรมไปหานามธรรม เช่น จำนวนประชากรที่แบ่งเป็นเพศและช่วงอายุของหมู่บ้าน แล้วตามด้วยประเด็นความคิดเห็นของประชากรเหล่านั้นต่อการประกอบประเพณีและพิธีกรรมของชุมชน เป็นต้น ผลที่ ได้จากวิธีการนี้ข้อมูลที่ได้จะชัดเจนเป็นระบบและเป็นลำดับขั้นตอน ทำให้ง่ายต่อการตรวจสอบและนำมาวิเคราะห์

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกลงในรายละเอียด ก่อนที่ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ได้มีการวางแผนเตรียมการไว้ล่วงหน้า หลังจากที่ทำการสำรวจศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในสนาม และลงเก็บ

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ข้อมูลในสนามผ่านไปแล้วหนึ่งหรือสองครั้ง ได้นำเอาข้อมูลมาศึกษาเปรียบเทียบ เพื่อทบทวนและตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้มาเป็นไปตามวัตถุประสงค์และขอบเขตการศึกษาวิจัยในครั้งนี้หรือไม่ อย่างไร แล้วรวบรวมประเด็นคำถาม กำหนดกรอบคำถามแบบกว้าง ๆ ให้ตรงกับกลุ่มผู้ ให้ข้อมูลที่จะไปเก็บข้อมูลในครั้งต่อไปที่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์และตรงกับขอบเขตที่จะศึกษาได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ในการพูดคุย แลกเปลี่ยนกับผู้ให้ข้อมูล บางครั้งผู้ให้ข้อมูล มีการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลายและออกนอกแนวประเด็นคำถามไปบ้าง แต่ผู้วิจัยก็ไม่ได้ขัดจังหวะ แต่จะคอยฟังและวิเคราะห์ตาม อันไหนที่นอกเหนือจากประเด็นในการศึกษาก็จะได้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับชาวไทดำมากขึ้น ประเด็นไหนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาก็จะพยายามใช้แนวคำถามที่เตรียมไว้ในเรื่องต่าง ๆ สอดแทรกระหว่างการพูดคุยให้ครบถ้วนตามแนว คำถามมากที่สุด หรือมีการตั้งคำถามเสริมในตอนนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำและตรงประเด็นมากที่สุด

ทั้งนี้การบันทึกข้อมูลภาคสนา มจะบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัง เกตและการสัมภาษณ์จะจดบันทึกขณะที่ทำการสังเกตและสัมภาษณ์ แต่ในบางครั้ง บางเนื้อหาจะจดบันทึกภา ยหลังจากที่ได้สังเกตและสัมภาษณ์ เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนผู้ให้สัมภาษณ์ ในบางครั้งหากมีความจำเป็นจะต้องจดบันทึกขณะนั้น เนื่องจากข้อมูลมีความซับซ้อนยากต่อการจำ ก็จะทำการจดบันทึกไม่ให้เห็นโจ่งแจ้งและจะบันทึกย่อ ไว้ และหลังเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์แล้ว เมื่อไม่มีผู้ ถูกสัมภาษณ์อยู่จะขยายรายละเอียดทันที ในกระบวนการสังเกตและการสัมภาษณ์ได้มีการบันทึกข้อมูลลงในสมุดบันทึกข้อมูลภาคสนามและแบบสัมภาษณ์ของผู้วิจัย ซึ่ง ได้จัดเตรียมไว้เป็นหมวดหมู่ของแหล่งข้อมูลในประเด็นคำถามที่มีการกำหนดไว้ก่อนหน้า โดยบันทึกข้อมูลที่ได้จากทั้งการ สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และข้อมู ลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพและกล้องวีดีโอ ช่วยในการเก็บรายละเอียดข้อมูลเพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของการอ้างอิงในการรวบรวมข้อมูลต่อไป หลังจากเก็บข้อมูลแต่ละครั้งผู้วิจัยได้ทำการต รวจสอบข้อมูล หากมีประเด็นใดไม่สมบูรณ์หรือไม่ชัดเจนผู้วิจัยก็จะเก็บเพิ่มเติม

ห้องสมุดวิทยาลัยนครราชสีมา ปริญญาตรี

5. การตรวจสอบข้อมูล

ขณะที่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลไปได้บา งส่วนด้วยวิธีการที่กล่าวมาแล้วจึง ทำการตรวจสอบข้อมูลควบคู่กันไปตลอด การตรวจสอบข้อมูลกระทำเพื่อให้ทราบว่า ข้อมูลที่ได้มา นั้นเป็นความจริง หรือไม่ มากน้อยเพียงใด และเพื่อให้ผู้วิจัยแน่ใจว่าข้อมูลนั้นเป็นจริงมากที่สุดก่อนที่จะนำเสนอ อีกทั้งยังเป็นการตรวจสอบดูว่าข้อมูลที่ได้มานั้นตอบปัญหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพียงพอหรือยัง การตรวจสอบข้อมูลทำได้โดยการสังเกต สัมภาษณ์จ ากผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้แบ่งกลุ่มดังกล่าวมาแล้ว เป็นการยืนยันในลักษณะสามเส้า ว่าข้อมูลมีความสอดคล้องกับ

ข้อมูลเดิมที่ผู้วิจัยเก็บมาเป็นระยะ ๆ หรือไม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากที่สุด ในการตรวจสอบข้อมูลผู้วิจัยทำในขณะที่อยู่ในภาคสนาม และยังได้ย้อนกลับไปตรวจสอบอีกในระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นสุดท้าย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลในเบื้องต้นไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูลตลอดระยะเวลาที่ทำการศึกษาวิจัย โดยเมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลส่วนหนึ่งส่วนใดและตรวจสอบข้อมูลเรียบร้อยแล้วก็จะทำการวิเคราะห์ไปด้วยเลย หัวข้อของประเด็นศึกษาในเรื่องนี้เป็นเรื่องการดำรงอัตลักษณ์ ของชาวไทดำในกระแสการเมืองของรัฐไทย กระแสเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และกระแสสังคมโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ที่มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดจะส่งผลต่อการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนไทดำให้คงอยู่ได้อย่างไร การวิเคราะห์ข้อมูลได้นำเอาข้อมูลมาจัดเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยจัดหมวดหมู่ของข้อมูลเป็น 3 องค์ประกอบหลักคือ 1) ด้านบริบททั่วไปของชุมชน ประวัติความเป็นมา ลักษณะที่อยู่อาศัย ด้านความเชื่อและพิธีกรรม ด้านการแต่งกาย ภาษา วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม อัตลักษณ์และการดำรงอัตลักษณ์ ของชาวไทดำบ้านหัวถนนโดยทั่วไป 2) ด้านกระบวนการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชาวไทดำบ้านหัวถนน และการจัดแสดงนอกสถานที่ รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง 3) ผู้สนับสนุนการดำรงอัตลักษณ์ในด้านต่าง ๆ ของชาวไทดำบ้านหัวถนน รวมถึงเงื่อนไขภายในและภายนอกชุมชนที่มีผลต่อการดำรงอัตลักษณ์ ของชาวไทดำบ้านหัวถนนแห่งนี้ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาสังเคราะห์และอธิบายเชื่อมโยงกัน บางครั้งได้นำเอาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบการตีความในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ด้วย เพื่อสร้างข้อสรุปจากข้อมูลและนำเสนอด้วยวิธีการเขียนบรรยายหรือเชิงพรรณนา

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 4
ผลการวิจัย

บริบทชุมชน

จังหวัดนครปฐมเคยเป็นเมืองเก่าแก่ที่เจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่ครั้งอดีตกาลนานนับพันปี เคยเป็นศูนย์กลางการค้าขายและศาสนาในดินแดน “สุวรรณภูมิ” ซึ่งมีหลักฐานทางด้านพุทธศาสนา โบราณคดี โบราณวัตถุธรรม และประเพณีมากมาย โบราณสถานที่เก่า แก่และยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก คือองค์พระปฐมเจดีย์ ซึ่งมีทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศนิยมเดินทางมานมัสการ วัฒนธรรม ประเพณีที่สำคัญมีหลากหลาย เพราะมีหลากหลายเชื้อชาติ เนื่องจากมีผู้คนอพยพมาจากหลายถิ่น ฐาน หลายเชื้อชาติมาอาศัยอยู่ ด้วยเหตุนี้ที่อำเภอดอนตูม ตำบลดอนพุทราจึงเป็นส่วนหนึ่งที่มีผู้คน จากหลายถิ่นฐานอพยพมาจับจองที่ทำมาหากินซึ่งรวมกันเป็นกลุ่ม ๆ หรือหมู่บ้านในปัจจุบันโดย สังเกตจากหลักฐาน การใช้นามสกุล และการเกี่ยวพันเชื่อมโยงทางเครือญาติพบว่าผู้คนที่อพยพมา น่าจะมาจากบ้านบางเลน วัดสะมุด วัดบางพระ อำเภอ ครชัยศรีซึ่งจะเป็นคนไทยและชาวจีน นอกจากนี้ยังมีชาวไทดำ ลาวครั่ง และมอญด้วย

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

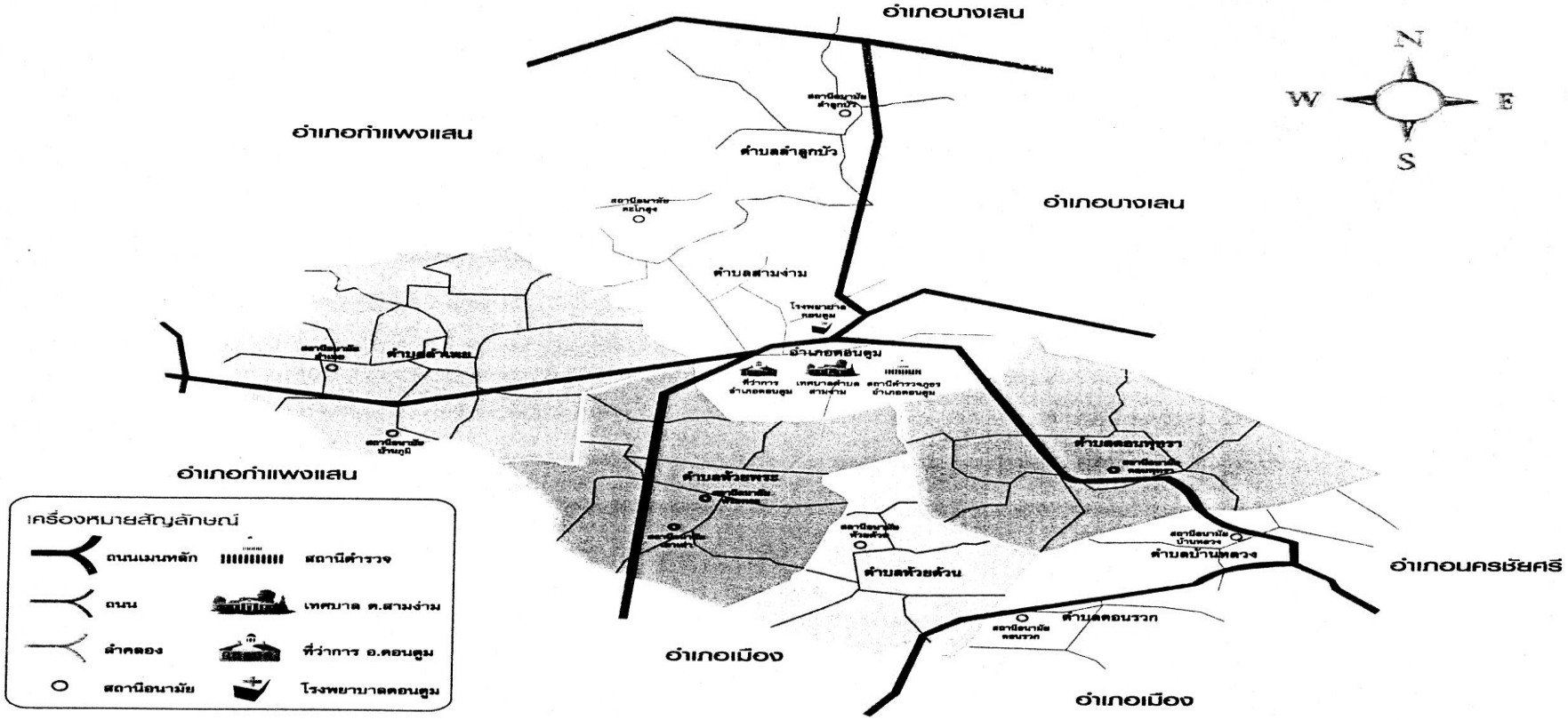

แผนผังที่ 1 แผนที่อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทรา, “แผนที่อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม,” ธันวาคม 2552. (อัดสำเนา)

ดอนพุทราแต่เดิมในอดีตผู้สูงอายุในตำบลเล่าให้ฟังว่า พื้นที่เดิมเป็นที่ดอนดินปนทราย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทุ่งโล่ งใช้ทำนา มีบางส่วนที่ผู้คนอาศัย สร้างบ้านเรือน อยู่ เป็นป่าโปร่ง เบญจพรรณ นานาชนิดและปกคลุมด้วยพืชหนาม เป็นป่าที่มีมากที่สุด คือ ต้นพุทรา รองลงมาได้แก่ ต้นหนามพงดอ ต้นมะขามเทศ ต้นสะแก ฯ ด้วยเหตุผลที่ต้นพุทรา ขึ้นมาก เป็นป่าพุทรา และอยู่ที่ดอนอากาศแห้งแล้ง จึงเชื่อได้ว่าน่าจะเป็นที่มาของชื่อ ดอนพุทรา นายรอด จินานนท์คนเก่าแก่ของหมู่บ้าน อดีตเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนละเอียดอุปถัมภ์ (โรงเรียนวัดดอนพุทร า) อายุ 84 ปี ซึ่งอาศัยอยู่ที่ตำบลแห่งนี้มาตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบันเล่าให้ฟังว่า “เดิมทีเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ อยู่รวมกันเป็นกลุ่มตามเครือญาติชายคลองดอนพุทรา เลี้ยงชีพด้วย การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนาข้าวโดยอาศัยน้ำจากธรรมชาติคือน้ำฝน เส้นทางคมนาคมเป็นเพียงทางเ ท้าเล็ก ๆ หรือทางเกวียน การถือครองและกรรมสิทธิ์ในที่ดินส่วนใหญ่อาศัยแนวป่าไม้และคันนาเป็นที่สังเกต ” สำหรับในปัจจุบันมีชุมชนแยกการปกครองอยู่ในการดูแลเป็นหมู่บ้าน จำนวนประชากรเพิ่ มมากขึ้น ที่ดินทำมาหากินประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ถือครองและกรรมสิทธิ์กันมานั้นทาง ราชการได้ดำเนินการจัดกำหนดขอบเขตเป็นโฉนด นส . 3 อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ด้านการศึกษาส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาเพียงจบชั้นประถมปีที่ 6 แล้วจะออกไปประกอบอาชีพ ทำนา รับจ้าง ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์อยู่กับบ้าน และจากคำบอกเล่าของนายรวย รบไหว อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านหัวถน น และนางสาวสังวาลย์ ทัตตานนท์ทายาทรุ่นหลานของหลวงจำนง ทายหาญ (คุณตา) เล่าว่าเดิมทีคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่เป็นคนไทยตระกูลหลวงจำนง ทายหาญ อยู่หมู่ที่ 1 อาจถือได้ว่าเป็นคนดั้งเดิมของตำบลดอนพุทรา และคนไทยกลุ่มอื่นอาศัยอยู่ห่างกันมาทางบ้านหนองควายเฒ่า สำหรับพื้นที่ ที่ตั้งของหมู่ที่ 6 8 และ10 ค่อนข้างเป็นป่ารกชัฏเป็นพืชหนาม เป็นพื้นที่ที่มีความแห้งแล้งมากเนื่องจากเป็นที่ดอนสูงไม่มีผู้คนอาศัย ต่อมาคนไทดำจากอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรีได้อพยพมารับจ้างซื้อที่ทำมาหากิน พวกเขากลัวน้ำท่วมจึงชอบที่ดอน มีความขยันทำมาหากินเ ป็นพิเศษ ชอบแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำ รักหมู่พวก รักวัฒนธรรมประเพณีซึ่ งยังปรากฏถึงปัจจุบันนี้ เมื่อ ผู้คนมีจำนวนมาก ขึ้นทางราชการได้สำรวจและทำถนนดิน ขนาดกว้างใหญ่กว่าถนนทางเกวียนดั้งเดิม โดยเป็นถนนเชื่อมต่อระหว่างตำบลดอนพุทราถึงอำเภอดอนตูม ซึ่งเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน “หัวถนน”(องค์การบริหารส่วน ตำบลดอนพุทรา 2552)

บ้านหัวถนน ตั้งอยู่ที่ตำบลดอนพุทรา อำเภอ ดอนตูม จังหวัดนครปฐม เดิมที บ้านหัวถนนมีคนไทยอาศัยอยู่ก่อน รูปร่างเล็กผิวขาว ใบหน้าแบน ผู้คนที่อาศัยแถบลุ่มแม่น้ำนครชัยศรี เรียกคนดอนพุทราว่า “คนบ้านป่า” เมื่อชาวไทดำอพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรี มาตั้งรกรากอยู่ที่ บ้านหัวถนน ถางป่าจับจองพื้นที่ใครถางได้มากก็มีที่ดินมาก ในเวลาไล่เลี่ยกันนี้เองชาวไทยจีนที่อพยพมาจากประเท ศจีนก็ได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ใน บ้านหัวถนนเช่นกัน แล ะได้สร้างโรงเจขึ้น จากนั้นก็ได้

สร้างโรงเรียนขึ้นข้างโรงเจให้ชื่อว่าโรงเรียนบ้านหัวถนน เมื่อปีพ.ศ.2514 ได้สร้างวัดขึ้นให้ชื่อว่าวัดหัวถนน ต่อมารัฐบาลมีนโยบายให้สร้างวัดและโรงเรียนอยู่ใกล้กันจึงได้ย้ายโรงเรียนบ้านหัวถนนไปอยู่ตรงกันข้ามกับวัดหัวถนน ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านได้ขายที่ดินให้กับชาวไทดำหลายคนและย้ายไปอยู่กรุงเทพฯ บ้านหัวถนนเป็นชุมชนแห่งหนึ่งที่มีชาวไทดำมาตั้งรกรากอาศัยอยู่จำนวนมาก ลักษณะวัฒนธรรมของชาวบ้านในหมู่บ้านแห่งนี้ เช่น การแต่งกาย ที่ อยู่อาศัย และการประกอบพิธีกรรมที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องผีนั้นยังคงมีการปฏิบัติกันอย่ างต่อเนื่อง(ประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง 2552) ช่วง ทมมืด ชายไทดำซึ่งเกิดที่บ้านหัวถนนเมื่อ พ.ศ. 2471 มีปู่และย่าซึ่งอพยพมาจากเพชรบุรีเมื่อราวพ.ศ. 2420 เล่าว่าด้วยเหตุต้องการมีที่ทำกินอันเหมาะสมกว่าเดิม การอพยพจากเพชรบุรีสมัยนั้นเดินทางด้วนเกวียน ค้างแรมรายทางเรื่อยไป ไทดำซึ่งอพยพจาก เพชรบุรีเช่นนี้มีจำนวนอีกมาก ได้อพยพผ่าน บ้านหัวถนนขึ้นไปทางเหนือต่อไปอีก เช่นในเขตนครปฐมได้ไปอยู่ที่หมู่บ้านเกาะแรต ดอนขมิ้น และดอนยอ อำเภอบางเลน กับหมู่บ้านดอนทอง สระสี่มุม หัวชุกบัว ไผ่หูช้าง และ หนองหมู อำเภอกำแพงแสน ไทดำจาก บ้านหัวถนนอพยพขึ้นเหนือไปก็มี โดยไปอยู่ที่จังหวัดพิจิตร พิษณุโลก สุพรรณบุรีและกำแพงเพชร กลุ่มซึ่งอพยพไปจังหวัดทางเหนือ ใช้วิธีไปขึ้นรถไฟที่ตัวเมืองนครปฐม แล้วต่อรถไฟอีกครั้งที่หัวลำโพงเพื่อขึ้นไปทางเหนือ ส่วนกลุ่มที่อพยพไปสุพรรณบุรีใช้วิธีขึ้นรถไฟจากนครปฐมไปบางกอกน้อย แล้วต่อด้วย เรือซึ่งว่าจ้างจากสุพรรณบุรีมาขนของจากบางกอกน้อย การอพยพ จากบ้านหัวถนนมีหลายรุ่น ตั้งแต่ราว พ.ศ. 2480 และราวพ.ศ. 2490 แต่หลังจากนั้นแล้วกระแสการอพยพจาก บ้านหัวถนนก็เบาบางไป (ช่วง ทมมืด 2543, อ้างถึงในมนู อุดมเวช 2547 : 29) สังเกตได้ว่าชาวไทดำแต่เดิมมิได้เลือกที่ดินต ามระยะทางจากตัวเมืองหรือตามความสะดวกในการคมนาคม แต่เลือกที่ดินตามกำลังผลิต ดังนั้นปริมาณที่ดินจึงเป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกที่อยู่อาศัย ตัวอย่างนี้เห็นได้จากการที่ชาวไทดำแต่เดิม อาจขายที่ดินซึ่งราคาแพง การคมนาคมสะดวก แต่พื้นที่น้อย ไปซื้อที่ดินซึ่งห่า งไกล การคมนาคมไม่สะดวก แต่ซื้อได้มากเพราะราคาถูก ตัวอย่างนี้มีอยู่ชัดเจนในหลายกรณีรวมทั้งกรณีไทดำที่อพยพจาก บ้านหัวถนน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม(ช่วง ทมมืด 2543, อ้างถึงในมนู อุดมเวช 2547 : 100)

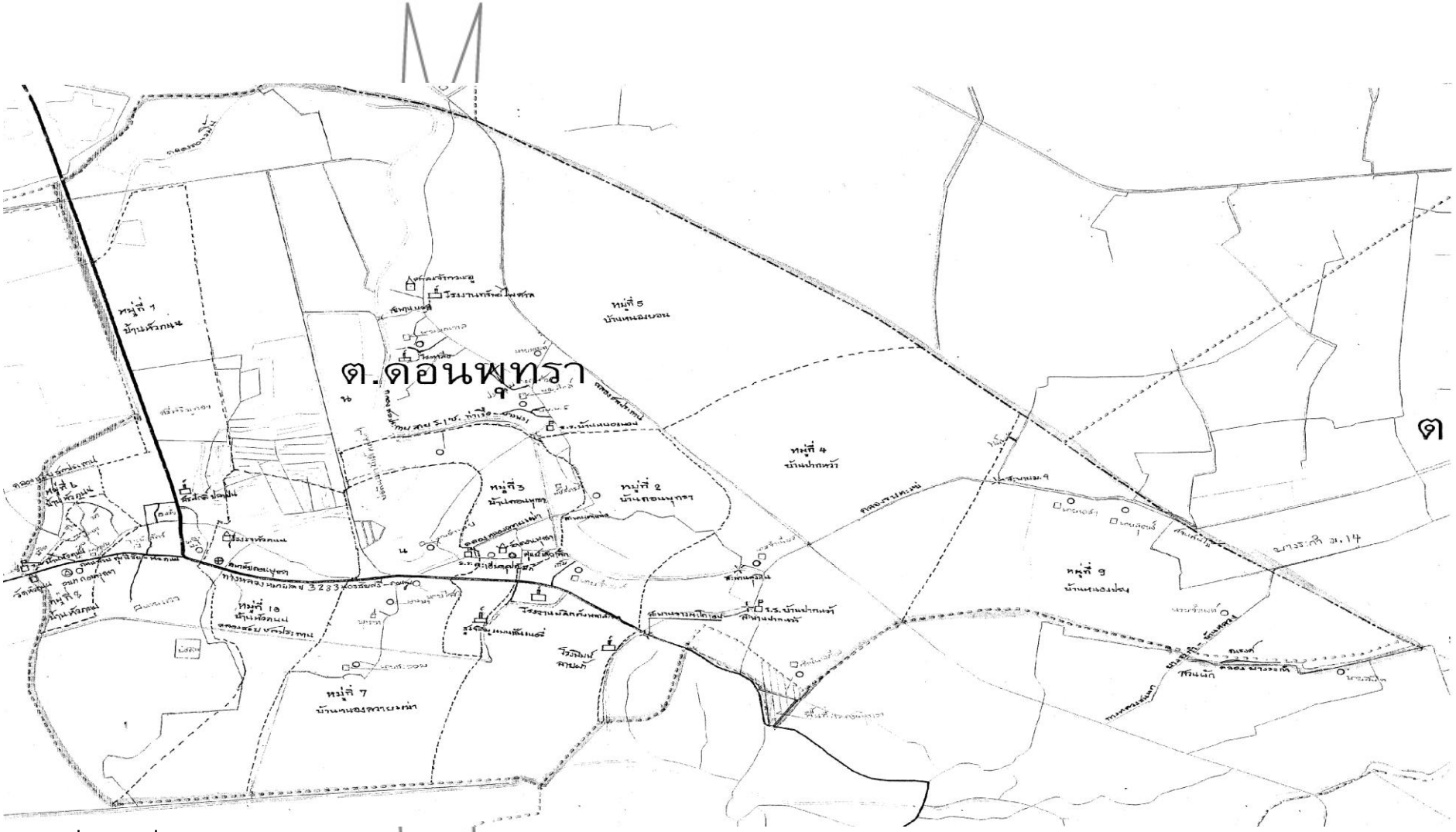

แผนผังที่ 2 แผนที่ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทรา, “แผนที่ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม,” ธันวาคม 2552. (อัดสำเนา)

1. ลักษณะภูมิประเทศ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอนสูงสลับกับที่ราบลุ่ม ทุ่งโล่ง มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 2-4 เมตร ในส่วนที่ดอนสูงจะแห้งแล้งเป็นดินทราย ไม่ดูดซับน้ำ จะเป็นที่ตั้งวัด โรงเรียน ส่วนที่ลุ่มริมคลองเป็นที่ตั้งบ้านเรือนอาศัย เพาะปลูก ทำสวน เลี้ยงสัตว์ สำหรับที่ราบลุ่มทุ่งโล่งใช้ทำนา มีองค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2539 โดยประกาศของกระทรวงมหาดไทยเป็น “องค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทรา ” ใช้ชื่อตามตำบลดอนพุทรา มีพื้นที่ 12,031 ไร่ หรือ 15 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมหมู่บ้าน 10 หมู่บ้าน ที่ตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทราอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอดอนตูมระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันตกเป็นระยะทางประมาณ 58 กิโลเมตร อาณาเขตทั้ง 4 ทิศเป็นดังนี้

ทิศเหนือติดกับตำบลบางปลา ตำบลสามง่าม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ทิศใต้ติดกับตำบลห้วยด้วน ตำบลบ้านหลวง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ทิศตะวันออกติดกับตำบลบ้านหลวง อำเภอดอนตูม และตำบลบางระกำ ตำบลบางปลาอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ทิศตะวันตกติดกับตำบลห้วยพระ ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

2. ลักษณะภูมิอากาศ จากสภาพทำเลที่ตั้งของตำบลดอนพุทราอยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย ทำให้มีภูมิอากาศ 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว ในฤดูร้อนมีสภาพอากาศร้อนและแห้งแล้ง แดดแรงจัด ในฤดูฝนมีฝนน้อยกว่าตำบลข้างเคียง ในฤดูหนาวอากาศหนาวเย็นในระยะสั้น อากาศจะอบอุ่น ลมแรงและแห้งแล้ง

3. ประชากร ตำบลดอนพุทรามีประชากรในปี พ.ศ.2553 ทั้งสิ้น 5,165 คน แยกเป็นชาย 2,568 คน และหญิง 2,597 คน จำนวนหลังคาเรือน 1,186 หลังคาเรือน มีประชากรหนาแน่นเฉลี่ย 344 คน/ตร.กม.

ผลงานนี้เป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ตำบล/หมู่บ้าน	หลังคาเรือน(หลัง)	ชาย	หญิง	รวม
ตำบลดอนพุทรา	1,186	2,568	2,597	5,165
หมู่ที่ 1 “บ้านหัวถนน”	142	306	298	604
หมู่ที่ 2 “บ้านดอนพุทรา”	129	254	259	513
หมู่ที่ 3 “บ้านดอนพุทรา”	129	372	347	719
หมู่ที่ 4 “บ้านปากหว้า”	207	410	401	811
หมู่ที่ 5 “บ้านหนองบอน”	154	318	309	627
หมู่ที่ 6 “บ้านหัวถนน”	58	116	141	257
หมู่ที่ 7 “บ้านหนองควายเฒ่า”	146	292	308	600

ตำบล/หมู่บ้าน	หลังคาเรือน(หลัง)	ชาย	หญิง	รวม
หมู่ที่ 8 “บ้านหัวถนน”	71	160	176	336
หมู่ที่ 9 “บ้านหนองปรง”	67	132	130	262
หมู่ที่ 10 “บ้านหัวถนน”	83	208	228	436

4. การศึกษา ตำบลดอนพุทรามีสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐมเขต 1 จำนวน 4 แห่ง(เป็นโรงเรียนในระดับประถมศึกษาทั้งหมด) มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 439 คน จำนวนครู อาจารย์ ครูจ้างสอน 33 คน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่งดังนี้ โรงเรียนละเอียดอุปถัมภ์ หมู่ที่ 3 “บ้านดอนพุทรา” โรงเรียนบ้านปากหว้า หมู่ที่ 4 “บ้านปากหว้า” โรงเรียนบ้านหนองบอน หมู่ที่ 5 “บ้านหนองบอน” โรงเรียนบ้านหัวถนน หมู่ที่ 6 “บ้านหัวถนน” และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมู่ที่ 3 “บ้านดอนพุทรา”

5. การปกครอง องค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทราแบ่งเขตการบริหารออกเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย 10 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านหัวถนน หมู่ที่ 2 บ้านดอนพุทรา หมู่ที่ 3 บ้านดอนพุทรา หมู่ที่ 4 บ้านปากหว้า หมู่ที่ 5 บ้านหนองบอน หมู่ที่ 6 บ้านหัวถนนหมู่ที่ 7 บ้านหนองควายเต่า หมู่ที่ 8บ้านหัวถนน หมู่ที่ 9 บ้านหนองปรง และหมู่ที่ 10 บ้านหัวถนน

คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทรา ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน และ เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน

สภาองค์การบริหารส่วนตำบลประกอบด้วยประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน เลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 18 คน

การบริหารงานบุคคล มีดังนี้ บุคลากรทั้งสิ้น 15 คน แบ่งเป็นพนักงานส่วนตำบล 9 คน พนักงานจ้างตามภารกิจ 3 คน และพนักงานจ้างทั่วไป 3 คน สำนัก/ส่วนราชการภายใน แบ่งออกเป็น 1 สำนัก และ 2 ส่วน ประกอบด้วย นักบริหารงานอบต .(ปลัดอบต .) 1 คน สำนักปลัดมีบุคลากร 9 คน การคลังมีบุคลากร 2 คน และการโยธามีบุคลากร 3 คน ระดับการศึกษาของบุคลากรจบชั้นประถมศึกษา 2 คน มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า อนุปริญญาหรือเทียบเท่า 3 คน ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า 10 คน และปริญญาโทหรือสูงกว่านี้

6. การคมนาคมขนส่ง ตำบลดอนพุทรามีถนนลาดยาง 33 สาย ถนนคอนกรีต 19 สาย ถนนลูกรัง 51 สาย สะพานไม้ 2 แห่ง สะพานคส ล. 10 สาย รถยนต์โดยสาร 2 สาย แม่น้ำและคลองที่เป็นทางสัญจร 4 แห่ง

ผลงานนี้เป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

สภาพปัจจุบันการสัญจรติดต่อเดินทางสะดวกสบายด้วยถนน สายหลักคือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 233(ถนนสายดอนตูม- นครปฐม) มีรถโดยสารประจำทางตลอดทั้งวัน และสายรองเป็นทางหลวงจังหวัดจากตำ บลดอนพุทรา-บ้านหัวถนน-ทุ่งพิชัย ผ่านตำบลห้วยพระ มุ่งสู่ถนนสายหลักดอนตูม-เศรษฐเสถียร ด้วยรถประจำทางสองแถวตลอดทั้งวันเช่นเดียวกัน

7. สภาพสังคม วัฒนธรรม และประเพณี มีผู้นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 100 ของจำนวนประชากรทั้งหมดของตำบล ชาวบ้านทั่วไปประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่วัดซึ่งมีวัดจำนวน 2 แห่ง คือวัดดอนพุทรา และวัดหัวถนน

วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ เช่น ประเพณีอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไทดำ ประเพณีสงกรานต์มีการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ การทำบุญสลากภัต การทำบุญหลังบ้าน ประเพณีบวชพระ ทำบุญตรุษ ทำบุญสงกรานต์ ประเพณีกินเจ ทำบุญสาทรไท ย ประเพณีเสนเรือน เป็นต้น ส่วนการละเล่นพื้นบ้าน เช่น ไม่หึ่งหรืออีหึ่ง มอญซ่อนผ้า ตี่จับ หมากเก็บ เป็นต้น

คตินิยม ความเชื่อ เช่น ถือการบวชเรียนเป็นการสร้างกุศลพาบิดามารดาขึ้นสวรรค์ การตั้งศาลพระภูมิประจำบ้านให้เจ้าที่อยู่เพื่อปกป้องภัยอันตรายและเป็นสิ ริมงคลกับเจ้าของบ้าน การบนบานไม่ให้ถูกหมายเกณฑ์ทหาร ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นไปได้ การทำบุญหน้าศาลประจำหมู่บ้านเพื่อความร่มเย็นเป็นสุข เป็นต้น

8. การไฟฟ้าและน้ำประปา ทุกชุมชนในตำบลดอนพุทรามีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน ไฟฟ้าสาธารณะ(ไฟฟ้าส่องสว่าง) 425 จุด ครอบคลุมถนน/ซอย 51 สาย

สำหรับน้ำดื่มน้ำใช้ได้จากบ่อบาดาลที่ทางราชการช่วยเหลือจัดการให้อย่างเพียงพอ มีจำนวนครัวเรือนที่ใช้น้ำประปา 490 ครัวเรือน หน่วยงานเจ้าของกิจการประปา 12 แห่ง แหล่งน้ำดิบที่ใช้ผลิตน้ำประปา 12 แห่ง แหล่งน้ำดิบสำรอง 6 แห่ง สำหรับน้ำเพื่อการเก ษตรกรรมใช้น้ำจากระบบชลประทานสายท่าเรือ-บางพระกว้าง 10 เมตร ยาว 5 กิโลเมตร คลองเข้กว้าง 5 เมตร ยาว 2.5 กิโลเมตร คลองชลประทานดอนพุทรา-บางระกำกว้าง 5 เมตร ยาว 2.5 กิโลเมตร และลำน้ำ ลำห้วยอีก 2 สาย

9. การโทรคมนาคมและการสื่อสาร โทรศัพท์ส่วนบุคคลในพื้นที่ 1,074 เลขหมาย โทรศัพท์สาธารณะในพื้นที่ 5 แห่ง ระบบเสียงตามสาย /ไร้สาย/หอกระจายข่าวในพื้นที่ให้บริการครอบคลุม 10 แห่ง มีบริการอินเตอร์เน็ตตำบล(ฟรี) 1 แห่ง

10. เศรษฐกิจ พื้นที่และการใช้ประโยชน์ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ดอนสลับกับที่ราบลุ่ม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพท างการเกษตรกรรม โดยการทำนาร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมด รองลงมาคือการทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด รายได้เฉลี่ยของประชากร 25,000 บาท/คน/ปี

การถือครองและกรรมสิทธิ์ในที่ดินส่วนใหญ่เป็นของตนเอง ทรัพยากรที่สำคัญคือแหล่งน้ำและที่ดินสำหรับทำการเกษตร โดยมีลักษณะการใช้ที่ดินเป็นพื้นที่พักอาศัย 1,000 ไร่ พื้นที่พาณิชยกรรม 200 ไร่ โดยมีสถานที่บริการน้ำมัน 15 แห่ง ร้านค้าทั่วไป 32 แห่ง พื้นที่อุตสาหกรรม 150 ไร่ โดยมีโรงงานอุตสาหกรรม 5 แห่ง จำนวนคนงาน 500 คน พื้นที่สวนสาธารณะ/นันทนาการ 108 ไร่ ซึ่งเฉพาะที่ อยู่แถวบริเวณ อบต.มีสนามกีฬาเอนกประสงค์ 2 แห่ง สนามฟุตบอล 1 แห่ง สนามบาสเกตบอล 1 แห่ง สนามตระกร้อ 1 แห่ง และสวนสุขภาพ 1 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยว (ศูนย์เผยแพร่วัฒนธรรมไทดำ) 1 แห่ง พื้นที่เกษตรกรรม 3,500 ไร่ จำนวนครัวเรือนในภาคเกษตรกรรม 623 ครัวเรือน พื้นที่ปศุสัตว์ 800 ไร่ จำนวนครัวเรือนในภาคการปศุสัตว์ 537 ครัวเรือน พื้นที่ว่างและอื่น ๆ 3,617 ไร่

11. การสาธารณะสุขและด้านความปลอดภัย มีสถานีอนามัยประจำตำบล 1 แห่งตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ 10 และมีสถานีตำรวจชุมชน 1 แห่งตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ 3

12. สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ อุณหภูมิสูงสุด 38.6 องศาเซลเซียส ต่ำสุด 15.4 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงสุดพ.ศ. 2549

13. มวลชนจัดตั้ง มีลูกเสือชาวบ้าน 1 รุ่น จำนวนสมาชิก 50 คน ไทยอาสาป้องกันชาติกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ กลุ่มสตรีแม่บ้าน 1 รุ่น จำนวนสมาชิก 120 คน กลุ่มเยาวชน 1 รุ่น จำนวนสมาชิก 150 คน และสมาคมผู้สูงอายุ 1 สมาคม(องค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทรา 2552)

อัตลักษณ์และการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนน

1. ที่อยู่อาศัย ลักษณะที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิมไม่มีให้เห็นแล้วในหมู่บ้านแห่งนี้ บ้านของชาวไทดำที่นี่ส่วนใหญ่ เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย อย่างเช่น ขอกุดที่อยู่เหนือจั่วไม่มีแล้ว หลังคาที่เคยมุงด้วยตับหญ้าคาหรือทรงที่เรียกว่าหลังเต่าคือการมุงหญ้าคาลงต่ำจนถึงพื้นบ้านเกือบมิดนั้น ไม่มีแล้ว มุงด้วยสังกะสีและกระเบื้องเป็นส่วนใหญ่ แต่เดิมไม่มีหน้าต่างถึงมีหน้าต่างเพิ่มขึ้น ภายในตัวบ้านส่วนมากยังคงเป็นห้อง โล่งกว้างห้องเดียว แต่บางบ้านได้ เริ่มที่จะต่อเติมเป็นห้องเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ เป็นบ้านไม้ประยุกต์ ครึ่งปูนครึ่งไม้ แต่ ยังยกใต้ถุนให้สูงอยู่ สำหรับพักผ่อนรับแขก เก็บอุปกรณ์การเกษตร ไว้จักสา นหรือตั้งเครื่องมือในการทอผ้า บางหลัง เป็นบ้านแบบสมัยใหม่ทั้งหลังแต่สิ่งสำคัญที่ชาวไทดำแห่งนี้ยังคงดำรงอัตลักษณ์อยู่คือต้องกั้นห้องห้องหนึ่งเป็นที่ประกอบพิธีที่เกี่ยวกับผีบรรพบุรุษที่ชาวไทดำเรียกว่ากะล่อหอง บ้านเรือนของชาวไทดำหมู่บ้านหัวถนนในปัจจุบันเป็นลักษณะดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 บ้านของชาวไทดำเป็นบ้านไม้ ยกใต้ถุนสูง มีหน้าต่างเพิ่มมากขึ้น และหลังคาปูกระเบื้อง

ภาพที่ 2 บ้านของชาวไทดำที่เป็นแบบครึ่งปูนครึ่งไม้สองชั้น ไม่มีใต้ถุน

2. การแต่งกาย ในชีวิตประจำวันการแต่งกายแ บบดั้งเดิมแทบ ไม่มีให้เห็นแล้ว มีเพียงผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิงที่น้อยมากยังคงใส่ผ้าซิ่นลายแตงโมอยู่กับบ้าน เสื้อที่ใส่ไม่ใช่เสื้อก้อม เสื้อน้อย หรือเสื้อแขนจิ๊ดที่ผู้หญิงไทดำสมัยก่อนนิยมใส่ แต่ เป็นเสื้อคอกระเช้ามีทั้งที่ทอและเย็ บเองกับการซื้อสำเร็จรูปมาใส่ นอกนั้น เป็นเสื้อแบบสมัยใหม่เป็น ส่วนใหญ่ ส่วนผู้ชายไม่มีใครใส่เสื้อไท และกางเกงที่เรียกว่าส้วงก้อมแล้ว เสื้อไทของผู้ชายลัก ษณะคล้ายเสื้อก้อมของผู้หญิงแต่ ยาวกว่ามาถึงตะโพก เสื้อก้อมของผู้หญิงสมัยนี้อาจ เย็บให้เข้ารูปขึ้นและยาวแค่เอว มีผู้เฒ่าบางท่าน ใส่กางเกงเลแบบสามส่วนสีดำค ล้ายกับส้วงก้อมแบบสมัยก่อนแต่เป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่ใส่ เสื้อและกางเกงแบบ สมัยใหม่ กันหมด ไม่พบ เยาวช นหนุ่มสาวในหมู่บ้าน ใส่ชุดแบบนี้อยู่ กับบ้านหรือใช้ในชีวิตประจำวัน แต่งกายแบบสมัยนิยม ทั้งหมด แต่ในโอกาสพิเศษ เช่น พิธีเสนเรือน พิธีแต่งงาน หรือในงานประเพณีสืบสานวัฒนธรรมไทดำประจำปีในช่วงสงกรานต์ ยังคงเห็นชาวไทดำทั้งที่เป็นผู้สูงอายุและเยาวชนหนุ่ มสาวแต่งกายแบบประเพณีดั้งเดิม อยู่ เช่น การใส่เสื้อฮีในในการประกอบพิธีเสนเรือน พิธีแต่งงาน หรือการเล่นคอน ฟ้อนร้ำในช่วงวันสงกรานต์ ผู้ชายไทดำสมัยก่อนมัก ใส่กับกางเกงที่เรียกว่า ส้วงฮีคือกางเกงขายาวสีดำแคบที่ทอด้ วยผ้าฝ้ายหรือไหมแทบไม่มีแล้ว มัก เป็นกางเกงขายาวในแบบต่างๆ แต่ส่วนมากมีสีดำหรือ สีเข้ม ส่วนผู้หญิงมัก ใส่เสื้อฮี เสื้อก้อมของผู้หญิงหรือคาดผ้าเปียวมีส ไบพาดสีสันสวยงาม นุ่ง ผ้าซิ่นลายแตงโมเกือบทั้งหมด ส่วนในงาน ศพนั้นก็ยังคงดำร งอัตลักษณ์ในการแต่ง กายอยู่คือ ต้องใส่เสื้อฮีโดยเฉพาะ ลูกเขยและลูกสะใภ้ ทรงผมของเยาวชนที่เป็นหญิงไทดำ ไม่มีใครไว้ทรงผมแบบปั้นเกล้า ดั้งเดิมอีกแล้ว แม้แต่ผู้สูงอายุห้าสิบถึงหกสิบปีเห็นการไว้ผมทรงปั้นเกล้าแบบไทดำน้อยมา ก มีแม่เฒ่า อายุเจ็ดสิบถึงแปดสิบ ปีหรือมากกว่านั้นไม่กี่คน ยังทำผม ทรงปั้นเกล้าอยู่ในชีวิตประจำวัน ส่วนเยาวชนที่เป็นชายไว้ผมแบบสมัยใหม่ทั้งหมด และผู้เฒ่านิยมไว้ทรงผมแบบสั้นเกรียนและรองทรง

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาพที่ 3 การแต่งกายของหญิงชาวไทดำบ้านหัวถนนในชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 4 การแต่งกายของชายชาวไทดำบ้านหัวถนนในชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 5 การแต่งกายของคุณยายชาวไทดำบ้านหัวถนนในชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 6 การแต่งกายของคุณตาชาวไทดำบ้านหัวถนนในชีวิตประจำวัน

3. โครงสร้างสังคม คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านหัวถนนยังคงได้รับความเคารพสูงสุดจากสมาชิกภายในบ้ าน หรือหมู่บ้าน การดำรงอัตลักษณ์เรื่องการสืบสกุลยังคงนับถือทางฝ่ายบิดา ลูกชายและภรรยานับถือผีบรรพบุรุษฝ่ายพ่อ ส่วนลูกสาว นับถือผีทางฝ่ายสามี บางครอบครัวมีลูกสาวคนเดียวและไม่มีลูกชายด้วย เมื่อลูกสาวคนเดียวนั้นแต่งงาน พ่อแม่ไม่สามารถให้ลูกสาวไปอยู่บ้านฝ่ายชายได้ จำเป็นต้องให้ฝ่ายชายไปอยู่บ้านฝ่ายหญิง เมื่อถึงเวลา "สืบเฮือน" ฝ่ายชายต้องรับผีของฝ่ายชายจึงต้องปลูกเรือนแยกต่างหาก และถ้าฝ่ายหญิงประสงค์จะเซ่นผีบรรพบุรุษของตนต่อ ไปต้องให้ลูกชายคนหนึ่งไปสืบผี คือรับผีทางฝ่ายหญิงคือฝ่ายมารดาต่อไป ซึ่งกระบวนการเช่นนี้เรียกว่า "เอาเสื้อออกเสน" อันเป็นการเอาชายหนุ่มคนหนึ่งไปสืบต่อผีบรรพบุรุษของมารดาตนเอง ภาษาไทดำเรียกว่า "สืบผีตาย าย" แปลว่า "สืบต่อผีตาและยาย " แต่หากสืบต่อผีบรรพบุรุษบิดาเรียกว่า "สืบผีอ้าย" นอกจากนั้นบางกรณีเมื่อให้ลูกชายไป สืบผีของมารดาแล้ว บิดาและมารดามักไปปลูกเรือนแยกต่างหากเพื่อเป็นเรือนของผีทางบิดาต่อไป (ช่วง ทมมีด 2543, อ้างถึงใน มนู อุดมเวช 2547 : 205-206) การดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำ บ้านหัวถนนในการสืบผีนี้ยังคงเป็นเช่นนี้ อยู่อย่างเคร่งครัดและผู้วิจัยได้มีโอกาสร่วมพิธีเสนเรือนสองครั้ง ที่บ้านนั้นเหลือแต่ลู กสาวและต้องให้ลูกชายของเขาสืบผีทางฝ่ายมารดาหรือสืบผีทางผีตาและผียายต่อไปที่เรียกว่าการเอาเสื้อออกเสน

การแบ่งเป็นตระกูลหรือ "สิง" คือสิงเดียวกันจะ เกี่ยวข้องเป็ นญาติกัน แต่เดิมนามสกุลของไทดำขึ้นต้นด้วยคำว่า "สิง" แล้วต่อด้วยชื่อสกุล เช่น "สิงลอ" "สิงคำ" แต่ในปัจจุบันที่หมู่บ้านแห่งนี้ได้เปลี่ยนมา ใช้นามสกุลลักษณะเช่นเดียวกับ คนไทยกันหมดแล้ว เช่น ออเข้าย้อย อินทร์เขาย้อย เตี๊ยะตาช้าง เป็นต้น คือไม่มีใครใช้ "สิง" นำหน้าชื่อสกุลอีกแล้วแต่ยังคงรู้ว่าเครือญาติพี่น้องกันเคยใช้ "สิง" อะไร ในเรื่องการตั้งชื่อสกุลมักเป็นการนำชื่อของบรรพบุรุษหรือสถานที่เกิดมาตั้ง เช่น ลุงเปียง ปานเขาย้อย(2553) เป็นชนชั้นผู้ท้าวเล่าว่านามสกุลปานเข้าย้อยนี้ได้มาจากปู่ ของลุงชื่อปาน และเกิดที่เขาย้อย จึงนำมาตั้งเป็นชื่อสกุลในปัจจุบัน เป็นต้น

ในการแบ่งชนชั้นในสังคมไทดำซึ่งแบ่งเป็นผู้ น้อยและผู้ท้าว ในชีวิ ตประจำวันของหมู่บ้านแห่งนี้แทบไม่เห็นความแตกต่าง แต่รู้ได้ ต่อเมื่อมีการประกอบพิธี กรรมต่าง ๆ เช่น การปาดตง ผู้น้อยทำทุกสิบวัน แต่ผู้ท้าวต้องทำทุกห้าวัน หรือในพิธีเสนเรือน ผู้น้อยต้องใช้หมอเสนที่มาจากชนชั้นผู้น้อยเท่านั้น ส่วนผู้ท้าวต้องใช้หมอเสนที่มาจากชนชั้นผู้ท้าวเท่านั้น เช่นกัน และรายละเอียดของพิธีกรรมไม่เหมือนกัน เป็นต้น

4. ภาษา ชาวไทดำใน บ้านหัวถนน แทบไม่มีใครที่อ่านและเขียนภาษาไทดำได้แล้ว มีแต่หมอพิธีหนึ่งถึงสองคนยังคง อ่านและเขียนพอได้ แต่ยังมีการพูดและฟังรู้เรื่อง เป็นส่วนมาก โดยเฉพาะผู้สูงอายุหรือแม้แต่รุ่นหนุ่มส าวบางคนเมื่อเจอคนไทดำด้วยกันส่วนใหญ่ใช้ ภาษาไทดำในการสื่อสาร กัน จากการสอบถามจากหลาย ๆ บ้านได้ข้อมูล ตรงกันว่าปัจจุบันนี้ภาษาพูดสำเนียง

ไม่ใช่แบบเดิมแต่ กลายไปเรื่อยตามอายุคือ คนรุ่นผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านยังคงพูดภาษาไทดำอยู่ มาก และอย่างค่อนข้างชัดเจนเป็นแบบดั้งเดิม หรืออาจเป็นเพราะบางท่านไม่ได้เรียนในระบบการศึ กษาแบบไทยหรือเรียนจบแค่ระดับชั้นประถมศึกษา บางท่านจึงพูดภาษาไทยกลางไม่สู้สันทัดนัก แต่ที่อายุน้อยลงกว่านี้มาเรื่อย ๆ เนื่องจากได้รับการศึกษาแบบไทย ได้พูดแ ละฟังภาษาไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ ต้อง ใช้ภาษาไทยกลางเวลาพบปะกับคนภายนอกหรือคนที่ไม่ใช่ไทดำด้วยกันมากกว่า สำหรับเยาวชนเมื่ออยู่กับบ้านได้ฟังและพูดบ้างโดยเฉพาะกับปู่ย่า ตายาย ส่วนคนรุ่นพ่อแม่ไม่ค่อยได้พูดไทดำกับลูกแล้ว การพูดของเยาวชนรุ่นใหม่ จึงมีสำเนียงเป็นแบบไทยแต่ศัพท์ที่ใช้พูดเป็ นภาษาของชาวไทดำ วัยรุ่นหรือเด็ก ๆ บางคน ได้แค่ฟังรู้เรื่องแต่พูดได้บ้างหรือไม่ได้เลย โดยเฉพาะบ้านที่ไม่มีผู้สูงอายุรุ่นปู่ย่า ตายายอยู่ด้วย เนื่องจ ากอยู่บ้าน พ่อแม่ไม่ค่อยได้พูดภาษาไทดำกับลูกแล้วมัก ใช้ภาษาไทยกลางมากกว่า ทำให้เห็นได้ว่าในกระบวนการดำรงอัตลักษณ์ ในด้านนี้ คนไทดำในพื้นที่ไม่เห็นถึงความสำคัญมากนัก และคิดว่าในอนาคตการพูดและฟังภาษาไทดำได้ของชาวไ ทดำที่หมู่บ้านหัวถนนแห่งนี้อาจค่อย ๆ หมดไปในที่สุด

นางละเอียด สุริวงศ์ (2553) อายุ 53 ปี ปัจจุบันทางบ้านยังมีการทำนาเป็นอาชีพอยู่ โดยทำปีละสองถึงสามครั้ง บอกว่ารุ่นป้าพูดและฟังภาษาไทดำได้ แต่อ่านหรือเขียนไม่เป็นแล้ว รุ่นลูกฟังได้แต่พูดไม่ไ ด้โดยให้ความเห็นว่าคนที่เป็นพ่อ แม่อยู่บ้าน ไม่พูดภาษาไทดำกับลูกเลยทำให้เด็กวัยรุ่นไทดำสมัยนี้ไม่ค่อย ได้พูด ไทดำกันแล้วและในอนาคตไม่รู้ว่า มีใครคิดสืบทอดอัตลักษณ์ทางด้านนี้หรื อเปล่า ป้าเป็นคนไทดำแต่แต่งงานกับคนไทยเลยไม่ต้องสืบผีทางฝ่ายสามีตามความเชื่อของชาวไทดำและทำให้ที่บ้านไม่มีกะล่อหองด้ วย แต่เวลามีพิธีเสนเรือนผีเดียวกันต้องไปร่วมพิธีโดยบอกว่าปัจจุบัน นี้ไม่ค่อยได้เลี้ยงหมูกันเองแล้วมัก ไปซื้อมาเป็นตัว ใหญ่ใช้ได้เลย ตัวคุ ณป้าเองเคยทอผ้าเป็นแต่ปัจจุบันนี้ไม่ได้ทอแล้วเช่นกัน

5. อาชีพ กล่าวได้ว่าเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่สร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่ชีวิตชาวไทดำในประเทศไทย สิ่งซึ่งสนับสนุนแนวความคิดนี้เป็นอย่างดีคือเรื่องเกี่ยวกับการ โยกย้ายที่อยู่ ปัญหาการประกอบอาชี พ ปัญหาไม่มีที่ดินทำกิน ทำให้เกิดการอพยพของชาวไทดำระลอกแล้วระลอกเล่า (มนู อุดมเวช 2547 : 117) แนวทางการอพยพของชาวไทดำจากปากคำของ ช่วง ท มมืด ซึ่งสังเกตการอพยพออกจาก บ้านหัวถนนมาหลายต่อหลายรุ่น สรุปได้ว่าผู้อพยพจะไปเก็บข้อมูลเกี่ยวกับที่ดินใหม่อย่างละเอียด ไปดู ก่อนว่าถิ่นใหม่ที่คิดจะไปอยู่นั้นเหมาะสมกว่าแน่นอน น่าอยู่ น่ าประกอบอาชีพ ดูว่าในฤดูแล้ง ฤดูฝนพื้นที่เป็นอย่างไร และเดือน 11-12 ก็ไปดูว่าพื้นที่จะทำนาได้ดีหรือไม่ เมื่อไปดูแล้วก็กลับมาเล่าสู่กันฟังและปรึกษาหารือให้ความเห็นกันอีกว่าที่ใดดีที่ใดไม่ดี เก็บข้อมูลอยู่นานจนพอใจแล้วจึงขายที่ดินเดิมไปซื้อที่ดินใหม่ซึ่ง

ถูกกว่า ครอบครัวซึ่งมีบุตรหลานหลายคนก็ไปตัดไม้มาเลื่อยเพื่อสร้างบ้าน บางคนก็ไปซื้อบ้านอันมีอยู่แล้วในท้องถิ่นใหม่(ช่วง ทมมืด 2543, อ้างถึงในมนู อุดมเวช 2547 : 117)

เมื่อราวพ.ศ. 2490 บ้านหัวถนนประกอบอาชีพทำนาทั้งหมู่บ้าน ต่อมาราวพ.ศ. 2530 ชาวหมู่บ้านนี้ได้ขายนากันไปเป็นส่วนใหญ่ ผู้ซื้อไปคือกลุ่ม ที่มีทุนมาก ๆ จากนั้นก็มีชาวหัวถนนเองบ้าง คนจากที่อื่นบ้างไปเช่าที่ดินนั้นทำนา บางคนอาจทำไร่แตงบ้าง แต่ในที่สุดก็หยุดและเปลี่ยนไปทำนา อย่างไรก็ตามปัจจุบัน การประกอบอาชีพด้านทำนานับว่าน้อย มีอาชีพอื่นมากกว่า เช่น เลี้ยงไก่ ปลา เป็ด หมู และไปทำงานกรุงเทพฯ ผู้อยู่ในวัยหนุ่มสาวส่วนใหญ่ไปทำงานกรุงเทพฯ กันเกือบหมด ส่วนที่อยู่บ้านบ้างบางคนก็มีอาชีพเย็บผ้าเหลือง คือเครื่องไตรจีวรของพระซึ่งร้านขายเครื่องสังฆภัณฑ์เอาไป ส่งให้เย็บ ความเปลี่ยนแปลงนี้เกิดกับไทดำในแถบบางเลน บางหลวง สุพรรณบุรีด้วยเหมือนกัน กล่าวคือปัจจุบันแถบนั้นเป็นบ่อกุ้ง บ่อปลาเกือบทั้งหมด ต่างจากหมู่บ้านหัวถนนซึ่งเลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้งน้อย มีแต่เลี้ยงเป็ด ไก่ หมู และเย็บผ้าเหลือง ส่วนหนึ่งซึ่งทำให้ชาวไทดำบางส่วนใกล้ชิดกับอาชีพธุรกิจหรือค้าขาย คือการเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่หรือลูกจ้าง แต่การค้าขายเองโดยตรงจะไม่ถนัด มีบ้างก็คือค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามหมู่บ้านบ้างอันมีส่วนน้อย สิ่งที่ทำให้ไทดำรุ่นใหม่ห่างจากอาชีพการเกษตรน่าจะเป็นการศึกษา กล่าวคือปัจจุบันชาวไทดำส่งเ ด็ก ๆ เข้ารับการศึกษาตามแบบแผนมากขึ้น ไม่ได้ช่วยบิดามารดาทำนาดังแต่ก่อนทำให้เยาวชนไทดำรุ่นใหม่ทำนาไม่เป็น (ช่วง ทมมืด 2543 , อ้างถึงในมนู อุดมเวช 2547 : 115-116) สอดคล้องกับที่ผู้วิจัยได้พูดคุยกับชาว ไทดำ บ้านหัวถนน ว่ายังมีพื้นที่ ใช้ทำนากันมากอยู่ แต่ชาวไทดำใน พื้นที่ทำนากันน้อยลงบางคนทำนาในที่ของตัวเองแต่บางคน เช่าที่นาคนอื่นทำหรือรับจ้า งทำนาให้คนอื่น จากคำบอกเล่าของนายอำพล จ้อยแพง (2553) เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2508 ถึงปีพ.ศ. 2511 บ้านหัวถนนแล้งมากและยังไม่มีคลองชลประทานทำให้ไม่สามารถทำนากันได้เลย ชาวไทดำที่เคยทำนาต้อ งออกไปรับจ้างทำงานอื่น ๆ นอกพื้นที่กันหมด ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2516 เริ่มมีคลองชลประทานทำให้ชาวไทดำที่ไปทำงานที่อื่นเริ่มกับมาทำนากันเช่นเดิมแต่ไม่ทั้งหมด และเมื่อประมาณปีพ.ศ. 2530 ถึงปีพ.ศ. 2533 ชาวไทดำขายที่นากันมากเนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจและต้องการนำเ งินมาใช้เพื่อการศึกษาของบุตรหลาน ประกอบกับด้วยเหตุที่ลูกหลานชาวไทดำ ได้รับการศึกษาสูงขึ้นนี้เมื่อจบมาเลือกที่จะหางานทำตามที่จบมาและส่วนมากได้งานทำนอกพื้นที่ ทำให้ไม่มีใครรับช่วงทำนาต่อจากรุ่นผู้สูงอายุที่บางท่านเริ่มทำนาไม่ไหวแล้ว ที่นาที่ขายไปบางส่วนปัจจุบั นนี้กลายเป็นกิจการบ่อดิน

นายสมเกียรติ ออเขาย้อย(2553) บอกว่าปัจจุบันที่ตำบลดอนพุทรามีการทำนาอยู่เป็นส่วนมากประมาณสองพันกว่าไร่ แต่ที่ของชาวไทดำเองมีน้อยลง ราคาข้าวตอนนี้ประมาณเกวียนละแปดพันบาท ส่วนมา กชาวไทดำในพื้นที่ จ้างหว่านประมาณ ไร่ละห้าสิบบาท รวมทั้งจ้างพ่นยาและ

จ้างเก็บเกี่ยวด้วย ปุ๋ยมีราคา แพงตกอยู่ราว ๆ ตันละหนึ่งหมื่นบาท ไหนจะค่าต้ นกล้า ไหนโรงสีจะโกงความชื้นโดย คิดจุดละร้อยห้าสิบบาท อย่างทำสิบไร่ น่าจะได้กำไรสักแค่สองหมื่นบาทเท่านั้น นอกจากการทำนาแล้วยังมีการทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์บ้าง ทำศาลพระภูมิบ้าง ทอผ้าซิ่นลายแตงโม เย็บหน้าหมอน เย็บผ้าเปียว สไบ กระเป๋าใบเล็ก ๆ ใส่สตางค์หรือมือถือเพื่อขายเป็นรายได้เสริมบ้าง และการเย็บผ้าเหลืองคือเครื่องไตรจีวรของพระสงฆ์ทำกันมากโดยมีการรับมาจากแถวเสาชิงช้าแล้วนำมาแจกจ่ายกันทำ นอกนั้นมีค้าขาย ทำพวงหรีด ร้านเสริมส วย รับจ้างทั่วไป ทำโรงงาน และ รับราชการ จากที่ผู้วิจัยได้ไปบ้านปู่ต่าง ออเขาย้อย มีการทำเรือนหอที่ใช้ในพิธีศพของชาวไทดำไว้ขาย โดยจะให้ผู้ตายที่อายุมากกว่าเจ็ดสิบ ปีขึ้นไปเท่านั้นตามเป็นความเชื่อของชาวไทดำ และเครื่องจักสานทั่วไปแล้วแต่ใครในหมู่บ้านจะสั่งให้แกทำ คุณภาพพอใช้ได้ในราคากันเอง ส่วนมากเด็กรุ่นใหม่หรือผู้เฒ่าผู้แก่ที่ไม่ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาในส่วนนี้ไว้ ทำกันไม่ได้แต่ต้องใช้ในชีวิตประจำวันจึงต้องมาจ้างแกทำ ภูมิปัญญาในส่วนจักสานนี้ยังมีบ้านที่พอทำได้อยู่อีกสองถึงสามหลัง นอกจากนี้ ยังเห็นคุณยายสามถึงสี่บ้านเก็บกะจูน ปลูกชะอมเพื่อขายหารายได้เสริมด้วย

6. อาหาร ปัจจุบันนี้รูปแบบอาหารของคนไทดำ บ้านหัวถนนมีการผสมผสานระหว่างอาหารดั้งเดิมกับอาหารของคนไทยทั่ว ๆ ไปในท้องถิ่น นิยมบริโภคข้าวเจ้ามากกว่าข้าวเหนียว โดยข้าวเหนียว ใช้ในพิธีกรรมและเลี้ยงแขกที่มาช่วยงานต่าง ๆ จากเคยเก็บผัก ปลามาประกอบอาหารกินเอง และจากการสอบถามผู้สูงอายุหลายท่านบอกว่าเมื่อก่อนทำกะปิกินกันเองเพื่อใช้เป็นวัตถุ ดิบในการทำน้ำพริกหรือแจ่ว ปัจจุบันไม่ได้ทำแล้วเปลี่ยนเป็นการหาซื้อจากตลาดโดยเฉพาะตลาดนัดที่มีเป็นประจำ แล้วนำมาปรุงอาหารที่มีวิธีการทำที่ไม่ ยุ่งยาก หรือนิยมซื้ ออาหารปรุงสำเร็จเพราะมีความสะดวกและประหยัดกว่า แต่ยังมีบางบ้านที่หาอาหารจากท้องไร่ท้องนา เช่น ปลา ผักบุ้ง ตำลึง กระถิน เป็นต้น อีกทั้งยังมีการปลูกพืชสวนครัวไว้บริโภคเอง ส่วนกับข้ าวที่เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนยังมีบางบ้านทำอยู่เช่นกัน ได้แ ก่ แจ่ว แกงหน่อไม้เปรี้ยว ยำผักชนิดต่าง ๆ และแกงหยวกเป็นต้น

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

7. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านเครื่องมือเครื่องใช้ที่ชาวไทดำบ้านหัวถนนยังทำอยู่ เป็นผู้ชายที่ทำและเหลือน้อยเต็มที พบว่า เหลือคนทำอยู่สองถึงสาม คนเท่านั้น ทั้งที่ทำใช้เองและถ้ามีเพื่อนบ้านที่อยากได้มาจ้ างทำจึงขายให้ แต่ไม่ได้ทำจำหน่ายเป็นธุรกิจ เพราะยังไม่ละเอียดพอสู้ที่เขาทำเป็นอาชีพไม่ได้ ส่วนใหญ่ทำด้วยไม้ไผ่และยังคงใช้ ในชีวิตประจำวัน เช่น ซุ่ม ค่อง ชะลอม ไซร กระจาด ที่กรอด้าย เป็นต้น สำหรับไซรถ้าใครปลูกบ้านนิยมมีไว้เชื่อว่า ให้โชคลาภ ดักเงินดักทองมีความเชื่อว่าคล้ายกับนางกวัก และที่ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ปานเผือน ที่ใช้ใส่หมูและขนมในพิธีเสนเรือน เรือนหอที่ให้คนอายุเจ็ดสิบปีขึ้นไปในพิธีศพที่ป่าช้า เป็นต้น การดำรงอัตลักษณ์ในด้านการจักสานนี้แทบไม่มีใครสานต่อแล้วด้วยให้เหตุผลในทำนองเดียวกันว่าซื้อหาเอาง่ายกว่า

ส่วนผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นหญิงยังมีการทอผ้า เย็บหน้าหมอน ผ้ าเปียว สไบ กระเป๋าใสมือถือ แต่เหลือน้อยเต็มทีเช่นกัน สำรวจพบว่าเหลือคนทำอยู่หกถึงเจ็ดท่านเท่านั้น ในหมู่บ้านแห่งนี้ ไม่มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมหรือฝ้ายอีกแล้ว ที่ย้ อมสีจากต้นคราม ไม่มีแล้วแต่ยังมีต้นหม่อน ให้เห็นบ้าง ด้ายที่ใช้เป็นด้ายสำเร็จรูปที่ซื้อหาได้ตามท้องตลา ดที่เรียกว่าไหมสังเคราะห์ ผู้วิจัยได้ไปที่บ้านของยายแก้ว ออเขาย้อย เป็นไทดำที่ย้ายมาจากกำแพงแสนมาแต่งงานกับปู่ต่าง ออเขาย้อย เป็นคนหนึ่งในหมู่บ้านที่ยังทอผ้าโดยใช้เครื่องทอแบบดั้งเดิมโดยปู่ต่างเป็นคนทำให้ แต่ต้องมีฟืมที่ต้องซื้อโดยซื้อจากสุพรรณอันละประมาณสองร้อยบาท ส่วนเครื่อง แบบกี่กระตุกทำเองไม่ได้ โดยหาซื้อได้แถวสุพ รรณหรือราชบุรี ยายแก้วทำ เพื่อใช้เองและ ขายด้วยถ้ามีใครมาสั่งซื้ออย่างเช่นชาวไทดำทั่วไปที่ทำไม่เป็น คนภายนอกที่สนใจ นักเรียนชาวไทดำในชุมชนที่ต้องมีการออกงาน เป็นต้น โดยยายแก้วขายผ้าซิ่นลายแตงโมผืนละประมาณห้าร้อยถึงหกร้อยบาท จากเมื่อประมาณยี่สิบปีก่อนยายขายผืนละประมาณสามร้อยถึงสี่ร้อยบาท โดยบอกว่าเพราะว่าด้ายที่ซื้อมามันแพงขึ้น

ในการทำผ้าซิ่นลายแตงโมยายบอกว่าการ ทอผ้าแบ่งออกเ ป็นสามส่วน ส ามพับคือส่วนแรกเรียกว่าต้นซิ่นเป็นสีครามหรือสีดำโดย ทอทีเดียวยาวไปเลยพับหนึ่ง ต่อมา ทอตัวซิ่นคือส่วนที่เห็นเป็นลายแตงโมนั่นเอง ทอยาวต่อกันไปหลาย เมตรอีกพับหนึ่ง และส่วนสุดท้าย คือตีนซิ่นเป็นส่วนที่เล็กที่สุดและ มีลายด้วยทออีกพับหนึ่งเช่นเดียวกับสองส่ วนแรก เมื่อเสร็จแล้ว นำผ้าสามพับนี้มาตัดและเย็บประกอบกันเป็น ผ้าซิ่นลายโตงโมหลายผืน ในทีเดียว โดยประมาณ แล้วใช้เวลาหนึ่งเดือนจึง ได้ผ้าสองถึงสาม พับ นอกจากผ้าที่ออกสีครามหรือสีดำแล้วยังมีการทอ ผ้าที่เป็นสีส้มแดง และเขียวไว้เป็นพับ ๆ เช่นเดียวกันเพื่อนำไปทำอย่างอื่ นต่อไป เช่น การเย็บหน้าหมอนมีวิธีการคือก่อนที่จะนำนุ่นใส่ ต้องมีการเย็บที่ใส่นุ่น ด้านข้างของที่ใส่นุ่นนี้ จะมีการเย็บลวดลายต่าง ๆ ด้วยผ้าสีสันต่าง ๆ ที่ทอไว้ เมื่อยัดนุ่นเสร็ จแล้วทำการ เย็บติดกันกลายเป็นหมอนที่มีด้านข้างเป็นลายที่เราเย็บไว้เรียกการเย็บหน้าห มอนแล้วหุ้มอีกทีหนึ่งโดยนำ ผ้าที่ทอไว้นำมาเย็บติดกันคล้ายปลอกหมอนมีสีสันต่าง ๆ กันไป สายสะพาย(สไบ)ทั้งที่เป็นลายแบบดั้งเดิมและลายใหม่ที่คิดขึ้นเองบ้าง กระเป๋าเล็ก ๆ ใส่สตางค์ (ผู้วิจัยได้อุดหนุนหนึ่งใบในราคา 50 บาท) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมี ผ้าฮ้างนม ผ้าเปียวหรื อผ้าคาดอกโดยใช้ผ้าสีครามหรือดำที่ทอไว้นำมาตัดเย็บและ ต้องมีการเย็บลายดอกต่าง ๆ แบบดั้งเดิมโดยเป็ นการเย็บสดคือไม่มีการวาดลายก่อน และไม่ได้ใช้จักรเย็บผ้าช่วยใสการเย็บเลย ยายแก้วให้เหตุผลที่ใช้ไหมสังเคราะห์แทนแบบดั้งเดิมว่ามันสะดวกกว่า หาซื้อง่าย และสีไม่ตกอีกด้วย สังเกตดูคุณยายเอง ไม่ได้ใส่ซิ่นลายแตงโมอยู่กับบ้าน เป็นลักษณะผ้าถุงทั่วไปแต่คาดผ้าเปียวสีดำ ในอีกบ้านหนึ่งยายกำ ออเขาย้อยไม่ได้ใส่ซิ่นลายแตงโมอยู่กับบ้านเช่นกัน ใส่ผ้าถุงกับ ใส่เสื้อคอกระเช้าสีคราม ยายกำ เป็นอีกคนหนึ่งที่ยังทอผ้าอยู่โดยใ ช้เครื่องทอผ้าแบ บดั้งเดิม ในกระบวนการทอและผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้มีลักษณะและการตั้งราคา คล้ายกับยายแก้วที่ต่างคือยายกำ

จะผลิตประเป๋าใส่มือถือ กระเป๋าคาดเอว ด้วยโดยมีการใช้จักร เย็บผ้าช่วยในการเย็บ คุณประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง(2552) ได้นำกระเป๋าใส่มือถือของยายกำไปขายในการจัดนิทรรศการ นอกสถานที่ต่าง ๆ บอกว่าขายดี

นอกจากคุณยายทั้งสองท่านนี้จากการสอบถามและได้ไปคุยกับคุณยายท่านอื่นอีกที่ยังมีการทอผ้าอยู่ในปัจจุบันคือคุณยายจืน อินทร์เขาย้อย คุณยายบุญ อินทร์เขาย้อย คุณยายมน เตี๊ยะตาช้าง คุณยายเชียง จันทร์แถม และคุณยายเสงี่ยม ถิ่นวงษ์ม่อม จากการสอบถามถึงการสืบทอด อัตลักษณ์ที่สำคัญด้านนี้คุณยายท่านต่าง ๆ ให้คำตอบไปในทำนองเดียวกันว่า ลูกหลานไม่มีใครสืบทอดต่อ ไปทำงานอย่างอื่นกันหมดทำให้ไม่มีเวลา ทำอย่างอื่นได้เงินมากกว่า เคยได้รับเชิญให้ไปสอนที่โรงเรียนบ้านหัวถนนแต่ไม่มีเด็กคนไหน สนใจอย่างจริงจัง โดยให้เหตุผลทำนองเดียวกันว่ามันยุ่งยาก ต้องใช้เวลานาน แกยังบอกว่าถ้าไม่มีใคร ทำต่อ ภูมปัญญาส่วนนี้อาจหมดไปจากบ้านหัวถนน คุณประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง(2553) ให้ความเห็นว่าที่ราชบุรีมีการสืบทอดเกี่ยวกับภูมิปัญญาต่าง ๆ ของชาวไทดำมากกว่าและในการทำให้เป็นอาชีพด้วยเพราะว่าที่นั่นทำนาแค่ปีละครั้งคือการทำนาปีมีเวลาเหลือมากกว่าในการหารายได้เสริมจากภูมิปัญญาของตนเอง แต่ที่หมู่บ้านหัวถนนทำนาได้ปีหนึ่งสองถึงสามครั้ง เวลาว่างในการผลิตสินค้าหัตถกรรมต่าง ๆ จึงไม่มีเช่นเดิม

ตามความเห็นของผู้วิจัยถ้ายังไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาให้การดูแลจัดการตลอดจนให้ความช่วยเหลือในด้านงบประมาณและช่องทางจัดจำหน่ายที่ ช่วยกระตุ้นให้มีชาวไทดำสืบทอดอัตลักษณ์ในภูมิปัญญาทั้งการจักสานและการทอผ้าไว้อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมแล้ว ในอนาคตคงสูญไปจากบ้านหัวถนนแน่นอน ถ้าหมดแล้วจะทำอย่างไรเพราะบางอย่างทั้งอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการทำพิธี หรือเสื้อฮี ผ้าซิ่นลายแตงโมที่ชาวไทดำต้องใช้และใส่ซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่ไม่มีขายตามท้องตลาด ส่วนมากทั้งที่เป็นเยาวชนและคนเฒ่าคนแก่บอก ตรงกันว่าคงต้องไปหาซื้อจากชุมชนไทดำที่อื่นที่ยังมีทำอยู่ ผู้วิจัยจึงถามว่า แล้วถ้าที่อื่นคิด เหมือนกัน แล้วไม่มีใครสืบต่อเช่นกัน จะทำอย่างไร จากคำบอกเล่าและจากการหาข้อมูลของชาวไทดำที่อื่น ๆ ของผู้วิจัยพบว่าเกิดสถานการณ์แบบนี้เช่นกันคือหาคนสืบทอดน้อยลงเรื่อย ๆ ชาวไทดำบ้านหัวถนนบางคนบอกว่าถ้าเวลามันใกล้หมดจริง ๆ คงมีคนคิด สืบสานต่อ บางคนบอกว่ามันน่าจะ หายไปในที่สุดโดยถูกกลืน การแต่งกายเป็นแบบสมัยนิยมไปหมด หรือเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ อาจต้องประยุกต์กันไปตามยุคสมัย

ภาพที่ 7 เครื่องจักสานต่าง ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาของชาวไทดำในพื้นที่

ภาพที่ 8 ปานเผือนที่ยังไม่ได้ประกอบ ต้องใช้ในพิธีเสนเรือนของชาวไทดำ

ภาพที่ 9 ตะค่องใส่ปลาที่ชาวไทดำในพื้นที่เป็นคนสานเอง

ภาพที่ 10 คุณยายแก้ว ออเขาย้อย กำลังทอผ้าซิ่นลายแตงโม

ภาพที่ 11 คุณยายบุญ อินทร์เขาย้อย กำลังทอผ้าซิ่นลายแตงโม

ภาพที่ 12 คุณยายกำ ออเขาย้อย กำลังนั่งกรอด้าย

8. ศาสนา ความเชื่ อ พิธีกรรม และ ประเพณี ชาวไทดำ บ้านหัวถนน ทั้งหมดนับถือศาสนา พุทธ มีวัดดอนพุทรา และวัดหัวถนนในตำบล มีการทำบุญตักบาตร อยู่เสมอ มีการถือศีลปฏิบัติธรรมที่วัดในทุกวันพระ ในวันสำคัญทางพุทธศาสนาจะเตรียมอาหารคาวหวาน ผลไม้ เพื่อมาทำบุญที่วัด ฟังเทศน์ฟังธรรมในเท ศกาลต่าง ๆ ห้อยพระเป็นเครื่องรางของขลัง มีการกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญส่ วนกุศลไปยังสรรพสิ่งทั้งหลายและ ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ผู้เฒ่าผู้แก่เคย ได้รับการบวชเรียนมาเป็นส่วนใหญ่และ นิยมให้ลูกชายบวชทุกคนตามความเชื่อแบบพุทธ แสดงให้เห็นถึงความเคารพ ศรัทธา และเลื่อมใสในพุทธศาสนาของชาวไทดำแห่งนี้ได้เป็นอย่างดี อีกทั้ง ยังได้นำศาสนาพุทธเข้ามา ร่วมในพิธีกรรมด้วย เช่น พิธีศพ ของชาว ไทดำแบบดั้งเดิมไม่มีพระสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบันพิธีศพจะปฏิบัติตามพิธีแบบดั้งเดิมโดยเพิ่มพิธีทางพุทธศาสนาเข้ามาใน การนิมนต์พระสงฆ์มาสวดศพ ที่บ้าน มีการบวชหน้าไฟ มีการแห่ศพรอบเมรุก่อนทำพิธีเผาศพ การเผาศพทำที่วัดบนเมรุ แทนการ เผาศพที่ป่าแห่ว (ป่าช้า)ตามประเพณีดั้งเดิม เป็นต้น มีการรับความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์เข้ามาด้วยคือมีการสร้างศาลพระภูมิกันมากในเกือบทุกบ้าน

ภาพที่ 13 ภายในบริเวณวัดดอนพุทรา

ภาพที่ 14 บริเวณทางเข้าวัดหัวถนน

ภาพที่ 15 ภายในบริเวณวัดหัวถนน

ภาพที่ 16 ชาวไทดำมาทำบุญและถือศีลในทุกวันพระที่วัดหัวถนน

ภาพที่ 17 ศาลพระภูมิที่ชาวไทดำนิยมสร้างไว้เกือบทุกบ้าน

เรื่องความเชื่อยังคงมีการนับถือผี มีการเซ่นบวงสรวงผีเป็นประจำ มีการบอกกล่าวผีเรือนก่อนออกจากบ้านเพื่อให้คุ้มครอง หรือบอกกล่าวเมื่อมีคนแปลกหน้ามาบ้านหรือให้ขึ้นบ้าน เมื่อมีการสังสรรค์ดื่มเหล้าภายในบริเวณบ้านต้องนำเหล้าไปเซ่นผีเรือนก่อน เชื่อว่าผีจะทำให้เจ็บไข้ได้ป่วยได้หรือเรียกว่าการผิดผี ถ้าผู้นั้นไม่ทำตามประเพณีดั้งเดิม เช่น ไม่ทำพิธีเสนเรือน พีธีปาดตง เมื่อถึงเวลา ต้องมีพิธีไหว้ขอขมา หรือมีเครื่องเซ่นไปเซ่นไหว้ เช่น หัวหมู 1 หัว เหล้า 1 ขวด เป็นต้น ผู้ที่เข้ากะล่อหองได้ต้องเป็นคนภายในบ้านหรือญาติพี่น้องผีเดียวกัน แต่ตอนที่ผู้วิจัยได้ไปร่วมพิธีเสนเรือนเจ้าขอ งบ้านอนุญาติให้เข้าได้โดยบอกว่าได้บ อกกล่าวผีบรรพบุรุษให้แล้ว ความเชื่อเรื่องขวัญยังมีการทำพิธีเสนขวัญอยู่คือเมื่อไปประสบอุบัติเหตุมีความเชื่อคล้ายคนไทยในทำนองที่ว่าขวัญหายต้องเรียกขวัญกลับมา ผู้วิจัยได้มีโอกาสร่วมพิธีเ สนขวัญหนึ่งครั้ง อีกทั้งยังมีการทำพิธีเสนตัวกันอยู่เป็นพิธีที่ค่อนข้างใหญ่และยุ่งยากกว่าการเสนขวัญ ตามความเชื่อในการทำเพื่อต่ออายุหรือสะเดาะเคราะห์ พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิดไม่ค่อยมีแล้วแต่ยังคงมีการทำไต้ของเด็กผู้ชายและระย้าของเด็กผู้หญิงอยู่ไว้ประจำตัวเด็กแรกเกิดโดยนำไปไว้ที่กะล่อหอง พิธีขึ้นบ้านใหม่ยังทำกันอยู่ ไม่มีการเซ่นผีเมือง หรือผีนาอย่างสมัยก่อน แล้ว แต่ยังคงมีการเซ่นศาลพ่อปู่ประจำหมู่บ้านซึ่งปีหนึ่งทำประมาณสองครั้ง คุณประสงค์ เตียะตาช้าง(2553) เล่าให้ฟังว่าศาลเดิมสร้างมาร้อยกว่าปีแล้วแต่เพิ่งมาบูรณะเมื่อปีพ .ศ. 2551 เพราะว่าศาลเดิมเป็นไม้ปลวกกินหมด ปัจจุบันนี้จึงสร้างเป็นปูน มีความเชื่อกันว่าถ้าใคร ไม่อยากถูกเกณฑ์ ทหารต้องมาบนที่ศ าลพ่อปู่นี้ แต่ถ้าใครไม่บนส่วนใหญ่ จะถูกเกณฑ์เป็นทหาร

ภาพที่ 18 ภายในกะล่อหองของบ้านที่เป็นชนชั้นผู้น้อย

ภาพที่ 19 เครื่องประจำตัวของเด็กแรกเกิดผู้ชายจะมีกระพ้อ ผู้หญิงจะมีพัด ธนู จี้กง และถุงหมาก

ภาพที่ 20 ศาลพ่อปู่ประจำหมู่บ้าน

พิธีปาดตง ไทดำบ้านหัวถนน ทุกครัวเรือน ที่มีผีเรือนหรือมีกะล่อหองอยู่ ยังคงทำปาดตงทุกบ้านโดยมีข้าว กับข้าว ขนมนำใส่ถาดไปวางไว้ที่มุมห้องของกะล่อหอง โดยทำวันละสองครั้งคือเช้าและกลางวัน อาหารที่เซ่นเป็นอาหารที่กินกันอยู่ในชีวิตประจำวันแต่ต้อง เซ่นให้ผีเรือนกินก่อน โดยถ้าเป็นผู้ท้าวทำทุกห้าวันและถ้าเป็นผู้น้อย ทำทุกสิบวัน เชื่อว่าเป็นการปฏิบัติเพื่อระลึกถึงพ่อแม่และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เพื่อให้มีของกินเหมือนตอนที่ มีชีวิตอยู่พร้อมทั้งขอพรให้อยู่เย็นเป็นสุขหรือคุ้มครองคนในบ้านให้ปลอดภัย คน ที่กล่าวเชิญผีเรือนมากิน เป็นคนในบ้านเรือนนั้น โดยถ้าเป็นวัยรุ่นที่พูดไทดำไม่ค่อยได้ อาจกล่าวเชิญเป็น ภาษาไทย ได้ถือว่าเป็นการอนุโลม แต่ส่วนมากที่บ้านหัวถนนนี้ กล่าวเชิญเป็นภาษาไทดำ มากกว่า โดยต้องดูวันเซ่นไหว้ด้วยโดย มากมักเป็นวันขึ้นบ้านใหม่ที่เชิญผีมาขึ้นเรือน และต้องไม่ตรงกับวันตายของพ่อแม่

พิธีเสนเรือน เป็นพิธีกรรมที่สำคัญของชาวไทดำ โดยทำทุกสามถึงห้าปีและห้ามมีญาติผีเดียวกันตายในปีนั้นไม่อย่างนั้นต้องเลื่อนออกไป ส่วนใหญ่ ทำพิธีกรรม วันที่ตรงกับวันขึ้นบ้านใหม่หรือวันที่นำผี ขึ้นเรือนและต้องไม่ตรงกับวันตายของพ่อแม่ ถือเป็นอัตลักษณ์ สำคัญที่ชาวไทดำ บ้านหัวถนนแห่งนี้ยังดำรงไว้อยู่อย่างเหนียวแน่น หมอเสนเรือนที่ทำพิธีข องผู้น้อ ยที่อยู่หมู่บ้านนี้มีสองคนคือนายต่าง ออเขาย้อยกับนาย คำนึง((เฮียง) ถิ่นวงษ์ม่อม มีอายุมากแล้วทั้งคู่ ส่วนหมอเสนเรือนของผู้ท้าวมีอยู่สามคนคือนายจันทร์ ปานเขาย้อย นายเงิน พงษ์สิริประยูรต์ และนายปีทมมืด ผู้วิจัยได้เข้าร่ วมการประกอบพิธีเสนเรือนสอง ครั้งโดยเป็นผู้น้อยทั้งหมด โดยมีขั้นตอนมากกว่าผู้ท้าว จากการสอบถามการเสนเรือนผู้ท้าวเสร็จเร็วกว่าโดยเส ร็จก่อนเที่ยง แต่ของผู้น้อยพิธีเสร็จสิ้นประมาณบ่ายสอง ตามความเชื่อดั้งเดิมต้องเลี้ยงหมูเองและฆ่าเองที่บ้านโดยต้องให้หมูร้องตอนเชือดด้วยยิ่งร้องดังเท่าไหร่ยิ่งดี แล้วนำไป ชำแหละที่กะล่อหอง แต่ในปัจจุบันที่บ้านหัวถนนนี้มีทั้งเลี้ยงหมูเองและซื้อมาใช้ได้เลยบางส่วน นายทองดี ออเขาย้อย(2553) เล่าให้ฟังว่าบางทีบางบ้านซื้อหมูแล้วให้โรงเชือดเชือดให้เลยแล้วนำชิ้นส่วนของหมูตามความเชื่อมาประกอบพิธี ลุงบอก ว่าส่วนมากต้องกลับมาทำพิธีใหม่อีกครั้งเพราะทำ ไปแล้วเกิดเหตุไม่ดีขึ้นกับบ้านนั้นจึงมีความเชื่อว่าเพร าะไม่ทำตามขั้นตอนที่ต้องนำหมูมาเชือดที่บ้าน โดยในกะล่อหอง จะจัดปานเผือน โดยใส่สิ้นส่วนของ หมูไว้ใต้ปานเผือน เรียกว่าเจ็ดข้อเจ็ดเคียวคือซี่โครงเจ็ดซี่กับสัน หลังเจ็ดข้อแล้วล้อมรอบด้วยไส้แล้วจึง วางปานเผือนคลอบ ผลไม้ ขนมและเครื่องเซ่นอื่น ๆ จัดวางไว้บนปานเผือน และมีของสำหรับประกอบพิธีอื่น ๆ วางอยู่อีก ประมาณเจ็ดนาฬิกา หมอเสนเริ่มประกอบพิธีเซ่นผีเรือนที่กะล่อหอง มีปั๊บผีเรือนหนึ่งเล่มไว้เขียนชื่อของบรรพบุรุษรุ่นต่าง ๆ หมอเสนใส่เสื้อฮี หรือใช้เสื้อฮีคล้องคอและท่องคาถาเป็น ภาษาไทดำเรียกให้ผีเรือนมารับเครื่องเซ่น จาก นั้นจึงอ่านรายชื่อผีเรือนจากปั๊บผีเรือนทีละรายและคีบเครื่องเซ่นใส่ลงในช่องฝากระดานให้ผีเรือนทีละรายจนหมดรายชื่อ ในระหว่างนั้นจะหยดน้ำลงไปในช่องให้ผีเรือนดื่มด้วย ในการทำพิธีของหมอ เสนนี้จากที่ได้สังเกต

หมอเสนผู้น้อยนั่งกับเสื่อทำพิธีและมีพัดด้วย แต่ของผู้ท้าวจาก การสอบถามหมอเสน มีตั่งนั่งในการทำพิธี มีพัดหรือไม่มีพัดก็ได้ ถัดจากนั้น เจ้าของบ้านและญาติจะร่วมรับประทานอาหารในห้องผีเรือน ส่วนแขกที่เข้าร่วมงานรับประทานอาหารนอกห้องผีเรือน ผู้วิจัยได้ รับเชิญให้เข้า ร่วมรับประทานอาหารทั้งข้างนอกและในกะล่อหองด้วย สำหรับบ้านที่มีบรรพบุรุษซึ่งมีเวทย์มนต์หรือวิชาความรู้ สามารถรักษาผู้ป่วยด้วยเวทมนต์ได้ การทำพิธีเสนเรือนในช่วงเช้าจะตามด้วยพิธีเสนตั้งบั้งหรือเสนมนต์ในช่วงบ่าย ต้องจัดหิ้งมนต์ให้ผีมนต์ไว้ให้อยู่ห่างจากผีบรรพบุรุษอื่น ๆ เพราะถือว่าสิ้นชีวิตไปแล้วเป็นแถนหรือเทวดา เนื่องจากผู้วิจัยไม่มีโอกาส ร่วมในพิธีเสนตั้งบั้งนี้เพราะยังไม่มีบ้านไหนทำในช่วงที่ผู้วิจัยได้ไปเก็บข้อมูล แต่จาก การสอบถามยังมีบ้านที่ทำพิธีนี้อยู่ประมาณห้าถึงหกหลัง

วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 ที่บ้านของนางบุญเยือน พริ้มประเสริฐ เป็นบ้านแรกที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปร่วมงานเสนเรือนโดยเป็นการสืบผีตายายคือทางฝ่ายคุณน้าเหลือเป็นลูกผู้หญิงอยู่คนเดียวจึงต้องให้ลูกชายชื่อนาย ธีรวัฒน์ พริ้มประเสริฐทำการเอาเสื้อออกเสนคือเป็นการสืบผีทางฝ่ายแม่ต่อไป คุณธีรวัฒน์แต่งงานแล้วโดยมีภรรยาเป็นคนไทย ทั้งคู่ไม่ได้อยู่บ้านนี้แต่ทำงานอยู่กรุงเทพ ฯ ทางฝ่ายคุณธีรวัฒน์ ต้องหาเสื้อฮีและผ้าชิ้นลายแตงโมให้ภรรยาเพราะต้องเข้ากะล่อหองด้วย หมอเสนคือลุง คำนึง(เฮียง) ถิ่นวงษ์ม่อมและปู่ต่าง ออเขาย้อย ในงานนี้ได้พบ ลุงไมค์ วรรณอนุสรณ์(2553) ซึ่งเป็นญาติผู้ใหญ่ของเจ้าของบ้านและผู้ช่วยหมอเสน ลุงมีความรู้เกี่ยวกับไทดำมากพอสมควรโดยแนะนำผู้วิจัยให้ไปอ่านหนังสือเรื่องสิบสองจุไท โดยได้บอกพิธีกรรมคร่าว ๆ เกี่ยวกับการทำพิธีเสนเรือนคือการเซ่นขอ งผีผู้น้อยต้องเซ่นข้าวสาม ครั้ง โดยครั้งแรกเรียกว่าปางแปง ครั้งที่สองเรียกว่ากำก๊ก ครั้งที่สามเรียกว่า สองตั๊บ เสร็จแล้ วเซ่นเหล้าอีกสาม ครั้ง เรียกเหล้าหลวง เหล้าล้างแกง และเหล้ากู้ตามลำดับ โดยค่าใช้จ่ายในการทำพิธีเสนเรือนตกเฉลี่ยสามถึงสี่หมื่นบาท สังเกตว่าคุณลุงไม่ได้แต่งชุดแบบไทดำตอนเป็นผู้ช่วยหมอ แต่แนะนำให้ลูกสะใภ้ใส่ชุดในพิธีหรือนำมาคาดอกเมื่อต้อง เข้ามาในกะล่อหอง มีการแบ่งชนชั้นกันพอสมควรในเรื่องของพิธี กรรมระหว่างผู้น้อยและผู้ท้าว ลุงบอกว่าพิธีของผู้ท้าวไม่ค่อยรู้ หรอกไม่ค่อยอยากไปยุ่งกับเขาโดยของผู้ท้าวพิธีเสนเรือน เร็วกว่าของผู้น้อ ย จากที่ผู้วิจัยสังเกตและสอบถามจากงานนี้ มีการบอกทางผีให้มากินคือตั้งแต่ประตูบ้านข้างล่าง ตรงหัวบรรไดบ้านทั้งทางขึ้นและทางลง และ หน้าประตูทางเข้ากะล่อหอง มีข้าวเหนียวก้อนเล็ก ๆ หนึ่งก้อนกับกับข้าวที่ใช้ในการทำพิธีตักออกมาเป็นคำเล็ก ๆ คำหนึ่งวางอยู่บนใบตองชิ้นเล็กประมาณสามถึงสี่แถวของลายใบตอง วางไว้ตามจุดต่าง ๆ ที่กล่าวแล้ว ลุงบอกว่าที่ใช้ใบตองและต ะเกียบคีบอาหารในการทำพิธีเพราะเป็นการสื่อถึงว่าเมื่อก่อ นไม่มีถ้วยชาม หรือช้อน ตะเกียบทำโดย ใช้ไม่ไผ่เหลากันเอง ต้องการสื่อว่าพิธีนี้มีมานานแล้วแต่ดึกดำบรรพ์ข้าวของอะไรในพิธีที่เคยใช้ในอดีตถ้ายังพอหาได้ จะใช้ให้เหมือนเมื่อก่อนมากที่สุด และปานเผือน

ต้องมีทุกบ้านในการใส่เครื่องเซ่นไหว้ ในหมู่บ้านไม่ค่อยมีใครทำแล้ว ในอนาคตอาจต้องไปซื้อจากที่อื่นบ้าง ลุงบอกว่าที่บ้านดอนขมิ้ นมีหมอเสนที่เก่งมากอยู่คนหนึ่ง และเมื่อมีพิธีเสนเรือนที่บ้านของลุงจะไปเอาหมอจากที่อื่นมา โดยให้ความเห็นว่าบ างทีหมอในบ้านหัวถนนรู้อีกอย่างหนึ่ง ลุ งรู้อีกอย่างหนึ่งเดี๋ยวจะขัดกันในการทำพิธี ไปเชิญหมอที่อื่นมาเรากำหนดค่อน ข้างได้ว่าจะเอาแบบไหนโดยปัจจุบันนี้ต้องมีค่าจ้างให้หมอด้วย ลุงบอกว่าผีบรรพบุรุษที่ตายโหงหรือตายไม่ดีจะไม่เลี้ยงผีในกะล่อหอง จะเลี้ยงข้างนอกโดยเป็นส่วนหนึ่งของพิธีเสนเรือน นอกเสียจากสิบปีขึ้นไปแล้วค่อยเชิญเข้ากะล่อหองได้ และยังบอกว่าถ้าหมดรุ่นลุงพิธีกรรมต่าง ๆ คงกลายไปเรื่ อย ๆ และในอนาคตไม่รู้รุ่นลูกหลานจะสืบต่อกันหรือเปล่า ที่บ้านหัวถนนนี้อาจ หมดเร็วห น่อยไม่เหมือนกับที่เพชรบุรีอาจดำรงไว้ได้เป็นที่สุดท้ายเพราะเป็นชุมชนไทดำที่ใหญ่ที่ สุดในประเทศไทย ลุงให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง ว่าเป็นคนหนุ่มเป็นที่ใช้ได้ ขยัน และเป็นเรื่อง ดีที่พยายามอนุรักษ์ความเป็นไทดำต่าง ๆ ของชาวไทดำบ้านหัวถนนเอาไว้ในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์

ภาพที่ 21 นางบุญเยือน พริ้มประเสริฐ เจ้าของบ้านที่ทำการเสนเรือน

ภาพที่ 22 นายธีรวัฒน์ พริ้มประเสริฐเป็นคนนำเสื้อออกเสน และเหล่าญาติ ๆ

ภาพที่ 23 นางป้อม พริ้มประเสริฐ เป็นลูกสะใภ้และต้องใส่เสื้อฮี

ภาพที่ 24 นายคำนึง ถิ่นวงษ์ม่อม(หมอเสน) และนาย ไมค์ วรรณอนุสรณ์(ผู้ช่วยหมอเสน)

ภาพที่ 25 นายต่าง ออเขาย้อยเป็นหมอที่ทำพิธีอยู่ข้างนอกกะล่อหองเรียกพิธีข่าวว่า

ภาพที่ 26 เหล่าญาติพี่น้องและผู้มาร่วมงานร่วมรับประทานอาหาร

วันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2553 ที่บ้านของนางม่วน บริสุทธิ์ภักดี (2553) มีพ่อแม่เป็นชาวไทดำ ตนเองแต่งงานกับคนจีนปกติไม่ต้องจัดพิธีเส นเรือน แต่เนื่องจากพี่น้องที่เป็นชายและอยู่บ้านเดียวกันนี้ตายบ้าง ไปอยู่ที่อื่นบ้าง จึงต้องให้ลูกชาย ของตนเอง นำเสื้อออกเสน เหมือนกับบ้านแรกเป็นการสืบผีตายายข องลูกชายต่อไป เนื่องจากในวันนี้ ลูกชายบวชอยู่พอดีจึงไม่ได้นำเสื้อฮีของลูกชายมาออกเสนแต่ใช้เสื้อฮีของตนเองแทน ป้าม่วนเคยทอผ้าเป็นบ้างซึ่งคุณแม่สอนแต่ปัจจุบันไม่ได้ทอแล้ว เคยทำนาและตำข้าวกินเอง แต่ขายที่นาไปบ้างแล้วยังคงเหลือไว้ให้ลูกสาวทำนาอยู่บ้างในปัจจุบันประมาณสิบเก้าไร่ เล่าว่าเมื่อก่อนทำนามีการช่วยกันหรือที่เรียกว่าการเอาแรงกัน แต่ปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่ จ้างกันหมดแล้วทั้งจ้างหว่าน พ่นยา และ เก็บเกี่ยว ปัจจุบัน นี้ข้าวแห้งขายได้เกวียนละแปดพันกว่าบาท ข้าวสดเจ็ดพันกว่าบาท ทำสิบเก้าไร่แทบไม่ได้อะไร ในหมู่บ้านยังมีการทำพิธีปาดตงข้าวใหม่หรือ ปาดตงข้าวเม่าอยู่หลังฤดูเก็บเกี่ยว ปกติต้องนำข้าวเหนียวที่ปลูกเองมาทำ พิธีแต่ในปัจจุบันเก็บเกี่ยวได้ ขายหมดต้องไปซื้อข้าวเหนียวมาทำพิธีกันแทน ป้าม่วนยังมีความเชื่อเรื่องการนับถือผีอยู่มากและคิดว่าจะต้องมีคนสืบต่อพิธีกรรมต่าง ๆ ต่อไปแน่นอน เล่าว่าในการทำพิธีเสนเรือนจะทำได้ในช่วงเดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 8 เดือน 11 แล่ะเดือน 12 ในการนับเดือนนี้นับแบบข้างขึ้น ข้างแรมไม่ใช่นับเดือนมกราคมเป็นเดือนหนึ่งถึง ธันวาคมเป็น เดือนสิบสองตาม แบบปกติ ตัวอย่างความเชื่อในเรื่องพิธีเสนเรือนเล่าให้ฟังว่ามีคนรู้จักกันเป็นอดีตนายทหาร ได้เกษียณ

และกับมาอยู่ที่หมู่บ้านหัวถนนนี้ ปกติสุขภาพร่างกายแข็งแรงดีจน เริ่มเจ็บป่วยไม่รู้สาเหตุ ต้องไปหาหมอเยื้อง หมอเยื้องบอกว่าไม่ได้เชิญผีบรรพบุรุษขึ้นเรือน จึงต้องทำพิธีเอาผีขึ้นเรือนและ ทำพิธีเสนเรือนให้จึงหายดีเป็นปกติ ในการทำพิธีเสนเรือนหรือพิธีแต่งงานถ้ามีญาติผีเดียวกันเสียชี วิตต้องเลื่อนกำหนดออกไปประมาณครึ่งปีถึงหนึ่งปี ยังมีความเชื่อเรื่องขวัญอยู่โดยบอกว่าในการทำพิธีแปลงขวัญถ้าเป็นเด็กหรือคนที่ยังไม่ได้แต่งงาน ต้องใช้ไข่ในการทำพิธีแต่ถ้าแต่งงานแล้วต้องใช้หัวหมู เล่าว่าพิธีแต่งงานแบบไทดำในหมู่บ้านจริง ๆ ไม่มีนานแล้ว และรวบรัดขึ้นมาก เมื่อก่อนถ้าเป็นผู้น้อยต้องมีเพื่อนเจ้าบ่าวมาทำพิธีถึงสี่คน ถ้าเป็นผู้ท้าวต้องมีถึงแปดคน ป้าม่วนทำพิธีจ้ำผีป่าได้ด้วย เป็นพิธีที่มีความเชื่อว่าเมื่อผีไม่ดีทำให้เจ็บป่วยหรือเสียขวัญต้องทำพิธีนี้ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้หายได้ ในการทำพิธีศพเมื่อก่อนต้องนำขมุกที่ใส่ผ้าของ คนตายไปไว้ที่ป่าช้าด้วยแต่ปัจจุบันนี้ ใช้เป็นอย่างอื่นแทนหรือบางงานไม่ได้ใช้อะไรเลย ในงานรื่นเริงช่วงสงกรานต์เล่าว่าไม่ค่อยได้ไปพบปะกับชาวไทดำที่อื่นแล้วเพราะไม่มีใครอยู่เฝ้าบ้านต่างคนต่างติดภารกิจกันหมด

ภาพที่ 27 นางม่วน บริสุทธิ์ภักดี เจ้าของบ้านที่ทำการเสนเรือน

นายชินกร บริสุ ทธิ์ภักดี (2553) เป็นหลาน ของป้าม่วน มีภรรยาเป็นคนไทย คุณพ่อเสียชีวิตแล้ว ส่วนคุณแม่แต่งงานใหม่ ทำงานอยู่บริษัทดัชมิล พูดและฟังภาษาไทดำได้อยู่ เพราะซึมซับตั้งแต่เด็กโดยมีปู่ ย่า รวมถึงพ่อแม่ด้วยที่พูดภาษาไทดำด้วยตลอด รู้ขั้นตอนพิ ธีกรรม ต่าง ๆ ค่อนข้างดีเพราะอยู่ช่วยงานตลอด งานเสนเรือนวันนี้มีหมอเสนชื่อมั่น ถิ่นวงศ์ยอดนำมาจากบางเลน โดยมีญาติเป็นผู้ช่ว ยหมอคือนายวันทอง ทองคงหาญ และนายทองคำ ทองคงหาญ (2553) มาจากบางเลนเช่นกัน พิธีเสนเรือนของ บ้านนี้เป็นผีผู้น้อย พี่วันทองเล่าว่า ปกติจะไม่ให้คนนอก เข้ากะล่อหองแต่ผู้วิจัยเข้าได้เพราะหมอได้เข้าห้องพิธีแล้ว และได้รับ อนุญาติจากหมอและเจ้าของบ้านแล้ว พี่วันทองยังคงพูดและฟังภาษาไทดำได้ แต่ลูกสามคนได้แค่ฟังรู้เรื่องแต่พูดไม่ได้แล้ว เช่น บอกลูกว่าให้ไปเอาผ้าไฮ้มาให้ที ลูกไม่รู้แล้วว่ามันคือผ้าขี้ริ้วนั่นเอง ใ ห้ไปเอาตั่งมาให้หน่อยก็ไม่รู้แล้วว่า คือเก้าอี้ เป็นต้น และยังให้ความเห็นว่าในภาษาไทดำบางทีบางคนที่เป็นไทดำก็แปลความหมายภาษาไทดำผิดในการทำพิธีต่าง ๆ ไปแล้วโดยบอกว่าคนที่จะแปลให้เราฟังต้องรู้ภาษาไทยกลางและภาษาไทดำเป็นอย่างดี ในบ้ านที่มีบรรพบุรุ ษมาก ในปั๊บผีเรื อนอาจมีถึงสามร้อยถึงสี่ร้อย ชื่อต้องตัดชื่อบรรพบุรุษรุ่นเก่า ๆ ทิ้งบ้ างเพราะว่าหมอเสนต้องอ่านชื่อที ละคนอ่านไม่ไหวและเชื่อว่าคงไปเกิดแล้ว ในปั๊บผีเรือนที่มีรายชื่อบรรพบุรุษรุ่นต่าง ๆ อยู่นี้สังเกตเห็นว่าจะเขียนเป็นอักษรไทยแต่การสะกดคำ สำเนียงและการอ่านออกเสียงเป็นไทดำ ถ้าบ้านไหนไม่มีผู้ชายเลย ผู้หญิง ต้องเลี้ยงผีต่อไปหมอต้องมีพัดในการประกอบพิธีด้วย ในการทำพิธีเสน เรือนห้ามทำพิธีตรงกับวันตายของพ่อ หรือรวมถึงวันที่ประกอบพิธีศพด้วยอาจร่วมสองถึงสามวัน ในสามวันนี้อาจแบ่งได้เป็น วันขาดใจ วันเผา(วันแสงไฟป่า) และวันหัวร่อนหรือหัวโล้นคือวันที่ลูกจะโกนหัวเพื่อไว้ทุกข์ โดยจะโกนทุกคนถ้าพ่อและแม่ตายแล้ว แต่ถ้าแม่ยังไม่ตายต้องเหลือ ไว้คนหนึ่ง พี่วันทองยังทำนาอยู่โดยให้ความเห็นเรื่องนี้ว่าข้าวไม่ได้แพงขึ้นเมื่อหักกลบลบหนี้แล้ว ไม่ต่างจากเมื่อก่อนที่เกวียนละสามถึงสี่พันบาทปัจจุบันเกวียนละเจ็ดถึงแปดพัน บาท เพราะต้นทุนต่าง ๆ มันสูงขึ้น เช่น ยาฆ่าแมลง ค่าเตรียมการค่าต้นกล้าเมล็ดพันธุ์เพิ่มขึ้นมาก เป็นต้น ส่วนพี่ทองคำมีอาชีพเลี้ยงกุ้ง ให้ความเห็นเกี่ยวกับภาษาไทดำว่าปัจจุบัน มันทันสมัยขึ้นเด็ก ๆ รุ่นใหม่ เรียนภาษาไท ยกลางที่ โรงเรียนทำให้ โดนกลืนไปหมด ภรรยาของพี่ทองคำ เป็นคนอีส านมักพูดภาษาไทยกลางกับลูก แต่พี่ทองคำจะ พูดภาษาไทดำกับลูกเสมอตั้งแต่เด็กมาแล้ว ทำให้ลูกทุกคนพูดและฟังภาษาไทดำได้โดย ให้ความเห็นว่าเมื่อลูก ๆ ไปเจอชาวไทดำด้วยกันและต้องใช้ภาษาไทดำในการสื่อสาร จะ ได้ไม่ อายเขา ยังเล่าต่อไปว่า มีญาติผีเดียวกันนี้อพยพไปอยู่จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเลย และบางคนไปอยู่ต่างประเทศ เวลามี พิธีเสน เรือนต้องมากันครบ ถ้าใครไม่มาอาจเกิดเหตุ ไม่ดีได้ ยกตัวอย่างตัวลุงเองเคยอยู่ดี ๆ ปากเบี้ยว ต้องไปหาหมอเยื้อง หมอเยื้องบอกว่าไม่ได้ทำพิธีเสนเรือนนานแล้วผีบรรพบุรุษต้องการให้ทำให้ พอทำให้เสร็จปากหายเบี้ยว ลุงจึงมีความเชื่อเรื่องนี้มากและยังคงต้องมีการสืบทอดต่อไป ได้เล่าถึงความ

เชื่อเรื่องนี้ต่อไปอีกว่ามีบางคนเป็นสิบปีก็ไม่ได้ทำ พิธีเสนเรือน ทำมาหากินอะไร ไม่ขึ้น เจ็บไข้ได้ป่วยจึงต้องไปหาหมอเยื้องและหมอบอกว่าต้องทำพิธีได้แล้ว พอได้ทำพิธีเสนเรือนให้ผีบรรพบุรุษอะไรต่าง ๆ จึงดีขึ้น อีกตัวอย่างความเชื่อหนึ่งคือ ลูกชายบ้านนี้เคยเอาไม้ไปตีหมูที่เลี้ยงไว้เพื่อทำพิธีเสนเรือนเพราะโดนกัดมือ ทำให้หมูเป็นแผลแดงที่สีข้าง สักพักตัวเองเกิดอาการเจ็บที่สีข้าง โดยไม่รู้สาเหตุเหมือนเป็นบริเวณเดียวกับที่ตีหมู ต้องไปหาหมอเยื้องและหมอบอกให้เอาหมากพลูไปไหว้ที่กะล่อหอง พอไหว้เสร็จถัดจากนั้นไม่กี่วันอาการเจ็บที่สีข้างทุเลาและหายในที่สุด ตัวอย่างความเชื่อสุดท้ายที่ลุงเล่าให้ฟังคือมีคนไทดำรู้จักกันเคยอยู่ที่ บ้านเกาะแรตแล้วย้ายไปอยู่กรุงเทพ ฯ แถวถนนตก ด้วยความเชื่อที่ต้องทำพิธีเสนเรือนจึงต้องมาหาหมอเสนจาก บ้านหัวถนน ให้ไปทำพิธีที่กรุงเทพ ฯ โดยบอกว่าทำกันบนตึกนั่นแหละ เพราะถ้าไม่ทำกลัวว่าจะเกิดสิ่งไม่ดีขึ้นกับตน

ภาพที่ 28 หมอเสนชื่อมั่น ถิ่นวงศ์ยอด มาจากบางเลน

ภาพที่ 29 นายวันทอง ทองคงหาญ เป็นญาติที่มาร่วมงานและเป็นผู้ช่วยหมอเสน

ภาพที่ 30 นายทองคำ ทองคงหาญ เป็นญาติที่มาร่วมงานและเป็นผู้ช่วยหมอเสน

ภาพที่ 31 การทำพิธีข่าวว่าข้างนอกกะล่อหองในช่วงเที่ยงวัน

ภาพที่ 32 ลูกสะใภ้และหลานสะใภ้ที่มาร่วมงานมีทั้งสวมเสื้อฮีและใช้เสื้อฮีคาดอก

ภาพที่ 33 หมอเสนและญาติที่มาร่วมงานร่วมรับประทานอาหารในกะล่อหอง

พิธีแปลงขวัญ ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมพิธีแปลงขวัญหนึ่งครั้งเมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2553 โดยมีหมอต่าง ออเขาย้อยเป็นผู้ทำพิธีคนเดียว แปลง ขวัญ ให้กับคุณยายท่าน หนึ่ง เนื่องจากมีคนเห็นแกอยู่ที่อื่นทั้งที่ตัวแกอยู่ในหมู่บ้านตลอด อุปกรณ์ในการทำพิธีที่สังเกตเห็นคือมี กระบะค่อนข้างใหญ่ที่ ใช้ใส่หัวหมูและเนื้อหมูไว้ข้างล่างโดยมีใบตองรองไว้ก่อน แล้ววางทับด้วย ขนมและผลไม้ มี ขันเงินวางอยู่ข้างบนอีกทีหนึ่ง ด้านข้างของกระบะทั้งสองข้างมีถาดใส่ข นมและ ผลไม้อีกข้างละหนึ่งถาด มีเหล้าหนึ่งขวดกับแก้วน้ำ มีชามใส่ข้าวสวยสองชาม ชามน้ำแกงหนึ่งชาม มีขันน้ำหนึ่งขัน มีจานใส่หมากพลู จากการสังเกต การแต่งกาย ของหมอและผู้มาร่วมงานประมาณ ห้าสิบถึงหกสิบคน ไม่ได้ใส่เสื้อก้อมหรือเสื้อฮี มีรุ่นคุณยายที่มาร่วมงานประมาณสิบคน นที่ใส่ผ้าซิ่น ลายแตงโมและเสื้อคอกระเช้า ส่วนตัวคุณยายที่ทำการ แปลงขวัญได้ใช้เสื้อฮีพาดบ่า หมอทำพิธีมีตั่ง นั่งอยู่ที่หน้ากระบะ เริ่มท่องคาถาโดยมีการรินเหล้าจากขวดใส่แก้วอยู่เป็นระยะ เมื่อพิธีเกือบเสร็จ หมอยังคงท่องคาถาอยู่ตลอด เวลาประมาณครึ่งชั่วโมง ผ่านไปแล้วจึงทำการผูกสายสิญจ์กับข้อมื อของผู้แปลงขวัญ หลังจากนั้น ผู้ที่มาร่วม งาน ได้ให้หมอต่างผูกข้อมือให้กันหลายคน อีกทั้งผู้ที่มา ร่วมงานได้ผูกสายสิญจ์ให้กับผู้แปลงขวัญด้วย ตั้ งแต่เริ่มต้นทำพิธีผู้มาร่วมงานเริ่ม ช่วยกันใส่เงินลง ไปในขันเงินที่เตรียมไว้(ผู้วิจัยได้ร่วมใส่ไปด้วยสี่สิบบาท) เมื่อผูกข้อ ไม้ข้อมือเสร็จ ญาติได้หยิบเสื้อ ก้อมที่จานหมากพลูวางทับอยู่ นำมาห่อเงินที่อยู่ในขัน หมอจับห่อเงินนี้แล้ วท่องคาถาอยู่อีกสักพัก โดยให้คุณยายที่แปลงขวัญจับห่อเงินนั้นไว้ด้วย พอท่องคาถาจบเป็นอันเสร็จพิธี ห่อเงินนั้นทางญาติ

ของคุณยาย นำออกไป โดยถือเป็นค่าช่วยงาน เพื่อเลี้ยงแขกที่มางานตอนเสร็จพิธี มีการจัดเลี้ยงลักษณะคล้ายโต๊ะจีนโดยญาติ ๆ ของคุณยายที่แปลงขวัญเป็นคน ทำกับข้าวกันเอง และมีการสั่งเครื่องดื่มและน้ำแข็งจากข้างนอกมาด้วย(ผู้วิจัยได้มีโอกาสร่วมรับประทานอาหารด้วย)

ภาพที่ 34 คุณยายใส่เสื้อคอกระเช้าสีขาวและมีเสื้อฮีพาดบ่าคือคนที่ทำการแปลงขวัญ

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาพที่ 35 หมอต่าง ออเขาย้อยกำลังทำพิธีแปลงขวัญ

ภาพที่ 36 ญาติของผู้ที่แปลงขวัญและผู้ที่มาร่วมงาน

พิธีแต่งงาน เนื่องจากผู้วิจัยไม่มีโอกาสได้ร่วมพิธีแต่ง งานของชาวไทดำ แต่เท่าที่ได้สอบถามผู้รู้และชาวบ้าน ไทดำ พิธีนี้เปลี่ยนแปลงไปมากเพราะตาม แบบดั้งเดิมจริง ๆ นั้นมีหลายขั้นตอน และยุ่งยากมาก ได้มีการผสมผสานไปตา มยุคสมัยและภาวะทางเศรษฐกิจโดย ทำตามประเพณีดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ถ้าทั้งคู่เป็นชาวไทดำ แต่ผู้วิจัยสำรจพบว่าชาวไทดำบ้านหัวถนนส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีจำนวนมากไม่ได้แต่งงานกับชาวไทดำด้วยกันโดย แต่งงานกับคนไทยบ้าง จีนบ้าง ลาวครั่งบ้าง ในกรณีเช่นนี้ถ้าผู้หญิงเป็นไทดำแต่ผู้ชายไม่ใช่จะมีพิธีบอกกล่าวผีบรรพบุรุษ พาสามีที่ไม่ใช่ไทดำเข้าไปทำพิธีเซ่นบอกกล่าวว่าได้มาเป็นเขย สำหรับการเป็นเขยตามโครงสร้างของสังคมไทดำต้องมีหน้าที่ในการทำหรือร่วมพิธีต่าง ๆ ต่อไป กรณีที่ผู้ชายเป็นไทดำแต่ผู้หญิงไม่ใช่ เช่นถ้าผู้หญิงเป็นคนไทยอาจมีการจัดพิธีทั้งของไทดำและแบบไทยนิยมผสมกัน แต่ต้องพาผู้หญิงเข้าไปทำพิธีในกะล่อหองและมีภาระหน้าที่ของสะใภ้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ตามโครงสร้างสังคมดั้งเดิมของชาวไทดำต่อไปเช่นกัน ทั้งนี้ในการเข้ากะล่อหองไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิงที่ม าเป็นเขยหรือสะใภ้ที่ไม่ใช่ไทดำต้อง ใส่เสื้อฮีโดยเขยอาจใช้พันคอและสะใภ้อาจ ใช้พับแล้วพันรอบบอกซึ่งฝ่ายสามีหรือภรรยาของตนที่เป็นไทดำจะจัดเตรียมไว้ให้

พิธีศพ ผู้วิจัยได้เข้าร่วมพิธีศพหนึ่ง ครั้งในวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2553 ผู้ตายคือนางสาหัส ออเขาย้อย อายุ 68 ปี จากการสังเกตและสอบถามพบว่าการดำรงอัตลักษณ์ทางด้านนี้ยังคงอยู่ แต่ได้นำความเชื่อทางพุทธศาสนามาประกอบคือมีการ นิมนต์พระสงฆ์มาสวดที่บ้านประมาณสองถึงสามวัน มีการทำอาหารเลี้ยงแขกที่มางาน ทุกวัน ในแต่ละวันมีผู้มาร่วมงานเป็นจำนวนมาก จากการสอบถามค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นในงานนี้ ประมาณ ร่วมแสนบาท เช่น ค่าโลง ค่าจัดงานสองถึงสามวันหมูสามถึงสี่ตัว ค่าอาหารและเครื่องดื่มเปลืองมาก ค่าหมอพิธีที่เรียกว่าเขยกก เป็นต้นจากการสังเกตผู้ร่วมงานมีการเล่นการพนันคือไฮโลและดื่มสุรากันมาก พิธีกรรมทางไทดำยังคงดำเนินไปด้วย โดยมีหมอทางด้านนี้เรียกว่าเขย กกเป็นคนทำพิธีต่าง ๆ จนถึงวันนำผีขึ้นเรือน สังเกตว่าหมอ ไม่ได้ใส่เสื้อฮี แต่จะมีลักษณะเป็นเสื้อม่อฮ่อมสีดำแขนยาว ในวันเผา ผู้วิจัยได้เริ่ม สังเกตว่ามีการนิมนต์พระสงฆ์สวดบนบ้านที่มีศพตั้งอยู่ มีลูกหลานและผู้ที่มาร่วมงานโดยเฉพาะลูกสาวในงานนี้ ใส่เสื้อต๊กและผ้าโพกหัว ด้วย ปกติถ้ามีลูกชายจะ เป็นลูกชายที่ใส่ นำวนรอบโรงศพสาม รอบโดยมีการถือไม้ไผ่เหลายาวมีธงติดที่ปลาย เรียกว่าเจาอวน อีกคนหนึ่งถือกระถางซึ่ งมีธูปเล่มใหญ่จุดอยู่ อีกคนหนึ่งถือรูปถ่ายผู้ตาย ระหว่างเดินวนรอบ โลงศพมีคุณยายอีกท่านหนึ่งเป็นลักษณะผู้ ช่วยหมอถือสิ่งของมีลักษณะคล้ายสวิงแต่ไม่มีด้ามจับใส่ของใช้ของผู้ตายอยู่และมีการท่องคาถาไปด้ วย ในขณะที่เดินวนรอบ ศพมีการร้องไห้ไปด้วยโดยเฉพาะลูกสาวที่ใส่เ สื้อต๊ก ลูกเขย ลูกสะใภ้ต้องใส่เสื้อฮี ส่วนญาติพี่น้องอื่น ๆ รวมทั้งผู้ที่มาร่วมงานใส่ชุดสีดำหรือขาวตา มประเพณีนิยม ส่วนคุณยายท่านต่าง ๆ ที่มาร่วมงานส่วนมากใส่ซิ่นลายแตงโมและเสื้อก้อม

มีการขนศพที่อยู่ในโล งศพ โดยบนโลงศพมีเสื้อฮีกลับด้านของผู้ตายคลุมอยู่จากบนบ้านลงมาเพื่อจะไปเผาที่วัด มีการยิงปืนขึ้นฟ้าหลายนัด ที่บริเวณบ้านด้วยก่อนนำศพไปเผาที่เมรุวัดหัวถนน มีพระสวดศพหน้าเมรุอีกครั้งหนึ่งและลูกหลานได้ใส่เสื้อฮีที่วางอยู่บนโลงศพให้ผู้ตายก่อนจะนำเข้าเมรุ มีการเย็บลูกมะกอนจากผ้าใส่ในมือทั้งสองข้างและวางไว้ที่ลำตัวของผู้ตายสามถึงสี่ลูกโดยจะเผาไปพร้อมศพด้วย มีการทอดผ้าบังสุกุลบนโรงศพ มีดอกไม้จันทร์แจกให้ผู้มาร่วมงานรวมถึงผู้วิจัยด้วย มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทราเป็นประธานในการเริ่มวางดอกไม้จันทร์ ตามด้วยพระสงฆ์ประมาณยี่สิบรูป ตามด้วยญาติและผู้ที่มาร่วมงาน มี ของชำร่วยแจกเป็นปากกา ลูกสาวยังคงร้องไห้หน้าศพจนส่งเข้าเมรุแล้วจึงกลับไปทำพิธีที่บ้านอีกในระหว่างรอให้เผาเสร็จเพราะตามความเชื่อศพที่นำมาเผานี้เรียกว่าขอน ต้องกับไปนำผีที่อยู่ที่บ้านมาที่ป่าช้าอีกครั้งหนึ่ง มีหลานชายของผู้ตายสองคนทำการบวชหน้าไฟให้ด้วย ระหว่างรอนี้เขยกกและผู้ช่วยหมอ ได้ลงมือทำการเสี่ยงทายบนพื้นที่ของป่าช้าโดยมีไม้ไผ่เหลาอันหนึ่งปักอยู่โผล่พ้นพื้นดินขึ้นมาประมาณหนึ่ง ฟุต มีขวดเหล้าขาว แก้วน้ำไว้ริ นเหล้าและผ้าดิบผืนเล็กที่จะมีผู้มาร่วมงาน นำเงินมาวางในเศษผ้านี้ นำเงินนี้เทรอบไม้และรินเหล้าจากแก้วตามโดยยังคงมีคนมาวางเงินรอบไม้ต่อไปเรื่อย ๆ เมื่อเสร็จแล้วญาติมานำเงินออกไป

ผู้ช่วยหมอคือนายสมเกียรติ ออเขาย้อย(2553) บอกว่าแต่ก่อนพิธีนี้ทำกันสอง วัน แต่ปัจจุบันนี้รวบรัดทำวันเดียว ทำการขีดเส้นเป็นวงกลมรอบเสาไม้ไผ่นั้นและสั่งให้ลูก เขยหรือหลานเขยของผู้ตายมาทำการขุดหลุมตามรอยที่ขีดไว้นั้นและดึงไม้ไผ่ออก ลูกเขยและหลานเขยเริ่มใช้จอบและเสียมขุดหลุมให้ลึกและใหญ่ขึ้น หลุมนี้จะใช้ใส่ไหเก็บกระดูกของผู้ตายอีกทีหนึ่ง สังเกตเห็นว่าทั้งเขยกก ผู้ช่วยหมอ ลูก เขยและหลานเขยจะมีผ้าขาวม้าคาดเอวทุกคน อีกทางหนึ่งเริ่มทำเรือนจำลองมีลักษณะคล้ายบ้านของชาวไทดำสมัยก่อน ตัวบ้านเป็นสีแดง หลังคามุงด้วยตับจากและวางทับอีกทีด้วยกระเบื้องสีฟ้าแผ่นใหญ่ทั้งสองด้าน เหนือจั่วทำเป็นลักษณะขอกุดด้วย มีกระไดขึ้นบ้านและล้อมรั้วด้วยตอกสานทั้งสี่ด้าน อีกทางหนึ่ง เริ่มทำปลี ให้กับผู้ตายที่เป็นหญิง อย่างเช่นในกรณีนี้ แต่ถ้าเป็นผู้ชาย จากการสังเกตและสอบถาม ต้องมีธงกาว ร่มเชียน มีนกหรือหงส์อยู่ด้านบน เป็นความเชื่อที่ว่าผู้ตาย ที่เป็นชายต้องใช้ขี่ขึ้นไปเฝ้าแถน ส่วนของผู้ตายที่เป็นหญิงจะ มีร่มเชียนกับปลีปลีนี้ใช้นำไปติดกับเสาที่ทำจากต้นนุ่นขนาดใหญ่เวลาทำจึง ต้องวางเสานี้บน ลำไม้ไผ่สองท่อน ที่นำมาขัดกันเป็นจั่วเพื่อใช้วางเสา เพื่อความสะดวกในการประกอบกับไม้ไผ่เหลายาวมีธงติดอยู่ที่ปลายโดยจะเสียบไว้รอบเสานี้ประมาณยี่สิบถึงสามสิบอัน เรียกว่าใบไม้ และยังมีไม้ไผ่สานเป็นวงกลมขนาดใหญ่ เรียกว่ากวางตุ๊ก อยู่ปลายเสาเพื่อใช้ยึด ใบไม้กับต้นเสา เริ่มมีการขุดหลุม ด้านหลังของหลุมแรกเพื่อใช้วางเสานี้ มีการทำสตางค์ไปให้คนตายด้วยโดยใช้ตอกม้วนเป็นวงกลมขนาดไม่ใหญ่คล้องต่อกันสั้นบ้างยาวบ้างนำไปคล้องไว้ที่เสาปลี

เมื่อญาติพี่น้องกลับจากการทำพิธีที่บ้านเพื่อนำผีมาที่ป่าช้า เถ้ากระดูกถูกนำออกจากเมรุนำมาไว้บนสังกะสี ลูกหลานและญาติ ๆ ช่วยกันคีบเถ้ากระดูก โดยจะใช้ต้นอ้อยหั่นเป็นท่อนเล็ก ๆ และผ่าเป็นหลายซีกใช้คีบกระดูกมาไว้บนผ้าดิบสีขาวเพื่อนำไปที่ป่าช้า ในระหว่างนำกระดูกมาที่ป่าช้าลูกสาวร้องไห้ให้อีก ดูเหมือนเป็นความเชื่อมากกว่าที่จะร้องจริง ๆ เมื่อนำผ้าดิบสีขาวที่ห่อเถ้ากระดูกมาไว้ในไหที่อยู่ใน หลุมที่ขุดในตอนแรกและใส่เงินลงไปด้วย แล้ว นำลำไม้ไผ่ขนาดเล็กมาผ่าครึ่งตีกรอบเป็นสี่เหลี่ยมรอบหลุมขนาดกว้างประมาณหกสิบเซ็นติเมตร และยาวประมาณหนึ่งเมตร ขนาดนี้พอที่จะวางบ้านจำลองซึ่งขาบ้านทั้งสี่เกือบชิดขอ บทั้งสี่ด้านของกรอบไม้ไผ่พอดี แล้วนำดินกลบรอบไหในหลุมที่ขุดไว้ นำที่นอนของผู้ตายมาวางทับไหที่อยู่ใต้บ้านจำลองอีกทีหนึ่ง และล้อมรั้วด้วยไม้ไผ่สานทั้งสี่ด้านเป็นอันเสร็จเกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างในการทำพิธีที่ ป่าช้า พวงหรีดที่มีคนนำมาให้ นำมาวางกองกันอยู่ข้างบ้านจำ ลอง ถ้าเป็นดอกไม้สดแต่ถ้าเป็นพลาสติก จะให้วัดอุปกรณ์ทั้งหลายเหล่านี้ประมาณสามถึงสี่ วันต้องเผาทิ้งทั้งหมด หมอเริ่มทำพิธีบอกทางผีให้ไปเฝ้าแถน ลูกหลานและญาติ ๆ ทุกคนตามมานั่งล้อมรอบหมอและเมื่อใก ล้ท่องคาถาเสร็จได้ส่งสัญญาณให้ผู้ที่ล้อมรอบหมออยู่นั้นทำการลุกนั่ งสามครั้ง มีการทำพิธีที่ป่าช้าอีกสักพักเป็นอัน เสร็จพิธีที่ป่าช้า ทุกคนต้องออกจากป่าช้า โดยผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าหมอ ได้ใช้มีดพ กส่วนตัวในการทำพิธีปิดป่าช้า คือหมอจะออกจากป่าช้าเป็นคนสุดท้ายและจะใช้มีดพกประจำตัวกรี ดลงบนพื้นดินหน้าป่าช้าเป็นแนวยาวประมาณหนึ่งเมตร เมื่อญาติของผู้ตายกลับมาบ้านต้องมาทำพิธีที่เรียกว่าพิธีสู่ขวัญเขยอีกจึงจะเสร็จพิธีในวันนั้น

จากการสังเกตนอกจากเฉพาะที่บวชหน้าไฟ ยังมีเด็กผู้หญิงและผู้ชายที่เป็นหลานของผู้ตายมาร่วมอยู่ในพิธีที่ป่าช้าตลอด รวมทั้งวัยรุ่นหนุ่มสาวที่เป็นญาติด้วย ทำให้เห็นว่าเด็กเหล่านี้ได้ซึมซับพิธีกรรมไปในตัวและในอนาคตจะ เรียนรู้ต่อไปโดยสัญชาติญาณ ต่อจากนั้นต้อง รอวันเอาผีขึ้นเรือนคือการนำเถ้ากระดูกที่อยู่ในป่าช้ากลับมาไว้ที่บ้านโดยทางเขยกกเป็นผู้บอกว่าอีกกี่วันถึง ทำพิธีนำผีขึ้นเรือนได้ อย่างบ้านที่ผู้วิจัยได้ ไปสังเกตนี้นำผีขึ้ นเรือน ได้นับจากวันเผา อีกประมาณหนึ่งเดือน เนื่องจากวันนำผีขึ้นเรือนผู้วิจัยไม่ได้มีโอกาสเข้าร่วม จากคำบอกเล่า ในวันนั้นเมื่อทำพิธีเสร็จเขยกกลงจากบ้านโดยมีลูกหลานหรือคนในบ้านนั้นทำแสร้งเหมือนโ ห่ ขับไล่ เอาน้ำมาล้างกระไดเป็นความเชื่อที่ว่าจะได้ไม่มีงานอวมงค ลอีกจนหมอออกไปพ้นรั้วบ้ านถอดชุดในการทำพิธีกรรมออกถึงเชิญกลับเข้ามารับประทานอาหา รเป็นอันเสร็จพิธี และในวันนั้น มีการสะบ้าน ด้วยคือเขยกกนำไม้กวาดมาผูกกับไก่และใบหนาดแล้วทำการกวาดไปทั่วบ้านตั้งแต่บนบ้านลงมาโดยต้องให้ได้ยินเสียงไก่ร้องด้วย พิธีนี้ปกติต้องรอสักสามถึงสี่วันจากวันนำผีขึ้นเรือนแต่ปัจจุบันนี้เพื่อความรวบรัดจะทำวันเดียวกันไปเลย ความเชื่อที่เริ่มหายไปแล้วเกี่ยวกับการไว้ทุกข์ให้คนตายในอดีตคือญาติพี่น้องที่อยู่บ้านเดียวกันหรือเป็นญาติที่ใกล้กันต้องหยุดการทำมาหากินต่าง ๆ ตลอดจนนำผีขึ้นเรือน

แล้ว ถึงจะทำมาหากิ นต่อได้ หรือบางรายอาจไว้ทุกข์ กันร่วมปี ซึ่งทำไม่ได้แล้วเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่ต้องทำมาหากิน เลี้ยงชีพอยู่ตลอดเวลา แต่จากคำบอกเล่าของ ยายจีน อินทร์เขาย้อย สามีของแกได้เสียชีวิตไปก่อนหน้างานศพที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมนี้เพียงไม่กี่วัน ได้ทำการไว้ทุกข์ให้สามีโดยเลาะตีนซิ่น ที่ใช้นุ่งออก ไว้ทรงผมเป็น แบบปั้นเกล้าตก แต่เดิมเคยทอผ้าอยู่เป็นประจำได้หยุดทำมาเป็นเวลาเกือบครึ่งปีแล้ว

เขยกกในหมู่บ้านหัวถนนไม่มีแล้ว ต้องไปหามาจากที่อื่น ตอนนี้มีหมอ คำนึง(เฮียง) ถิ่นวงษ์ม่อมและหมอต่าง ออเขาย้อยเรียนรู้ขั้นตอนไว้เกือ บหมดแล้วแต่ยังไม่ได้ขึ้นครูหรือยังไม่ได้ตัดสินใจที่จะทำทางนี้ ส่วนหมอเกีย รติ ออเขาย้อยกำลังเริ่มศึกษาเรียนรู้อยู่ เนื่องจากผู้ที่เป็นเขยกกต้องรู้และท่องคาถาข่มที่มีอยู่ในตำราหนังสือที่เป็นภาษาไทดำ คาถาข่มสำคัญมากต้อ งท่องให้ได้ซึ่งจำเป็นสำหรับผู้ ทำพิธีศพ คา ถาข่มเป็นคาถาป้องกันตนเอง นอกจากคาถาข่มแล้วเขยกกต้องท่องตำราบอกทางศพหรือบอกทางคนตายอยู่ ในตำราบอกทางศพ ซึ่งตำราทั้งสอง นี้สำคัญมาก ผู้ใดท่องได้เป็นเขยกกได้ แต่จากการสอบถามไม่ง่ายอย่างนั้นเพราะส่วนมากในการเรียน ต่างจากการเรียนทำพิธีเสนเรือนหรือพิธีมงคลอื่น ๆ คื อห้ามเรียนที่บ้านต้องออกไ ปเรียนที่ทุ่งโล่งหรือบริเวณทุ่ง นา มีความยากลำบากในการเรียนมากกว่าและเมื่อได้เป็นหมอ ประกอบพิธีแล้วผู้เคยเป็นหมอทางดีจะทำพิธีทางดีไม่ได้อีก เช่นถ้าเคยเป็นหมอเสนเรือนจะต้องเลิกทำพิธีเสนเรือน จากการสอบถามถึงแม้จะท่องตำราได้แล้วและรู้ขั้ นตอนในการทำพิธีหมดแล้วแต่ จะทำพิธีได้ ต้องมีอายุมากพอสมควรประมาณหกสิบปีขึ้นไป จึงจะทำได้ เมื่อได้ทำพิธีศพแล้วมักไม่ค่อย มีใครไปหาที่บ้าน เขยกกและไม่ให้ขึ้นบ้านด้วยเพราะมีความเชื่อว่าไม่เป็นมงคลกับบ้านนั้น

ภาพที่ 37 เสื้อฮีกลับด้านของผู้ตายวางคลุมอยู่บนโลงศพ

ภาพที่ 38 ลูกสาวของผู้ตายใส่เสื้อตีกเดินวนรอบโลงศพ

ภาพที่ 39 ตั้งศพบนเมรุวัดหัวถนน ญาติและผู้มาร่วมงานมีการใส่เสื้อฮี

ภาพที่ 40 เขยกกทำการเสี่ยงทายพื้นที่ในป่าช้า ต้องขุดเพื่อใส่ไหบรรจุเถ้ากระดูก

ภาพที่ 41 เรือนจำลอง ปลีและใบไม้ประกอบกันเป็นลักษณะคล้ายร่ม ต้องใช้ใน
การทำพิธีที่ป่าช้าของผู้ตายที่เป็นหญิง

งานสืบสานวัฒนธรรมไทดำประจำปี สำหรับท้องถิ่นอำเภอดอนตูม และอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปรากฏว่าทุกวันที่ 13 เมษายน จะมี “งานทรงดำ” ณ วัดหัวถนน อำเภอดอนตูม วันที่ 14 เมษายนมีที่หมู่บ้านเกาะแรต อำเภอบางเลน และวันอื่นก็มีที่อื่น ๆ อีก สลับวันมิให้ซ้ำกัน ชาวไทดำเห็นประโยชน์ของการจัด “งานทรงดำ” ว่ามีข้อดีที่เป็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีให้ชนรุ่นหลังได้พบเห็น ได้มีโอกาสทอดคอน เป่าแคน มีการขับเรื่อง การเล่นคอน ให้ยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณีไทดำ และมีการขับเกี้ยวกันบ้าง(ช่วง ทมมืด 2543, อ้างถึงในมนู อุดมเวช 2547 : 182-183) สำหรับย่านนครปฐม หนุ่มไทดำซึ่งไปอิ้นกอนค้างคืนด้วยกันกลุ่มละอย่างน้อย 15 คน ในจำนวนนี้จะเป่าแคนเป็นราว 2 คน ทุกคนมีหีบเสื้อผ้าทำด้วยหนังและผ้าใบแข็ง เป็นหี บชนิดมีหูหิ้ว บรรดาชายหนุ่มต่างมีกระบองไม้รวกยาว 2 ศอก คนละอันเป็นอาวุธคู่มือและใช้กระบองนี้สอดหูหีบ คอนพาดบ่าเดินกันไปด้วยเท้าเปล่า ในกลุ่มที่เดินไปด้วยกันนี้อาจว่ากล่าวตักเตือนกันได้ แต่ไม่ทะเลาะเบาะแว้งชกต่อยกัน(ช่วง ทมมืด 2543, อ้างถึงในมนู อุดมเวช 2547 : 188) เมื่อมีชายหนุ่มไปถึงข่วง สาว ๆ ที่บ้านซึ่งตั้งข่วงจะไปบอกหญิงสาว อื่น ๆ มาช่วยกันทำอาหารเลี้ยงชาย หนุ่มที่ไปเยี่ยมเยียนหมู่บ้านนั้น ๆ ท้องถิ่นแถบนครปฐม จะใช้เพลงของไทดำทั้งสี่เพลง คือ “สุดสะแนน” “เวียง” “พู่จำดอก” และ “เกริงสร้อย” เป็นหลักในการบรรเลงเพื่อฟ้อน และในการเล่นแคน ฟ้อน ทอดคอน และขับ จะให้หัวหน้าฝ่ายชายเป็นผู้ถามว่าหญิงสาวคนที่หนึ่งนั้นขอวานให้พี่หรือน้องชายคนนี้ได้หรือไม่พร้อมกับชี้ไปที่ชายหนุ่มซึ่งตนกล่าวถึง ถ้าหัวหน้าฝ่ายหญิงยินยอมว่าได้ก็เป็นอันตกลงได้คู่ที่จะให้ไปคุยกัน หัวหน้าฝ่ายชายถามหัวหน้าฝ่ายหญิงเช่นนี้เรื่อยไปจนหญิงสาวได้คู่ครบ แต่ถ้ายังมีชายหนุ่มเหลืออยู่ก็จะให้ชายหนุ่มผู้นั้น “วาน” กับ “สาวใหญ่” คือหัวหน้าฝ่ายหญิง ทั้งนี้ก่อนจะเริ่มการ “วาน” กันนั้นหากชายหนุ่มคนใดชอบหญิงสาวคนใดก็จะบอกหัวหน้าฝ่ายชายไว้ก่อนว่า “คนนั้นวานให้กูทีนะ” และในขณะที่ “วาน” กันอยู่ หากหญิงคนใดได้ชายที่ตนไม่ชอบก็อาจวิ่งหนีขึ้นไปบนบ้าน แต่ส่วนใหญ่มักบอกไปตามตรงว่าไม่ต้องการ สำหรับฝ่ายหญิงถ้าอายขณะที่ “วาน” จะใช้ผ้าคลุมศีรษะและหน้าเพื่อไม่ให้จำได้ ฝ่ายหญิงนั้นไม่มีโอกาสเลือกตามความต้องการของตนในอันที่จะคุยกับ ชายหนุ่มคนใด (ช่วง ทมมืด 2543, อ้างถึงในมนู อุดมเวช 2547 : 192-194)

การละเล่นพื้นบ้านแทบทุกชนิดของชาวไทดำต้องมีแคนเป็นส่วนประกอบสำคัญ แคนที่ชาวไทดำใช้มีอยู่ 2 อย่างคือ แคนเจ็ด และแคนแปด แต่ละอย่างก็แบ่งออกเป็นชนิดสั้นและชนิดยาวอีกด้วย วิธีจำแนกว่าเป็นแ คนเจ็ดหรือแคนแปด ใช้การนับจำนวนกล้องแคนอันเป็นคู่ ๆ แคนแปดมีเสียงครางมากกว่าแคนเจ็ด และแคนยาวจะให้เสียงทุ้มต่ำ ขณะที่แคนสั้นเป็นแคนซึ่งเสียงสูงแหลม สำหรับความนิยมในการใช้นั้นโดยทั่วไปมักใช้แคนเจ็ดชนิดสั้นมากกว่าแคนอื่น แต่บางคนก็ถนัดแคนยาว และบางคนก็ชอบแคน แปด ในการสอนเป่าแคน ชาวไทดำในประเทศไทย

เริ่มด้วยการบอกคู่แคนคือบอกว่ากล้องแคนกล้องใดมีเสียงคู่กับกล้องใดในลักษณะที่เป็นเสียงเดียวกัน แต่กล้องหนึ่งเป็นเสียงต่ำ อีกกล้องหนึ่งเป็นเสียงสูง เช่น “โป้ขวา คู่กับ กลางขวา” คือกล้องแคนลำกล้องที่ต้องปิดรูด้วยนิ้วหัวแม่ มือขวา มีเสียงคู่กับกล้องที่ต้องปิดรูด้วยนิ้วกลางมือขวา และ “ชี้ขาว คู่กับ โป้ซ้าย ” คือกล้องแคนที่ต้องปิดรูด้วยนิ้วชี้มือขวา มีเสียงคู่กับกล้องที่ต้องปิดรูด้วยนิ้วหัวแม่มือซ้าย เป็นต้น การสอนเป่าแคนนี้มักฝึกกันแต่เด็กตัวอย่างเช่นกรณีของช่วง ทมมืด นักแคนบ้านหัวถนนได้หัดมาจากบิดา เพราะบิดาเป่าแคนเป็นตนเองจึงหัดบ้างเมื่อเล็กตั้งแต่อายุ 10 ขวบ โดยใช้เวลาหลังกับจากโรงเรียนและเวลากลางคืน ทั้งนี้มีบิดาแนะนำบอกกล่าวให้บ้าง

ระบบเสียงของแคนรวมทั้งระบบเสียงของดนตรีไทดำเป็นระบบห้าเสียง (Pentatonic) เปรียบได้กับดนตรีสากลเสียง โด เร มี ซอล และลา เมื่อเริ่มหัดเล่นแคน ชาวไทดำนิยมเริ่มหัดเพลง “สุดสะแนน” ก่อนเพลงอื่น จากนั้นจึงหัดเพลง “เวียง” “พู่จำดอก” และ “เกริงสร้อย” ตามลำดับ เพลงสำหรับแคนอันนับเป็นเพลงของไทดำมีเพียงสี่เพลงเท่านี้ นอกจากนั้นก็ใช้เพลงไทยสมัยใหม่ทั่วไป ทั้งสี่เพลงนี้สามารถบรรเลงแคนได้สองแบบ คือบรรเลงในแบบเพื่อการฟัง และบรรเลงในแบบเพื่อการฟ้อนรำ เพลงสุดสะแนนของไทดำนั้นชื่อเหมือนเพลงสุดสะแนนหรือ “ลายสุดสะแนน” ของชาวไทยอีสาน แต่แท้จริงเป็นคนละทำนอง คนละเพลง ส่วนเพลงพู่จำดอกและเพลงเกริงสร้อยนั้นเหมือนกับของชาวไทยอีสาน นอกจากสี่เพลงนี้แล้วยังมีเพลง “เดี่ยว” อีกเพลงหนึ่งที่นิยมนำมาบรรเลงเพื่อฟัง แต่เพลงนี้เป็นเพลงของชาวไทอีสาน ส่วนจังหวะลีลาการบรรเลงมีสองลีลา คือลีลาแรกเรียกว่า “แคนแล่น” เป็นการบรรเลงหรือเป่าอย่างเร็ว และอีกลีลาหนึ่งเรียกว่า “แคนเดิน” เป็นการบรรเลงอย่างช้า ๆ ทำนองเพลงต่าง ๆ ของไทดำเป็นทำนองสั้น ๆ เมื่อบรรเลงจริงจะบรรเลงวนไปหลาย ๆ รอบโดยผู้เป่าจัดระเบียบเสียงประสานต่าง ๆ ด้วยตนเอง สิ่งที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งคือ ในสังคมไทดำแต่ดั้งเดิมมาจนปัจจุบันไม่มีหมอแคนที่เป็นหญิง อย่างไรก็ตามการเป็นนักเป่าแคนในสังคมไทดำแต่เดิมดูจะไม่เป็นที่สนใจของหญิงสาวมากเหมือนกับการเป็นนักดนตรีนักร้องในสมัยใหม่นี้ การขับหรือการเล่าเรื่องเป็นลำนำเป็นสิ่งที่นิยมกันมากในหมู่ชาวไทดำในประเทศไทย เมื่อมีการขับคนอื่น ๆ จะสนใจฟังเรื่องราว และซาบซึ้งกับความไพเราะเป็นอย่างมากตลอดจนคอยร้องรับดังเสมือนลูกคู่เป็นครั้งคราว คำว่า “ขับ” ในภาษาไทดำหมายถึงการร้องตามท่วงทำนองอันเป็นแบบเฉพาะใช้ในโอกาสต่าง ๆ การ “ขับ” ในขณะเล่นสนุกระหว่างหนุ่มสาว เช่นในการขับลำขณะอิ้นกอนเรียกว่า “ขับสายแปง” ซึ่งมีแนวทำนองอยู่ทำนองเดียว ส่วนการร่ายเป็นกึ่งทำนองในพิธีเสนเรือนหรือในพิธีศพเรียกว่า “ว่า” ในภาษาไทดำ

ชาวไทดำในประเทศไทยไม่นิยมทำแคนใช้เองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยก่อน ดังนั้นจึงต้องซื้อจากชาวไทอีสาน เช่น ไทดำในจังหวัดนครปฐมสมัยก่อน พ.ศ. 2485 ได้ซื้อแคนที่ชาวไทยอีสานหาบไปขายตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในราคาอันละ 20 บาท ระยะต่อมาซื้อจากที่ชาวไทยอีสาน

นำไปขายในงานพระปฐมเจดีย์ ครั้งถึงยุคพ .ศ. 2543 ผู้ที่ไม่ชอบแคนอีสานอาจไปซื้อที่ช่างทำแคนในอำเภออู่ทอง สุพรรณบุรีซึ่งมีแต่แคนเจ็ดเท่านั้น หากต้องการแคนแปดต้องซื้อแคนอีสาน สำหรับราคาแคนในพ.ศ. 2543 คือแคนอีสานอย่างดีและเป็นแคนลิ้นเงินราคา 500 บาท ขณะที่แคนเจ็ดของภาคกลางฝีมือช่างอำเภออู่ทองราคา 1,000 บาท หากเป็นแคนแปดจะราคา 1,200 บาท เหตุที่แคนในท้องถิ่นภาคกลางราคาสูงขึ้นเพราะดนตรีภาคกลางก็ใช้แคนมาก ขณะที่มีช่างน้อยคือมีที่อำเภออู่ทอง สุพรรณบุรีคนหนึ่ง และที่บ้าน คูบัว ราชบุรีอีกคนหนึ่งเท่านั้น (ช่วง ทมมืด 2543, อ้างถึงในมนู อุดมเวช 2547 : 178-181)

ผู้วิจัยได้เข้าร่วมโครงการประเพณีวันสงกรานต์ รดน้ำขอพรผู้สูงอายุและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ(ลาวโซ่ง) ประจำปีเมื่อวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2553 โดยองค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทร าร่วมกับ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม งบหลักในการจัดงานได้จากทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม ให้มาในนามของกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมไท ดำบ้านหัวถนน ส่วนงบขององค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทรา เองมีบ้าง แต่ไม่มาก รวมทั้งการสนับสนุนจากภาคเอกชนด้วย ได้ทำการ จัดงานภายในบริ เวณวัดหัวถนน บริเวณงานมีขอ งกิน เสื้อผ้าเครื่องประดับขา ย มีเครื่องเล่น เกมเสี่ยงโชคด คล้าย ๆ กับงานวัดทั่วไป ด้วย มีการจัดเวทีค่อนข้างใหญ่ มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ดอนพุทราเป็นพิธีกร ได้รับเกียรติจากรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดคือนาย วิวัฒน์ นันทวรากรณ์ มากล่าวเปิดงานเมื่ อเวลาประมาณ 19.30 นาฬิกา โดยให้คำมั่นว่าจะให้การสนับสนุนในการ จัดงานนี้ต่อไป มีสมาชิกสภาจังหวัดมาด้วยสอง คน งานนี้คุณประสงค์ เตี๊ยะตาช้างซึ่งเป็นผู้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทดำบ้านหัวถนน ได้รับการจ้างวานให้มาจัดนิทรรศการทั้งหมดสามเต้นใหญ่ และจัดหานางรำด้วย มีชาวไทดำจากที่อื่นมาค่อนข้างน้อ ย โดยจากการสังเกตมีอยู่ประมาณเจ็ดถึงแปดที่เท่านั้น

งาน ในตอนกลาง วันมีพิธีรดน้ำดำหัวขอพรผู้สูงอายุภายในบริเวณที่ทำการ องค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทรา และในตอนเย็นถึงเริ่มมีงาน ที่วัด มีลูกหลานชาวไทดำมาเล่นลู กช่วงกันให้เห็นอยู่เป็นเวลาหนึ่งถึงสองชั่วโมงจนเริ่มมืด ตลอดงานมีการเปิดแผ่นเสียง สลับกับการเป่าปแคนสดอยู่ตลอด มีการร้องและขับเป็นภาษา ไทดำสอดแทรกโดยวงแคนมีทั้งสิ้นสาม วงเป็นวงจากกำแพงแสนหนึ่งวงชื่อวงแคนเพชรแคนทอง เป็นวงแคนประยุกต์ในความรับผิดชอบของผู้ใหญ่บ้านหมู่ห นึ่งของหมู่บ้านหัวถนนเองหนึ่งวง ชื่อคณะเพชรหัวถนน และอีกหนึ่งวงเป็นวงเด็ก ๆ เล่นซึ่งผู้วิจัยไม่มีโอกาสได้ถามว่ามาจากที่ไหน จากการสังเกต การแต่งกายของผู้หญิงสูงอายุมักใส่เสื้อก้อมหรื อลักษณะเป็น เสื้อคอกระเช้าสีดำกันมาก ส่วนวัยรุ่น ใส่เป็นผ้าคาดอก(ผ้าเปียว)โดยทั้งหมดมีสะไบสีสันสดสัยสวยงามบาดสะพายบ่า ส่วน ผู้ชายใส่เสื้อไทเกือบทั้งหมด กางเกงจะ เป็นกางเกงประยุกต์ทั่วไปแต่ส่วนมากเป็นสีดำหรือสีเข้ม มีคนไทยในหมู่บ้านมาร่วมงานด้วยโดยอาจจะ

แต่งกายแบบชาวไทดำบ้าง แต่งชุดแบบธรรมดาบ้าง ส่วนนักท่องเที่ยวและขาจรจากที่อื่นเป็นส่วนน้อยมาก เมื่อประธานกล่าวเปิดงานจบในช่วงเวลาประมาณ 20.00 นาฬิกา ได้มีการจุดพลุไฟด้วย นางรำที่ทางคุณประสงค์เตรียมมาโดยติดต่อผ่านทางประธานสตรีตำบลจัดหามาให้ซึ่งนางรำเหล่า นี้เป็นลูกหลานชาวไทดำในหมู่บ้าน ได้ทำการ รำแสดงบนเวทีอยู่ ตลอดเป็นเวลาร่วมหนึ่ง ชั่วโมง ตลอดเวลาตั้งแต่ก่อนเปิดงานวงแคนที่มาเล่นยังคง เล่นอยู่เกือบทุกวง โดยบนเวทีมี หนึ่งวง ด้านข้าง เวทีมีหนึ่งวง และถัดไกลออกไป มีอีกหนึ่งวง ตั้งแต่ตอนเย็น ๆ ชาวไทดำที่มางานเริ่ม มีการรำแคนกันแล้วโดยรำเป็นวงกลมบ้าง รำเป็นกลุ่ม ๆ บ้าง และเมื่อประธานกล่าวเปิดงานจบ มีนางรำขึ้นรำแสดงบนเวที ชาวไทดำเกือบทุกคนที่มางานเริ่ม รำร่วมกันอย่างสนุกสนานไปด้วยบริเวณหน้าเวทีเป็นส่วนใหญ่ งานมีถึงประมาณห้าทุ่มมีกลุ่มเด็กวัยรุ่นทะเลาะวิวา ทกัน ทุกคนจึงต่า งแยกย้ายและเสร็จสิ้นกิจกรรมในวันนั้น

จากที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมงานรื่นเริงประจำปีในครั้งนี้สังเกตว่าแต่ละที่ที่มาเอาแ รงได้นำสินค้าของไทดำที่ตนเ องเป็นคนผลิตมาขายด้วยพบว่าผู้ มาเอาแรงค่อนข้างน้อย จากคำบอกเล่าในการเอาแรง เราต้องไปเอาแรงเขาก่อนเขาถึงมาเอาแรงเรา และถ้าที่ไหนมาเอาแรงเรา ทางเรา ต้องไปเอาแรงเขาเช่นกัน จากการสอบถามพบว่ามีที่อื่นมาเอาแรงน้อยกว่าทุกปีโดยให้เหตุผลว่าอาจจัดเป็นที่แรก ๆ ของช่วงการจัดงานแบบนี้ในหมู่ไทดำในพื้นที่ใกล้เคียงหรือนอกพื้นที่ที่ค่อนข้างห่างไกลก็ตาม เพราะฉะนั้นงานท้าย ๆ คนยิ่งมา ก ยิ่งถ้าหมู่บ้านนั้น ได้ไปเอาแรงมาแล้วหลายที่ คุณประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง(2553) บอกว่าการเอาแรงกันมีตั้ง แต่ประมาณ 30 มีนาคมถึง1 พฤษภาคมของทุกปี และเพราะภาวะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีมีค่าใช้จ่ายสูงในการที่จะไปเอาแรงที่อื่น รวมถึงที่อื่นจะมาเอาแรงเราด้วยจึงทำให้ปีนี้มีคนมาเอาแรงน้อยกว่าทุกปี

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การละเล่น การฟ้อนแคน การวานสาว ที่เคยเป็นวิถีชีวิตค่านิยมและประเพณีอย่างหนึ่งของชาวไทดำบ้านหัวถนนแห่งนี้ได้เปลี่ยนไปไม่เหมือนเมื่อก่อนแล้ว เป็นเหมือนการจำลอง ให้เห็นพอเป็นพิธีในช่วงการจัดงานแบบนี้ของชา วไทดำเท่านั้น รวมถึงการเกิดค่านิยมที่ ต้องมีการไป เอาแรง กันระหว่างที่ต่าง ๆ ด้วย เหมือนเป็นการจำลองให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่เคยมีครั้งหนึ่ง เช่นกัน จึงเหมือนเกิดประเพณีใหม่ขึ้นของหมู่ชา วไทดำทั่วประเทศในการที่ปีหนึ่ง ต้องจัดงานที่เป็นการจำลอง งานรื่นเริงตามแบบสมัยก่อ นให้เยาวชนไทดำ รุ่นหลังตลอดจนคนภายนอกได้รู้ว่าเคยมีวัฒนธรรม ประเพณีแบบนี้ในหมู่ชาวไทดำ หรือในการลงขวงหรืออยู่ขวง เคยเป็นประเพณีที่ ให้หญิงชาย ชาวไทดำ ได้พบปะพูดคุยกันถ้าชอบพอ กันอาจนำไปสู่การแต่งงาน ไม่มีแล้วเช่นกัน เพราะในสมัยนี้หญิงชาย ไม่ว่าเป็นชาวไทดำด้วยกันห รือกับคนต่างชาติพันธุ์มีการพบปะพูดคุยกันสะดวกอยู่แล้ว อาจเนื่องจากในการศึกษา การประกอบอาชีพทำให้ต้องเดินทาง ติดต่อสื่อสารกับคนภายนอกมากยิ่งขึ้นทำให้เจอคนมากหน้าหลายตาที่ มีความแตกต่างทาง

ชาติพันธุ์มากกว่าแต่ก่อน และอาจนำไปสู่การแต่งงานในที่สุด ได้เช่นกัน จากกา รสอบถาม ชาวไท บ้านหัวถนนที่แต่งงานกับชาวไทดำด้วยกันเองจึงน้อยลงกว่าเมื่อก่อนมาก

ภาพที่ 42 เด็กสาวชาวไทดำกำลังเล่นลูกช่วง

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาพที่ 43 การฟ้อนแคนเริ่มตั้งแต่ยังไม่มืด

ภาพที่ 44 ด้านหน้าเวทีกำลังมีพิธีเปิดงาน

ภาพที่ 45 นางรำเป็นลูกหลานชาวไทดำในพื้นที่แสดงการรำเคนอยู่บนเวที

ภาพที่ 46 ชาวไทดำและผู้มาร่วมงานร่วมกันฟ้อนแคน

การดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนนในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์

คุณประสงค์ เตี๊ยะตาช้างเป็น มีพ่อแม่เป็นชาวไทดำ พูดภาษาไทดำอยู่ตลอดเมื่อเจอชาวไทดำด้วยกัน คุณแม่ยังทอผ้าใช้เองอยู่บ้างแต่เวลาไปจัดกิจกรรมนอกสถานที่ไม่ได้ นำคุณแม่ไปด้วย เพราะกลัวชาวบ้านคิดว่า ได้ผลตอบแทนจากการเป็นพวกเดียวกันมากกว่าคนอื่น ใช้ทุนส่วนตัวในการริเริ่มทำพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ด้วยได้แรงบันดาลใจจากการ ได้เห็นชุมชนและการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทดำในที่อื่น ๆ เช่น เขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี เกาะแรต จังหวัดนครปฐม เป็นต้น ให้ความเห็นว่าเขามีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายใหญ่และช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไทดำไว้ได้อย่างเหนียวแน่น จึงคิดอยากมาทำบ้างที่บ้านเกิดคือ ที่บ้านหัวถนนของตนเอง ด้วยอยากให้คน ภายนอกได้รับรู้ว่าที่ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ยังมีไทดำที่ยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรม ดั้งเดิมอยู่เหมือนกัน โดยเริ่มจากการศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับไทดำและรวบรวมความเป็นไทดำที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านกับสิ่งของต่าง ๆ ที่แสดงอัตลักษณ์ของชาวไทดำ เช่น เสื้อผ้า เครื่องทอผ้า ที่กรอด้าย ครกตำข้าว เครื่องสานต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำมาหากิน เป็นต้น อีกทั้งยังได้ ซื้อหามาจากชาวบ้านไทดำด้วย ทั้งนี้เพื่อให้พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ได้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นในนามของชาวไทดำบ้านหัวถนน ซึ่งตั้งอยู่บริเวณบ้านของคุณประสงค์เอง และได้ทำพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2550 โดยก่อนหน้านั้นได้ศึกษาหาข้อมูลมาเรื่อย ๆ จนเมื่อปี พ.ศ. 2547 จึงเริ่มมีกิจกรรมนอกพื้นที่คือสามารถจัดแสดงนิทรรศการ โดยมีโปสเตอร์ใน การจัดแสดงประวัติ การอพยพ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ของชาวไทดำ เพราะคิดว่าการทำให้คนที่มาเยี่ยมชมได้อ่านได้ง่าย เป็นการเผยแพร่ความเป็นไทดำที่ดีและเป็นการโฆษณาพิพิธภัณฑ์ด้วย มีภาพกิจกรรมต่าง ๆ ได้ถ่ายเก็บไว้จัดแสดงให้ชมด้วย และที่สำคัญคือมีการสาธิตการทอผ้าและการร้าแคน ทั้งหมดนี้สามารถเคลื่อนที่ได้โดยเป็นการจัดการและทุน ส่วนตัวของคุณประสงค์เอง ส่วนหนึ่งและได้งบจากที่ ต่างๆ ที่จ้างให้ไปจัดแสดง อีกส่วนหนึ่ง บางงาน ไม่มีงบให้จึง เอาไปได้เท่าที่สามารถ ส่วนมาก เป็นแค่ โปสเตอร์ต่าง ๆ ให้ความรู้เกี่ยวกับชาวไทดำ รูปภาพกิจกรรม หรืออาจมีอุปกรณ์ที่ใช้ทอผ้า เครื่องจักสาน ตลอดจนเครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพดั้งเดิมคือการทำนา หาปลา เช่ น ครกตำข้าว ซุ่ม ตะค่อง ชะลอม จัดแสดงด้วย เป็นต้น งานที่ไม่มีค่าใช้จ่ายให้นี้ก็ คิดว่าเป็นการทำเพื่อ โปรโมทการท่องเที่ยวในพื้นที่ ให้ความเห็นในการจัดแสดงนอกพื้นที่ว่าการพยายามดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำมีอยู่หลายพื้นที่ อยู่ที่การนำเสนอและจะรักษาไว้ให้เหนี่ยวแน่นได้อย่างไร ของเราเน้นวัฒนธรรมประเพณีจริง รวมทั้งวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมให้ได้เห็น

ภาพที่ 47 นายประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง

ภาพที่ 48 บริเวณหน้าบ้านของคุณ ประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง

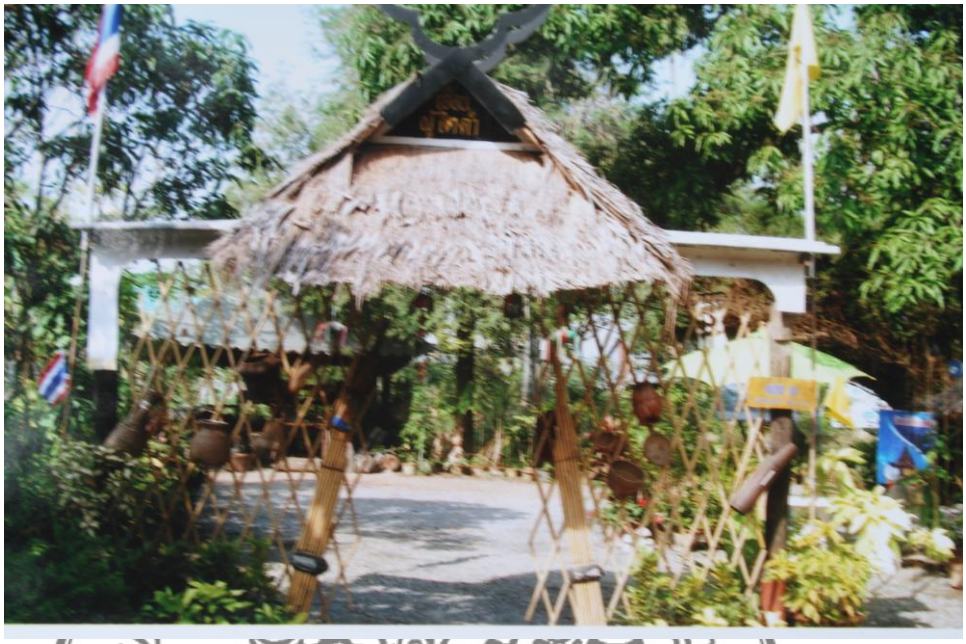

ภาพที่ 49 ซุ้มทางเข้าพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทดำบ้านหัวถนนซึ่งอยู่ภายในบริเวณบ้าน

ภาพที่ 50 โปสเตอร์ให้ความรู้เกี่ยวกับชาวไทดำในด้านต่าง ๆ โดยทุนส่วนตัว

ภาพที่ 51 การจัดแสดงอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพดั้งเดิมคือการทำนา การตำข้าว และการหาปลา

ภาพที่ 52 อุปกรณ์กรอด้ายและทอผ้า ใช้จัดแสดงและยังสามารถใช้ได้จริง

บ้านของคุณประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง ได้ทำการก่อสร้างกันเองโดยมีพี่ชาย เป็นช่าง คุณประสงค์กับคุณพ่อเป็นผู้ช่วย ที่บ้านประกอบอาชีพทำนา อยู่บ้าง อีกทั้งยังเลี้ยงปลาและปลูกหมากเพื่อขาย ในการทำสวนหมากรายได้ส่วนหนึ่งนำมา ใช้ในการจัดแสดงนอกสถานที่ต่ าง ๆ บอกว่าหน้าหนาวหมากขายได้ดีกว่าเพราะคนซื้อจะนำไปตากแห้งเพื่อเคี้ยวสดหรือทำกินกับเครื่อ งเคียงอื่นต่อไป ช่วงหน้ าฝนนี้สามารถขายได้อาทิตย์ละสี่ วัน ต้นหมาก ตั้งแต่เริ่มปลูกต้องใช้เวลาห้าถึงหก ปีกว่าจะเก็บลูกหมากได้ ปัจจุบันนี้ สามารถเก็บขายได้เกือบทุกวัน โดยขา ยสดจะไ ด้ลูกละบาทเมื่อก่อนลูกละเจ็ดถึงแปดบาท แต่ถ้าตากแห้งแล้วขายได้กิโลกรัมละสองร้อยบาท นอกจากนี้ส่วนตัวคุณประสงค์เองยังมีงานที่ต้องรับผิดชอบซึ่งส่วนมากเป็นอาสาสมัครในหน้าที่และหน่วยงานต่าง ๆ เช่น อาสาสมัครพัฒน าการชุมชน อาสาสมัครสาธารณะสุขมูลฐาน (ต.ดอนพุทร า ม.6) รองประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอดอนตูม คณะกรรมการมูลนิธิไทยทรงดำประเทศไทย ที่ปรึกษาสมาคมไทดำประเทศไทย (ไผ่หูช้าง) เป็นต้น จากงานเหล่านี้ มีรายได้น้อยและไม่แน่นอนนัก แต่ในช่วงหลังเป็นช่วงสั้น ๆ ที่ได้มีโอกาสไปทำงานเป็นส่วนหนึ่งของคณะทำงานพิพิธภัณฑ์แห่งชาติพระปฐมเจดีย์ซึ่งได้ค่าจ้างเป็นเงินเดือนโดยมีวันหยุดคือวันจันทร์กับ วันอังคาร ปัจจุบันนี้ได้ลาออกแล้ว ให้เหตุผลว่าไม่มีเวลาในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมกับเครือข่าย ในการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสพูดคุยกับคุณประสงค์อยู่บ่อยครั้งได้เล่าประสบการณ์ในการทำน าตลอดจนการได้ข้าวมาโดยไม่ต้องพึ่งโรงสีว่าในพิพิธภัณฑ์ มีการสาธิตกระบวนการ ได้ข้าวมารับประท านให้ดูได้ด้วยโดยเมื่อเกี่ยวข้าว มาแล้ว นำรวงข้าวมาฟาดให้เป็นเม็ด นำมาสีฝัดจะได้ข้าวตึงโดยเอาข้าวที่ลีบออกไป นำข้าวตึงมาตำด้วยครกกระเดื่องตามด้วยครกสากแล้วตะลุมพุกให้แตก นำมาฝัดเอาเปลือกออกเหลือเมล็ดข้าวแตกบ้าง ไม่แตกบ้างกลายเป็นข้าวซ้อมมือในที่สุด

เรื่องการดำรงอัตลักษณ์ ความไทดำที่ทำอยู่ มีความคิดเห็นไม่ค่อยตรงกันกับบุคคลในหน่วยงานราชการในพื้นที่เท่าใดนัก คือมีการของบประมาณให้ช่วยใน เรื่องค่าใช้จ่ายบ้างแต่ไม่ค่อยได้รับโดยให้ความเห็นว่าผู้บริหารไม่สน ใจอย่างจริงจัง มีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากผู้ใหญ่และคนในชุมชนเท่าที่ควร เมื่อประมาณเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2552 ได้มีการเลือกผู้ใหญ่บ้านใหม่แต่ไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควรเช่นเดิม โดยเฉพาะด้านเงินทุนเป็นอุปสรรคสำคัญ เนื่องจากต้องมีค่าใช้จ่ายสูงเพื่อ ทำให้ดูดีและเข็มแข็งกว่านี้ หรือใช้ในการจัดการ ในการขายสินค้าเพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับคนในหมู่บ้านด้วย ความตั้งใจ ในอนาคต อยาก จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างที่เพชรบุรี ยังทำไม่ได้เพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ใหญ่เช่นเดิม แต่ด้วยความคิดอยากอนุรักษ์เอาไว้จึงทำเท่าที่พอ ทำได้ อย่างพวก โปสเตอร์ใหญ่ ๆ สามปีต้องเปลี่ยนครั้ง หนึ่งโดยใช้ทุนส่วนตัว หรือต้องใช้เงินส่วนตัวในด้านอื่น ๆ อีกในการบำรุงรักษา พิพิธภัณฑ์แต่คิดว่าคุ้มค่ากับเงินที่ต้องเสียไป อีกทั้งส่วนตัวเป็นคนชอบท่องเที่ ยว เรียนรู้และแลก เปลี่ยนความคิดเห็นกับทั้ง

กลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลายและกลุ่มที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยเฉพาะ คิดว่าทำให้ได้พบปะผู้คนที่หลากหลายซึ่งทำให้ได้สร้างเครือข่ายในการทำงานในด้านต่าง ๆ และในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ที่ตนทำอยู่ ทั้งนี้ที่ทำมาได้จนถึงปัจจุบันส่วนหนึ่งเพราะมีเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ในการออกงานและ การจัด กิจกรรมต่าง ๆ สั่งสมมา เช่น มีการสังกัดช มรมคือชมรมไทดำแห่งประเทศไทย เป็นสมาชิกชมรมเพื่อนพิพิธภัณฑ์จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

จากการสังเกตในหลายครั้ งที่ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมเยียน บ้านของคุณประ สงค์ได้เห็นความพยายามทำให้พิพิธภัณฑ์มีการปรับปรุงให้ดูดีอยู่เสมอ แต่จากการส อบถามคุณประสงค์ตัดพ้อให้ฟังว่า “ไม่รู้อุดมการณ์จะกินได้นานแค่ไหน ไม่รู้ว่าทำต่อไปอย่างนี้เรื่อย ๆ จะมีอะไรดีขึ้นมาหรือเปล่า พิพิธภัณฑ์ยังคงมีอยู่แน่นอน แต่ในเรื่องการจัดแสดงนอกพื้นที่ ที่มีทีมคุณยายที่เป็นคน แสดงโชว์ทั้งในเรื่องก ารทอผ้าและการรำแคนถ้าหมดแล้วเหมือน ไม่มีรุ่นใหม่ที่มาแทน ในอนาคตอาจต้องเลิกแสดงในส่วนนี้ แต่ปัจจุบันนี้ยังคงสนุกกับการเผยแพร่ สืบสานและพยายาม ดำรงรักษาไว้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อยู่” คุณประสงค์มีสินค้าต่าง ๆ ที่ชาวไ ทดำบ้านหัวถนนเป็นผู้ผลิตเอง จำหน่ายเวลาไปจัดนิทรรศการนอกสถานที่ด้วยเพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางในการจำหน่ายผ้าของคุณยายท่านต่าง ๆ จากที่เคยมีคนมาซื้อถึงบ้านอยู่แล้ว และยังได้ช่วยซื้อสินค้าของชาวไทดำจากที่อื่นเมื่อได้ไปดูงานแล้วชอบโดยการซื้อแบบเก็บเล็กผสมน้อยทีละสองถึงสามชิ้น การซื้อผ้าจากยาย ๆ ใน บ้านหัวถนน คุณประสงค์เห็นว่าเป็นการซื้อใจด้วยที่เวลามีงานไปข้างนอกยาย ๆ จะได้ช่วยเรา บ้างเพราะบางงานที่ไปจัดแสดงนอกสถานที่ ไม่มีงบให้จึงต้องโกหกยาย ๆ ว่ามี ให้ โดยใช้ทุนส่วนตัวจ่ายให้แทน คุณยายที่ไปต้องได้เงินทุกงานประมาณท่านละสองร้อยถึงสามร้อยบาท ในการโกหกแบบนี้เองที่บางทีคุณยายบางท่านรวมถึงคนอื่นที่ไม่เข้าใจทำให้มีคนเข้าใจคุณประสงค์ผิด ๆ ว่าเม้มเงินไปเอง เพราะจ่ายให้ไม่ครบตามที่บอกไว้

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาพที่ 53 โปสเตอร์ขนาดใหญ่ คุณประสงค์ใช้ทุนส่วนตัวทำไว้เพื่อโปรโมทพิพิธภัณฑ์

ผู้วิจัยสนใจผ้าเปียวของชาวไทดำที่คุณประสงค์มีขายอยู่ลองถามราคา ประมาณเก้าร้อยถึงหนึ่งพัน บาท เสื้อฮีททอจากไหมประดิษฐ์ ประมาณหนึ่งพันห้าร้อย บาท นี่คือเป็นผ้าที่ ชาวไทดำทอเอง เย็บลวดลายต่าง ๆ เอง ที่อื่นมีการทำจากผ้าสำเร็จรูป ด้วยโดยนำมาตัดเย็บให้เป็นเสื้อฮีแล้วค่อยมาเย็บลวดลาย ราครถูกกว่าประมาณตัวละหนึ่งพันบาท ส่วนที่บ้านหัวถนนทอเองทั้งหมด และยังได้ให้ความเห็นว่าที่อื่นอาจขายราคาแพงกว่านี้ เพราะทำได้ละเอียดกว่า ทั้งนี้แล้วแต่คนซื้อด้วยว่าชอบแบบไหน ใส่มาประกวดกันหรื อใส่เพื่อประกอบพิธีเฉย ๆ บางคนอยาก ได้งานที่สวยกว่าที่ตัวเองทำได้ ราคาแพงก็ซื้อ บางคนซื้ อเพราะต้องประกอบพิธีกรรมโดยซื้อ ราคาถูกกว่าและใช้ประกอบพิธีได้พอ นอกจากนี้ยังมีสไบสีสันสดใสไว้สำหรับเด็ก ๆ เป็นการประยุกต์ขึ้นมาใหม่ ส่วนผ้าทออื่น ๆ หรือเครื่องใช้ของชาวไทดำ คุณประสงค์มีจำหน่ายเกือบทั้งหมดโดยมีการเอากำไร บ้างเพราะ ต้องการนำเงินมาใช้ในการทำงานของ พิพิธภัณฑ์ต่อไป เมื่อใครมาเยี่ย มเยือนที่พิพิธภัณฑ์สนใจใส่ชุดของชาวไทดำ มีบริการให้แต่ต้องมีค่าใช้จ่ายให้บ้าง

ในเรื่องของการทอผ้าใน บ้านหัวถนน มีผ้าของยายจืน อิ นทร์เขาย้อยที่มีคุณภาพค่อนข้างดีที่สุดโดยได้ตีเป็นสินค้าOTOPของหมู่บ้าน ในยุคหนึ่งเคยมีพัฒนากรเอาเครื่องกี่ กระตุกมาให้ ยายจืนเป็นคนแรก ๆที่หัดใช้เครื่องได้ และเริ่มทำการสอนให้ชาวไทดำ ในหมู่บ้านที่สนใจ มีคนมาเรียนมากเหมือนกันในช่วงแรก ๆ โดยมีงบจ้างยายจืนให้สอนด้วย แต่เมื่องบประมาณที่ได้มาตรงนี้หมดลงจึงไม่มีใครทำกันต่อเพราะ ต้องมีค่าใช้จ่าย แต่ไม่มีใครรับประกันรายได้จึง เลิกทำกันเกือบ

หมด คงเหลือบ้านยายจีน อินทร์เขาย้อย บ้านยายมน เตี๊ยะตาช้าง และบ้านนายสมเกียรติ ออเขาย้อย ที่ยังใช้เครื่องกี่กระตุกทอผ้าอยู่ในปัจจุบัน ส่วนบ้านอื่น ๆ ที่ยังทอผ้าอยู่ ใช้เครื่องทอผ้าแบบดั้งเดิม ในปัจจุบันยังมีชื่อของยายจีนติดอยู่ในสินค้าชิ้นนี้ของOTOP เคยไปวางขายในศูนย์OTOPของตำบล แต่ขายไม่ค่อยได้ อีกทั้งสิ นค้าเป็นของเฉพาะของชาวไทดำ ในกลุ่มคนทั่วไปจึง ขายได้น้อย อีกทั้ง ชาวไทดำบริเวณใกล้เคียง ยังมีคุณยายท่านต่าง ๆ ทำอยู่ในหมู่บ้า นของตนเองเช่นกัน เช่นที่ แห ลม กระเจา ไผ่หูช้าง เกาะแรต ดอนขมิ้น เป็นต้น คุณประสงค์ได้พยายาม ทำต่อโดยไปซื้อผ้าจากยายจีน ที่มีตราOTOP เพื่อนำไปวางขายที่ศูนย์ OTOPของตำบล เหมือนเดิม แต่ต้องเลิกทำไปในที่สุดเพราะ ขายไม่ได้เช่นเดิม สู้คนรู้ที่อยู่แล้วมาซื้อที่บ้านเลยดีกว่า เมื่อพัฒนากรคนนั้นย้าย ไปและงบประมาณ ในส่วนนี้ ไม่มีแล้ว รวมทั้ งผู้นำเป็นทางการในพื้นที่ ไม่เอาด้วยจึง ไม่มีใครจัดการ สานต่อโครงการ สินค้าในส่วนนี้จึงหายไปจากของดีOTOP ของตำบล

ภาพที่ 54 คุณยายกำลังสาธิตการทอผ้า

ภาพที่ 55 เหล่าคุณยาย ทีมงานในการสาธิตการทอผ้าและเย็บปักถักร้อย

ภาพที่ 56 สินค้าที่ชาวไทดำบ้านหัวถนนเป็นคนทำ คุณประสงค์นำมาวางจำหน่ายในงานต่าง ๆ

ในเรื่องเสื้อผ้านี้ถ้าใครมีลูกชายส่วนมากคุณพ่อจะเตรียมไว้ให้ อาจรวมถึงลูกสะใภ้ด้วย แต่ไม่ได้เตรียมไว้ให้ลูกสาวเพราะลูกสาวต้องแต่งงานออกไป ไปนับถือผีทาง ฝ่ายสามี สามี ต้องเตรียมไว้ให้ ถามว่าถ้าคุณประสงค์มีลูก และคุณยายเหล่านี้ไม่อยู่แล้วจะไปหาซื้อที่ไห นมาให้ลูก บอกว่าคงต้องไปหาที่อื่นเพราะอีกสิบถึงยี่สิบ ปีคงหมดคนทำจาก บ้านหัวถนนจ ริง ๆ ปัจจุบันมีวงแคนในหมู่บ้านที่คุณ ประสงค์ทำงานร่วมกันอยู่โดยปกติ รับจ้างทั่วไป เช่น งานบวช งานแต่ งงาน หรืองานรื่นเริงต่าง ๆ เป็นต้น แต่เมื่อมีงานเกี่ยวกับชาวไทดำคุณ ประสงค์จะ ไปติดต่อกับนายธวัชชัย พงษ์อารีย์(2553) เคยออกงานกับคุณประสงค์มาหก ครั้ง มีสมาชิก ในวงทั้งหมดแปด คนแต่ส่วนมาก ไม่ได้ไปทั้งหมดขึ้นอยู่กับค่าจ้างด้วย โดยค่าจ้างงานธรรมดาที่ไม่ไกลนักประมา ณห้าพันบาท แต่ถ้างานบวชและระยะทางไกลเคยได้ถึงแปดพันห้าร้อยบาท ส่วนตัวนายธวัชชัยยังเป็นสมาชิกประจำวงแคนอยู่ที่วัดพระงาม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ด้วย เป็นศิษย์เก่าโรงเรียนบ้านหัวถนนได้เรียนรู้โน๊ตดนตรีเบื้องต้นจาก โรงเรียนและเริ่มสนใจศึกษาเอง หัดเอง เล่นเองอี กทั้งยังได้เคยเรียนกับครูช่วง ทมมีดซึ่งเป็นหมอแคนที่เก่งมากในหมู่บ้านหัวถนนอีกด้วยจนสามารถออกงานได้ เล่าว่าได้หัดเพลงของชาวไทดำ เช่น สุดสะแนน ไทดำรำพัน เป็นต้น จากการฟัง ดูคนอื่นเป่ า และหัดเอง ยังไม่มีโน๊ตดนตรีเป็นลายลักษณ์อักษรให้ ได้ฝึก เวลาออกงานกับคุณประ ะสงค์มีรายได้เพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง และถือเป็นการอนุรักษ์ไปในตัว ด้วย โดยเป็นคนเรียกค่าจ้า งเองในราคา ที่ตกลงกันได้ว่า จัดเป็นทีมให้ได้กี่คนและ เครื่องดนตรี ได้กี่ชิ้น คุณธวัชชัยบอกว่านอกจากวงแคน ของตนแล้วยังมีวงแคนในบ้านหัวถนนอีกสองวงที่รับจ้างตามงานต่าง ๆ เช่นกัน

อีกหนึ่งในทีมงานของคุณประสงค์ที่เคยได้ไปนอกสถานที่ด้วยกันคือนาง สิริพร โชคเศรษฐี(2553) ปัจจุบันมีอาชีพค้าส่งวุ้นเส้นและเป็น ประธานกลุ่มสตรีตำบลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 อดีตเคยเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทราด้วย เป็นอีกหนึ่งคนสำคัญที่ช่วยในการดำรงอั ตลักษณ์ของชาวไทดำที่นี่คือ การหาคนไปรำแค นและรำเซิ้ง เมื่อมีงานของชาวไทดำ มีการรับจ้างในงานต่าง ๆ ทั่วไปด้วย โดยงานหนึ่ง ใช้นางรำ โดยประมาณห้าถึงหกคนโดยได้ค่าจ้างจากหน่วยง านที่จ้างมา ตกคนละประมาณสองร้อยถึงสองร้อยห้าสิบ บาท นางรำเหล่านี้ ส่วนมาก เป็นพี่น้องและลูกหลานของคุณสิริพรเอง ถ้างานไหนต้องการคนมา กกว่านี้ต้องติดต่อทางสมาชิกสตรีหรือคุณยายท่านต่าง ๆ ที่สามารถรำได้และยังไหวอยู่ ถ้างานไหนมีค่าใช้จ่ายที่เกิน คุณสิริพรต้องออกเอง คุณสิริพรยังคงพูดภาษาไทดำอยู่เสมอเมื่อเจอชาวไทดำด้วยกัน รวมทั้งลูกสาวสามารถพูดได้เช่นกัน พ่อแม่ของคุณน้าเป็นชาวไทดำแต่ตนเองแต่งงานกันคนจีนจึงไม่มีกะล่อหองที่บ้านทำให้ ไม่ต้องจัดพิธีเสนเรือนรวมถึงไม่ต้องปาดตงด้วย แต่ยังมีความเชื่อแบบชาวไทดำ อยู่โดยเล่าเกี่ยวกับความเชื่อเมื่อ มีคนมานอนที่บ้านโดยไม่ ได้บอกกล่าวผีเรือนก่อน ทำให้เจ้าของบ้านเกือบตาย ต้องนำหมอมาทำ พิธีแปลงบ้านโดยใช้หัวหมูเป็นเครื่องเซ่นจึงหายดี คุณน้าเคยทอผ้าเป็นเนื่องจาก คุณแม่สอนแต่ปัจจุบัน

นี้ไม่ได้ทำแล้วเพราะต้องนำเว ลาไปประกอบอาชีพอย่างอื่นและถ้าต้องใช้ชุดของชาวไทดำบอกว่าซื้อเอาสะดวกกว่า รวมถึงซื้อให้ลูกด้วย เมื่อก่อนที่บ้า นเคยทำนา เคยช่วยตำข้าว สีข้าว เคยทำตับหญ้าคามุงหลังคาเอง ปัจจุบันนี้ไม่ได้ทำแล้วเช่นกัน ในเรื่องของวงแคนและการรำเล่าว่าเมื่อก่อนมีแต่แคนปัจจุบันนี้มีเครื่องดนตรีอื่นผสมมามากขึ้น เช่น กลองชุด เป็นต้น

ภาพที่ 57 นายธวัชชัย พงษ์อารีย์เป็นคนเป่าแคนและมีวงแคนในการจัดแสดงตามที่ต่าง ๆ

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาพที่ 58 นางสิริพร โชคเศรษฐีผู้จัดหานางรำในการจัดแสดงตามที่ต่าง ๆ

ภาพที่ 59 พี่น้อง และลูกหลานของนางสิริพร โชคเศรษฐีทีมงานในการรำแคน

เรื่องของการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ที่สามารถเคลื่อนที่ได้ของคุณประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง นี้ทำให้คนภายนอกได้รับรู้ว่าบ้านหัวถนนยังคงมีชาวไทดำยังคงดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อยู่โดย ก่อนหน้านี้ได้มีรายการตามไปดู ร้อยแปด ชีวิตต้องสู้ และเที่ยวไทยยั่งยืน ได้เชิญคุณประสงค์ไปออกรายการ ส่วนตัวผู้วิจัยได้มีโอกาสไปจัดงานนอกส ถานที่กับคุณประสงค์ด้วย โดยครั้งแรก ที่วัดดอนตะโกเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2552 มีทีมงานที่เป็นคุณยายเช่น ยายแก้ว ยายจีน ยายบุญ เป็นต้นไปรำแคนและแสดงการทอผ้าโดยมีวงแคนของนายธวัชชัยไปด้วย งานที่สองคืองาน ที่เทศบาลสามง่ามเชิญให้ไปจัดแสดงเนื่องในงานของดี OTOP ทางเทศบาลเห็นว่าควร จัดแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่ในดอนตูมเพื่อให้คนในดอนตูมเองและคนนอกพื้นที่ที่มาเที่ยวงานรู้ว่าที่อำเภอดอนตูมยังคงมีวัฒนธรรมย่อยวัฒนธรรม หนึ่งยังคงใช้ชีวิตตามประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิม อยู่คือชาวไทดำ บ้านหัวถนนที่ตำบลดอนพุทรา งานจัดที่ตลาดสามง่ามเวลาเก้าวันเก้าคืน ทั้งนี้คุณประสงค์ทำด้วยตัวคนเดียวทั้งเตรียมของ ขนของมาจัดนิทรรศการ ตลอดจนเฝ้าซุ้มและเก็บของกับเช่นเดิมโดยค่าใช้จ่ายในการณ์นี้ออกเองทั้งสิ้น งานที่สามคืองานประจำปีของ องค์พระปฐมเจดีย์เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2552 มีการจัดนิทรรศการเหมือนเช่นเดิมและ ได้นำคุณยายไปสาธิตการทอผ้าด้วย งานที่สี่คืองานทับแก้ว : มหกรรมหนังสือ สื่อการเรียนรู้ ครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2553 มีการจัดเสวนาเรื่อง “จากลาวโซ่งสู่ไทยทรงดำ ” โดยปราชญ์ชาวบ้านชุมชนไทดำ บ้านหัวถนน นำทีมสนทนาโดยอาจารย์ บัญญัติ เรืองศรี งานนี้คุณประสงค์ได้ขนนิทรรศการและการแสดงชุดใ หญ่โดยมีทั้งปู่ต่างออเขาย้อย หมอพิธีประจำหมู่บ้าน ทีมงานนางรำทั้งวัยหนุ่มสาว เหล่าคุณยายและ วงแคน ของนายธวัชชัย มีการสาธิตการตำข้าวและทอผ้า งานนี้คุณประสงค์ได้งบ ประมาณ จากทางมหาวิทยาลัยศิลปากร 8,000 บาท งาน ที่ห้าคือที่หุ่นขี้ผึ้งเมื่อวันที่ 5-7 กุมภาพันธุ์ พ.ศ. 2553 มีสถานที่ให้เพราะได้รับเชิญให้ไปจัดแสดงแต่ค่าใช้จ่ายในการขนย้ายต้องออกเองโดย คุณประสงค์ คิดว่าเป็นการโปรโมทการท่องเที่ยว ของหมู่บ้าน เล่าว่าเพิ่งจะได้ซื้อหุ่นโชว์มาเพื่อใส่ชุดไทดำรวมทั้งเครื่องประดำของทั้งผู้ชายและผู้หญิงเพื่อให้ได้เห็นเป็นรูปธรรมและชัดเจนมากขึ้ น รวมทั้งได้นำสินค้าที่เกี่ยวกับไทดำมาขายด้วยเช่นเดิม และมีอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมเช่นเดิมคือ โปสเตอร์และภาพกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งข้าวของ เครื่องใช้ในการทำนา หาปลาที่พอ นำไปได้ ตอนที่ผู้วิ จัยอยู่ด้วยมีคุณครูจากโรงเรียนภปร.ราชวิทยาลัยพานักเรียนมาทัศนศึกษาสนใจและอยากให้ไปจัดแสดงที่โรงเรียนบ้างได้ขอเบอร์โทรคุณประสงค์ไป แต่จนถึงปัจจุบัน (สิงหาคม 2553)ยังไม่ได้ติดต่อมา งาน ที่หกคืองานร้อยห้าปีอำเภอบางเลนและงานกาชาดวันที่ 7-15 สิงหาคม พ.ศ. 2553 มีทีมงานคุณยาย ไปสาธิตการทอผ้า เย็บหน้าหมอน มีโปสเตอร์และอุปกรณ์การจัดแสดงเช่นเดิม

ภาพที่ 60 หุ่นจัดแสดงเสื้อผ้าของผู้ชายและผู้หญิงชาวไทดำที่คุณประสงค์ใช้ทุนส่วนตัวซื้อมา

ภาพที่ 61 วงแคนของนายธวัชชัย พงษ์อารีย์

ภาพที่ 62 อุปกรณ์ที่นำไปจัดแสดงตามงานต่าง ๆ

ภาพที่ 63 การเสวนาในงานทับแก้ว : มหกรรมหนังสือ สื่อการเรียนรู้ ครั้งที่ 4

ภาพที่ 64 ทีมงานในการสาธิตการทอผ้าและการแสดงรำแคน

ภาพที่ 65 ทีมนางรำมีทั้งคนรุ่นหนุ่มสาวและผู้สูงอายุ

ผู้สนับสนุนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนน

มีโครงการ SML และโครงการอยู่ดีมีสุ ขของรัฐบาล ให้งบประมาณมา ทางหมู่บ้านตกลงกันว่านำมาจัดสร้างเป็นศาลาเอนกประสงค์และ จัดซื้อโต๊ะ เก้าอี้ จานชาม และเครื่องครัวต่าง ๆ สร้างเสร็จเมื่อปีพ.ศ. 2548 ตั้งอยู่ด้าน หลังศาลประพ่อปู่ประจำหมู่บ้านเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ 6 ใช้ประโยชน์เมื่อมีการประชุมหมู่บ้าน กา รเลือกตั้ง หรือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในหมู่บ้าน สามารถยืมโต๊ะ เก้าอี้ และเครื่องครัวต่าง ๆ ไปใช้ได้

ภาพที่ 66 จากงบของโครงการอยู่ดีมีสุขนำมาจัดสร้างเป็นอาคารอเนกประสงค์ของหมู่บ้าน

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาพที่ 67 จากงบของ โครงการSML มีทั้งโต๊ะ เก้าอี้ และเครื่องครัวต่าง ๆ ให้คนในหมู่บ้านได้ยืมใช้

ศูนย์การเรียนรู้ที่กำลังสร้างอยู่ได้ เอาแบบแปรนมาจากสำนักงานจังหวัดเพชรบุรี เป็นโครงการที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐมเป็นผู้รับผิดชอบ เนื้อที่ประมาณสี่ไร่ สร้างมาปีกว่าแล้วยังไม่เสร็จโดยมีปัญหาเนื่องจากผู้รับเหมาหนีงาน และชาวบ้านส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นเรื่องของการคอรัปชั่นด้วย งบประมาณทั้งหมด 760,000 บาท งวดแรกเบิกและจ่ายไปแล้ว 360,000 บาท มีการจ้างแรงงานในพื้นที่ ซึ่งเริ่มถมดินเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 ทั้งหมดประมาณ 30,000 บาทโดยถมวันเดียวเสร็จ ในวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 มีการขุดหลุม 41 หลุมแต่ละหลุมจะใช้ลงเสาเอกเสาโทที่มีขนาดกว้างประมาณ 40 เซ็นติเมตร และยาวประมาณ 80 เซ็นติเมตร ได้รออยู่เป็นเดือนกว่าผู้รับเหมาจะมาลงเสาเข็ม เมื่อทำการขึ้นโครงบ้านและเริ่มมุงหลังคาด้วยตับหญ้าคายังไม่เสร็จดีผู้รับเหมาทิ้งงานไปและยังค้างค่าแรง ค่าไฟคนงานที่เป็น ชาวบ้านในพื้น ที่อยู่ด้วย งานนี้คุณประสงค์ เตี๊ยะตาช้างได้มีส่วนร่วมด้วยคือเป็นส่วนหนึ่งในการติดต่อแรงงานในพื้นที่ ในการสั่งดินมาถม จัดหาอุปกรณ์และสิ่งที่ใช้ในการก่อสร้างต่าง ๆ โดยได้ค่าแรงตอบแทน

ภาพที่ 68 เรือนพักอาศัยแบบดั้งเดิมของชาวไทดำ ได้งบจัดสร้างจากสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม

ภาพที่ 69 เนื่องจากผู้รับเหมาหนีงานทำให้สร้างมาปีกว่าแล้วยังไม่เสร็จ

ภาพที่ 70 มีการว่าจ้างผู้รับเหมามาจัดสร้างใหม่คาดว่าน่าจะเสร็จภายในสิ้นปีพ.ศ. 2553 นี้ และจะจัดทำเป็นศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทดำของบ้านหัวฉนน

นายเมือง จ้อยแพง (2553) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทรา ท่านนายกเป็นชาวไทดำได้สอนลูก ๆ ให้พูดภาษาไทดำกันได้ทุกคน ให้ความเห็นว่าผีเรื อนเป็นเรื่องสำคัญ ที่บ้านท่านนายกยังทำการเสนเรือน และปาดตงอยู่ เสมอ ชาวไทดำทั่วไปยังมีความเชื่อในการทำพิธีแปลงขวัญอยู่ ยังมีการทำพิธีบูชาศาลพ่อปู่ประจำหมู่ บ้านในช่วงหลังวันสงกรานต์โดยใช้ข้าวใหม่เพื่อทำพิธีเรียกการทำศาลข้าวใหม่ ในพื้นที่ยังมีการทำนากันอยู่มากแต่ไม่ค่อยมีใครทำพิธีเลี้ ยงผีนากันแล้ว เล่าว่าในตำบลมีพัฒ นากรหลายคนหลายวาระที่ลงมาดูว่าสามารถทำอะไรได้บ้าง บางคน สนใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาของชาวไทดำ ส่วนบางคน สนใจในเรื่องอื่น ๆ เพราะในตำบลนอกจากชาว ไทดำที่มีอยู่ประมาณสี่หมู่แล้ว ยังมีอีกหกหมู่ที่ เป็นคนไทย จีน และลาวครั่ง พัฒนากรที่เคยลงมาทำงานเกี่ยวกับภูมิปัญญาของชาวไ ทดำได้ย้ายไปแล้วและคนที่มาใหม่ยังไม่มีใครทำการ สานต่อ ปกติถ้าไม่ได้ลงพื้นที่พัฒนากรที่ย้ายมาใหม่เหล่านี้ ทำงานอยู่ที่อำเภอดอนตูม งานพัฒนาส่วนอื่นของตำบลยังมีอีกหลายอย่าง เช่น ศูนย์เด็กเล็ก กศน . ชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น ส่วนตัวท่านนายกเอง พึ่งได้รับตำแหน่งนายกสมาคมไทดำโดยมีสำนักงาน ตั้งอยู่ที่ไผ่หูช้าง ให้ความเห็นในเรื่องการสร้างเรือนพักอาศัยของชาวไทดำที่จะทำเป็นศูนย์การเรียนรู้ยังไม่เสร็จเนื่องจาก ผู้รับเหมาหนีงานไปว่าได้มีการพูดคุยกันหลายครั้งแล้ว และกำลั งทำหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษรท้วงไปทางวัฒนธรรมจังหวัดซึ่ง

ในปัจจุบัน(กันยายน 2553) ผู้วัจัยได้สังเกตเห็นว่าได้มีคนงานมาทำต่อแล้วและกำลังใกล้เสร็จคาดว่าไม่เกินสิ้นปีพ.ศ. 2553 นี้

ภาพที่ 71 นายเมือง จ้อยแพง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทราคนปัจจุบัน(2553)

นางพิชญ์สินี ชื่อชูวงษ์(2553) ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหัวถนน ได้มารับตำแหน่งได้ปีกว่าแล้ว บ้านท่านอยู่กำแพงแสนระยะทางไป กลับโรงเรียนประมาณ 40 กิโลเมตร แต่มาทำงานเกือบทุกวันแม้ในวันเสาร์- อาทิตย์ บอกว่าปัจจุบันมีนักเรียนทั้งสิ้น 88 คน ประมาณร้อยละ 70 เป็นเชื้อสายของชาวไทดำ มีตั้งแต่ชั้นเตรียมอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีครูทั้งสิ้นประมาณ 10 คน มีความเห็นว่าเด็กไทดำควร ต้องรู้ประวัติความเป็นมา และประเพณีพิธีกรรมต่ าง ๆ ของ ชาวไทดำ ก่อนหน้านี้ผู้อำนวยการคนที่แล้วไม่ได้สนใจ สืบสานต่อจากผู้อำนวยการ คนก่อนอีกทีหนึ่ง ทั้งที่คนก่อนเคยจัดตั้งเป็นวงแคนและนางรำโดยเด็ก ๆ ในโรงเรียนที่ส่วนมากเป็นเชื้อสายไทดำที่ส ามารถออกงานต่าง ๆ ได้แล้ว ทำให้ วงแคนและนางรำที่ทางโรงเรียนได้เคยสร้างขึ้น ได้หายไปในรุ่นก่อนหน้าที่คุณครูพิชญ์สินีมารับตำแหน่ง ส่วนตัวคุณครูเองมีความคิดที่จะ ทำให้เป็นรูปธรรมขึ้นมาใหม่ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาวไทดำ ได้เคยดูสารคดีเกี่ยวกับชาวไทลื้อ ทำให้มีแรงบันดาลใจอยากอนุรักษ์เกี่ยวกับความเป็นชาวไทดำในหมู่บ้านเอาไว้บ้างประกอบกับเคยได้ไปเยี่ยมเยียนชาวไทดำที่เกาะแรต ไผ่หูช้าง และสระสี่มุม เห็นว่าเขายังทำกันให้ดูดี เป็ นรูปธรรมและมีความเหนียวแน่นได้

เราน่าจะทำได้บ้าง ทั้งนี้กลัวว่ามันจะหายไป ถ้าในอนาคตคนไทดำพูดไทดำไม่ได้จะทำอย่างไร ทางหนึ่งคือต้องเริ่มจากที่โรงเรียนด้วยเป็นสำคัญ

ครูพิชญ์สินีเริ่มต้น ได้มีการนำงบประมาณที่ได้มาจากรัฐบาลในชื่อไทยเข็มแข็งมาจ้างคุณประสงค์ให้มาสอนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตดั้งเดิม ที่อยู่อาศัย จัดแสดงเครื่องมือหาปลา การแต่งกาย สาธิตการตำข้าว รวมทั้งการสาธิตการทอผ้าจากคุณยายในหมู่บ้าน ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวไทดำ เป็นต้น และกำลังบุกเบิกวงแคนให้กลับมาเหมือนเดิมโดยได้ใช้งบเดียวกันนี้ในการซื้อแคนมาใหม่ 11 อันเพื่อให้เด็กได้เรียนโดยสามารถหัดเป่ากันได้มากขึ้น และจ้างเด็กหนุ่มชาวไทดำในหมู่บ้านที่เป่าแคนเป็นและมีวงแคนของตนเอง ให้มาสอนที่โรงเรียน ด้วยคือนายธวัชชัย พงษ์อารีย์ ได้รับค่าจ้างในการสอนเป่าแคน ทั้งหมดเป็นเงินประม าณ 2,000 บาทโดยสอนเด็กระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ทั้งหมดเป็นเวลาห้าอาทิตย์ อาทิตย์ละวัน วันละประมาณหกชั่วโมง จากการสังเกตและการบอก เล่าจากคุณธวัชชัยเด็ก ๆ หลายคน สามารถเป่าเพลงพื้นฐาน ได้เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีแววที่สุด ส่วนมากเพลงที่หัดยังไม่ใช่เพลงของชาวไทดำแต่ เป็นเพลงไทยสากลเก่าบ้างใหม่บ้างทั่ว ๆ ไป แต่จากการสังเกตของผู้วิจัยคุณธว ัชชัยยังไม่มีวุฒิภาวะพอในการสอนเด็กอย่างจริงจังคือบางคนเรียน บางคน ไม่เรียน ไม่ค่อยได้ สนใจ สอนบ้างทำอย่างอื่นบ้างทางโรงเรียนจึงต้องมีคุณครูกำกับอยู่ด้วยคือคุณครูประจวบ วงศ์จำปา ปกติท่านสอนโน๊ตดนตรี การรำและการ รำประยุกต์ให้เด็กอยู่แล้ว และยังมีคุณครูกันยา ดอนสุวรรณ์เป็นผู้ช่วยเหลือในการออกงานกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยที่เด็กไปรำและเป่าแคนออกงาน ส่วนในปัจจุบันที่เริ่มให้เด็กหัดแคนเพื่อตั้งวงขึ้นมาใหม่นี้นอกจากจ้างคนในบ้านหัวถนนมาสอนในชั่วโมงเรียนแล้วผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่าในเวลาเลิกเรียนเด็ก ๆ ที่สนใจการเป่าแคนทั้งชายและหญิงจำนวนหนึ่งได้ใช้เวลาว่างในตอนเลิกเรียนมาหัดเป่าแคนร่วมกันด้วย

ในอนาคตและในการวางรากฐานในระยะยาว ต่อไปครูพิชญ์สินีคิดจะทำเป็นหลักสูตรการสอนภาษาไทดำ เคยได้ติดต่อครูที่จะสอนภาษาไ ทดำไว้บ้างแล้วเหมือนกัน โดยอยู่ที่ไผ่หูช้างเพราะได้ข่าวว่าที่นั่นยังมีพจนานุกรมที่แปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทดำอยู่ด้วย จะจัดให้มีการสอนขนบธรรมเนียมประเพณี การทอผ้า ปักผ้า การเชิญ ไทดำที่เก่งเรื่องการฟ้อนรำมาสอน ทั้งหมดนี้อยู่ในขั้นตอนที่ กำลังศึกษาเก็บข้อมูลอยู่ และคิดจะทำศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับชาวไทดำไว้ที่โรงเรี ยนด้วย ด้วยมีความคิดว่าก่อน ย้ายไปที่อื่นควรจะทำสิ่งดี ๆ ไว้ให้กับคน บ้านหัวถนนบ้าง สุดท้ายยังให้ความเห็นเกี่ยวกับชาวไทดำหรือผู้นำในชุมชนว่าถ้าไม่มีผลประโยชน์หรือไม่ได้หน้าไม่ค่อยยอม ทำกันอย่างจริงจัง แต่ทางโรงเรียนเราพอทำได้จึงสมควรทำ

ภาพที่ 72 นางพิชญ์สินี ชื่อชูวงษ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหัวถนน คนปัจจุบัน(2553)

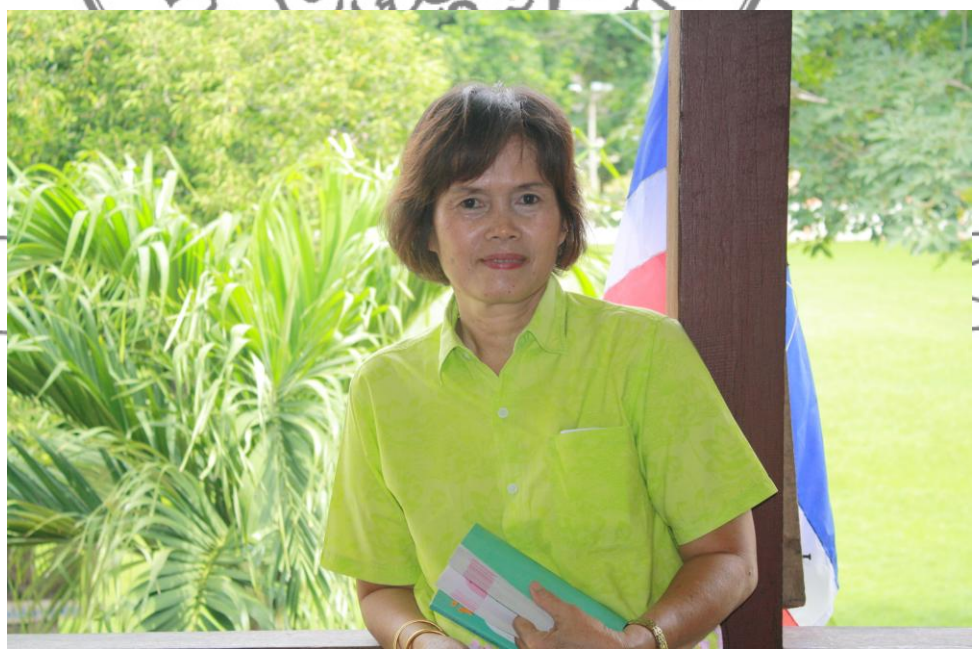

ภาพที่ 73 นางประจวบ วงศ์จำปา ครูสอนดนตรี โรงเรียนบ้านหัวถนน

ภาพที่ 74 นางกันยา ดอนสุวรรณ์ ครูที่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมของเด็กไทดำ

ภาพที่ 75 ทางโรงเรียนได้เชิญคุณประสงค์มาให้ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำกับเด็ก ๆ

ภาพที่ 76 ทางโรงเรียนได้เคยจัดสร้างเรือนพักจำลองของชาวไทดำเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับเด็ก ๆ

ภาพที่ 77 ทางโรงเรียนได้เชิญคุณธวัชชัย พงษ์อารีย์มาสอนการเป่าแคนให้กับเด็ก ๆ

ภาพที่ 78 หลังเลิกเรียนเด็ก ๆ ที่สนใจการเป่าแคนมารวมกลุ่มกันหัดเป่าแคน

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 5
สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

สรุป

การวิจัยเรื่องการดำรงอัตลั กษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทดำ บ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา บริบทชุมชน อัตลักษณ์และการดำรงอัตลักษณ์ การสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอัตลักษณ์

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเองโดยใช้วิธีการหลายวิธี ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ การสังเกต การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วมและการบันทึกข้อมูลด้วยการเขียน บันทึก ภาพ เสียง และวีดีโอ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล แยกแยะเป็นหมวดหมู่ ตีความ และนำเสนอด้วยการบรรยาย ผลของการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ตำบลดอนพุทรามีที่มาคือเมื่อก่อนมีต้นพุทราขึ้นมาก เป็นที่ดอนยังไม่ค่อยมีใครอยู่อาศัยจนกระทั่งเมื่อประมาณปีพ .ศ. 2420 มีชาวไทดำจากจังหวัดเพชรบุรีได้อพยพมาหักล้างถางพงเพื่อจับจองที่ดินทำกินหลายร้อยครัวเรือน โดยในปัจจุบันได้ออกเป็นโฉนดนส .3 หมดแล้ว ในตำบลดอนพุทรามีทั้งสิ้นสิบหมู่ ส่วนที่มีชาวไทดำอยู่หนาแน่นคือหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 10 บางส่วน นอกนั้นเป็นชาวไทย จีน ลาวครั่ง และมอญ ในเรื่องการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จากคำบอกเล่ามีการร่วมกิจกรรมกันทั้งกิจกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น เมื่อชาวจีนมีพิธีกินเจ ชาวไทดำจะไปร่วมเดินขบวนแห่ด้วย เมื่อชาวไทดำจัดงาน สืบสานวัฒนธรรมไทดำ ชาวไทย จีน ลาวครั่ง และมอญ สามารถมาร่วมงานได้ เป็นต้น และกิจกรรมที่เป็นส่วนรวม เช่น มีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุมีการประชุมและทำกิจกรรมกับผู้สูงอายุทุกเดือน ผู้สูงอายุจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มารวมกันทำกิจกรรม เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันในพื้นที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างไม่มีปัญหา

ในพื้นที่ยังคงมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะการทำนาซึ่งทำนาได้ปีละ 2-3 ครั้ง เนื่องจากมีระบบชลประทานเข้าถึงหลายสาย แต่ชาวไทดำมีแนวโน้มการทำนาที่ลดลงเริ่มตั้งแต่ประมาณปีพ .ศ. 2530 ที่ชาวไทดำได้ขายที่นากันมากเพื่อการศึกษาของบุตรหลานและปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ด้วยเหตุต่อเ นื่องกันนี้เองลูกหลานที่จบมาจึงหางานทำอย่างอื่นแทน

การรับช่วงทำนาต่อจึงเริ่มมีการขายที่นาเพิ่มขึ้นอีก แต่อย่างไรก็ตามชาวไทดำที่ทำนาอยู่ในพื้นที่นับเนื้อที่รวมกันได้ประมาณ 2,000 ไร่ ส่วนชาวไทดำในพื้นที่ที่ไม่มีงานประจำทำในปัจจุบันจะทำอาชีพเย็บผ้าเหลืองกันเป็นส่วนมาก

ในการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำ บ้านหัวถนนแห่งนี้ เมื่อเปรียบ เทียบกับช่วงก่อนหน้านี้มีปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งคือเมื่อก่อนลูกหลานเรียนจบไม่สูงและตั้งแต่เ ด็กจนถึงโตอาศัยและคลุกคลีอยู่กับครอบครัวไทดำและอาจรับช่วงทำนาต่อไป ประกอบกับสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ การคมนาคม การสื่อสาร ระบบการศึกษาแบบไทย การประกอบอาชีพ กระแสสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองทำให้ชาวไทดำใน บ้านหัวถนนต้องปรับตัวอยู่ตลอดเวลาในการดำเนินวิถีชีวิตจึงทำให้ไม่มากก็น้อยที่อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทดำที่นี่ถูกผสม กลมกลืนทางวัฒนธรรม รวมถึงขั้นเปลี่ยนแปลงไป ที่อยู่อาศัยจำเป็นต้องเปลี่ยนไปตามสภาพภูมิประเทศ ภูมิอ ากาศและการใช้สอย ในปัจจุบันนี้ไม่เห็นเรือนไทดำที่ชาวไทดำอาศัยอยู่จริงที่เป็นเรือนไทดำแบบดั้งเดิมในหมู่บ้านแล้ว การแต่งกายแบบดั้งเดิมในชีวิตประจำวันที่เคยเป็นสีดำทำให้ ร้อนและไม่สะดวกในการทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งต้องพบปะผู้คนที่แต่งตัวตามสมัยนิยมมากขึ้นทำให้รั บเอาค่านิยมในการแต่งกายมาซึ่งในชีวิตประจำวันแม้แต่ในผู้สูงอายุเองน้อยมากทั้ งผู้ชายและผู้หญิงในหมู่บ้านที่ ใส่ชุดแบบดั้งเดิมของชาวไทดำ ด้านอาหารการกินจากการที่เคย หาผักตามริมรั้ว หาปลาตามท้องนา เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่กินเอง ทำกะปิเองเพื่อใช้ทำน้ำพริกหรือแจ่ว และ ทำอาหารที่เป็นแบบเฉพาะของชาวไทดำ เปลี่ยนเป็นซื้อของสดมาทำหรือซื้ออาหารปรุงสำเร็จรูปมารับประทานกันมากขึ้น อาหารเฉพาะ ของชาวไทดำทำกินกันน้อยลง เป็นอาหารที่คนทั่วไปนิยมกินกันมากกว่า ทางด้านภาษาแทบไม่มีใครในหมู่บ้านอ่านหรือเขียนภาษาไทดำได้แล้ว ในวัยกลางคนและผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังพูดภาษาไทดำในหมู่ไท ดำด้วยกันเองอยู่ค่อนข้างมากแต่ เริ่มที่จะผสมผสานไปแล้วคือสำเนียง เป็นภาษาไทยมากขึ้น เด็กรุ่นใหม่ พูดภาษาไ ทยมากกว่า พูดภาษาไทดำเพราะ ต้อง เจอกับคน ต่างกลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้นที่ใช้ภาษาไทยกลางในการสื่อสารกันและอยู่กับ ครอบครัวและคนในหมู่บ้านน้อยลงทำให้ไม่ค่อยได้ใช้ภาษาไทดำ เด็กรุ่นใหม่บางคนพูดไทดำคำหนึ่งพูดไทยคำหนึ่งผสมกันเลย เด็กบางคนได้แค่ฟังพอรู้เรื่องแต่พูดไม่ได้เลย จากพื้นฐานที่ชาวไทดำเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เคยทำนาเป็นหลักและเมื่อมีเวลาว่างจากการทำนาผู้ชาย ทำการจักสานส่วนผู้หญิงทำการทอผ้าเป็นการพึ่งตนเอง ได้ดีในด้านปัจจัยสี่นั้นในปัจจุบันเมื่อลูกหลานจบสูงขึ้นไปทำงานอย่างอื่นกันหมด ทำงานนอกพื้นที่กันมากขึ้น รวมถึงการย้ายไปอยู่ที่อื่นตามสถานที่ทำงานโดย ให้ความคิดเห็น ว่าหาซื้อเอาง่ายกว่า ประกอบกับ ทางพ่อแม่เองอยาก ให้ลูกได้เรียนสูง ๆ อยู่แล้วเพื่อจะ ได้ทำงานดี ๆ ทำให้ไม่เวลาว่างในการ ทอผ้าหรือจักสานเหมือนเมื่อก่อน ต้องพบเจอผู้คนต่างชาติพันธุ์มากขึ้นทำให้การแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนลดลงไม่มากก็น้อย จึงทำให้ไม่ได้รับการปลูกฝังหรือไม่เกิดความเคยชินเท่าที่ควร ในการซึบ

ซับอัตลักษณ์ของชาวไทดำ ทำให้ในเรื่องภาษา ภูมิปัญญาในด้านการจัก สานและการทอผ้า ของชาวไทดำจึงไม่ได้รับการสืบสาน จากคนรุ่นลูกหลาน เท่าที่ควร ไปโดยปริยาย จึงเป็นเรื่องยากที่จะบอกว่าจะมีใครสานต่อภูมิปัญญาเหล่านี้ต่อในอนาคตหรือไม่เพราะภาวะทางเศรษฐกิ จทำให้เด็กรุ่นใหม่ไม่มีเวลาได้มาสนใจอย่างจริงจัง

เรื่อง ศาสนานั้นชาวไท ดำบ้านหัวถนนทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ มีการถือ ศีลและปฏิบัติธรรมทุกวันพระที่วัดหัวถนน เวลามีพิธีสำคัญทา งพุทธศาสนาต่าง ๆ ในรอบปีชาวไทดำ ได้มาร่วมทำบุญที่วัดเสมอ ผู้ชายนิยมบวชเรียนกันเกือบทุกคน อีกทั้งพิธีกรรมบางอย่างของชาวไทดำมีความเชื่อทางพุทธศาสนาเข้าไปผสมผสานมากขึ้น เช่น งานศพนิยมเชิญพระสงฆ์มาสวดที่บ้านทั้งที่เมื่อก่อนไม่มี เป็นต้น ความเชื่อในเรื่องของผีบรรพบุรุษและความเชื่อเรื่องขวัญ ทำให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ชาวไทดำที่นี่ยังดำรงอัตลักษณ์และสืบทอดไว้ได้เป็นอย่างดี ยังคงมีการทำพิธีเสนเรือน การปาดตง ปาดตงข้าวใหม่ เสนขวัญ เสนตัว พิธีไหว้ศาลพ่อปู่ประจำปี พิธีศพ กันให้เห็นอยู่เป็นประจำ ถึงแม้ว่าขั้นตอนจะเปลี่ยนไปบ้างหรือมีการผสมผสานความเชื่อทางพุทธศาสนาเข้ามาบ้างแต่ พิธีของชาวไทดำยังคงดำเนินไปตามความเชื่อ ในการดำรงอัตลักษณ์ต่าง ๆ เหล่ านี้ของชาวไทดำได้ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก รวมทั้งในการร่วมประกอบพิธี กรรม ต่าง ๆ ตั้งแต่เด็กทำให้เกิดการเรียนรู้และซึบซับถึงหน้าที่ที่จะต้องทำในอนาคต ประกอบกับเมื่อโตขึ้นอาจได้เจอกับตนเองในเรื่องความเชื่อที่ไม่เจอกับตัวเองอาจจะยังไม่เชื่อ อาจพิสูจน์ทางวิทยาศา สตร์ไม่ได้แต่ชาวไทดำที่นี่เท่าที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสพูดคุยและสอบถาม ได้เล่าประสบการณ์ที่ได้พบเจอกับตนเองไปในทำนองเดียวกันที่ว่าในการไม่ ทำพิธีกรรมต่าง ๆ หรือทำผิดวิธี จะทำให้คนนั้นหรือบ้านนั้น เกิดเหตุ ไม่ดีไปต่าง ๆ นา ๆ ชาวไทดำเหล่านี้ เชื่อว่าสิ่งไม่ดี ต่าง ๆ นั้ นเกิดจากการไม่ทำพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิม เมื่อได้กลับมาทำพิธีและทำการขอขมาแล้ วสิ่งไม่ดีที่เกิดขึ้นเหล่านั้นจะ หายไป การปลูกฝัง การซึบซับตั้งแต่เด็กและความเชื่อในเรื่องที่ผีจะดลบันดาลให้เกิดสิ่งที่ดีและไม่ดีกับชาวไทดำได้ เหล่านี้เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ชาวไทดำให้ความสำคัญเหล่านี้ดำรงอยู่ได้ต่อไป

เรื่องประเพณีการละเล่นรื่นเริงที่จัดขึ้นในช่วงสงกรานต์ของทุกปี ที่บ้านหัวถนนนี้เหมือนกับที่อื่น ๆ ที่มีชาวไทดำอาศัยอยู่ โดยเริ่มต้นจัดขึ้นที่เพชรบุรี เป็นที่แรกเนื่องมาจากต้องการอนุรักษ์ประเพณีในส่วนนี้ไว้ให้รุ่นลูกหลานของชาวไทดำเองได้รับรู้และคนภายนอกได้ศึกษาหรือในแง่ของการท่องเที่ยว เพราะว่าในช่วงหนึ่งประเพณีที่เรียกว่าอิ้นกอนฟ้อนแคนนี้เหมือนกับว่ าเริ่มหายไปจากวัฒนธรรมของชาวไทดำในประเทศไทย อาจ เป็นเพราะเหตุผลทางเศรษฐกิจที่ชาวไทดำประกอบอาชี พอื่นนอกจากการทำนากันมากขึ้น จะนำเวลาหลังฤดูเก็บเกี่ยวในช่วงทั้งเดือนสี่เดือนห้าไปตระเวนเล่นรื่นเริงกันตามหมู่บ้านไทดำต่าง ๆ ไปเรื่อย ๆ นั้นทำกันได้น้อยลง ทำให้พี่น้องชาวไทดำในที่ต่าง ๆ พบเจอและมีงานรื่นเริงร่วมกันน้อยลง จึงทำให้ชาวไทดำ ชุมชมใหญ่ที่เพชรบุรี ได้

จัดเป็นที่แรกและชุมชนชาวไทดำในที่อื่น ๆ จึง เริ่มจัดงานนี้กันเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็นการจำลองงานรื่นเริงที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวไทดำไม่ให้หายไปและทำให้ชาวไทดำในประเทศไทยได้พบปะและมีกิจกรรมร่วมกันได้มากขึ้นเหมือนเดิม มีการเล่นคอนหรือลูกช่วง การฟ้อนแคน และการแสดงของนางรำ แต่ในการวานสาวแบบ ดั้งเดิม ที่เป็นส่ว นหนึ่งของประเพณีงานรื่นเริงนี้ดูเหมือนไม่ได้อนุรักษณ์ไว้ด้วย เหตุผลในส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะชุมชนชาวไทดำเป็นชุมชนเปิดมากขึ้น การศึกษาและการไปทำงานนอกพื้นที่ของชาวไทดำรุ่นใหม่ทำให้พบเจอกับผู้คนต่าง ชาติพันธุ์มากมาย จึงดูเหมือนว่าการวานสาวเพื่อให้หนุ่มสาวชาวไทดำสมัยก่อนได้พบปะพูดคุยกันเป็นการส่วนตัวจนถึงเช้าและอาจนำไปสู่การแต่งงานกันนั้นไม่จำเป็นแล้ว ปัญหาที่พบตามมาในการจัดงานนี้คือปัญหาทางเศรษฐกิจอีกนั่นเอง จากที่ชาวไทดำเคยไปร่วมงาน นี้ในที่ต่าง ๆ กัน มาก ลดน้อยลงทุกปีเพราะต้องมีค่าใช้จ่ายสูงในการไปร่วมงานในที่ต่าง ๆ จึงมีระบบการเอาแรงเกิดขึ้น เช่น ถ้าชาวไทดำบ้านหัวถนนไปเอาแรงหมู่บ้านชาวไทดำที่อื่นมาก ชาวไทดำที่อื่นจะมาเอาแรงตอบแทนมาก แต่ถ้าไม่ได้ไปเอาแ รงที่อื่นเท่าใดดูเหมือนที่อื่น จะมาเอาแรงหรือมาร่วมง านเราน้อยเท่านั้น เป็นต้น และปัญหาที่สำคัญอีกอย่าง หนึ่งคือวัยรุ่นก่อปัญหาในการทะเลาะวิวาทกันมาก ในเกือบจะทุกงานจนถึงขั้นเสียชีวิตก็มี

การดำรงอัตลักษณ์ข องชาวไทดำ บ้านหัวถนนในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ มีคนรุ่นใหม่ชาวไทดำ คือคุณประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง ได้เห็นถึงความสำคั ญและกลัวว่าความเป็นไทดำต่าง ๆ ในหมู่บ้านจะหายไปจึงได้ทำการรวบรวมข้อมูลและอุปกรณ์ต่าง ๆ จัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทดำบ้านหัวถนนขึ้นในบริเวณบ้านของตนเองโดยใช้ทุนส่วนตัวเกือบทั้งสิ้น มีสินค้าเกี่ยวกับผ้า และการเย็บปักของคนในชุมชนจำหน่าย และที่ทำให้คน ทั่วไปรู้จักชาวไทดำแห่งนี้มากขึ้น คือมีการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ที่ มีการจัดแสดง โปสเตอร์ในเรื่องประวัติความเป็นมาของชาวไทดำ ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ รวมถึงมีการแสดงเครื่องมือที่ใช้ในการทำข้าวซ้อมมือ เครื่องมือที่ใช้ในการหาปลา เครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้า ต ลอดจนมีการสาธิตให้ดูจริง ๆ เกี่ยวกับเครื่องมือเหล่านี้ว่าทำ ได้อย่างไรโดยจะมีทีมงานสาธิตการทอผ้า การกรอด้าย การเย็บหน้าหมอน สาธิตการตำข้าวด้วยครกกระเดื่อง มีวงแคนและนางรำแสดงโชว์ มีบริการผู้เข้าชมให้ได้แต่งชุดแบบชาวไทดำ ทั้งนี้เพื่อเป็นการโปรโมทในเชิงการท่องเที่ยวของหมู่บ้านและได้อนุรักษณ์วัฒนธรรม ไทดำไปด้วยเมื่อมีหน่วยงานต่าง ๆ จ้างวานให้ไปจัดแสดง หรือไปช่วยงาน โดยไม่มีค่าจ้างใด ๆ สิ่งสำคัญที่สุดคือได้อนุรักษ์วัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาวไทดำไว้ตลอดจนได้เผยแพ ร่ให้คนภายนอกได้รับรู้ว่าที่บ้านหัวถนนแห่งนี้มีชาวไทดำที่ยังคงดำเนินวิถีชีวิต มีความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมแบบชาวไทดำให้เห็นอยู่

การสนับสนุนในการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำ บ้านหัวถนน ที่สำคัญคือการได้งบประมาณจากทางอ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม องค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทรา เองส่วนหนึ่ง และจากภาค เอกชนอีกส่วนหนึ่งที่ทำ ให้บ้านหัวถนนได้จัดงานสืบสานวัฒนธรรมไทดำของทุกปีในช่วงสงกรานต์ มีงบจากทางสภาวัฒนธรรมจังหวัดให้ จัดสร้างเรือนพักอาศัยแบบ ดั้งเดิมเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับชาวไทดำ ในหมู่บ้าน นั้นทางนายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทราบอกว่า จะสร้างเสร็จภายในสิ้นปีพ .ศ. 2553 นี้ น่าจะทำให้การดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนนเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น และคาดหวังว่าปัญหาในการร่วมงานกันระหว่างชาวไทดำที่เป็นชาวบ้านด้วยกันเองหรือชาวไทดำกับบุคลากรจากหน่วยงานของรัฐจะทำงานร่วมกันได้ดียิ่งขึ้น ทางโรงเรียนบ้านหัวถนนเอง ได้ให้ความสำคัญในการทำ ให้เด็กในโรงเรียนที่ ส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายชาวไทดำได้เรียนรู้ ปลูกฝัง ไม่ให้ลืม อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง โดยการนำงบไทยเข็มแข็งจากโครงการของรัฐบาลมาจ้างชาวไทดำในพื้นที่ที่เป็นผู้รู้ทางประวัติความเป็นมา การดำรงวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ รวม ทั้งการนำแคนมาสอนให้กับเด็ก ๆที่โรงเรียน ผู้วิจัยหวังว่าในอนาคตเด็ก ๆ เหล่านี้จะ เป็นกำลังสำคัญในการช่วยดำรงอัตลักษ ณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนนแห่งนี้ต่อไป

อภิปรายผล

การศึกษาถึงการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนนในครั้งนี้ มีประเด็น ที่น่าสนใจอยู่หลายประการ ในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ กรอบ คิด และขอบเขตเนื้อหาของการวิจัยที่ได้รายงานและสรุปผลวิจัยในบทที่ 4 บทที่ 5 และบทที่ 6 ที่ผ่านมา ได้มีข้อสังเกต ในประเด็นต่าง ๆ เพิ่มเติมพอสรุปได้ดังนี้

1. ในกรณีของชาวบ้านไทดำทั่วไป ในเรื่องของการศึกษา เศรษฐกิจ มีส่วนทำให้อัตลักษณ์ของชาวไทดำเกิดกา รผสมผสานหรือต้องปรับเปลี่ยนไปอาจกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้ ในปัจจุบันชาวไทดำ บ้านหัวถนนจบการศึกษา สูงขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เมื่อจบมาต้อง ไปประกอบอาชีพตามที่ได้ศึกษามาทำให้ ไม่มีเวลามาทอผ้าหรือทำเครื่องจัก สานที่เป็นภูมิปัญญา ที่สำคัญของชาวไทดำอย่างในสมัยก่อนที่ชาวไทดำจ บการศึกษาไม่สูงนักและส่วนมาก รับช่วงการทำนาต่อจากชาวไทดำรุ่นก่อน เมื่อมีเวลาว่างจากการทำนาสามารถ เรียนรู้และสืบสานภูมิปัญญาเหล่านี้ไว้ ได้ไปในตัว ทำให้น่าเสียดายว่าในอนาคตภูมิปัญญาเ หล่านี้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ หมู่บ้านหัวถนนมีแนวโน้มที่จะมีคนสืบสานน้อยลงและอาจหายไปในที่สุด หรือการแต่งกายแบบชาวไทดำในชีวิตประจำวัน แยกไม่ออกแล้วว่าเป็นไทดำหรือเปล่าเพราะแต่งตัวตามยุคสมัยกันหมดแล้ว ในส่วนของภาษาที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของชาวไทดำอีกอย่างหนึ่งพบว่าเด็กรุ่นใหม่ชาวไทดำมีแนวโ น้มใน การพูด

และฟังภาษาไทดำได้น้อยลงเนื่องจากต้องไปทำงานที่อื่นเป็นส่วนใหญ่ซึ่ง ได้พบเจอคนจากต่างชาติพันธุ์มากมาย ในการติดต่อสื่อ สาร ใช้ภาษาไทยกลางเป็นส่วนมาก ทำให้ได้พูดภาษาไทดำน้อยลง และพบว่าเด็กรุ่นใหม่ชาวไทดำที่ยังคงพูดและฟังภาษาไทดำได้ สำเนียงเริ่มกลายไปแล้วคือสำเนียงจะเป็นแบบภาษาไทยมากขึ้นไม่เหมือนเมื่อก่อน

จากการประกอบอาชีพทำนากันน้อยลง อีกทั้งทำได้เท่าไหร่ขายหมดทำให้ประเพณีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับการทำมาหากินหายไป เช่น แทบไม่มีพิธีสู่ขวัญนา หรือพิธีบูชาแม่โภสพให้เห็นอีกแล้ว เป็นต้น การมีชีวิตอยู่อย่างพอเพียงพึ่งตนเองโดยการกินข้าวที่ตนเองปลูกหรือเก็บผัก ตามริมรั้ว หาปลาตามท้องไ ร่ท้องนา สามารถตำข้าวกินกันเอง ไม่ค่อยมีแล้ว ปัจจุบันนิยมซื้อหาเอามากกว่า พิธีกรรมต่าง ๆ ดูเหมือนต้องรวบรัดขึ้นเพื่อความสะดวกรวดเร็ว หรือหลังฤดูเก็บเกี่ยวมีการละเล่นกัน ไปตามหมู่บ้านชาวไทดำในที่ต่าง ๆ ปัจจุบันนี้ทำได้แค่จัดงานเหมือนเป็นการจำลองวิถีชีวิตดั้งเดิมขึ้นมา วันถึงสองวันพอเป็นพิธี เท่านั้น ในเรื่องการนำไปสู่ การแต่งงาน ของชาวไทดำสมัยก่อนที่จะมีประเพณีการลงข่วงหรือการวานสาวไม่มีแล้วเนื่องจากได้ พบปะผู้คนมากมายไม่จำเป็นต้องไปลงข่วงหรือวานสาวกันอีกต่อ ไปเป็นผลพวงที่ทำให้การแต่งงานกับชาวไทดำด้วยกันเองในพื้นที่จึงน้อยลงมาก ทั้งหมดนี้คือสิ่งที่เปลี่ยนไปตามกระแสสังคมที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่ ชาวไทดำที่นี่ ยังมี ความเชื่อเรื่องผี เรื่องขวัญ เป็นเครื่องแสดงถึงอัตลักษณ์ที่ ชาวไทดำให้ความสำคัญและนำไปสู่การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีปาดตงข้าวใหม่ พิธีเสนเรือน พิธีแปลงขวัญ พิธีเสนตัว พิธีศพ เป็นต้น และเมื่อมีพิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ชาวไทดำจะใส่ทั้งชุดรำรองและชุดในพิธีกรรมซึ่งเป็นอัตลักษณ์ เฉพาะที่แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นกันเป็นจำนวนมาก จากคำบอกเล่าของชาวไทดำ ในพื้นที่บอกว่า ยังคงต้องสืบต่อไป ในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ รวมถึงการแต่งกายด้วยชุดในพิธีกรรมเป็นความเชื่อที่ถ้าใครไม่ทำ ผีจะดลบันดาลให้ เกิดสิ่งที่ไม่ดีขึ้นกับตนเอง หรือถ้าใครได้ทำแล้วจะมีสิ่งที่ดี ๆ เกิดขึ้นกับตนเองเช่นกัน เป็นความเห็นที่ผู้วิ จัยได้รับตรงกันทุกบ้ านจึงทำให้เชื่อได้ว่าการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำ บ้านหัวถนนในส่วนนี้ น่าจะยังคงมีอยู่ต่อไปในอนาคต ส่วนในรายละเอียดของแต่ละพิธีกรรมอาจต้องเปลี่ยนแปลงไปบ้าง อย่างเช่นหมอในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ จากที่เคยได้เครื่ องเซ่นเป็นค่ายกครูแต่ในปัจจุบันพ บว่าส่วนมากเป็นการคิดค่าจ้างกันมากขึ้นเรื่อย ๆ อาจมองในแง่ดีที่ ว่าในอนาคตน่าจะยังคงมีการสืบทอด การเป็นหมอพิธี ต่อไปเพราะทำเป็นอาชีพได้ ด้วยเหตุ ผลเดียวกัน นี้เสื้อผ้าที่เป็นแบบเ ฉพาะของชาวไทดำที่ต้องใช้ในพิธีคาดว่าน่าจะมีคนสืบทอดต่อไปเช่นกัน ยิ่งมีคนทำ ได้น้อยลงในอนาคตราคายิ่งแพงขึ้น ถ้าใครทำได้จะเป็นอาชีพเสริมที่มีรายได้ดีและเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาของชาวไทดำเอง ไปในตัวด้วย เพราะไม่ว่าเป็นชาวไทดำเองและคนที่จะ มาเป็นเขยหรือสะใภ้ ที่เป็นคนต่างชาติพันธุ์ จำเป็นต้องใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อ

2. ในด้านการปกครองตั้งแต่อดีตมาชาวไทดำได้สัญชาติไทยตั้งแต่กำเนิด ในเรื่องการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ต่าง ๆ ของชาวไทดำไม่ได้ขัดกับกฎหมายหรือความมั่นคงของประเทศจึงไม่ค่อยมีปัญหาในส่วนนี้กับการบริหารหรือการพัฒนาของประเทศ จึงทำให้ในการที่ชาวไทดำจะช่วยกันดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ของตนไว้ไม่ยากลำบากเหมือน กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่มีปัญหากับระบบการปกครอง หรือความมั่นคง ของประเทศ อีกทั้งรัฐบาล เริ่มให้ความสำคัญกับ การมีวัฒนธรรมที่แตกต่าง ในหลายพื้นที่ของประเทศ และให้การสนับสนุนมากขึ้นที่ จะทำให้สามารถอยู่ร่วมกันเป็นสังคมพหุลักษณ์ได้ จึงเป็นจังหวะและช่วงเวลาที่เหมาะสมซึ่ง ขึ้นอยู่กับชาวไทดำเองว่าจะสามารถดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตน เอาไว้ได้แค่ไหน ทั้งนี้ชาวไทดำในหลายพื้นที่ที่จัดงานสืบสานวัฒนธรรมไทดำของทุกปี ขึ้นได้เพราะได้รับการสนับสนุนงบประมาณส่วนหนึ่งจากทางรัฐบาลถึงแม้ ไม่ประสบผลสำเร็จ ในเชิงของการท่องเที่ยว มากนัก แต่ในเชิงของการอนุรักษ์วัฒนธรรมถือว่าชาวไทดำได้มีโอกาสในการอนุรักษ์ประเพณีอย่างหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์เอาไว้

3. ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ต้องให้ความสนใจ อย่างจริงจังในการช่วยกัน สืบทอดอัตลักษณ์ต่าง ๆ ของชาวไทดำ เอาไว้ ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนพิพิธภัณฑ์ในพื้นที่ ถึงแม้มีความคิดเห็นไม่ตรงกันบ้างแต่ต้องมีการพูดคุยกันและทำงานร่วมกัน ให้ได้ ปัญหาการเมืองท้องถิ่นมีส่วนเหมือนกันในกรณีนี้ ไม่ใช่แค่ว่าสนับสนุนการจัดงานสืบสานวัฒนธรรมไทดำปีหนึ่งเท่านั้นแล้วจบกัน ในเมื่อมีพิพิธภัณฑ์เกิดขึ้นแล้วในพื้นที่ และมีชาวไทดำอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังได้งบประมาณในการสร้างศูนย์การเรียนรู้ ของชาวไทดำด้วยแล้วจะทำงานร่วมกับพิพิธพัณฑ์ในพื้นที่และช่วยกันต่อยอดได้อย่างไร โดยให้ชาวบ้านไทดำมีส่วนร่วมมีการจัดระบบการบริหารจัดการที่ดี ทำให้ เป็นระบบและสามารถเดินได้ต่อไปอย่างแข็มแข็ง เป็นชุมชนไทดำที่มีการดำรงอัตลักษณ์ไว้ได้อย่างเหนียวแน่นต่อไป

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ข้อเสนอแนะ

1. การนำผลการวิจัยไปใช้ การวิจัยนี้พบว่าการดำรงอัตลักษณ์ของชาวบ้านไทดำเองเป็นการปลูกฝัง และความเคยชิน เป็นการขัดเกลาทางสังคมระดับครอบครัว ซึ่งมีแนวโน้มในการเข้มงวดลงลงหรืออาจเป็นเพราะไม่สามารถต้านทานกระแสสังคม ภาวะทางเศรษฐกิจ และการศึกษาที่สูงขึ้นที่เด็กรุ่นใหม่ชาวไทดำ ต้องพบเจอ โดยที่อัตลักษณ์ในบางเรื่อง ไม่ได้มีการบังคับให้รุ่นลูกหลานว่าต้องทำต่อไปหรือไม่ อย่างไร ต้องอาศัยจิตสำนึก ความเชื่อ และผลของการขัดเกลาที่ค่อนข้างน้อยลง ที่มีต่อชาวไทดำรุ่นใหม่เองด้วยว่าในอนาคต พวกเขาจะเห็นความสำคัญและช่วยกันดำรงอัตลักษณ์ต่าง ๆ ของชาวไทดำ แห่งนี้ไว้ได้แค่ไหน ทั้งนี้ยังมีเยาวชนไทดำรุ่นใหม่หนึ่งคนที่ต้องการอนุรักษ์ เผยแพร่วัฒนธรรมไทดำให้เป็น รูปธรรมในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ น่าจะเป็น

จุดเริ่มต้นให้ชาวบ้านไทดำ เด็กไทดำรุ่นใหม่ บุคลากรของภาครัฐ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ประกอบกับทางโรงเรียน หรือภาคเอกชนที่จะได้ช่วยกันให้ความสำคัญอย่างจริงจังในการทำงานร่วมกันให้ได้ เพื่อการดำรงอัตลักษณ์ความเป็น ไทดำบ้านหัวถนนจะได้ดำรงอยู่ต่อไปอย่างไม่ต้องขัดแย้งกัน รวมตัวกันได้อย่างเหนียวแน่น และแข็มแข็งมากขึ้น ทั้งนี้กลุ่มชาติพันธุ์อื่นอาจนำผลการวิจัยนี้ใช้เป็นแนวทางในการสำรวจว่ากลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองมีอัตลักษณ์ของกลุ่มเป็นอย่างไรบ้าง มีกระบวนการขัดเกลา ปลูกฝัง สืบทอดอัตลักษณ์ของตนอย่างไร ในการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มตนอาจเกิดปัญหา และอุปสรรค รวมถึงการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง รวมทั้งการทำงานร่วมและการได้รับการสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนที่แตกต่างกันไป ในที่นี้กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ อาจมีบริบทชุมชน ที่แตกต่างออกไปทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ดังนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ที่จะใช้งานวิจัยนี้เป็นแนวทางในการดำรงอัตลักษณ์ของตนเองต้องคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้ด้วย

2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึก ษาการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำ บ้านหัวถนนที่อยู่ไม่ห่ างไกลความเจริญ การวิจัยครั้งต่อไป ผู้สนใจอาจยกแง่มุมอื่นมาพิจารณาศึกษาเพิ่มเติม เช่น เปรียบเทียบการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำที่ห่างไกลความเจริญกับที่อยู่ไม่ห่างไกลความเจริญว่ามีการผสมผสานมากน้อยแตกต่างกันอย่างไรหรือมีวิธีการ แตกต่างกันอย่างไร ในการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำในด้านต่าง ๆ หรือเปรียบเทียบการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต่างกันแต่อยู่ในพื้นที่เดียวกันว่ามีกระบวนการในการดำรงอัตลักษณ์และผลของการดำรงอัตลักษณ์แตกต่างกันอย่างไร รวมทั้งในการดำรงอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ในพื้นที่เดียวกันนั้นมีผลต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันหรือไม่ อย่างไร อาจผสมผสานการวิจัยในเชิงปริมาณเข้ามาเพื่อให้งานวิจัยมีข้อมูลที่มีความหลากหลายมากขึ้น เป็นต้น

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

เกษม จันทศร. ไทยทรงดำประเทศไทย [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 6 ธันวาคม 2552. เข้าถึงได้จาก http://thaisongdumphet.is.in.th

งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2538.

จักรพันธ์ ขัดชุ่มแสง. “ชุมชนมุสลิมในเมืองตลาดชายแดนไทย-พม่า : สัมพันธภาพระหว่างพหุสังคม วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจและการธำรงชาติพันธุ์.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. แนวคิดในการศึกษาสังคมและวัฒนธรรม. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532.

_____. “ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับการศึกษาในสังคมไทย.” ใน ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์, 1-114. วิภาส ปรัชญาภรณ์, หัวหน้าบรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน), 2547.

ชาญวิทย์ เกษตรสิริ, บรรณาธิการ. ไทดำ ไทขาว ไทแดง และไทยเหลือง : อัตลักษณ์เปิด อัตลักษณ์ปิด. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2551.

ธิดา ชมภูนิช. การศึกษาศิลปหัตถกรรมไทโซ่งในจังหวัดนครปฐม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, 2539.

นงเยาว์ ชาญณรงค์. วัฒนธรรมและศาสนา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542

นิยพรรณ วรรณศิริ. มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.

บุญยงค์ เกศเทศ. ร้อยขุนเขา “ผ่าไท” ในเวียดนาม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : หลักพิมพ์, 2548.

บุญเสริม ตินตะสุวรรณ. “ศึกษาผ้าและเครื่องนุ่งห่มของชาวไทยทรงดำ ตำบลหนองปรง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาศิลปศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, บรรณาธิการ. อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน), 2546.

ปานทิพย์ คงยิ้มละมัย. “พิธีเสนเรือนในวิถีชีวิตลาวโซ่ง : กรณีศึกษาตำบลหนองปรง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาศิลปศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2546.

ประสิทธิ์ ลีปรีชา. “การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง.” ใน วาทกรรมอัตลักษณ์, 32-34. วิภาส ปรัชญาภรณ์, หัวหน้าบรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2547.

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมการสร้างตำรา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521.

พิชิตาภา ทับทอง, พิทักษ์ ศิริวงศ์ และ สุนี คำนวลศิลป์, บรรณาธิการ. สารานุกรมไทดำล้ำค่า. เพชรบุรี : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2547.

มงคล พนมมิตร. “การดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนกลุ่มน้อยในภาคเหนือ.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551.

มนู อุดมเวช. ประวัติศาสตร์ไทดำในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2547.

มยุรี วัดแก้ว. “การศึกษาโครงสร้างสังคมของลาวโซ่ง.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2521.

ม.ศรีบุษรา[นามแฝง]. ไทยดำรำพัน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2522.

เรณู เหมือนจันทร์เชย. “การศึกษาอิทธิพลของความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมของชาวไทยโซ่งที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต : กรณีศึกษาหมู่บ้านแหลมกระเจา 2 ตำบลลำลูกบัว อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.

_____. ความเชื่อเรื่องผีของไทยโซ่ง. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.

วันดี สันติวุฒิเมธี. การสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาปริญญาโท-เอก สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ 2 : วันที่ 22-23 มิถุนายน 2545 ณ สำนักบริการวิชาการมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.

วิลาวัลย์ ปานทอง และคนอื่น ๆ. ภาษาและวัฒนธรรมไทยทรงดำ. กรุงเทพฯ : คณะมนุษศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 2549.

วาสนา อรุณกิจ. “พิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่ง.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

สุกัญญา จันทะสูน. “ภูมิปัญญาชาวบ้านและกระบวนการถ่ายทอด : การศึกษา “พิธีเสนเรือน” ของชาวลาวโซ่ง จังหวัดพิษณุโลก.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2538

สุมิตร ปิติพัฒน์.ศาสนาและความเชื่อไทดำในสิบสิงจุไท สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, 2546.

สมทรง บุรุษพัฒน์. สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.

สมพร เกษมสุขจรัสแสง. “การผสมผสานทางวัฒนธรรมของลาวโซ่งในเขตอำเภอเขาย้อยจังหวัดเพชรบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2526.

เสาวนีย์ จิตต์หมวด. กลุ่มชาติพันธุ์ : ชาวไทยมุสลิม. กรุงเทพฯ : กองทุนสง่า รุจิระอัมพร, 2531.

สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร์, บรรณาธิการ. มานุษยวิทยาปะทะวัฒนธรรมศึกษา. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน), 2552.

อุทัย ปัญญาโกญ. การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการสืบทอดวัฒธรรมอาข่า. กรุงเทพ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

อธิตา สุนทโรทก. “มูเซอดำมูเซอเหลือง : การรักษาเอกลักษณ์และพรมแดนชาติพันธุ์ในปริบทของการพัฒนาที่บ้านบาหลา อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม. เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539.

อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
บทคัดย่อวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาษาต่างประเทศ

Barth, Fredrik. Ethnic Groups and Boundaries. Illinois : Waveland Press, 1969.

ภาคผนวก

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาคผนวก ก

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ

1. ชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ ไทดำเป็นชนชาติไทยกลุ่มหนึ่งซึ่งมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปหลายชื่อ อาทิ ลาวโซ่ง ไทดำ ไตดำ ผู้ไทยดำ ไทยทรงดำ ไทยโซ่ง ลาวซ่ง ลาวซ่วงดำและลาวทรงดำ (อัญชุลี บูรณะสิงห์ 2531,อ้างถึงใน เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 7) ม. ศรีบุษรา (2530, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) กล่าวว่าไทยดำเรียกตนเองว่า "ไต" หรือ "ผู้ไต" ซึ่งก็คือ "ผู้ไทย" นั่นเอง เพราะอักษร ผ ไทยดำจะออกเป็นเสียง ฝ สันนิษฐานว่าไทดำเป็น ชื่อเรียกแต่แรกเริ่มตั้งแต่พวกเขาอยู่ในถิ่นฐานดั้งเดิมนอกประเทศไทย ด้วยชนกลุ่มนี้สวมใส่เสื้อผ้าสีดำหรือสีน้ำเงินเข้มแตกต่างจากชนกลุ่มไทขาวที่แต่งกายด้วยผ้าสีขาวและไทแดงที่ใช้ผ้าสีแดงขลิบตกแต่งชายเสื้อ ชื่อเรียก "โซ่ง" มีสองที่มาสรุปจากเอกสารและคำบอกเล่าขอ งคนไทดำ อย่างแรกคำว่า "โซ่ง" แผลงมาจาก "ส้วง" ในภาษาไทดำหมายถึงกางเกง ดังนั้น "โซ่งดำ" จึงหมายถึงชาวผู้ใดที่นุ่งกางเกงดำ อีกที่มาหนึ่ง "โซ่ง" เป็นคำเรียกผู้ที่อาศัยอยู่นอกเชียง (กำแพง) ตามระบบการจัดการของไทในเวียดนามยุคก่อน (ผู้คนที่อาศัยอยู่ในกำแพงเมืองจะ เรียกว่า ไทก้วงเมืองหรือไตเมือง) จึงกลายมาเป็นชื่อเรียกกลุ่มชนนี้ คำว่า "ลาวโซ่ง" และ "ไทยทรงดำ" ใช้เรียกเฉพาะไทดำที่อพยพมาอยู่ในประเทศไทยเท่านั้น ส่วนที่อื่นจะเรียก "ไทดำ" ด้วยเป็นกลุ่มชนที่อพยพผ่านประเทศลาวเข้ามาในไทยประกอบกับพูดภาษาคล้ายคนลาว คนไทยจึงเรียกว่า "ลาวโซ่ง" ส่วนชื่อ "ไทยทรงดำ" ก็หมายถึงคนไทยกลุ่มหนึ่งที่มีวัฒนธรรมการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดสีดำนั่นเอง (กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547) ข้อสันนิษฐานอีกทางหนึ่งของคำว่า "ลาวโซ่ง" คือเกิดจากความนิยมในการเรียกชื่อของคนสมัยนั้น มักจะเรียกผู้ที่จากถิ่นอื่นอพยพเข้ามาอยู่ใหม่ว่า "ลาว" ดังเช่น ลาวเวียง ลาวพวน เป็นต้น ผู้ไทยดำหรือไทยโซ่งเมื่อได้อพยพมาอยู่ที่เมืองเพชรบุรีจึงพลอยได้รับการเรียกชื่อว่า "ลาว" ไปด้วย(นิพนธ์ เสนาพิทักษ์ 2523, อ้างถึงในเรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 7) นอกจากความเป็นมาของการเรียกชื่อที่กล่าวไปแล้วนั้นพระบริหารเทพธานีกล่าวไว้ในหนังสือพงศาวดารชาติไทยตอนหนึ่งว่า ในจังหวัดเพชรบุรีและราชบุรีจะเรียก "ผู้ไทยดำ" ว่า "ลาวโซ่ง" คำว่า "โซ่ง" แปลว่า "กางเกง" ดังนั้น "ผู้ไทยดำ" ก็คือ "ลาวโซ่งดำ" เพราะชอบนุ่งเกงเกงดำ และ หลวงวิจิตรวาทการ(2499) ได้กล่าวว่าการที่เรียก "ไทยดำ" เป็นเพราะชนกลุ่มนี้ชอบนุ่งผ้าด้วยสีน้ำเงินแก่ซึ่งเป็นสีประจำชาติไทยมาแต่โบราณ และ "ไทยดำ" เป็นเชื้อสายชนชาติไทยสาขาใหญ่สาขาหนึ่ง และเรียกผู้ไทยสาขานี้ว่าไทยเดิมหรือไทยโบราณ การเรียกชื่อตามสีเครื่องแต่งกายนี้ Lebar(1964) และ Gedney(1964) ให้ความเห็นทำนองเดียวกันว่าการเรียกชนกลุ่มนี้ว่าไทยดำเป็นเพราะเรียกตามประเพณีการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำของผู้หญิง(สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

2. ถิ่นฐานเดิม และการอพยพเข้าสู่ประเทศไทย ม. ศรีบุษรา (2530, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) ได้กล่าวว่าไทดำมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ประเทศจีนตอนกลาง ซึ่งเป็นถิ่นฐานเดิมของ

ชนเผ่าไท ต่อมาคนไทได้อพยพลงมาทางใต้ ไทดำได้อพยพมาตั้งหลักแหล่งที่บริเวณแม่น้ำอู ซึ่งเป็นแม่น้ำที่ไหลบรรจบกับแม่น้ำโขงที่หลวงพระบางในแคว้นสิบสองจุไท ซึ่งมีเมืองแถงหรือปัจจุบัน คือ เมืองเดียนเบียนฟู ประเทศเวียดนามเป็นเมืองหลวงและเป็นหัวเมืองฝ่ายเหนือ บริเวณนี้อยู่ตอนเหนือของราชอาณาจักรลาวใกล้เขตแดนเวียดนามเหนือ นอกจากเมืองแถงแล้ว บริเวณที่ไทดำอาศัยอยู่ ได้แก่ เมืองควาย เมืองดุง เมืองม่วย เมืองโมะ เมืองหวัด เมืองซาง และรวมเมืองที่ไทขาวอาศัยอยู่อีก 4 เมือง รวมทั้งหมดเป็น 12 เมือง จึงเรียกว่า เมืองสิบสองผู้ไทหรือสิบสองเจ้าไท และต่อมาเป็นสิบสองจุไท แคว้นสิบสองจุไทเดิมนั้นขึ้นอยู่กับอาณาจักรน่านเจ้า ภายหลังมาขึ้นกับอาณาจักรโยนกเชียงแสน เมื่ออาณาจักรเชียงแสนถูกพวกไทมาวทำลายลงแล้วก็ไปขึ้นกับอาณาจักรล้านนา ต่อมาไปขึ้นอยู่กับอาณาจักรสุโขทัยในรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เมื่ออาณาจักรสุโขทัยเสื่อมอำนาจลง ในตอนต้นสมัยอยุธยาแคว้นสิบสองจุไทได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ภาค คือ ภาคที่ติดต่อกับพม่าและจีน เรียกว่า “แคว้นสิบสองปันนา หรือ พวกไทลื้อ ” และภาคที่ติดต่อกับจีนและญวน คงเรียกว่า “แคว้นสิบสองจุไท”

บริเวณที่อยู่ระหว่างดินแดนภาคเหนือและแคว้นสิบสองจุไททางใต้อยู่ภายใต้การปกครองของเมืองหลวงพระบางมีอยู่ 5 เมืองและต่อมาเพิ่มขึ้นเป็น 6 เมือง เรียกว่า “หัวพันทั้งห้าทั้งหก” ได้แก่ เมืองควาย เมืองดุง เมืองม่วย เมืองลา เมืองไล เมืองแถง โดยเฉพาะเมืองแถงอยู่ห่างไกลจากนครหลวงพระบางมีอาณาเขตติดต่อกับจีนทางตอนใต้ และตอนเหนือของประเทศเวียดนาม อำนาจการปกครองจากหลวงพระบางจึงดูแลไม่ทั่วถึง จึงมอบอำนาจให้ปกครองดูแลกันเอง แต่อยู่ในอำนาจปกครองของเจ้าหลวงพระบาง ดังนั้นในบาง ยุคบางสมัย หัวเมืองฝ่ายเหนืออันมีเมืองแถงเป็นต้น จึงขึ้นอยู่กับจีนบ้าง เวียดนามบ้าง เรียกว่า “สามฝ่ายฟ้า” (สุมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ 2521, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) ต่อมา “หัวพันทั้งห้าทั้งหก” กลายเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศลาวตอนเหนือ เรียกว่า “แขวงหัวพัน , ซำเหนือ หรือเวียงไชย ” กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ส่วนมากเป็นชาวไทดำ ซึ่งชาวลาวเรียก “ไทเหนือ” เพราะตั้งอยู่ติดกับเมืองแถงแห่งสิบสองจุไท และไม่ห่างจากแม่น้ำหลำ หรือดำ (ซงโบ) ซึ่งไทดำเรียกว่า “แม่น้ำแท้”(ม. ศรีบูรพา 2530, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

เห็นได้ว่า ไทดำนั้นอาศัยอยู่ทั่วไปตั้งแต่มณฑลกวางสี ยู นนาน ของประเทศจีน และบริเวณลุ่มแม่น้ำดำ แม่น้ำแดง ในแคว้นตังเกี๋ย ไทดำจากแคว้นสิบสองจุไทได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยด้วยเหตุผลทางการเมืองบางประการในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ปี 2322 สาเหตุเนื่องจากเมื่อต้นแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เจ้านครเวียงจันทน์ได้กระทำการอันหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกยกทัพขึ้นไปตีนครเวียง

จันทร์ในปี 2321 ครั้งปี 2322 กองทัพสมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกกำหนดให้กองทัพเมืองหลวงพระบางยกกำลังไปตีเมืองม่วย เมืองทัน ซึ่งเป็นเมืองของไทดำ ซึ่งตั้งอยู่ริมเขตแดนเมืองญวนเหนือ และกวาดต้อนครอบครัวลาวเวียงจันทน์และไทดำลงมายังประเทศไทยให้ลาวเวียงจันทน์ตั้งบ้านเรือนอยู่ ณ เมืองสระบุรี ราชบุรี และจันทบุรี ส่วนไทดำตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองเพชรบุรี สันนิษฐานว่าอยู่ที่หนองปรง (หรือหมู่บ้านหนองเลา) อำเภอเขาย้อย (สิริ พึ่งเดช 2519, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

ในปี 2335 ไทดำได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง สาเหตุเกิดจากเมืองแถงและเมืองพวนแข็งข้อต่อเมืองเวียงจันทน์ เจ้าเมืองเวียงจันทน์จึงยกกองทัพไปตีได้ไทดำและลาวพวนมาไว้ที่เพชรบุรี ต่อมาในรัชกาลที่ 3 หัวเมืองบางหัวเมืองที่ขึ้นต่อเมืองหลวงพระบางกระด้างกระเดื่อง ปี 2371 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แม่ทัพยกทัพไปปราบเมืองแถงและได้ครอบครัวไทดำมาไว้ที่เมืองเพชรบุรีอีกครั้งหนึ่ง ปี 2379 เมืองหึม (ฮึม) เมืองคอย เมืองควร แข็งข้อต่อเมืองหลวงพระบาง เจ้าอุปราชแต่งตั้งให้ท้าวพระยาคุมกองทัพไปปราบได้ไทดำส่งมาไว้ที่เมืองเพชรบุรี ต่อมาปี 2381 เจ้าอุปราช เจ้าราชวงศ์ เจ้านายทางเมืองหลวงพระบางและเวียงจันทน์เกิดทะเลาะวิวาทกัน เจ้าราชวงศ์ได้คุมไทดำมาไว้ที่กรุงเทพฯ ทั้งนี้ไทดำที่อพยพมาในรัชกาลที่ 3 ตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ตำบลท่าแร้ง อำเภอบ้านแหลม แต่เนื่องจากไทดำชอบอาศัยอยู่ที่ดอนน้ำไม่ท่วม และบริเวณที่ อาศัยเดิมขาดแคลนทรัพยากรประเภทไม้ จึงได้อพยพมาอยู่ที่อำเภอเขาย้อยในเวลาต่อมา (สิริ พึ่งเดช 2519, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

ในปี 2407 เกิดความระส่ำระส่ายในแคว้นตังเกี๋ย สิบสองจุไท และลาวเหนือ จีนฮ่อบุกเข้ามาก่อกวนในแถบแม่น้ำดำ แม่น้ำแดง และที่ ราบทรานนินท์ในระหว่างแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 หัวเมืองฝ่ายเหนือ คือ หลวงพระบางและเวียงจันทน์ถูกจีนฮ่อบุกเข้าโจมตี เจ้าเมืองหัวเมืองฝ่ายเหนือขอความช่วยเหลือมายังกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงส่งกองทัพไปปราบจี นฮ่อในปี 2421 และได้นำครอบครัวไทดำอพยพเข้ามาในอาณาจักรไทย ปี 2428 และ ปี 2430 ได้โปรดเกล้าฯ ให้จอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีจัดกองทัพไปปราบปรามอีกครั้งหนึ่งและนำครอบครัวไทดำเข้ามาในประเทศไทยด้วย (สิริ พึ่งเดช2519, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

ม. ศรีบุษรา (2530, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) ได้กล่าวถึงการอพยพของชาวไทดำเข้ามาในประเทศไทยเพิ่มเติมว่า คณะพรรคกอบกู้อิสระภาพแห่งชาติเวียดนาม หรือที่เรียกย่อๆ ว่า เวียดมินห์ มีจุดประสงค์ที่จะให้ญวนเป็นเอกราชโดยสมบูรณ์โดยทำการขับไล่ฝรั่งเศสให้ออกไปพ้นดิน แดนอินโดจีน ในปี 2497 พวกเวียดมินห์ได้เข้าโจมตีเดียนเบียนฟู (เมืองแถง) เมืองป้อมของฝรั่งเศส ซึ่งเป็นบริเวณที่มีไทดำอาศัยอยู่หนาแน่น จนกระทั่งเดียนเบียนฟูแตกและฝรั่งเศส

ยอมจำนน กล่าวกันว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ฝรั่งเศสต้องแพ้สงครามเป็นเพราะชาวไทดำซึ่งเป็นคนท้องถิ่นของเมืองนี้จำนวนมากไม่ยอมเข้าช่วยเหลือทางฝรั่งเศส แต่ได้เข้าร่วมรบกับพวกเวียดมินห์จนได้รับชัยชนะ จากการสู้รบนี้ทำให้ชาวไทดำประมาณ 4,000 คน อพยพหลบหนีไปอยู่เวียดนามใต้ อีกส่วนหนึ่งประมาณ 2,000 คนอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่แถบหลวงพระบาง และอีกกลุ่มหนึ่งประมาณ 3,000 คนเข้าไปอยู่ที่เชียงขวางในประเทศลาว แต่เนื่องจากที่เชียงขวางสถานที่ทำมาหากินค่อนข้างคับแคบ ไทดำส่วนหนึ่งจึงอพยพเข้ามาอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ที่บ้านอีไล ห่างจากเวียงจันทน์ไปทางเหนือประมาณ 20 กิโลเมตร ไทดำอาศัยอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ประมาณ 20 ปี จนกระทั่งคอมมิวนิสต์เข้ายึดครองประเทศลาว ชาวไทดำผู้รักอิสระจำนวนกว่า 2,000 คนต้องอพยพหลบภัยเข้ามาในประเทศไทยเมื่อปี 2518 ในจำนวนนี้ส่วนหนึ่งอยู่ในศูนย์ผู้อพยพ ส่วนหนึ่งกลับไปยังประเทศลาว ส่วนที่เหลือขอลี้ภัยไปอยู่ในประเทศฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา แคนนาดา และออสเตรเลีย

3. ไทดำในประเทศไทย จากการอพยพของชาวไทดำจะเห็นได้ว่าถิ่นฐานเดิมของไทดำอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรีของประเทศไทย เนื่องจากภูมิประเทศส่วนใหญ่ของจังหวัดมีลักษณะเป็นป่า มีหุบห้วย ลำธาร น้ำท่วมไม่ถึง ซึ่งลักษณะดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับเมืองแถง แคว้นสิบสองจุไท การที่ไทดำได้อาศัยกระจัดกระจายในที่ต่าง ๆ ของประเทศไทยนั้นเหตุผลหนึ่งก็คือไทดำรุ่นเก่ามีความปรารถนาแรงกล้าที่จะกลับไปถิ่นฐานบ้านเกิดของตน คือ เมืองแถง จึงพยายามเดินทางขึ้นไปทางเหนือเมื่อถึงฤดูฝนได้พัก ณ ที่ใดที่หนึ่ง ทำนาเพื่อหาเสบียงไว้สำหรับการเดินทางต่อไป เดินทางจนกระทั่งคนแก่ต้องตายจากกันไปในระหว่างเดินทาง ลูกหลานจึงไม่สามารถเดินทางกลับถิ่นฐานเดิมของตนได้ จึงตั้งหลักแหล่งอาศัยอยู่ตามทางเป็นแห่ง ๆ ไป พบว่า ไทดำเดินทางไปได้ไกลสุดที่จังหวัดพิจิตรและพิษณุโลก ซึ่ง จะเห็นได้ว่ามีชาวไทดำอาศัยในจังหวัดเหล่านี้ นอกจากนี้แล้วยังมีเหตุผลอื่น นั่นคือ การอพยพเพื่อไปหาที่ทำกินใหม่ในบริเวณจังหวัดใกล้เคียง เช่น ราชบุรี สุพรรณบุรี และนครปฐม ดังนั้น ไทดำที่กระจายกันอยู่ในที่ต่าง ๆ ของประเทศไทยล้วนแต่เป็นเชื้อสายของไทดำที่มาจากจังหวัดเพชรบุรีทั้งสิ้น (สิริ พึ่งเดช 2519, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

แหล่งที่มีไทดำหนาแน่น ได้แก่จังหวัดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือจังหวัดเพชรบุรี ในอำเภอเมืองที่สะพานยี่หน เวียงดอย วังตะโก หนองพลับ และทุ่งเพื้อ เขตอำเภอท่ายางที่เขากระจิว แม่ประจันต์และท่าโล้ เขตอำเภอลาดที่ห้วยข้อง หนองโสน และบ้าน กรวย อำเภอเขาย้อยที่ห้วยท่าช้าง หนองเข้ หนองปรง หนองจิก ทับคาง ดอนทราย เขาย้อย หนองชุมพล หนองประดู่ หนองกระพ้อ หนองซอ และหัวเขาจีน

จังหวัดราชบุรี เขตอำเภอจอมบึงที่ตลาดควาย เขตอำเภอดำเนินสะดวกที่ดอนคลังบัวงามและโคกตับเป็ด เขตอำเภอปากท่าที่เขาภูทอง และเขตอำเภอบางแพที่ดอนคา

จังหวัดสุพรรณบุรี เขตอำเภออู่ทองที่ตำบลสระยายโสม ตำบลบ้านดอน ตำบลหนองโอ่ง ตำบลดอนมะเกลือ ตำบลบ้านโข้ง เขตอำเภอเมืองที่ตำบลบางกุ้ง และเขจอำเภอบางปลาม้า

จังหวัดสมุทรสาคร เขตอำเภอบ้านแพ้วที่หมู่บ้านกลาง ตำบลหนองสองห้อง ตำบลโรงเข้ และตำบลยกกระบัตร(อัญชุลี บูรณะสิงห์ 2531, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

จังหวัดนครปฐม มีไทดำอยู่ใน 5 อำเภอด้วยกันคือ 1) อำเภอเมืองนครปฐมที่ตำบลดอนยายหอมที่บ้านดอนขนาดและบ้านสะแกราย ที่ตำบลสระกระเทียมที่บ้านดอนทราย 2) อำเภอกำแพงแสนที่ตำบลทุ่งกระพังโหมที่บ้านยาง ที่ตำบลทุ่งขวางที่บ้านหนองขาม ที่ตำบลกระตีบที่บ้านชาวไร่ ที่ตำบลห้วยม่วงที่บ้านห่าง ที่ตำบลสระสี่มุมที่บ้านไผ่ดอย บ้านไผ่สงครามและบ้านไผ่โทน ที่ตำบลดอนข่อยที่บ้านดอนทอง บ้านดอกมะกอกและบ้านบ่อน้ำจืด ที่ตำบลสระพัฒนาที่บ้านสระบ้านหัวชุกบัว บ้านหนองหมู บ้านหนองเทียม บ้านไร่ใหม่และบ้านหนองพงนก ที่ตำบลรางพิกุล ที่บ้านกำแพงแสน 3) อำเภอดอนตูมที่ตำบลดอนพุทราที่บ้านหัวถนน ที่ตำบลลำลูกบัวที่บ้านแหลมกระเจา 4) อำเภอสามพรานที่ตำบลตลาดจินดาที่บ้านลำเอียก บ้านตากแดดและบ้านหนองอีแบน 5) อำเภอบางเลนที่ตำบลบางไทรป่าที่บ้านคลองพิศมัย ที่ตำบลดอนตูมที่บ้านดอนขมิ้น บ้านทรายไทยและบ้านหัวทรายลาว ที่ตำบลบางปลาที่บ้านเกาะแรต ที่ตำบลไผ่หูช้างที่บ้านหนองปรง บ้านปลายคลองบางเลนและบ้านไผ่หูช้าง

จังหวัดเลย เขตอำเภอเชียงคานที่หมู่บ้านป่าหนาด(ชาคริต อนันทราวัน 2521, อ้างถึงในสมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

จังหวัดพิจิตร เขตอำเภอโพธิ์ประทับช้างในทุกหมู่บ้านของตำบลไผ่รอบ เขตอำเภอสามง่ามในทุกหมู่บ้านของตำบลหนองหลุมและตำบลวังโมกข์

จังหวัดพิษณุโลก เขตอำเภอบางระกำที่ตำบลชุมแสงสงคราม ตำบลบางระกำ ตำบลพันเสา เขตอำเภอวังทองที่บางกระทุ่ม และในเขตอำเภอเมือง

จังหวัดกำแพงเพชร เขตอำเภอลานกระบือ อำเภอไทรงามและอำเภอพรานกระต่าย (สมคิด ศรีสิงห์ 2538, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

ส่วนในจังหวัดอื่น ๆ มีไทดำอยู่ประปราย ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย กาญจนบุรี ลพบุรี สระบุรี และชุมพร (มณีรัตน์ ท้วมเจริญ 2518, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

ปัจจุบันไทดำในประเทศไทยมีสัญชาติไทย แต่ยังไม่มีใครรู้แน่ชัดว่าประชากรไทดำที่แท้จริงในประเทศไทยมีจำนวนเท่าใด เนื่องจากว่าโดยทั่วๆ ไปแล้วไทดำก็ไม่ได้มีลักษณะใดที่แตกต่างไปจากคนไทยทั่วๆไปอย่างชัดเจน(อัญชุลี บูรณะสิงห์ 2531 : 19-20, อ้างถึงใน เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 :14-15) และเรืองเดช ปันเขื่อนขัติย์ (2525 : 40, อ้างถึงใน เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 :15) กล่าวไว้ว่ามีประชากรที่พูดภาษาไทดำในประเทศไทยประมาณ 100,000-500,000 คน

การที่ไทดำได้อพยพเข้ามา แ ละรวมกลุ่มกันตั้งรกรากในประเทศไทยเป็นเวลาช้านาน ถ้าจะนับตั้งแต่การอพยพในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งเป็นการอพยพครั้งใหญ่ที่ไทดำได้อพยพกันมาเป็นจำนวนมากเป็นเวลากว่า 200 ปี แม้ระยะเวลาจะยาวนาน แต่ไทดำยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้อย่างเหนียวแน่น เช่น ภาษา อาหา ร ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมและการแต่งกายในการประกอบพิธีกรรม เป็นต้น ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่บ่งบอกให้เห็นถึงความแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ(เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 15)

4. ลักษณะทางชาติพันธุ์และนิสัยใจคอ คนไทดำมีรูปร่างสันทัด ผิวขาวเหลือง ใบหน้ากลมแบน ตาเล็ก จมูกเรียว ผมเหยียดตรง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่จัดว่าหน้าตาดี หญิงสูงอายุมักจะไว้ผมยาวสำหรับเกล้า

คนไทดำมีนิสัยรักสงบ ไม่ชอบการทะเลาะวิวาท มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อแขกที่มาเยือน และจะต้อนรับให้การช่วยเหลืออย่างเป็นมิตร ความขยันและประหยัดเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งของคนไทดำซึ่งเห็นได้จากรูปแบบการดำเนินชีวิต พวกเขาจะปลูกและเก็บผักที่มีในท้องถิ่นนำมาทำอาหารรับประทาน ทั้งยังมีการทอผ้าไว้ใช้เอง

คุณลักษณะของผู้หญิงที่ถือว่าดี ต้องอ่อนน้อมถ่อมตน อยู่ในกรอบประเพณี ส่วนผู้ชายต้องเป็นผู้นำเอาการเอางาน ไม่เจ้าชู้ ความเชื่อในเรื่องการผิดผีเป็นสิ่งที่ช่วยควบคุมไม่ให้หญิงชายประพฤติผิด นอกจากนี้คนไทดำมีประเพณีการละเล่นที่หลากหลาย แสดงออกถึงการเป็นกลุ่มชนที่มีนิสัยรักสนุกและกล้าแสดงออก ตลอดเดือนเมษายนพวกเขาจะใช้เวลากับการรื่นเริงในงานประเพณีต่างๆ ที่จัดขึ้น

จากการที่ได้ผ่านความลำบากยากแค้นในอดีตเนื่องจากการรุกรานของชนกลุ่มอื่นในถิ่นที่อยู่เดิม และมีการอพยพหลบหนีภัยอยู่เสมอ กอปรกับได้เคยร่วมต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคมาด้วยกัน ทั้งยังมีวัฒนธรรมความเชื่อที่ได้ยึดถืออย่างมั่นคงเหนียวแน่นตลอดมาจึงหล่อหลอมให้กลุ่มชนไทดำมีความรัก ความสามัคคีกลมเกลียว มีน้ำใจ คอยช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกันจนเกิดเป็นพลังความเข้มแข็งทางสังคมและวัฒนธรรม(กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547)

5. ลักษณะบ้านเรือน เรือนของไทดำส่วนใหญ่จะไม่มีรั้วล้อมรอบ ถ้ามีจะเป็นรั้วเตี้ย ๆ ทำด้วยไม้ไผ่ขัดแตะหรือตีเป็นไม้ระแนง บางแห่งอาจนำไม้ไผ่ทั้งลำที่ยังไม่ได้ริดหนามออกมากองเป็นแนวรั้ว ลักษณะดั้งเดิมของบ้านไทดำเป็นเรือนหลังใหญ่มีห้องกว้างห้องเดียวที่ใช้เป็นที่นอน ทำครัว รวมถึงเก็บข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ มีหน้าจั่วและระเบียงบ้านทั้งหน้าและหลังบ้าน แ ละมีบันไดลงจากบ้านได้ทั้งหน้าและหลังบ้านด้วย แต่บันไดด้านหน้าเรือนจะใหญ่กว่าหลังบ้าน ระเบียงด้านหน้าใช้เป็นที่รับแขกและนั่งเล่นเรียกว่า กกชาน ส่วนระเบียงด้านหลังเรียกว่า กว้านโดยจะมีการจัดมุมใดมุมหนึ่งของกว้าน เรียกว่า กะล่อหอง ซึ่งเป็นบริเวณสำหรับเซ่นไหว้ ผีบรรพบุรุษที่เป็น

ผู้ท้าว ส่วนกลางของเรือนใช้เป็นที่นอน ที่ทำครัวและที่เก็บข้าวของต่างๆ ถ้าครอบครัวใดสืบผีผู้น้อยก็จะทำกะล่อหองไว้ในมุมใดมุมหนึ่งของบ้านส่วนนี้ ฝาบ้านจะเป็นฝาขัดแตะทำด้วยไม้ไผ่ไม่มีช่องหน้าต่าง (อัญชนา พานิช 2537, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

การวางผังบ้านของไทดำแตกต่างจากคนไทยทั่วไปอย่างหนึ่งคือ การวางครัวไฟนั้นจะไม่สร้างไว้ที่หัวสะกัดของนอกชานบ้านหรือระเบียงข้างใดข้างหนึ่ง ทั้งนี้เพราะสกัดของตัวบ้านด้านหนึ่งของไทดำจะมีห้องๆ หนึ่งที่ทำพิธีเซ่นผีเรือน ห้องดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นห้องผี เรือนอยู่ ไทดำจะไม่ตั้งครัวไฟบังห้องนี้โดยเด็ดขาด เพราะเขาถือว่าห้องครัวเป็นสิ่งที่ไม่สะอาดนั่นเอง (นุกูล ชมภูนิช2538 : 19, อ้างถึงใน เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 :16) มีหลังคาทรงโค้งรูปกระดองเต่า (มีความเชื่อเกี่ยวกับเต่าจากนิทาน โบราณของคนไทดำที่เล่าต่อกันมาว่า าเต่ามีบุญคุณต่อมนุษย์ช่วยสอนบทสวดถวายแด่แถนทำให้มนุษย์ไม่ต้องคำสาปจากแถน ไทดำจึงทำหลังคาบ้านที่มีลักษณะคล้ายกระดองเต่า และบางคนบอกอีกว่ามีบ้านไทดำบางที่ทำตัวเต่าเกาะไว้ที่เสาบ้านด้วย) มุงหญ้าคายาวคลุมลงมาเกือบถึงพื้นดินแทนฝาเรือนเพื่อป้องกันลม ฝน และอากา ศที่หนาวเย็น (ในอดีตชุมชนไทดำตั้งอยู่ในแถบอากาศหนาว) ตัวเรือนยกใต้ถุนสูงเพื่อประโยชน์ในการเก็บสิ่งของเครื่องใช้เป็นที่ประกอบการงาน เช่น ทอผ้า ตำข้าว เป็นคอกเลี้ยงสัตว์ มักมีแคร่ไว้นั่งนอนและเป็นที่รับแขกในเวลากลางวัน เสาเรือนทำด้วยไม้ทั้งต้นมีง่ามไว้สำหรับว างคาน ยอดจั่วประดับด้วยไม้แกะสลักเป็นกิ่งคล้ายเขาควายไขว้กัน เรียกว่า "ขอกุด" (กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547)

ในอดีตยุ้งข้าวเป็นสิ่งก่อสร้างที่ปลูกคู่กับบ้านซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อไทดำเพราะไทดำประกอบอาชีพการทำนากั นมากทำให้ต้องเก็บข้าวเปลือกที่จะขายหรือกินไว้ที่ยุ้งข้าว การก่อสร้างยุ้งข้าวจะมุงด้วยกระเบื้องมีจั่ว ต้นเสาที่ค้ำยุ้งข้าวจะใช้ต้นไม้ที่มีง่าม และวางต้นเสาแทนคานไว้บนง่ามเสาซึ่งดูลักษณะแล้วแข็งแรงและทนทานมาก ยุ้งข้าวจะสร้างไม่ไกลจากตัวบ้าน การปลูกยุ้งข้าวจะมีใต้ถุนสูง โดยพื้นยุ้งข้าวสูงกว่าพื้นบ้านหรือสูงเสมอเท่าพื้นบ้าน จะไม่สร้างให้ต่ำกว่าพื้นบ้าน ทั้งนี้เพราะว่าข้าวเป็น แม่โพสพ ไทดำนับถือแม่โพสพซึ่งมีบุญคุณที่ทำให้ชีวิตดำเนินอยู่ได้ดังนั้นต้องให้เกียรติ เคารพ จึงต้องสร้างไว้ในที่สูง ยุ้งข้าวที่เก่าจะไม่รื้ อมาทำเป็นที่พักอาศัยหรือเยียบย่ำเด็ดขาด ปัจจุบันนี้ไทดำใช้รถเกี่ยวข้าวแทนแรงงานคน แล้วบรรจุข้าวเปลือกลงกระสอบจากนั้นนำข้าวขึ้นรถไปขายที่โรงสีข้าว หรือรถที่โรงสีข้าวจะมาขนข้าวเปลือกในที่นาเองโดยไทดำไม่ต้องขนข้าวเปลือกไปเก็บไว้ที่ยุ้งข้าวเหมือนสมัยก่อน ทำให้ ยุ้งข้าวร้าง แต่บางบ้านจะนำไปใช้ประโยชน์เก็บเครื่องมือการเกษตร(เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 17)

ต่อมารูปแบบเรือนไทดำได้เปลี่ยนแปลงไปตามความจำเป็นและความเหมาะสมตามยุคสมัย หญ้าคาที่นำมาทำวัสดุมุงหลังคาหายาก ไม่คงทนทั้งยังเป็นวัสดุที่ง่ายต่อการติดไฟ ลักษ ณะ

บ้านและวัสดุที่ใช้จึงเปลี่ยนเป็นไม้เนื้อแข็งหลังคาเป็นสังกะสี มีการแบ่งกั้นห้องตามลักษณะการใช้สอย ปัจจุบันบ้านเรือนไทดำมีลักษณะผสมผสานระหว่างเรือนแบบดั้งเดิมกับเรือนสมัยใหม่ บ้างก็ใช้วัสดุผสมของปูนกับไม้ บางบ้านก็เป็นรูปทรงสมัยใหม่ไม่มีเอกลักษณ์ของไทดำอยู่ เลย แต่ไม่ว่าลักษณะที่อยู่อาศัยของคนไทดำจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรทุกบ้านจะต้องมีห้องสำหรับบูชาผีเรือนที่เรียกว่า กะล่อหอง นับเป็นความน่าเสียดายว่าลักษณะที่อยู่อาศัยที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มไทดำแท้ๆ กำลังจะสูญหาย แม้ที่ตำบลหนองปรงจะมีเรือนไทดำแบบดั้งเดิมอยู่แ ต่ก็เป็นเพียงเรือนที่สร้างจำลองไม่มีผู้อยู่อาศัย (กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547) สำหรับบ้านที่นับถือศาสนาคริสต์นั้นจะไม่มีห้องผีเรือนเนื่องจากว่าคนที่นับถือศาสนาคริสต์นั้นจะต้องเลิกนับถือผี(เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542:17)

6. การแต่ง กาย เสื้อผ้า ในสมัยก่อนไทดำจะมีลักษณะการแต่งกายเป็นแบบฉบับของตนเอง แต่ปัจจุบันพบว่า ส่วนใหญ่การแต่งกายแบบไทดำจะมีเฉพาะในหมู่ผู้สูงอายุเท่านั้น ส่วนในโอกาสพิเศษ เช่น การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา คนที่อายุต่ำลงมาจะแต่งกายแบบไทดำด้วย

เครื่องนุ่งห่มที่เป็นแบบฉบับของผู้ชายไทดำ คือ กางเกงขาสั้น ปลายแคบเรียวยาวปิดเข่า นุ่งขมวดปมที่เอว เรียกว่า “ส้วงขาต้น” หรือ “ส้วงก้อม” แปลว่า “กางเกงขาสั้น” ตัวเสื้อเรียกว่า “เสื้อซอน” เป็นเสื้อแขนยาวทรงกระบอกปลายแขนปล่อยกว้างขนาดข้อมือของผู้ใส่ ผ่าหน้าตลอดติดกระดุมเงินยอดแหลม มีลวดลายเรี่ยกันถี่ประมาณ 10-19 เม็ด ตัวสั้นแค่เอว ตัวเสื้อเย็บเข้ารูปทรงกระสอบ หน้าอกผายเล็กน้อย คอตั้ง ตัวเสื้อด้านข้างตอนปลายผ่าทั้ง 2 ข้าง ใช้เศษผา 2-3 ชิ้น ตัดขนาดรอยผ่าแล้วเย็บติดกับรอยผ่า

ส่วนฝ่ายหญิงในสมัยก่อนนุ่งผ้าซิ่นผืนดำประกอบด้วยผ้า 3 ชิ้น โดยชิ้นแรกเป็นต้นซิ่นส่วนตรงเอวมีสีดำไม่มีลาย กว้างประมาณ 12 นิ้ว ผ้าชิ้นนี้จะเย็บติดกับชิ้นที่สองที่เป็นตัวผืนซิ่นสีดำสลับลายทางสีขาวเหมือนลายเปลือกแตงโมที่มีริ้วเป็นทางสีขาวหรือสีเขียวอ่อน ส่วนสุดท้ายมีขนาดกว้างประมาณ 1 นิ้วมีลวดลายริ้วสีขาวสองสามริ้วเย็บติดกับผ้าชิ้นที่สองเป็นตีนซิ่น ในกรณีที่สามีเสียชีวิตผู้หญิงไทดำต้องเลาะตีนซิ่นออก เพื่อเป็นการไว้ทุกข์ให้แก่สามี วิธีการนุ่งผ้าซิ่น คือ นำมุมผ้าซิ่นทางซ้ายและขวาพับทบกันตรงกลางแล้วพับลงคาดด้วยเข็มขัดให้สูงกว่าส่วนหลัง เพื่อสะดวกในการก้าวเดินเวลาทำงาน ผ้าซิ่นลายแตงโมในชีวิตประจำวันจะใส่กับ “เสื้อน้อย หรือ เสื้อแขนจิ๊ด” ซึ่งเป็นเสื้อแขนกุดตัวเสื้อสั้นผ่ากระดุมด้านหน้า นอกจากเสื้อน้อยแล้ว ในสมัยก่อนยังนิยมคาด “ผ้าเปี่ยว” ซึ่งเป็นผ้าคาดอกปักลวดลายไว้ที่ชายทั้งสองข้าง ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะใช้ผ้าเปี่ยวสีดำหรือสีครามแก่ ส่วนผู้หญิงสาวจะให้ผ้าเปี่ยวย้อมสีสันต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีผ้าผืนเล็กให้คล้องคอพาดไหล่ทับผ้าเปี่ยวอีกทีหนึ่ง ในช่วงลงข่วงหรือโอกาสที่มีการละเล่นต่าง ๆ ผู้หญิงไทดำนิยมใช้ผ้าเปี่ยวคาดอก ปัจจุบันจะเห็นผู้สูงอายุใช้ผ้าเปี่ยวสีครามพาดไว้บนไหล่สำหรั บใช้ในชีวิตประจำวัน

ต่าง ๆ กรณีที่ออกนอกบ้าน เช่น เดินทางไปอีกหมู่บ้านหนึ่งผู้หญิงไทดำจะนิยมใส่ “เสื้อก้อม” ซึ่งเป็นเสื้อแขนยาวทางกระบอก ตัวเสื้อเย็บเข้าตัวคอตั้งผ่าอกตลอด ติดกระดุมเงินถี่ราว 10 เม็ดหรือมากกว่านั้น ส่วนในโอกาสพิเศษ เช่น พิธีเสนเรือน พิธีแต่งงาน หรือการละเล่น เช่น เล่นคอน ไทดำจะแต่งชุดใหญ่ที่เรียกว่า “เสื้อฮี” ตัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายย้อมครามมีสองด้านใช้ได้ทั้งด้านในและด้านนอก เสื้อฮีของชายยาวคลุมสะโพก คอกลมติดคอ กุ๊นรอบคอด้วยผ้าไหมแดง และเดินทับด้วยไหมสีอื่นตามแต่เห็นสวยงาม ตรงคอเสื้อด้านข้างติดก ระดุมแบบคล้องหนึ่งเม็ด ผ่าตลอดโดยเริ่มผ่าตรงกระดุมด้านซ้าย แล้วผ่าตลอด ด้านหน้าจะป้ายทบมาด้านข้าง ติดกระดุมอีกเม็ดหนึ่งที่เอวด้านข้างซึ่งเป็นด้านเดียวกับที่ติดกระดุมคอ แขนเสื้อเป็นแขนกระบอกยาวปลายแคบจากรักแร้ถึงชายเสื้อจะปักตกแต่งด้วยเศษผ้าไหมสี และด้วยไหม สีต่าง ๆ พร้อมทั้ง ติดกระจกชิ้นเล็ก ๆ ตามลวดลาย ด้านข้างผ่าตั้งแต่ปลายเสื้อจนเกือบถึงเอวแล้วปักตกแต่งอย่างสวยงาม เสื้อฮีด้านนี้จะใช้ในงานมงคลต่าง ๆ ส่วนอีกด้านหนึ่งเมื่อกลับออกมาจะเป็นด้านที่มีสีสันหลากสี โดยตกแต่งผ้าสีต่าง ๆ ไว้ตามชายเสื้อและขอบแขนใช้ในโอกาสอวมงคล จะใส่กลับกันไม่ได้ถือว่าเป็นการกระทำผิดแบบแผน เสื้อฮีนี้จะใส่กับกางเกงขายาวสีดำขาแคบ เรียกว่า “ส้วงฮี” เสื้อฮีของฝ่ายหญิงก็เช่นเดียวกันมี 2 ด้านและใช้ในโอกาสเดียวกัน แต่ตัวเสื้อมีขนาดใหญ่และยาวกว่ามาก คอแหลมลึก ใช้สวมหัว ไม่ผ่าหน้า แขนเสื้อเย็บแขนในตัว แขนแคบเป็นแขนกระบอก ด้านที่ใช้ในงานมงคลใช้เศษผ้าสีต่าง ๆ มาตกแต่งที่ปลายแขน และด้านหน้าเป็นช่องยาวเรียวจากไหล่ทั้งสองข้างลงมาถึงหน้าอก ส่วนอีกด้านที่ใช้ในงานอวมงคล เช่น ใช้คลุมโรงศพ ปักตกแต่งรอบคอตามรอยตะเข็บเสื้อทุกแห่งตามชายเสื้อด้วยเศษผ้าไหมสีต่าง ๆ ลวดลายแตกต่างกันไป เสื้อฮีของฝ่ายหญิงใช้ใส่กับผ้าซิ่นลายแตงโมในพิธีเสนเรือน ผู้หญิงไทดำที่เป็นสะใภ้ของเรือนที่ทำพิธีนั้นจะใช้เสื้อฮีคาดทับเสื้อตัวใน เสื้อผ้าที่ไทดำใช้สวมใส่ในสมัยก่อนจะปั่นด้ายนำมาทอ ย้อมคราม และตัดเย็บด้วยตนเอง ทุกคนมีเสื้อฮีไว้ใช้ในโอก าสพิเศษต่าง ๆ แต่ในปัจจุบันนี้จะหาดูเสื้อฮีได้ยากขึ้นไปทุกที (สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) การใส่เสื้อฮีจะสวมทับเสื้อผ้าที่สวมใส่อยู่ตามปกติ บางครั้งพบว่าใช้พาดบ่า ผูกคอ หรือคาดเอวก็ได้ เพื่อให้เป็นเครื่องหมายว่าได้สวมเสื้อฮีแล้ว (นำพวัลย์ กิจรักษ์กุล 2532 : 97, อ้างถึงใน เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 20)

เครื่องประดับของชาวไทดำแบบดั้งเดิมทำด้วยเงิน ทอง นาค ปัจจุบันที่เห็นสวมใส่ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ไม้ขัดเกล้าหรือปิ่นปักผม เปาะแขน (กำไลข้อมือ) บ่องหู(ตุ้มหู) ส่วนเปาะเก็ง(กำไลข้อเท้า)กับสายพานเหลาจะเห็นใส่เฉพาะ ในงานพิธี(กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547)

ทรงผม ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทดำอย่างหนึ่ง นั่นคือ เด็กชายและหญิงจะถูกร้อนผมจนสั้นตั้งแต่เด็ก พอเริ่มถึงวัยหนุ่มสาว ผู้ชายจะตัดผมสั้นทรงดอกกระทุ่มหรือทรงสูง (สม

ทรง บุรุษพัฒน์ 2540 : 10) ทรงผมสั้นเกรียนเรียกว่าทรงหลักแจว และทรงมหาดไทย (สุมิตร ปิติพัฒน์และคณะ 2521: 32, อ้างถึงใน เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 21) ปัจจุบันสำหรับผู้ชายนิยมไว้รองทรง ส่วนคนเฒ่าคนแก่นิยมตัดสั้นเกรียนเหมือนทรงทหาร (เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 21) ส่วนผู้หญิงจะเริ่ มไว้ผมยาวและมีศิลปะในการแต่งทรงผมแบบต่าง ๆ กันไปตามวัน จะทำผิดขั้นตอนไม่ได้ สุมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ (2521 , อ้างถึงในสมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการทำผมดังต่อไปนี้

1. เอื้อมไหล่หรือเอื้อมไร เป็นทรงผมของผู้หญิงวัยรุ่น อายุประมาณ 13-14 ปี ผมเริ่มยาวประมาณไหล่อยู่ในขนาดกำลังจะรวบได้

2. สับปิน เป็นทรงผมของผู้หญิงในช่วงอายุระหว่าง 14-15 ปี เนื่องจากผมเริ่มยาวมากขึ้นจึงพับปลายผมม้วนขึ้นแล้วสับหวีที่ท้ายทอย

3. จุกผม สำหรับผู้หญิงอายุระหว่าง 14-15 ปีเช่นกัน แต่ผมเริ่มยาวพอที่จะสามารถขมวดเป็นก้อนได้ แต่ยังไม่แน่นดีนักที่เรียกว่า จุกผม เพราะทำผมให้เหมือนกระบังเป็นกระจุกหนึ่งไว้ข้างหน้า ส่วนด้านหลังไว้เปีย

4. ผมขอดกระตอก เป็นทรงผมสำหรับผู้หญิงอายุระหว่าง 16-17 ปี ซึ่งความยาวของผมในขณะนั้นสามารถรวบไว้ข้างหลังแล้วผูกเป็นปมเหมือนผูกเชือกได้ ปล่อยชายผมลงมาข้างหน้า

5. ผมขอดซอย เป็นทรงผมสำหรับผู้หญิงอายุระหว่าง 17-18 ปี สามารถเกล้าผมได้แน่นและผูกผมเป็นเงื่อนตาย นำชายผมไว้ด้านซ้าย ทำผมเป็นโบว์ทั้งสองข้าง

6. ผมปั้นเกล้าซอย เป็นทรงผมสำหรับผู้หญิงอายุระหว่าง 19-20 ปี จะมีผมที่ยาวมาก ดังนั้นจึงสามารถผูกผมเหมือนเนคไทหูกระต่ายได้ โดยมีหางยาวออกมาทางขวา

7. ผมปั้นเกล้าหรือปั้นเกล้าถ้วน สำหรับผู้หญิงที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปจะมีผมยาวขนาดก้าวรวบม้วนตลบไปไว้กึ่งกลางศรีษะ ชายม้วนสอดไว้ข้างใน แต่ใช้ไม้ขัดไว้ไม่ให้ผมหลุด ด้านหน้าลักษณะของผมจะเป็นลอนใหญ่ ผู้หญิงที่มีผมยาวขนาดปั้นเกล้านี้ สามารถจะไปลงนั่งข่วง รวมทั้งแต่งงานได้

สมัยก่อนไทดำถือกันว่าเด็กหญิงที่ผมยังไม่ยาวพอที่จะทำปั้นเกล้าหรือปั้นเกล้าถ้วนได้นั้นยังไม่ถึงวัยทำพิธีแต่งงานเพราะยังเป็นเด็กอยู่ ดังนั้นจึงห้ามติดต่อเกี่ยวข้องฉันท์ชู้สาวกับชายหนุ่ม แต่ถ้าผมยาวพอเกล้าแบบปั้นเกล้าซอยได้บ้างแล้วจึงจะให้ลงนั่งข่วงมีเพื่อนชา ยได้ มีคำกลอนของหนุ่มๆ ที่ล้อเลียนเกี่ยวกับทรงผมบทหนึ่งว่า “ปั้นเกล้ายก คือ ถกกอขาม ปั้นเกล้างามโถงเส้า ไม้ขัดเกล้าเหมือนแอกเกวียนควาย” หมายความว่า ผมปั้นเกล้าของผู้หญิงบางคนทำยกสูงเหมือนถกกอมะขามคือ ไม่เรียบร้อย บางคนก็ปั้นเกล้างามเหมือนกับกะล่อมข้าวเปลือก และแกล้งชมไม้ขัดผม

เหมือนอย่างแอกเกวียนควาย คือ แอกเกวียนควายนั้นสวยน้อยกว่าแอกเกวียนวัว คล้ายเป็นการถากถางมากกว่าการชม (นุกูล ชมภูนิช 2530 : 55, อ้างถึงใน เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 22)

สำหรับผู้หญิงที่สามีถึงแก่กรรมและตั้งศพไว้ที่บ้านจะต้องปล่อยผมสยาย ไม่เกล้าผม และห้ามใช้เครื่องประดับทุกชนิด เมื่อเผาศพแล้วเชิญวิญญาณมาเป็นผีเรือนต้องไว้ทุกข์เป็นเวลา 1 ปี รวมทั้งต้องทำผมแบบ ปั้นเกล้าตก คือ ทำผมเหมือนปั้นเกล้า แต่ให้กลุ่มผมอยู่ท้ายทอย เมื่อออกทุกข์แล้วจึงจะทำผมปั้นเกล้าแบบเดิมได้ การกลับมาทำผมปั้นเกล้าใหม่นี้ จะต้องให้ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองทำผมให้กำหนดวันตามสะดวกระหว่างทำผมจะมีคนอวยพรให้ต่อมาอาจมีสามีใหม่ได้ (นุกูล ชมภูนิช 2538, อ้างถึงในสมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

ในหมู่บ้านไทดำผู้หญิงที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป ยังคงไว้ผมปั้นเกล้าซึ่งบางคนมีผมยาวมาก วิธีการดูแลรักษาผม คือใส่น้ำมัน หรือสระผมด้วยน้ำมะกรูด ส่วนผู้หญิงไทดำที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีลงมานั้นจะไว้ผมหลายรูปแบบมีทั้งผมยาว ผมตัด ผมซอย ส่วนการเปลี่ยน สีผมส่วนมากเป็นพวกวัยรุ่น(เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 23)

7. โครงสร้างทางสังคม สมาชิกในแต่ละครอบครัวของไทดำจะเป็นญาติผีเดียวกัน ส่วนญาติห่าง ๆ มักมีความผูกพันสนิทสนมกัน ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย ลูกชายจะนำภรรยาเข้ามาอยู่ในบ้านบิดามารดาของตน อง ปัจจุบันครอบครัวไทดำมีขนาดเล็กลง โดยบางคู่อาจปลูกบ้านอยู่ต่างหาก แต่จะอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับบ้านบิดามารดา ผู้สูงอายุจะได้รับความเคารพสูงสุดจากสมาชิกภายในบ้าน ผู้ที่อาวุโสสูงสุดจะเป็นหัวหน้าครอบครัว สมาชิกในครอบครัวทุกคนต้องช่วยกันทำงาน ในด้านการสืบสกุลจะนับถือทางฝ่ายบิดา ลูกชายและภรรยานับถือผีบรรพบุรุษทางฝ่ายบิดา การแบ่งตระกูลหรือ สิง สามารถพบได้ในไทดำซึ่งมีลักษณะคล้างคลึงกับการใช้แซ่ของชาวจีนแต่เดิมนามสกุลของไทดำขึ้นต้นด้วยคำว่า สิง ต่อด้วยชื่อสกุล (สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) โดยอาจแบ่งเป็นสิงผู้ท้าว (ชนชั้นผู้ท้าว) คือ สิงลอกำ และสิงผู้น้อย (ชนชั้นผู้น้อย) เช่น สิงเลือง สิงลอ สิงแลง สิงลู สิงกา สิงกวาง สิงวี เป็นต้น (กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547) กลุ่มคนในตระกูลหรือสิงเดียวกันถือว่าเกี่ยวข้องเป็นญาติกัน แต่ปัจจุบันการใช้นามสกุลมีลักษณะเช่นเดียวกับของไทย ส่วนสิงเดิมก็มีอยู่เพื่อใช้อ้างถึงความเกี่ยวข้องกันในกลุ่มไทดำโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษ (สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

ปัจจุบันไทดำได้หันมาใช้นามสกุลแบบไทย โดยตั้งนามสกุลขึ้นใหม่อย่างเป็นทางการ เช่น ไทดำในหมู่บ้านแหลมกระเจา 2 ตำบลลำลูกบัว อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ส่วนมากนามสกุล “ตรีอินทอง” เป็นนามสกุลที่มาจากผู้ใหญ่ตรี หลังจากผู้ใหญ่ตรีเสียชีวิต ไทดำก็ใช้นามสกุลนี้จนถึงทุกวันนี้ หรือหมู่บ้านเกาะแรต ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ไทดำมีนามสกุลที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “เพชร” เช่น เพชรแอน เพชรเกลอ เพชรรุณ เพชรยวน เพชรออย เป็นต้น(เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 27) เนื่องจากว่าบรรพบุรุษได้อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรีซึ่งสอดคล้องกับที่วาสนา อรุณกิจ (2528 : 51, อ้างถึงใน เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 27-28) กล่าวว่า ปัจจุบันชาวไทดำใช้นามสกุลแบบไทย และตั้งนามสกุลขึ้นอย่างเป็นทางการตามความผูกพันกับหมู่บ้านและบรรพบุรุษ โดยพบว่าไทดำที่บ้านสระประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ตั้งนามสกุลตามชื่อหมู่บ้านที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “สระทอง” แล้วตามด้วยชื่อบรรพบุรุษฝ่ายชาย เช่น สระทองหน สระทองแดง สระทองบุญ เป็นต้น

การจัดลำดับชั้นทางสังคม ในสังคมดั้งเดิมแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ท้าว ซึ่งเชื่อว่าเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากเจ้าในสมัยก่อน และกลุ่มที่สองคือ สามัญชน เรียกว่า ผู้น้อย เป็นผู้อยู่ใต้การปกครองของผู้ท้าว ทั้งนี้ผู้ท้าวเป็นชนชั้นปกครองที่สามารถบูชาผีเมืองได้ ในขณะที่ผู้น้อยบูชาได้แต่ผีบรรพบุรุษของตนเอง ไทดำในประเทศไทยยังคงยอมรับการแบ่งชนชั้นอยู่ แต่ผู้ท้าวในปัจจุบันไม่มีอำนาจในการปกครอง เมื่อดูจากชีวิตความเป็นอยู่แทบจะมองไม่เห็นความแตกต่างระหว่างชนชั้น แต่พิธีกรรมทางศาสนาที่ยังคงปฏิบัติอยู่จะเป็นเครื่องบ่งชี้ทางชนชั้น คือ ผู้ประกอบพิธีกรรมจะใช้ผู้ท้าวเท่านั้น และชนชั้นผู้ท้าวจะจัดพิธีกรรมใหญ่โตกว่าผู้น้อย นอกจากนี้ผู้ท้าวกับผู้น้อยจะไม่ประกอบพิธีกรรมร่วมกัน (อัญชุลี บูรณะสิงห์ 2531, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

ชาวไทดำให้ ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิงเพราะผู้ชายมีบทบาทในการสืบผีและเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่ทำงานบ้าน ได้แก่ เลี้ยงดูบุตร ทำอาหารและทอผ้าไว้ใช้ แต่ปัจจุบันสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงกล่าวคือ ผู้หญิงจะมีบทบาทในการทำงานหาเลี้ยงครอบครัวเท่าเทียมกับผู้ชาย เช่นเดียวกับสังคมทั่วไป

ทุกวันนี้คนไทดำนอกจากจะนับถือผีแล้วก็มีความศรัทธาในพุธศาสนาด้วย เมื่อถึงเดือนเมษายนของทุกปีจะมีงานประเพณีของคนไทดำ วัดถูกใช้เป็นสถานที่ในการจัดงานของชาวหนองปรงทั้งที่เป็นคนไทดำและคนเชื้อสายอื่นก็จะนำข้าวของมาช่วยงาน และร่วมกันทำอาหารเพื่อถวายพระและเลี้ยงผู้ที่มาร่วมงาน เป็นที่น่าทึ่งว่าเมื่อมีงานไทดำที่ไหน คนไทดำจากหลายๆ ที่จะมาร่วมงาน แสดงให้เห็นถึงความเหนียวแน่นทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

ผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญในการปกครองท้องถิ่นตำบลหนองปรง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้มีเชื้อสายไทดำ คนเหล่านี้เป็นผู้ที่บทบาทในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มตน เมื่อมีการทะเลาะวิวาทของคนในชุมชนจะมีการรอมชอมยอมความกัน ปัญหาก็จะยุติลงที่หมู่บ้าน ด้วยเหตุเพราะผู้มีเชื้อสายไทดำล้วนแต่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

ระบบเครือญาติ สังคมของชาวไทดำจะขึ้นอยู่กับระบบเครือญาติทางสายโลหิต ได้แก่ บุคคลในกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องโดยมีบรรพบุรุษร่วมกัน มีสกุลเดียวกัน และญาติทางการแต่งงาน ได้แก่ สะใภ้ ลูกเขย ดังนั้นชุมชนไทดำจึงประกอบด้วยหลายครอบครัวที่เกี่ยวดองเป็นญาติกัน เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมที่สำคัญๆ จะมีเครือญาติมาร่วมในพิธีเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างการเรียกญาติพี่น้องในภาษาไทดำ เช่น

ลูกคนโต	-	ลุกก	พี่เขย	-	อ้ายเขือย
ลูกคนสุดท้อง	-	อีหล้า, ไอหล้า	น้องเขย	-	น้องเขือย
พี่	-	เอ้ย, เอื้อย	พี่สะใภ้	-	อ้ายเปาว
น้อง	-	น้อง	น้องสะใภ้	-	น้องเปาว

ส่วนคำเรียกญาติอื่นๆ ก็เหมือนกับคนไทย เช่น ลุง ป้า น้า อา การเรียกชื่อคน เมื่อแต่งงานมีบุตรแล้วจะเรียกชื่อบุตรคนแรกและใส่สถานะภาพของผู้นั้น กล่าวคือเมื่อชายและหญิงซึ่งเป็นสามีภรรยากันมีบุตรคนแรกสมมติว่าชื่อ ติ๋ม เพื่อนบ้าน จะเรียกพ่อแม่ของเด็กชายติ๋มหรือเด็กหญิงติ๋มว่า พ่อติ๋ม แม่ติ๋ม ยายติ๋ม เป็นต้น การเรียกชื่อเช่นนี้เรียกว่า “หยำผี” เป็นการปิดบังผีหาก จะเอาวิญญาณของผู้เป็นพ่อเป็นแม่ก็จะได้เอาไม่ถูก เพราะถูกเรียกว่า ติ๋ม ซึ่งเป็นชื่อลูกคนโต (กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน)

8. ภาษา ภาษาพูดของ ไทดำในอดีตจัดอยู่ในตระกูลไท (Tai Family) สาขาตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Branch) (Li. 1960) และ Hartmann (1980) ได้แบ่งภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ออกเป็น 3 กลุ่มตามลักษณะการแตกตัวของวรรณยุกต์ ภาษาไทดำจัดอยู่ในกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ตอนบน (Upper Southwestern Tai) ซึ่งประกอบด้วย ภาษาไทแดง ไทดำ ไทขาว ลื้อ เชียงตุง ลื้อเชียงรุ้ง และชาน (เหนือ) ซึ่งไทดำใช้ภาษาของตนเองสนทนาติดต่อในกลุ่มไทดำด้วยกัน แต่จะใช้ภาษาไทยภาคกลางสื่อสารกับกลุ่มภายนอก ทั้งนี้ผู้สูงอายุจะใช้ภาษาไทยกลางไม่ค่อยสัดทัดนัก (สุมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ 2521, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) ภาษาไทดำมีหางเสียงคล้าย ๆ กับไทพวน แต่จะมีเสียงสั้นกว่า (สมพนธ์ สุขวงศ์ 2506, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

ด้านระบบเสียง ภาษาไทดำมีสำเนียงผิดเพี้ยนมาจากลาวเวียงจันทน์และลาวทางภาคอีสานไม่มากนัก (พ.สินธุเสก 2512, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) กันทิมา วัฒนะประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2531, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) ได้ศึกษาระบบเสียงของภาษาไทดำที่อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร มีระบบพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ดังต่อไปนี้

หน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวมี 19 หน่วยเสียงพยัญชนะ คือ

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์ / คุณสมบัติของเสียง	ริมฝีปากทั้งคู่	ริมฝีปาก–ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	คอหอย
กัก หรือระเบิด	ไม่ก้อง ไม่มีลม	p ป		t ต		k ก	? อ
	ไม่ก้อง มีลม	ph พ		th ท		kh ค	
	ก้อง	b บ					
กึ่งเสียดแทรก	ไม่ก้อง ไม่มีลม				c จ		
เสียดแทรก	ไม่ก้อง		f ฟ	s ส			h ห ฮ
นาสิก	ก้อง	m ม		n น	ɲ ญ	ŋ ง	
ข้างลิ้น	ก้อง			l ล			
กึ่งสระ	ก้อง	w ว			j ย		

หน่วยเสียงพยัญชนะภาษาไทยโซ่ง

พยัญชนะต้นควบกล้ำ มี 3 หน่วยเสียงคือ /kw กว, คว khw, งว ŋw/

พยัญชนะท้าย มี 9 หน่วยเสียงคือ /p ป, t ต, k ก, ? อ, m ม, n น, ŋ ง, w ว, j ย/

หน่วยเสียงสระประกอบด้วย สระเดี่ยวมี 18 หน่วยเสียง และสระประสมมี 4 หน่วยเสียง ดังต่อไปนี้

หน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวมี 19 หน่วยเสียงพยัญชนะ คือ

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์ / คุณสมบัติของเสียง	ริมฝีปากทั้งคู่	ริมฝีปาก–ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	คอหอย
กัก หรือระเบิด	ไม่ก้อง ไม่มีลม	p ป		t ต		k ก	? อ
	ไม่ก้อง มีลม	ph พ		th ท		kh ค	
	ก้อง	b บ					
กึ่งเสียดแทรก	ไม่ก้อง ไม่มีลม				c จ		
เสียดแทรก	ไม่ก้อง		f ฟ	s ส			h ห ฮ
นาสิก	ก้อง	m ม		n น	ɲ ญ	ŋ ง	
ข้างลิ้น	ก้อง			l ล			
กึ่งสระ	ก้อง	w ว			j ย		

หน่วยเสียงพยัญชนะภาษาไทยโซ่ง

พยัญชนะต้นควบกล้ำ มี 3 หน่วยเสียงคือ /kw กว, คว khw, งว ŋw/

พยัญชนะท้าย มี 9 หน่วยเสียงคือ /p ป, t ต, k ก, ? อ, m ม, n น, ŋ ง, w ว, j ย/

หน่วยเสียงสระประกอบด้วย สระเดี่ยวมี 18 หน่วยเสียง และสระประสมมี 4 หน่วยเสียง ดังต่อไปนี้

คำศัพท์ในภาษาไทดำจำนวนไม่น้อยคล้ายคลึงกับภาษาไทยและภาษาลาว ด้วยเป็นภาษาในตระกูลเดียวกัน อีกทั้งชาวไทดำอยู่ร่วมกับคนไทย เรียนหนังสือภาษาไทย น่าจะมีการใช้คำ

ยืมภาษาไทยแทนศัพท์ไทดำดั้งเดิม ศัพท์บางคำออกเสียงต่างจากภาษาไทยเพียงเล็กน้อย จนคนไทยสามารถเข้าใจความหมายได้ เช่น เฮือน(เรือน), น่ำ(น้ำ), ไจ๊(ใช้), กิ๋น(กิน) เป็นต้น

คำศัพท์อื่นๆ ที่แตกต่างจากภาษาไทยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำนาม

ภาษาไทยกลาง	ภาษาไทดำ
ภูเขา	ปู้
ต้นไม้	ก๋อ
ครก	กระบ๋วง
ยานพาหนะ	แส

คำกริยา

ภาษาไทยกลาง	ภาษาไทดำ
เดิน	หย่าง
ถือ	ข่า
หิว	ฮ๊อด
คิดถึง	หงำฮ่อด
ทำงาน	เฮ็ดเวียะ

คำสรรพนาม

บุรุษสรรพนามที่ 1 : กู ฮา ข่อย อิ๊พู(พหูพจน์)

บุรุษสรรพนามที่ 2 : มึง สู อิ๊สู(พหูพจน์)

บุรุษสรรพนามที่ 3 : มัน เสา อิ๊เสา(พหูพจน์)

ลักษณะนาม

โต๋ ใช้กับสัตว์ เช่น ไก่ 2 โต๋(ไก่ 2 ตัว)

มะ ใช้กับมีดหรือดาบ เช่น ป่ามะนึง(มีดหนึ่งเล่ม)

หน่วย ใช้กับสิ่งของทั่วไปและสิ่งที่มีทรงกลมอย่างผลไม้ เช่น มะปุ๊ก 1 หน่วย(ส้มโอ 1 ผล) ไส 2 หน่วย(ไข่ 2 ฟอง) (กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547)

โครงสร้างไวยกรณ์มีลักษณะเดียวกับภาษาไทย (พ.สินธุเสก 2512, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) ดังตัวอย่างประโยคของภาษาไทดำพู ดที่หมู่บ้านแหลมกระเจา 2 ตำบลลูกบัว อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ดังต่อไปนี้

เอมนาย ไปกะไรมาเล้ย ‘เอมนายไปไหนมา’

ผลงานวิจัยนักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี

มายังกินน้ำก่อนกั้ว	‘หยุดกินน้ำก่อนสิ’
ลุกกะเรามาเล้ย	‘มาจากไหน’
มาหังกะเจ้าเล้ย	‘มาทำไมแต่เช้า’
จะไปกะเราเล้ย	‘จะไปไหน’

ภาษาเขียน ตัวหนังสือสืบทอดมาจากตัวหนังสือของไทดำที่เรียกว่า “โตสือไตดำ” (ตัวหนังสือไทดำ)ศาสตราจารย์ยอร์จ เซเดส์ สันนิษฐานว่าตัวหนังสือไทดำอาจจะมาจากอักษรสมัยสุโขทัย ซึ่งสมัยนั้นแผ่ไปยังบริเวณตังเกี๋ย ไทดำ ไทขาว ไทแดง ผู้ไท ที่อยู่ในลาว และที่กระจัดกระจายอยู่ทางทิศเหนือของสิบสองจุไท ตัวหนังสือของไทดำส่วนมากตรงกับของไทย แต่บางตัวออกเสียงต่างกัน (ม.ศรีบุษรา 2530, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) ในระบบการเขียนของภาษาไทดำไม่ใช้สัญลักษณ์เขียนวรรณยุกต์และสระ แสดงให้เห็นถึงการเขียนแบบดั้งเดิมก่อนสมัยสุโขทัยที่ไม่มีการเขียนเสียงวรรณยุกต์และสระด้วยสัญลักษณ์ เช่น ไม้เอก ไม้โท ไม้ตรี Cam Cuong (1992, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) ได้ศึกษาภาษาไทดำในเวียดนาม พบว่า วรรณยุก ต์ 6 เสียงในภาษาไทดำจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ สูง และต่ำ ในอักษรไทดำโบราณมีการเขียนวรรณยุกต์ 2 กลุ่มนี้ คือ วรรณยุกต์ตรี โท เอก เขียนเหมือนกัน แต่ออกเสียงต่างกันเป็น 3 วรรณยุกต์ตามบริบท

Diller (1991, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) ได้ใช้หลักฐานทางภ าษาศาสตร์เชิงประวัติแสดงให้เห็นว่าในช่วงศตวรรษที่ 14-15 ภาษาพูดมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา จึงมีการปรับภาษาเขียนให้เข้ากับภาษาพูด โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณยุกต์ได้มีการใช้เครื่องหมายกำกับบนพยัญชนะเพื่อแสดงถึงเสียงวรรณยุกต์ หรือใช้เครื่องหมายกำกับบนพยัญชนะเพื่อแ สดงเสียงสระ การเขียนทั้ง 2 ระบบนี้เป็นที่ยอมรับตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา จนถึงรัชกาลที่ 3

Cam Cuong (1992, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) ได้กล่าวถึงกรณีการเขียนวรรณยุกต์ของภาษาไทดำว่ามีขึ้นในต้นศตวรรษนี้ เพื่อให้เกิดความถูกต้องแน่นอนไม่ต้องอาศัยบริบท โดยจัดให้มีเครื่องหมายกำกับวรรณยุกต์ 2 เครื่องหมาย ซึ่งคล้ายกับไม้เอกและไม้โทของภาษาไทยและลาว ถึงแม้ว่าจะมีการเพิ่มสัญลักษณ์เพื่อใช้เขียนวรรณยุกต์มานาน แต่ชาวไทดำในเวียดนามก็ยังคงเขียนวรรณยุกต์ตามอักษร 2 กลุ่มเช่นเดิม เพราะตัวหนังสือไทดำไม่ได้ใช้ในระดับชาติ จึงไม่มีความจำเป็นต้องเขียนวรรณยุกต์ให้ตรงกับเสียง การอ่านเสียงวรรณยุกต์ยังคงอ้างอิงบริบทเช่นเดิม อย่างไรก็ดีตัวหนังสือไทดำที่ไทดำดั้งเดิมใช้ในการเขียนปรากฏว่ามีการใช้วรรณยุกต์ นุกูล ชมภูนิช (2538 : 80-81, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) ได้ศึกษาตัวอักษรไทดำ

และพบว่ามีพยัญชนะจำนวน 34 ตัว พยัญชนะพิเศษจำนวน 8 ตัว และสระ รวมทั้งเครื่ องหมายต่าง ๆ 18 รูป ดังต่อไปนี้

พยัญชนะ 34 ตัว

พยัญชนะไทยโซ่ง	พยัญชนะไทย
	ก
	ข
	ค
	ง
	จ
	ช
	ซ
	ด
	ฟ
	ม
	ย
	ล
	ว
	ต

พยัญชนะไทยโซ่ง	พยัญชนะไทย
	ถ
	ท
	น
	บ
	ป
	ผ
	พ
	ส ศ ษ
	ห
	ฟ
	อ
	ฮ

พยัญชนะพิเศษ 8 ตัว

พยัญชนะพิเศษไทยโซ่ง	พยัญชนะไทย	พยัญชนะพิเศษไทยโซ่ง	พยัญชนะไทย
	หง		หล
	หน		หว
	หม		หย
	หญ		ธรรม

สระและเครื่องหมายต่างๆ 18 รูป

สระไทยโซ่ง	คำอ่าน	สระไทย	สระไทยโซ่ง	คำอ่าน	สระไทย
	ไม้กะ	ะ		ไม้เกา	เ–า
	ไม้กา	า		ไม้เกิน	เ–อั
	ไม้กี	อิ อี		ไม้กำ	อำ
	ไม้กือ	อึ อื		ไม้กัว	อัว
	ไม้กุ	อุ		ไม้เกีย	เอีย
	ไม้กู	อู		ไม้ไก	ไ
	ไม้กัน	ไม้หันอากาศ		ไม้โก	โ
	ไม้เก	เ		ไม้ไก่	ใอ่
	ไม้แก	แ		ไม้ขิด	ไม้เอก

ภาษาพูดยังคงใช้กันอยู่ในหมู่คนไทดำ เมื่อสื่อสารกับคนไทย พวกเขาจะพูดภาษาไทยด้วยสำเนียงที่อาจจะไม่ชัด ลูกหลานรุ่นใหม่ฟังภาษารู้เรื่องแ ละพูดได้บ้าง แต่พวกเขาพูดภาษาไทยมากกว่าภาษาของตน ส่วนภาษาเขียนนั้นจะบันทึกไว้ในสมุดไทดำต่อๆ กันมา คนที่สามารถอ่านเขียนภาษาไทดำได้ในปัจจุบันมีน้อยมากและมักเป็นผู้ที่ประกอบพิธีกรรมด้วยต้องอ่านบทคาถาหรือตำราพิธีกรรมอยู่เสมอ เด็กรุ่นใหม่ไม่สนใจที่จะเรียนรู้อัก ษรไทดำเนื่องจากไม่เห็นความสำคัญ

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

สำนวนสุภาษิตไทดำสอดแทรกไว้ด้วยข้อคิด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการครองตนมารยาทสังคม ตลอดจนหลักในการดำเนินชีวิต ผู้เฒ่าผู้แก่จะใช้สำนวนสุภาษิตในการสั่งสอนลูกหลาน ถ้อยคำที่เรียบเรียงขึ้นมักเป็นการหยิบยกเอาธรรมชาติและเรื่องผีต่ างๆ มากล่าวอ้างสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตชาวไทดำที่ผูกพันกับธรรมชาติและมีความเชื่อเกี่ยวกับผี ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างสำนวนสุภาษิตที่รวบรวมได้จากคนไทดำชุมชนหนองปรง

สำนวน

ย่องหน้าแขะ(ทำดีต่อหน้าแขก)

กนอยู่บ่อนเลาย์ข้าวน้ำอยู่บ่อนหั่น(คนอยู่ที่ไหนข้าวน้ำอยู่ที่นั่น)

เอมปาออก ผัวปาเลี้ยง(แม่เป็นคนทำให้เกิด ผัวเป็นคนทำให้กิน)

โต๋ปลามะกืนมาใส่ (ปลาไม่คืนไข่ หมายความว่าคนเจ็บต้องตายแน่นอน)

สุภาษิต

หัวหลายได้ให้(หัวเราะมากจะได้ร้องไห้ ทำอะไรอย่าเกินพอดี)

ญิงหลักมะตอจายจ้า (หญิงฉลาดก็สู้ผู้ชายที่ โง่เขลาไม่ได้ อย่าประมาทผู้ชาย)

ปีฮู้สอง น้องฮู้หนึ่ง(พี่รู้สอง น้องรู้หนึ่ง อาบน้ำร้อนมาก่อน)

ปีลุงฟ้า ปีป้าแถน (ลุงคือฟ้า ป้าคือเทพเจ้า ให้เคารพเชื่อฟังญาติผู้ใหญ่)(กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547)

ตัวอย่างนิทานไทดำ

1. เรื่องเมล็ดข้าว นานมาแล้วมีความเชื่อเรื่องเมล็ดข้าวมีขนาดใหญ่มากเท่าฟักแฟง เมล็ดข้าว 1 เมล็ดสามารถหุงข้าวได้ 1 หม้อ ก่อนหุงต้องนำข้าวสารมาตากแดดแล้วจะแตกเป็นข้าวสารเม็ดเล็กๆ สวยงาม ไม่มีสารเคมีเจือปน แต่เวลาแตกเมล็ดจะมีเสียงดังมาก ดังเปรี้ยงปร้างเป็นพลุแตก วันหนึ่งก็มีการนำเมล็ดข้าวมาตากดังเช่นทุกวัน มีบ้านหลังหนึ่งตั้งอยู่บริเวณนั้น ผู้เป็นสามีออกไปทำงานในไร่ ผู้เป็นภรรยากำลังกล่อมลูกให้หลับแต่เพราะเสียงดังมากลูกจึงนอนไม่หลับและร้องไห้โยเย หญิงคนนั้นจึงกล่าวสบถไปว่า “ไอ้เม็ดข้าวห่าแตกดังขนาดนี้ลูกกูนอน ไม่หลับ ” หลังจากนั้นเป็นต้นมาเมล็ดข้าวก็ไม่ยอมแตกอีกแล้วและมีขนาดเล็กลง ทำความเดือดร้อนไปทั้งหมู่บ้านเพราะกว่าจะได้เมล็ดข้าวมาหุงได้ต้องมากะเทาะข้าวเปลือกให้แตกก่อน จึงมีการประชุมเกิดขึ้นและเห็นพ้องต้องกันว่าผู้หญิงเป็นต้นเหตุ จึงให้ผู้หญิงรับหน้าที่หุงหาอาหารนับแต่นั้นมา

(ผู้เล่า นายเลย จรรยางาม)

2. ตำนานเกี่ยวกับเลข 7 ในการประกอบพิธีเสนต่างๆ ของชาวไทดำจะเห็นได้ว่าอุปกรณ์และอาหารที่นำมาใช้ประกอบพิธีนั้นจะต้องถูกแบ่งออกเป็น 7 ส่วนอยู่เสมอ เช่น ในพิธีเสนเรือนต้องใช้ใบตองเจ็ดยอด หมูเ จ็ดชิ้น เป็นต้น ความเป็นมาของเลข 7 นั้นมีอยู่ว่าสมัยก่อนในการล้างหมูมักไม่นิยมล้างกันในบ้านเพราะจะทำให้บ้านสกปรกจึงนำหมูไปล้างที่ริมน้ำ มีอยู่ครั้งหนึ่งที่ขณะล้างหมูแล้วหมูเกิดหลุดมือตกลงไปในน้ำและลอยหายไป พอดีมีคน 7 คนกำลังทอดแหเกิดไปทอดได้หมูตัวนั้นมา จึ งเอาหมูมาคืนให้และได้ขอร้องไว้ว่าในการทำพิธีเสนนั้นทำอะไรขอให้ลงท้ายด้วย 7 ทั้งหมด เช่น ใช้หมู 7 ชิ้น ใบตอง 7 ยอด ขนมที่ใช้เสนต้องใช้อย่างละ 7 ชิ้น ตะเกียบ 7 คู่ หมอเสนก็ต้องเสนให้ได้ 7 ครั้ง เป็นต้น ตั้งแต่นั้นมาเลข 7 จึงกลายเป็นเลขสำคัญในพิธีเสนเรือนเพราะถ้าคนทั้ง 7 นั้นไม่ไปเจอหมูในแม่น้ำพิธีเสนเรือนในวันนั้นก็คงจะทำต่อไปไม่ได้ จึงนับว่าคนทั้ง 7 นี้มีความสำคัญมาก (ผู้เล่า นายสนั่น โภคัย)

นอกจากนี้คนไทดำมีวรรณกรรมประเภทเพลงต่างๆ ที่สำคัญคือ เพลงสำหรับเล่นแคนที่นิยมร้องกันในการเล่นแคน มักเป็นเพลงที่มีท่วงทำนองสนุกสนาน มีเนื้อหามี่หลากหลายทั้งที่เป็นบทเกี้ยวพาราสีระหว่างชายหญิงและเป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชนชาติไทดำ ลักษณะเนื้อเพลงมีการผสมผสานกันระหว่างภาษาไทดำกับภาษาไทย บางเพลงก็ร้องเป็นภาษาไทดำทั้งเพลง(กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547)

9. การศึกษา คนไทดำรุ่นเก่าจบการศึกษาเพียงขั้นพื้นฐานในสมัยนั้น (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4) พวกเขาชื่นชมคนที่มีความรู้และปารถนาให้ลูกหลานเรียนสูงๆ เพื่อที่จะได้รับราชการเป็นทหาร ตำรวจ ครูหรือได้ทำงานดีๆ ลูกหลานไทดำปัจจุบันได้รับการศึกษาจนจ บภาคบังคับในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นอย่างต่ำ ที่ตำบลหนองปรงก็มีลูกหลานไทดำที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาหลายคนด้วย บางคนก็ทำงานเป็นครูอยู่ในพื้นที่ ส่วนครอบครัวฐานะไม่ดีนัก ก็จะส่งให้ลูกหลานเรียนแค่จบการศึกษาภาคบังคับแล้วให้ออกมาช่วยทำงานหาเลี้ยงครอบครัว น อกจากการศึกษาในระบบโรงเรียน ผู้เฒ่าผู้แก่ต้องการให้ลูกหลานเรียนรู้วิธีการทอผ้า หญิงไทดำที่มีฝีมือเข้าไปเป็นผู้สอนที่ศูนย์ฝึกการทอผ้าที่ตั้งขึ้นในชุมชน แต่มีเด็กสาวไทดำจำนวนน้อยมากที่สนใจเรียนทอผ้า (กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547)

10. อาชีพ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันชาวไทดำประกอบอาชีพหลักคือทำนา ทำไร่ การทำนาในสมัยก่อนใช้ควายสำหรับไถนา มีตำนานไทดำเหล่าขานกันมาว่าแถนหรือเทวดาเป็นผู้ส่งควายให้มาเป็นสัตว์ใช้สอยช่วยงานมนุษย์ทำมาหากิน ดังนั้นควายจึงมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทดำมาแต่โบราณกาล ซึ่งเป็นที่มาของการสร้าง “ขอกุด” ประดับไว้เหนือจั่วหลังคาบ้าน เพราะถือว่าควายมีบุญคุณทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ของความอดทน มุ่งมั่น การต่อสู้ และความมั่นคั่งอุดมสมบูรณ์อันเกิดจากการมีควายคอยช่วยเหลือ ปัจจุบันรถไถนาถูกใช้แทนควาย ตลอดจนมีเครื่องนวดข้าว ทำให้มีการเอาแรงกันน้อยลง (กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547) ส่วนอาชีพรอง ได้แก่ การตัดไม้ จักสาน ล่าสัตว์ เลี้ยงไหม ทอผ้า และเย็บปักถักร้อย เป็นต้น แต่ปัจจุบันไทดำประกอบอาชีพที่หลากหลายขึ้น อาทิ ค้าขาย รับจ้าง รับราชการ รับจ้างทั่วไป หนุ่มสาวไทดำบางคนหากว่างจากการทำนา ก็จะไปหางานทำที่จังหวัดอื่น (อัญชุลี บูรณะสิงห์ 2531, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

จากการสำรวจอาชีพของไทดำที่บ้านแหลมกระเจา หมู่ที่ 2 ตำบลลำลูกบัว อำเภอดอนตูม พบว่าไทดำมีอาชีพดังเช่นชาวชนบทไทยทั่วไป เช่น การเลี้ งกุ้งก้ามกราม เลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์ เช่น หมู ไก่ เป็ด ปลูกผัก ไว้ทั้งบริโภคเองและขาย ทำไร่อ้อย และทำหัตถกรรม ซึ่งเป็นอาชีพที่แม่บ้านจัดกลุ่มกันทำตั้งแต่ พ.ศ. 2510 โดยมีชาวอเมริกันเป็นผู้ช่วยหาตลาดในต่างประเทศให้ สิ่งที่ประดิษฐ์ได้แก่ เครื่องประดับตกแต่งต้ นคริสตมาส กางเกง ตุ๊กตาสัตว์ต่างๆ ต่อมามีการใช้ผ้ามาทำ

เป็นลายปักแบบต่างๆ ซึ่งเป็นลายเฉพาะของไทดำ หัตถกรรมส่วนมากจะเป็นกระเป๋า เป็นต้น (สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

นอกจากนี้ชาวไทดำได้ทำการผลิตผ้าและเครื่องนุ่งห่มจากฝ้ายและไหมเพื่อจำหน่าย และยังมีการประกอบอาชีพเสริมรายได้อื่นๆ ที่จะกลายมาเป็นอาชีพหลักด้วย สามารถทำรายได้ตลอดปี ได้แก่การทำมุดสลักเรือ การเลี้ยงชะมดเพื่อส่งน้ำมันขายเป็นหัวน้ำหอม การกลึงไม้ตาลในรูปแบบต่างๆ ตามที่พ่อค้าต้องการ เช่น แก้วไวน์ ชุดเครื่องพริกไทย จานชาม ครกสาก เป็นต้น ผู้ที่ทำนา ทำไร่ ทอผ้า กลึงไม้ตาล มักเป็นผู้สูงอายุ ในขณะที่หนุ่มสาวไทดำจำนวนมากเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมด้วยมีรายได้ที่แน่นอนกว่างานที่ทำอยู่กับบ้าน (กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547)

11. อาหาร เดิมอาหารหลักของไทดำคือข้าวเหนียวและอาหารที่มีรสจัด ใส่เครื่องปรุงด้วยพริก เกลือ ปลาร้า ซึ่งเป็นเครื่องปรุงหลัก ส่วนเนื้อสัตว์เป็นเนื้อหมู ไก่ เป็ด และวัว ในปัจจุบันไทดำบริโภคข้าวเจ้ามากกว่าข้าวเหนียว โดยข้าวเหนียวจะใช้ในพิธีกรรมและเลี้ยงแขกที่มาช่วยงานต่าง ๆ ส่วนกับข้าวนั้นจะหาจากท้องไร่ท้องนา เช่น ปลา ผัก บุ้ง ตำลึง กระถิน เป็นต้น อีกทั้งชาวไทดำยังปลูกพืชสวนครัวไว้บริโภคเอง เช่น มะเขือ พริก แตงกวา นอกจากนี้ไทดำยังปลูกต้นขนุนเพราะเชื่อว่าทำให้ร่ำรวยและช่วยหนุนด้านเงินทอง และปลูกดอกดาวเรืองสำหรับบูชาสิ่งศักดิ์สิทธ์ด้วย (สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) ในการกินข้าวเหนียวนั้นนึ่งใส่ภาชนะที่เรียกว่า “กะแอบ” ทำด้วยไม้ขุดเป็นภาชนะมีฝา มีหูหิ้ว ส่วนกับข้าวที่เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนได้แก่ “แจ่ว” คือ น้ำพริกปลาร้า “แกงหน่อไม้เปรี้ยว ” เป็นแกงส้มหน่อไม้ดองกับไก่หรือปลา “แกงผำ” ผำมีลักษณะคล้ายแหนเป็นพืชที่เกิดในน้ำสะอาด มีสี เขียวนำมาทำแกงคั่วไม่ต้องใส่กะทิ “จุ๊บ” คือ ยำผักชนิดต่างๆ เช่นผักเปลาะ ผักบุ้ง “เลือดต้ำ” คือหมูที่ห่อด้วยเลือดหมูสดเป็นก้อนๆ ปรุงด้วยเครื่อง “แกงคั่ว” เป็นแกงเผ็ดใส่ลูกอ๊อดตัวเล็กๆ “แกงหยวก” เป็นแกงเผ็ดใส่หยวกกล้วย “ลูกเขียดเคล้าเกลือตากแห้ง ” ทอดในน้ำมันให้กรอบ(วาสนา อรุณกิจ 2528 : 55, อ้างถึงในเรณู เหมือนจันทร์ชัย 2542 : 29)

ส่วนขนมและผลไม้ในพิธีกรรม ได้แก่ ข้าวต้มมัด ขนมเปียกปูน ขนมเทียน ขนมจันอับ กล้วยน้ำว้า เผือก มัน อ้อย เป็นต้น อาหารเหล่านี้จะมีอยู่ในคาถาที่ใช้ประกอบพิธีแต่ละประเภท ความเชื่อ ของชาวไทดำยังรวมไปถึงเรื่องอาหาร เช่น ในพิธีศพจะไม่ใช้แกงหน่อส้มซึ่งจัดเป็นอาหารมงคล แต่จะใช้แกงหยวกกล้วยทั้งนี้น่าจะเป็นเพราะญาติพี่น้องของผู้ตายอยู่ในช่วงโศรกเศร้าไม่สามารถเตรียมอาหารที่มีขั้นตอนในการปรุงยุ่งยาก จึงใช้หยวกกล้วยเพราะหาได้ง่ายเนื่องจากปลูกอยู่บริเวณบ้านและสะดวกในการนำมาประกอบอาหาร วิธีถนอมอาหารของคนไทดำเพื่อให้เก็บไว้กินได้นานๆ หรือเก็บไว้กินในยามขาดแคลน คือ การทำอาหารประเภทดองหรือหมัก เช่น ดองหน่อไม้ ดองยอดกุ่ม ปลาร้า เป็นต้น ปัจจุบันนี้รูปแบบอาหารของคนไทดำมีการผสมผสาน

ระหว่างอาหารดั้งเดิมกั บอาหารของคนไทยทั่วๆ ไปในท้องถิ่น จากที่เคยเก็บผักปลามาประกอบอาหารกินเองก็เปลี่ยนเป็นการหาซื้อจากตลาดโดยเฉพาะตลาดนัดที่มีเป็นประจำ แล้วนำมาปรุงอาหารที่มีวิธีการทำที่ไม่ยุ่งยาก หรือนิยมซื้ออาหารปรุงสำเร็จเพราะมีความสะดวกและประหยัดกว่า (กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547)

12. ภูมิปัญญาทางด้านเครื่องมือเครื่องใช้ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพการทำนามีมากมาย เป็นต้นว่า การสร้างยุ้งฉางไว้สำหรับเก็บข้าว ด้วยการใช้มูลหรือกระบืออุดรอยไม้ไผ่สานเป็นฉางเก็บข้าวเพื่อกันแสงแดด ลม และฝน นอกจากนี้ยังมีเครื่องใ ช้ต่างๆ ที่ล้วนสร้างขึ้นจาภูมิปัญญา ได้แก่ เครื่องดักแย้ ซ้าหลอด (ตะกร้าหลอด) ไหนึ่ง เป็นต้น (กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547)

13. สุขภาพอนามัยและการรักษาโรค ไทดำมีวิธีการรักษาโรคบนพื้นฐานความเชื่อ ในขณะเดียวกันทุกวันนี้ก็ไปรับการรัก ษาจากแพทย์แผนปัจจุบันที่สถานีอนามัยหรือโรงพยาบาลด้วย หากเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ ก็จะรักษาโดยใช้ยาสามัญประจำบ้าน แต่ส่วนหนึ่งยังใช้ยาสมุนไพรรักษาอาการเจ็บป่วย วิธีการรักษาโรคของคนไทดำจำแนกได้เป็น 4 ลักษณะดังนี้

13.1 การรักษาโรคโดยหมอพื้นบ้าน การกวาดยา เป็นวิธีการรักษาเด็กที่เป็นโรคอาทิ ไข้หวัด ไอ ถ่ายท้อง หมอกวาดยาทำหน้าที่รักษาโดยใช้ตัวยาบดผสมกับน้ำกระสาย (น้ำมะนาวผสมกับพิมเสน) แล้วกวาดเข้าไปในปากเด็ก ซึ่งมีหลักการกวาดยาแตกต่างกันไปตามอายุของเด็ก การรักษา คือ เด็กอายุ 15 วัน ให้กวาดยาที่ปลายลิ้น เด็กอายุ 6 เดือน ให้กวาดยาที่โคนลิ้น เด็กอายุ 1 ขวบ ให้กวาดยาในลำคอ ชาวไทดำมีความเชื่อว่าหากรักษาโรคโดยวิธีนี้จะทำให้ตัวยาเข้าไปรักษาที่ต้นเหตุของโรคได้ดี ถ้าพบว่าเด็กมีอาการอาเจียนหลังจากกวาดยาแสดงว่า ใกล้หายจากอาการเจ็บป่วย

การปัดเป่า เป็นวิธีก ารรักษาอาการเจ็บป่วยเฉพาะจุด โดยหมอปัดเป่าจะอัญเชิญคาถาจากหิ้งมาทำการปัดเป่าควบคู่ไปกับการใช้สมุน ไพรบางชนิดตามอาการของโรค ตัวอย่างเช่น เริม ใช้รากของว่านป่านมาฝนแล้วผสมกับน้ำซาวข้าว (อาจใช้น้ำปูนหรือน้ำมะนาวหรือเหล้าขาวแทนก็ได้ ขึ้นอยู่กับผู้ป่วยว่าจะถูกกั บยาชนิดใด) จากนั้นนำไปทาบบริเวณที่เป็นเริมพร้อมกับท่องคาถาและเป่าไปด้วย คางทูม ใช้ปูนแดงทาตรงที่บวมพร้อมกับท่องคาถาจากนั้นหมอปัดเป่าจะพ่นเหล้าขาวไปบริเวณที่ปวดเมื่อยนั้น ตาแดง ตาลม ตาฟาง หมอปัดเป่าจะเคี้ยวหมากพลูพร้อมกับท่องคาถาหลังจากนั้นจึงเป่าไปยังบริเวณที่เป็นตาแดงหรือตาฟาง เป็นต้น

การจับเส้น มักจะใช้รักษาอาการปวดเมื่อย เคล็ดขัดยอก เส้นยึด ปวดหัว ปวดท้อง กินไม่ได้นอนไม่หลับ เป็นต้น หมอจับเส้นเป็นผู้มีความรู้และความชำนาญในการนวดเฉพาะโรคซึ่งได้รับการถ่ายทอดวิชาจากครูรุ่นก่อน และต้ องทำบุญให้ครูทุกๆ วันพระ มีความเชื่อที่

น่าสนใจของแต่ละบุคคลว่าผู้ที่จับเส้นห้ามกินอาหารบ้านคนไข้ในวันที่ไปทำการรักษามิฉะนั้นคนไข้จะไม่หาย หรือห้ามนวดในวันพระบางทีอาจจะเป็นกุศโลบายของผู้ประกอบอาชีพนี้ที่ต้องการมีเวลาไปทำบุญหรือหยุดพักผ่อน

13.2 การรักษาโรคโดยพ่อมดและแม่มด หากมีผู้เจ็บไข้ได้ป่วยแล้วรักษาไม่หายก็จะไปปรึกษาหมอเยื้อง (หมอดู) เพื่อทำนายว่าอาการเจ็บป่วยนั้นเกิดจากสาเหตุใด เมื่อทราบสาเหตุแล้วก็จะไปหาผู้ทำพิธีกรรมเกี่ยวกับการปัดรังควาน สะเดาะเคราะห์และรักษาโรค รวมทั้งต่ออายุ ซึ่งเรียกว่าพ่อม ดหรือแม่มด ตามความเชื่อ คืออาการเจ็บป่วยที่เกิดจากแถนเป็นผู้ทำให้เกิด ญาติผู้ป่วยจะไปปรึกษากับพ่อมดแม่มดเพื่อทำพิธีเสน เรียกว่าพิธีเสนโซยฟ้าซึ่งเป็นพิธีแก้บนอย่างหนึ่ง โดยมีการถวายเครื่องเซ่นเพื่อเป็นการขอบคุณแถนที่ช่วยทำให้ผู้ป่วยหายเป็นปกติ

อาการเจ็บป่วยที่เกิดจากขวัญของผู้ป่วยถูกผีทำร้ายและกักขังไม่ให้กลับเข้าสู่ตัว พิธีการสืบหาขวัญของผู้ป่วยว่าอยู่ที่ใดโดยมีแม่มดหรือพ่อมดทำพิธีเซ่น บนบานหรือบังคับให้ผีปล่อยขวัญของผู้ป่วยกลับเข้าสู่ตัว เรียกพิธีนี้ว่าพิธีเสนเรียกขวัญ หากผู้ทำพิธีเป็นหมอผี ผู้ชาย(พ่อมด) จะเรียกว่า “เสนเป่าปี่” และถ้าเป็นหมอผีผู้หญิง(แม่มด) จะเรียกว่า “เสนแม่มด”

13.3 การรักษาโรคโดยใช้สมุนไพร มักจะหาได้โดยทั่วไป ซึ่งสมุนไพรหลายอย่างและวิธีการรักษาจะคล้ายคลึงกับคนไทย ตัวอย่างเช่น เมื่อถูกมีดบาดจะใช้ใบเสือหมอบ (สาบเสือ) มาขยี้แล้วพอกแผลเพื่อห้ามเลือด ถ้ามีอาการปวดฟันให้นำต้นลูกใต้ใบมาตำใส่เกลือแล้วนำมาอุดฟันจะแก้ปวดได้ เป็นต้น

13.4 การรักษาแผนปัจจุบัน หากคนไทดำเจ็บป่วยมากๆ ก็มักจะไปหาหมอที่สถานีอนามัยหรือโรงพยาบาล(กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547)

14. การละเล่นพื้นบ้าน ชาวไทดำมีความขยันในการทำมาหากิน โดยชาวไทดำจะทำงานอย่างจริงจังโดยเริ่มไถนาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม เมื่อถึงเดือนมิถุนายนจึงเริ่มหว่านข้าว จนกระทั่งเดือนกรกฎาคมก็หยุดว่างงาน ระหว่างเวลาที่รอข้าวออกรวงจะเลี้ยงสัตว์ ล่าสัตว์ เผาถ่าน ทำเครื่องจักสาน เป็นต้น เดือนมกราคมถึงมีนาคมได้กำหนดเวลาที่ข้าวสุกออกรวง ไทดำจะชวนกันมาเกี่ยวและนวดข้าว ประมาณเดือนมีนาคมถึงเมษายน เมื่อเสร็จจากงานนวดข้าวจึงถึงเวลาพักผ่อนอย่างจริงจัง ดังนั้นในเดือนพฤษภาคม ขึ้น 1 ค่ำ ตอนช่วงวันสงกานต์ 3 วันเรียกว่า วันถือ ไท ดำจะไม่ทำงานแต่ละใช้เวลาประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และจัดงานรื่นเริงสนุกสนาน เช่น การเล่นคอน กา รเล่นผีมดแดง การเล่นสะบ้า เป็นต้น การละเล่นพื้นบ้านแทบทุกชนิดของไทดำต้องมีแคนเป็นส่วนประกอบสำคัญ

การเล่นคอน เป็นการเล่นที่ขึ้นชื่อของไทดำเมื่อประมาณ 40-50 ปีก่อน เรียกได้ว่าไทดำที่ผ่านวัยหนุ่มสาวจะต้องผ่านการเล่นคอนกันมาก่อนจนมีคำว่า บ่เคยอิ้นกอน ฟ้อนแกน บ่

แม่นผู้ลาว (นิพนธ์ เสนาพิทักษ์ 2523, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) เมื่อถึงเทศกาลเล่นคอน ฝ่ายชายจะรวมกลุ่มกันประมาณ 10-15 คน ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะมีหมอขับหรือพ่ อขับเป็นหัวหน้ากลุ่ม หมอขับเป็นผู้เชี่ยวชาญทางการร้องเพลงขับ สามารถโต้ตอบฝ่ายหญิงได้ นอกจากนี้ต้องมีหมอแคนซึ่งมีความสามารถในการเป่าแคน และหมอลำซึ่งมีความสามารถในการขับคำกลอนหรือแอ่วลาว ส่วนสมาชิกที่เหลือทำหน้าที่เป็นคู่คอยปรบมือร้องรับ เมื่อรวมกันได้แล้วก็ ออกเดินทางไปยังลานขวงของฝ่ายสาวที่รับเล่นคอนด้วย ด้านฝ่ายหญิงจะจัดเตรียมเสื้อผ้าสำหรับใส่ในงาน รวมทั้งจัดอาหารและลูกคอนประมาณ 10 ลูกขึ้นไป แต่ละขวงก็จะมีแม่ขับประจำขวง เมื่อฝ่ายชายเดินทางมาถึงก็มีการขับลำนำโต้ตอบกันและเลี้ยงอาหารกลางวัน ในช่วงเย็นเตรียมตัวแต่งชุดฮีมาทอดลูกคอนหรือเรียกว่า ต๊อดมะก๊อน ที่ลานขวง การละเล่นแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือชายและหญิง ซึ่งแต่ละฝ่ายจะผลัดกันโยนลูกคอน หากอีฝ่ายรับไม่ได้ก็จะถูกบังคับให้ทำตามที่บอก เช่น รำ และเต้น เป็นต้น ระหว่างการทอดลูกคอนจะมีการพูดจาโต้ตอบหยอกล้อกัน ดังนั้นการทอดคอนนอกจากจะให้ความสนุกสนานยังเปิดโอกาสให้ฝ่ายชายได้เกี้ยวพาราสีฝ่ายหญิงอีกด้วย ในช่วงกลางคืนฝ่ายหญิงจะเปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นผ้าเปี่ยว ส่วนฝ่ายชายจะเปลี่ยนเป็นเสื้อซอนแล้วลงมาลานขวง เมื่อหมอแคนเริ่มบรรเลงเพลงหนุ่มสาวจะจับคู่กันรำแคนจนถึงช่วงเวลาประมาณตี 3 เป็นต้นไปฝ่ายชายจะมาวานสาวที่ตนหมายตาไว้ ซึ่งในการวานสาวฝ่ายหญิงและฝ่ายชายจะนั่งเรียงกันบนไม้กระดานหรือไม้ไผ่ยาวคนละด้านตรงหัวแถวจะมีพ่อขับและแม่ขับนั่งอยู่ พ่อขับจะถามฝ่ายชายแต่ละคนว่าต้องการวานสาวคนไหนและถามความสมัครใจของสาวนั้น หากตกลงจะพากันไปสนทนาตามสถานที่ต่าง ๆ บริเวณลานขวง และจะคุยกันจนฟ้าสางจากนั้นฝ่ายชายจะเดินทางไปขวงอื่นหรือกลับหมู่บ้านตนต่อไป

การเล่นผีมดแดง การละเล่นนี้จะเล่นในเดือน 5-6 ในช่วงกลางคืนประมาณเที่ยงคืน ซึ่งสามารถเล่นได้ทั้งฝ่ายชายและหญิง วิธีเล่นคือ นำกะลาตัวเมียที่มีรูวางคว่ำลงแล้วนำผ้าขาวม้าปิดตาผู้เล่นที่จะเป็นผีมดแดงให้นั่งยอง ๆ หรือยืนบนกะลา ผู้เล่นรอบข้างจะปรบมือ ร้องเพลง เพื่อให้ผีมดแดงเข้าผู้เล่น ซึ่งจะร้องไปจนกระทั่งผู้เล่นล้ม แสดงว่าผีมดแดงเข้าแล้ว ผู้ร่วมเล่นที่เป็นพี่เลี้ยงก็จะนำเชือกผูกที่เอวและถือเชือกไว้คอยสั่งให้ ผีมดแดงทำอะไรก็ได้จนกระทั่งผู้เล่นล้มแสดงว่าผีมดแดงออกจากร่าง ผู้เล่นเมื่อถูกปลุกขึ้นมาจะไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้นในระหว่างที่ผีมดแดงเข้า

การเล่นตะกร้อ ซึ่งตะกร้อที่ไทดำใช้เล่นต่างจากของชาวไทย จะเป็นตะกร้อที่ทำด้วยใบตาลหรือทางมะพร้าวนำมาสานเป็นรูปสี่เห ลี่ยมแล้วใส่เมล็ดนุ่นกับเม็ดมะขามไว้ข้างใน วิธีเล่นคือผู้เล่นต้องยืนเป็นวงกลมโดยฝ่ายชายและหญิงจับคู่กันยืนคุมกันหน้าหลัง ไม่หันหน้าเข้าหากัน เวลาเล่นผู้ที่ยืนข้างหน้าจะโยนตะกร้อไปให้ผู้ที่อยู่ข้างหลังของอีกคู่หนึ่ง ถ้าคนข้างหน้ารับ

ตะกร้อไม่ได้ ผู้ที่อยู่ข้ างหลังจะคอยเก็บตะกร้อที่หล่นพื้นนำไปปาคนข้างหน้า หากถูกเป้าจะถูกลงโทษโดนปรับ

การเล่นสะบ้า การละเล่นนี้จะเล่นในเดือน 5-6 ในพิธีตรุษสงกรานต์ ซึ่งลูกสะบ้าทำจากไม้กลม ๆ ขนาดเท่าจาน และมีไม้อีกแผ่นหนึ่งกลมและแบนขนาดเท่าฝากระป๋องนม วิธีเล่นคือ ผู้เล่นต้องนั่งคุกเข่าขาเดียวนำไม้แผ่นกลมแผ่นเล็กวางไว้ที่หัวเข่าและใช้ไม้อีกอันหนึ่งทำด้วยไม้ไผ่ดีดให้ลูกสะบ้าวิ่งตรงไปยังเป้ากลมใหญ่ ใครดีดถูกเป้าก็นับว่าชนะ ถ้าไม่ถูกก็อาจถูกปรับเป็นเงินหรือให้รำให้ดู(สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

15. ศาสนา ปัจจุบันพบว่าชาวไทดำนับถือศาส นาพุทธ รองลงมาคือ ศาสนาคริสต์ ซึ่งครอบครัวที่นับถือศานาคริสต์จะไม่นับถือผีเรือน นอกจากนี้ยังพบว่าชาวไทดำนับถือผี ซึ่งมีทั้งดีและร้าย รวมถึงมีความเชื่อเรื่องขวัญ สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในโลกอยู่ใต้อำนาจของผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังนั้นชีวิตความเป็นอยู่และพิธีกรรมต่าง ๆ จึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผีประเภทต่าง ๆ (สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) เดิมไทดำมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและเกี่ยวข้องกับผี แบบแผนชีวิต และพิธีกรรมเกี่ยวข้องกับผีทั้งสิ้น ไทดำยังไม่รู้จักศาสนาพุทธในตอนแรก ไม่กล้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนากับคนไทยเพราะกลัวว่ าจะผิดผีทำให้เจ็บไข้ จึงยังคงยึดถือความเชื่อเดิม ต่อมาศาสนาพุทธเข้ามามีบทบาทในสังคมไทดำมากขึ้น กล่าวคือ ไทดำได้เห็นการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ เช่น การบวชพระ การทำบุญในโอกาสต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น ก็เกิดความสนใจจึงค่อยๆ เรียนรู้รับเอาความเชื่อถือและแนวทางปฏิบัติพิธีกรรมทางพุทธศาสนาแบบคนไทย โดยที่ความเชื่อถือเดิมก็ยังคงอยู่ ปัจจุบันชายไทดำมีการบวชเรียนเมื่อมีอายุครบกำหนด 20 ปีบริบูรณ์ นอกจากนี้มีการทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ฟังธรรมในเทศกาลต่างๆ เช่นเดียวกับคนไทย รวมทั้งการถือศี ลในวันพระของคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน วัดในหมู่บ้านต่างๆ สะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาเลื่อมใสของไทดำได้เป็นอย่างดี ไทดำเคารพเลื่อมใสในพุทธศาสนาทุกวันพระและวันสำคัญทางพุทธศาสนา ไทดำจะเตรียมอาหารคาวหวาน ผลไม้ เพื่อมาทำบุญที่วัด ส่วนวันธรรมดามีพระออกมาบิณฑบาตไปตามถนนในหมู่บ้าน ไทดำที่นับถือศาสนาพุทธนั้นยังได้นำพระพุทธรูปมาเป็นเครื่องรางของขลัง และยึดถือวัดเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และที่สำคัญไทดำยังเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เช่น การบวช การแต่งงาน การตาย รวมทั้งกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปยังสรรพสิ่ งทั้งหลาย ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ไทดำนิยมเอาศาสนาพุทธเข้าไปร่วมในพิธีกรรม คือ พิธีศพไทดำแบบดั้งเดิมจะไม่มีพระสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ปัจจุบันพิธีศพจะปฏิบัติตามพิธีแบบดั้งเดิม แต่เพิ่มพิธีทางพุทธศาสนาเข้ามาด้วย โดยการนิมนต์พระสงฆ์มาสวดศพในเวลากลางคืน และยังนิยมให้บุตรชายคนโตของผู้ตายบวชให้ และเป็นผู้ถือสายสิญจน์

นำหน้าขบวนศพจากบ้านไปวัด หรือเดินนำหน้าขบวนศพแห่รอบๆ เมรุก่อนที่จะทำพิธีเผาศพ และในการเผาศพก็จะทำที่วัดบนเมรุแทนที่จะเผาศพที่ป่าแห่ว(ป่าช้า)ตามประเพณีดั้งเดิม นอกจากนี้พิธีกรรมของไทดำยังได้รับอิ ทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ ซึ่งมีความสำคัญในชีวิตความเป็นอยู่ของไทดำในเรื่องต่างๆ เช่น การอยู่อาศัยมีการสร้างศาลพระภูมิ ศาลเจ้าที่ทุกบ้าน เพราะมีความเชื่อว่าพระภูมิเจ้าที่จะคุ้มครองไม่ให้คนในบ้านได้รับอันตราย นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับพระแม่คงคาที่ทำให้มีน้ำอุดมสมบูรณ์สำหรับการเกษตร แม่โพสพดูแลรักษาต้นข้าวให้เจริญเติบโตอย่างดี(เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 32-34)

16. ความเชื่อ ในความเชื่อเรื่องผี ไทดำนับถือผีอย่างเคร่งครัด มีการเซ่นบวงสรวงผีเป็นประจำ ไทดำนับถือผีหลายประเภท เช่น ผีบรรพบุรุษหรือผีเฮือน (ผีเรือน) เชื่อว่าผีของบรรพบุรุษที่ถึงแก่กรรมไปจะมาปกป้องคุ้มครองลูกหลานให้มีความสุข กระดูกบิดามารดาถือว่าเป็นเครื่องลางของขลัง ก่อนออกจากบ้านจะต้องบอกกล่าวให้คุ้มครองปลอดภัย ไทดำมีการสืบผี คือ ผู้ที่มาจากสกุลใดก็จะต้องสืบผีสกุลนั้น โดยบุตรชายคนสุดท้ายเป็นผู้สืบผี บิดามารดาและเป็นเจ้าของบ้านหลังจากบิดามารดาถึงแก่กรรมแล้ว ส่วนบุตรชายคนแรก เมื่อแต่งงานแล้วก็จะแยกไปอยู่บ้านอีกหลัง ส่วนบุตรสาวจะสืบผีไม่ได้ เนื่องจากต้องแต่งงานและนับถือผีของบ้านสามี ผีบรรพบุรุษนี้จะเชิญมาอยู่บนแท่นบูชาของห้องในบ้าน ซึ่งเรียกว่า กะล่อหอง แปลว่า มุมห้อง หากมีแขกมานอนค้างที่บ้านไทดำต้องบอกกล่าวผีเรือนที่กะล่อหองก่อนเพื่อจะได้ไม่ทำร้ายหรือรบกวน เมื่อมีการเลี้ยงเหล้าแขกต้องนำเหล้าไปให้ผีเรือนก่อนแล้วค่อยนำมาให้แขกดื่ม ผู้ที่ไม่ได้เป็นผีเดียวกันจะเข้ากะล่อหองไม่ได้ เพราะเป็นการผิดผี แต่ปัจจุบันได้มีการลดหย่อนความเชื่อนี้ คือ หากเจ้าของบ้านอนุญาตก็สามารถเข้าได้ หากครอบครัวเป็นชั้นผู้ท้าวก็จะจัดเป็นห้องเล็ก ๆ อยู่ทางด้านข้างของบ้านหรือระเบียง เรียกว่า กว้านผีเรือน บ้านใดที่ไม่มีกว้านจะทำพิธีเสนเต็งไม่ได้ พิธีนี้จะทำเมื่อเกิดเหตุร้ายจริง ๆ ครอบครั วไทดำจะมีสมุดบันทึกชื่อบรรพบุรุษในผีเรือนเดียวกันเรียกว่า ปั๊บผีเรือน ในสมัยก่อนทำด้วยใบลานและเขียนเป็นภาษาไทดำ ในปัจจุบันจะเขียนในสมุดธรรมดาเป็นภาษาไทย ใช้ในพิธีเสนเรือนเพื่อเชิญผีบรรพบุรุษมารับประทานเครื่องเซ่น หากครอบครัวใดมีแต่ลูกสาวต้องให้ลูกชายของลูก สาวสืบผีแทน หรืออาจให้ลูกเขยสืบผีเรือนแทน แต่ถ้าลูกสาวอาศัยอยู่ที่บ้านของลูกเขยและจะให้ลูกเขยสืบผี ต้องปลูกศาลขนาดเล็ก เรียกว่า ตูบ ใกล้ ๆ บ้านของลูกเขยเพื่อจะให้ผีเรือนอยู่ จะให้ผีเรือนเข้าไปอยู่ในบ้านของลูกเขยไม่ได้ สำหรับการจัดอาหารเซ่นไหว้นั้น ชนชั้นผู้น้อยจะเซ่นไหว้ทุก 15 วัน เรียกว่า ปาดตง หรือ ปัดตง แปลว่า นำไปถวาย การทำปาดตงนี้เมื่อเวลาเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว ไทดำจะทำปาดตงข้าวใหม่มีข้าวเหนี่ยวนึ่ง แกงหน่อไม้ เป็นต้น ส่วนชั้นผู้ท้าวจะเซ่นไหว้ทุกวัน ซึ่งภายใน 1-2 ปีจะมีการทำพิธีเซ่นไหว้อีกครั้งหนึ่งตา มเศรษฐกิจของครอบครัว เรียกว่า พิธิเสนเฮือน ซึ่งเป็นการไหว้ผีเรือน พิธีนี้จำเป็นต้องจัดมิฉะนั้นจะเกิดความอับ

ปมงคล ถือว่าการไหว้ผีเรือนเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ เมื่อทำพิธีแล้วผีเรือนจะให้คุณ(สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) ความเชื่อเรื่องการผิดผี คือการประพฤ ติปฏิบัติผิดประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผี เช่น การที่ลูกไม่ปาดตงให้ผีเรือนกิน หรือพี่น้อง หรือแขกมาหาที่บ้านแล้ว เลี้ยงเหล้าโดยไม่ให้ผีเรือนกินก่อน หรือมีคนมานอนค้างที่บ้านโดยไม่บอกกล่าวกับผีเรือน หรือการจับเนื้อต้องตัวหญิงสาวในที่มืดหรือที่ไม่มีคนอยู่ หรือมีผู้ ชายแอบมานอนค้างกับลูกสาวหรือมาพาลูกสาวหนี เป็นต้น การกระทำเหล่านี้เป็นการผิดผี บางครั้งผีโกรธลงโทษให้เป็นไปต่างๆ นานา เช่น เจ็บไข้ได้ป่วย ไม่มีความสุข เป็นต้น ต้องแก้ไขในสิ่งที่ได้กระทำผิดต่อผีเรือนเรียกว่า “การเสียผี” ต้องมีขันหมากไปไหว้ขอขมา หรือมีเครื่ องเซ่นไปเซ่นไหว้ เช่น หัวหมู 1 หัว เหล้า 1 ขวด เป็นต้น สำหรับผู้ที่เป็นลูกเขยหรือลูกสะใภ้จะต้องใส่เสื้อฮีเข้าไปทำพิธีในกะล่อหองเพื่อให้ผีบรรพบุรุษหายโกรธ ไทดำมีข้อห้ามนอกจากที่กล่าวมาแล้วอีกมากเพื่อไม่ให้ลูกหลานกระทำผิดต่อผีบรรพบุรุษ เช่น เมื่อสร้างบ้านใหม่ต้องเชิญผีบรรพบุรุษไปอยู่ด้วย ห้ามข้ามแม่เตาไฟจะทำให้เดือดร้อน ห้ามใช้ไม้อัปมงคลมาปลูกบ้าน คือ ตะเคียน จะทำให้เดือดร้อน ห้ามนอนขวางหน้าห้องผีเรือน เวลาทำงานพีธีต้องบอกกล่าวผีบรรพบุรุษ เป็นต้น(เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 48) ความเชื่อเรื่องขวัญ ไทดำมีความเชื่อว่าในร่างกายมนุษย์มีขวัญอยู่ 32 ขวัญ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้คนอยู่ดีมีสุขหรือเจ็บป่วย การเจ็บป่วยเกิดจากขวัญออกจากตัวหรือหลงทาง จึงต้องทำพิธีเรียกขวัญหรือสู่ขวัญ เพื่อให้ขวัญเกลับมาอยู่ในร่างกายเหมือนเดิม ผู้ที่ตายแล้วขวัญเหล่านี้จะแยกย้ายไปอยู่ที่ต่าง ๆ เช่น ขวัญกกหรือขวัญต้น ที่อยู่ตามร่างกายจะกลับไปอยู่เมืองฟ้า ขวัญหัว ซึ่งอยู่ที่ศรีษะจะไปอยู่กับลูกหลานที่กะล่อหอง ส่วนขวัญปลายหรือเงา จะไปอยู่ที่ป่าช้าหรือตามสถานที่ต่าง ๆ (นำพวัลย์ กิจรักษ์กุล 2532, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) เครื่องเซ่นที่ใช้ในพิ ธีเกี่ยวกับขวัญ ได้แก่ หัวหมู เหล้า ผลไม้ ผู้เข้าร่วมงานจะต้องนำเงินใส่กระเหล็บและนำด้ายขาวผูกข้อมือผู้ป่วย เด็กทารกแรกเกิดต้องทำเครื่องสานชนิดหนึ่งเป็นรูปต่าง ๆ เช่น พัด เข่ง เรียกว่า ไต้ เป็นสัญลักษณ์แทนขวัญของเด็กแรกเกิดทุกคน ไต้จะเสียบไว้ที่ฝาบ้านตรงมุมกะล่อหอง หลังจากพิธีเสนเรือน หมอเสนจะทำพิธีเซ่นขวัญเพื่อเป็นสิริมงคลให้ด้วย นอกจากขวัญคนแล้วยังมีขวัญข้าว ในการเรียกขวัญข้าว จะนำข้าวขึ้นยุ้งได้ต้องโห่ 3 รอบก่อน(สมทรง บุรุษพัฒน์ ,2540:24) พิธีตามขวัญผู้ป่วย พิธีนี้จะมีขึ้นเมื่อคนในบ้านเจ็บป่วยรักษามานานไ ม่หาย มีอาการป่วยกระเสาะกระแสะอยู่เสมอจนต้องไปหาหมอเยื้องดูว่าเจ็บป่วยเป็นเพราะสาเหตุใด ถ้าหมอเยื้องดูแล้วบอกว่าที่ป่วยเพราะขวัญไม่อยู่กับเนื้อกับตัว ต้องไปให้มดทำพิธีตามขวัญ การตามขวัญผู้ป่วยเริ่มด้วยผู้ป่วยจะให้ญาตินำเสื้อผ้า เหล้า 1 ขวด และเงิน 20 บาท ไปให้หมอมดที่บ้านแล้วบอกชื่อ สิงของผู้ป่วยเพื่อขอให้หมอมดช่วยตามขวัญกลับมา หมอมดจะนำของที่ญาติผู้ป่วยเอามาให้นั้นนำไปวางไว้ที่หิ้งผีมด ซึ่งหมอทุกคนจะมีหิ้งผีมดของตนเองในบ้าน และก่อนเข้านอนหมอมดจะไปที่หิ้งผีมดแล้วบอกชื่อ สิง เพศ อายุของคนเจ็บแล้วรินเหล้าไว้ไ ห้ผีกิน จากนั้นทำการ

อธิษฐานขอให้ผีมดไปตามขวัญของผู้ป่วยกลับมา และในคืนนั้นมดฝันว่าผีมดได้พาหมอมดไปด้วย จนได้พบขวัญของผู้ป่วย ช่วยพากลับมาส่งที่บ้านของผู้ป่วย พอถึงบ้านก็เรียกให้ผู้ป่วยหรือญาติลงมาเอาขวัญขึ้นบ้านด้วย ในการฝันเพื่อตามขวัญนี้ใช้เวลาสามคืน ถ้าเกิ นสามคืนหมอมดยังตามขวัญไม่พบแสดงว่าผู้ป่วยนั้นต้องตาย ถ้าพบภายในสามคืนแสดงว่าผู้ป่วยยังไม่ตาย พอครบสามคืนญาติผู้ป่วยจะมาถามหมอมดว่าพบขวัญหรือไม่ หมอมดจะเล่าความฝันตามความเป็นจริงให้ฟังว่าพบหรือไม่พบขวัญแล้วคืนเสื้อผู้ป่วยให้ญาตินำกลับไป(เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 88-89)

17. ประเพณี ประเพณีการเกิด ของชาวไทดำปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ด้วยมีการรับและผสมผสานวัฒนธรรมพุทธเข้าไว้ด้วย ตามธรรมเนียมดั้งเดิมแล้วตั้งแต่ผู้เป็นแม่รู้ตนเองว่ามีครรภ์ ผู้เป็นแม่คงทำงานตามปกติโดยเชื่อว่าการได้ออกแรงจะทำให้คลอดลูกง่า ย ก่อนคลอดมีการทำพิธีเซ่นผีเรือนเรียกว่า “วานขวัญผีเรือน” โดยหมอขวัญเป็นผู้ทำพิธีฆ่าไก่เซ่นผีญาติพี่น้องที่ตายทั้งกลมหรือตายในขณะคลอดลูก เพื่อไม่ให้มารบกวนในขณะคลอด เมื่อเด็กคลอดแล้วจะตัดสายรกที่เรียกว่า “สายแห่” จากนั้นอาบน้ำเด็กด้วยน้ำอุ่นแล้วนำไปวางในกระด้งรอจนกระทั่งสายรกหลุดออกมา นำรกใส่กระบอกไม้ไผ่แล้วเอาไปแขวนที่คบไม้ใหญ่ในป่า ส่วนผู้เป็นแม่ก็ให้ล้างทำความสะอาดร่างกายเล็กน้อยแล้วนั่งอยู่ไฟเป็นเวลา 1 เดือน เรียกว่า “อยู่กำเดือน” ขณะอยู่ไฟต้องอาบน้ำร้อนต้มผสมใบไม้ซึ่งเป็นสมุนไพรพื้นบ้านจนครบเดือน ในระยะแรกของการอยู่ไฟจะนั่งอยู่ที่เตาไฟตลอด 3 วัน เรียกว่า “อยู่กำไฟ” แม่กำเดือนหรือหญิงที่อยู่ไฟจะรับประทานได้เฉพาะข้าวเหนียวนึ่งกับเกลือคั่วหรือเกลือเผาจนครบ 3 วัน จึงออกกำไฟจากนั้นมีการเซ่นผีย่าไฟโดยใช้ไข่ไก่ 1 ฟอง ไปวางไว้ที่ทารกแรกคลอด ทำพิธีเซ่นสู่ขวัญเพื่ อให้ดูแลรักษาเด็กน้อยที่เกิดใหม่ สำหรับแม่ใช้ไก่ต้ม ข้าวต้ม ขนม จัดใส่สำรับทำพิธีสู่ขวัญเมื่อถึงเวลากลางคืน ก็ให้แม่และเด็กน้อยย้ายไปนอนที่นอนตามปกติ แต่ผู้เป็นแม่จะต้องอยู่ไฟต่อไปจนครบ 30 วันจึงสามารถออกจากกำเดือนได้ แต่ในปัจจุบันคนไทดำส่วนใหญ่คลอดลูกที่โรงพยาบาลจึงไม่พบเห็นการประกอบพิธีเช่นนี้แล้ว ประเพณีการบวช เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นภายหลัง (ก่อนหน้านี้ประมาณ 50 ปี) เมื่อคนเชื้อสายไทดำเข้ามาอยู่ร่วมกับคนไทยในประเทศไทยจึงรับเอาประเพณีบวชในพระพุทธศาสนาเข้าไว้ด้วยโดยผสมผสานกับวัฒนธรรมตนและถือเป็นประเพณีปฏิบั ติที่สำคัญ เมื่อเด็กหนุ่มอายุ 20 ปีบริบูรณ์จะเข้ารับการบวช ก่อนบวชประมาณ 15 วันจะไปอยู่วัดเพื่อฝึกท่องบทสวดและเรียนรู้การใช้ชีวิตสมณเพศและช่วยเหลืองานวัด สำหรับพิธีต่างๆ ในการบวชจะคล้ายๆ กับคนไทย นอกจากมีธรรมเนียมปฏิบัติบางอย่างเกี่ยวกับผีที่แตกต่างออกไป เช่น การบอกกล่าวผีเรือนในกะล่อหองก่อนบวช เป็นต้น (กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547) การเกี้ยวพาราสีและการแต่งงาน หนุ่มสาวไทดำมีอิสระเสรีในการเลือกคู่ครองเห็นได้จากการที่ไทดำมีประเพณีที่เอื้อให้ผู้ชายและผู้หญิงได้พบปะรู้จักกัน ได้แก่ ปร ะเพณีการลงขวง โดยในหมู่บ้านของไทดำจะมีลานกว้างซึ่งเป็นลานนวด

ข้าว เรียกว่า ลานขวง ส่วนลานที่ผู้หญิงใช้นั่งทำงานในช่วงกลางคืนเรียกว่า ขวงเช่นกัน ลานขวงเป็นสถานที่ที่ให้โอกาสผู้ชายและผู้หญิงได้สนทนากันก่อนที่จะแต่งงาน ในตอนกลางคืนหญิงสาวประมาณ 3-4 คนหรือมากกว่านั้นจะมานั่งขวงเป็นวงกลม และทำงานประดิษฐ์ เช่น งานจักสาน ปั่นฝ้าย กรอด้วย กรอไหม เย็บปักถักร้อย เป็นต้น การลงมาทำงานเช่นนี้เรียกว่า อยู่ขวง ซึ่งสามารถทำได้ตลอดทั้งปี ซึ่งการอยู่ขวงจะอยู่ถึงประมาณเที่ยงคืน ฝ่ายชายจะเลือกเที่ยวขวงตามบ้านฝ่ายหญิงที่เรียกว่า แอ่วสาว มีการสนทนาหยอกล้อกัน เมื่อฝ่ายชายเกิดความพึงพอใจในหญิงสาวก็จะชักชวนนัดแนะคุยต่อเมื่อขวงเลิกแล้ว การไปสนทนาเช่นนี้เรียกว่า โอ้สาว ถ้าคุยกันธรรมดาจะเรียกว่า โอ้โลม ทั้งนี้การโอ้สาวจะไม่มีการล่วงเกินกันเพราะเกรงว่าจะผิดผีส่วนการแต่งงานจะเกิดขึ้นเมื่อ ฝ่ายชายและหญิงตกลงใช้ชีวิตร่วมกันจะจัดงานที่เรียกว่า งานกินดองหรืองานกินหลอง หมายความว่างานเลี้ยงเพื่อความเกี่ยวดองเป็นญาติกัน ขั้นตอนการแต่งงานของไทดำอาจประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ ขั้นตอนแรก เรียกว่า ส่อง เป็นการสู่ขอ โดยผู้ใหญ่ทางฝ่ายชายจะไปสู่ขอต่อบิ ดามารดาผู้หญิงเรียกว่า ไปโลมหรือไปโอ้โลม ซึ่งเตรียมหมากพลูและบุหรี่ 2 ชุดไปด้วย ผู้ถือหมากพลูเป็นหญิงสาว 2 คน ทั้งเถ้าแก่และหญิงสาวต้องสวมเสื้อฮีตามประเพณี เมื่อการเจรจาเป็นที่ตกลงกันก็จะนัดหมายหมั้นหรือแต่งงานก็ได้ ขั้นตอนถัดมาเรียกว่า สู่ เกิดขึ้นหลังการหมั้นซึ่งฝ่ายชายสามารถไปมาหาสู่ฝ่ายหญิงได้เรียกว่า ไปหยามห่อมะปู ในการไปเยี่ยมเยือนระยะนี้บิดามารดาฝ่ายหญิงอาจยินยอมให้หลับนอนกันได้ บางคู่อาจตั้งครรภ์ก่อนแต่งงาน ซึ่งชาวไทดำถือเป็นเรื่องธรรมดา ขั้นตอนต่อไปเรียกว่า ส่งหรือนัดมื้อส่ง เป็นการส่งตัวเจ้าสาวให้ แก่เจ้าบ่าวในพิธีแต่งงาน ซึ่งจัดในเดือนคู่ โดยเริ่มจากขบวนขันหมากของเจ้าบ่าว เมื่อถึงบ้านเจ้าสาวทางฝ่ายเจ้าบ่าวจะนำเครื่องเซ่นไปไหว้ผีเรือน และมอบสิ่งของที่นำมาพร้อมสินสอดทองหมั้นให้แก่เจ้าสาว ทางฝ่ายเจ้าสาวก็จัดอาหารเลี้ยงแขก หลังจากนั้นจึงทำพิธีไหว้ญาติทั้งสองฝ่าย ในพิธีแต่งงานนี้เจ้าวบ่าวและเจ้าสาวต้องสวมเสื้อฮี ก่อนส่งตัวเจ้าสาวไปบ้านเจ้าบ่าวจะมีพิธีนั่งป้านเตียนสู่ขวัญ คือ นั่งพานเทียนสู่ขวัญ ซึ่งเป็นพิธีทำขวัญเสี่ยงทายก่อนส่งคู่บ่าวสาวเข้าห้องหอ ส่วนขั้นตอนสุดท้าย คือ สา เกิดขึ้นในกรณีที่ฝ่ายบิดามารดาของฝ่ายหญิงไม่เรียกสินสอด ฝ่ายชายจึงต้องไปอาสาทำงานรับใช้ทางฝ่ายหญิงเป็นการทดแทนเป็นเวลา 1-5 ปี ในขั้นตอนนี้ไม่มีการส่งตัวคู่บ่าวสาว (นิพนธ์ เสนาพิทักษ์ 2523, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

18. พิธีกรรมและบุคคลที่ทำหน้าเป็นหมอในพิธีกรรมต่าง ๆ

18.1 พีธีเสนปาดตง ไทดำแทบทุกครัวเรือนจะมีผีเรือนประจำบ้านและจะต้องทำพิธีนี้ เนื่องจากเป็นการปฏิบัติเพื่อระลึกถึงพ่อแม่และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เพื่อให้มีของกินเหมือนตอนที่มีชีวิตอยู่ คำว่า “ปาดตง” แปลว่า วางตั้งไว้ หมายความว่านำเครื่องเซ่นไปให้ผีเรือนกินที่กะล่อหอง วันเซ่นไหว้นี้เรียกว่า “มื้อเวนตง” (มื้อ แปลว่า วัน) มื้อเวนตงจะมี 10 วัน คือ มื้อก่า มื้อ

กาบ มื้อฮับ มื้อฮาย มื้อเมิง มื้อเปิก มื้อกัด มื้อขด มื้อฮวง มื้อเต่า การเลือกวันปาดตงของแต่ละบ้านเป็นมื้อเวนตงก็สุดแต่ว่าวันเชิญผีเรือนขึ้นบ้านนั้นจะตรง กับวันใด คือมักเป็นวันขึ้นบ้านใหม่ที่เชิญมาเป็นผีเรือนซึ่งไม่ตรงกับวันตายของพ่อแม่ การปาดตงจะทำ 2 เวลา คือ มื้อเช้าและมื้อกลางวัน คนที่กล่าวเชิญผีเรือนมากินจะเป็นคนในบ้านเรือนนั้น การปาดตงของผู้ท้าวและผู้น้อยจะปาดไม่เหมือนกันกล่าวคือ ผู้ท้าวจะต้องทำปาดตงทุ กๆ 5 วัน ส่วนผู้น้อยทุกๆ 10 วัน โดยมีข้าว กับข้าวใส่ถาดนำไปวางไว้ที่มุมห้องของผีเรือน อาหารที่เซ่นก็เป็นอาหารที่กินกันอยู่ในชีวิตประจำวันแต่ต้องให้ผีเรือนกินก่อน ข้าวที่ใช้จะเรียกว่าข้าวปากหม้อ ตอนปาดเจ้าของบ้านต้องบอกให้ผีเรือนมากินพร้อมทั้งขอพรให้อยู่เย็ นเป็นสุข การปาดตงต้องปาดให้ตรงวันที่ถูกต้อง ถ้าปาดไม่ตรงผีเรือนจะไม่ได้รับอาหารที่เซ่นไหว้ หรือถ้าลืมปาดก็ให้ผ่านไป ตัวอย่างคำกล่าวที่เชิญผีเรือนมารับอาหารที่เซ่นไหว้

คำกล่าวเชิญที่เป็นภาษาไทย

"ข้าวและกับข้าวสุกแล้วเอามาปาดตงให้กิน ปู่ ย่า พ่อ แม่ พี่น้องที่อยู่บ้านนี้จงมากินพร้อมกัน"

คำกล่าวเชิญที่เป็นภาษาไทดำ

"ข้าวสุกมาโป่ง งายตงมาปาด ปู่ร่ำ ย่าดำ เจื้อกันมากินจู่น่า ปากั่นมากินจู่คน ฟันมามะปะมากิน กินแล้วให้กุ้มให้ถวม ลุเต้าลุหลานไปเซาะมาตาง ปลอดภัย เอ็ดเจ๋อดี คือยังผู้ เอ็ดเจ๋อสู๋ คือยังคน น้องจายจะปายไข้ ลุเต้าลุหลานเน้อ"

คำแปล

"ข้าวสุกยกมาปาดตง มาปาดปู่ชวด ย่าชวด พาชวนกันมากินทุกคน มากินทั้งปากทั้งฟันมากินแล้วให้คุ้มครองลูกเต้าลูกหลานเดินทางไปมาปลอดภัย ทำใจดีเหมือนยังเป็นคนอยู่ การเจ็บไข้ ถ้าเป็นอะไรก็อย่าซ้ำเติมลูกเต้าลูกหลาน " (เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 72-73)

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

18.2 พิธีเสนเรือน เริ่มด้วยการนำสุกรเพศผู้ที่เลี้ยงมาประกอบพิธีฆ่า และชำแหละที่กะล่อหอง นำชิ้นส่วนต่าง ๆ ไปต้มในตอนเช้า จัดปานเผือนโดยใส่เนื้อสุกรไว้ล่างสุดและขนมเครื่องเซ่นอื่น ๆ ไว้ด้านบน ประมาณ 7.00 นาฬิกา หมอเสนจะประกอบพิธีเซ่นผีเรือนที่กะล่อหอง ซึ่งมีของสำหรับประกอบพิธีวางอยู่ ได้แก่ ปานเผือนบรรจุเครื่องเซ่น กะแอบข้าวเหนียวนึ่ง ตะเกียบ 1 คู่ น้ำ 1 ชาม และปั๊บผีเรือน 1 เล่ม หมอเสนใส่เสื้อฮีและกล่าวเป็นภาษาไทดำเรียกให้ผี เรือนมารับเครื่องเซ่น จากนั้นจึงอ่านรายชื่อผีเรือนจากปั๊บผีเรือนทีละรายและคีบเครื่องเซ่นใส่ลงในช่องฝากระดานให้ผีเรือนทีละรายจนหมดรายชื่อ ในระหว่างนั้นจะหยดน้ำลงไปในช่องให้ผีเรือนดื่มด้วย เจ้าของบ้านและญาติจะร่วมรับประทานอาหารในห้องผีเรือน ส่วนแขกที่เข้าร่ วมงานรับประทาน

อาหารนอกห้องผีเรือน (สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) ความแตกต่างระหว่างพิธีเสนเรือนของตระกูลผู้ท้าว(ผีผู้ท้าว) กับตระกูลผู้น้อย(ผีผู้น้อย) พอสรุปได้ดังนี้

เสนเรือนผีผู้ท้าว	เสนเรือนผีผู้น้อย
หมอเสนต้องสืบสกุลมาจากตระกูลคนผู้ท้าว	หมอเสนต้องสืบสกุลมาจากตระกูลธรรมดา
หมอเสนต้องนุ่งกางเกงดำ สวมเสื้อผ้าฝ้ายแขนยาวแดง สวมกำไลมือ ถือวี 2 ข้าง สะพายดาบ	หมอเสนต้องแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน มีเสื้อฮีคลุมไหล่ ไม่ถือวี
หมอเสนจะนั่งบนเก้าอี้เตี้ยๆ เรียกว่า “ตั่งก๋า”	หมอเสนจะนั่งบนเสื่อทำพิธีในกะล่อหอง
หมอเสนจะเซ่นเหล้าก่อนเซ่นอาหาร (อาหารส่วนใหญ่ทำมาจาหเนื้อกระบือ)	หมอเสนจะเซ่นอาหารก่อนเซ่นเหล้า (อาหารส่วนใหญ่ทำมาจากเนื้อสุกร)
หมอเสนจะเซ่นอาหารที่เป็นเครื่องเซ่นทั้งห่อ เพราะห่อด้วยใบตองเป็นห่อๆ เรียกว่า “ห่อหล่อ” วางไว้บนปานเผือน	หมอเสนจะใช้ตะเกียบคีบอาหา รอย่างละน้อย อาหารทุกชนิดจะเอาจากปานเผือนเซ่นผีทีละคำ
การเลี้ยงอาหารหมอเสนจะเลี้ยงเฉพาะมื้อกลางวัน	การเลี้ยงอาหารหมอเสนจะเลี้ยงทั้งมื้อเช้าและกลางวัน
ระยะเวลาในการทำพิธีเสนเรือนจะต้องทำให้เสร็จก่อนเที่ยงวัน	ระยะเวลาทำพิธีเสนเรือนตั้งแต่เช้าไปจนถึงบ่ายและเย็น

ที่มา : (นำพวัลย์ กิจรักษ์กุล 2532 : 109-110, อ้างถึงใน เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 77)

18.3 พิธีเสนตั้งบั้ง (เสนมนต์) สำหรับบ้านที่มีบรรพบุรุษซึ่งมีเวทย์มนต์หรือวิชาความรู้ สามารถรักษาผู้ป่วยด้วยเวทมนต์ได้ การทำพิธีเสนเรือนในช่วงเช้าจะตามด้วย ยพิธีเสนตั้งบั้งหรือเสนมนต์ในช่วงบ่าย ส่วนบ้านที่มีผีบรรพบุรุษที่มีเวทมนต์เรียกว่า ผีมนต์ ต้องจัดหิ้งมนต์ไว้ให้อยู่ห่างจากผีบรรพบุรุษอื่น ๆ เพราะถือว่าสิ้นชีวิตไปแล้วเป็นแถนหรือเทวดา การจัดเตรียมพิธีจะต้องมีการแต่งตั้งหิ้งมนต์และประดิษฐ์ของจำลองเล็ก ๆ ปักไ ว้บนหิ้ง เช่น หอญ๊า สำหรับผีมนต์ลงมาอยู่ มีกลอง 3 หน้า 4 หน้าสำหรับไว้ตีเวลาผีมนต์รำ จั๊กจั่น แมงบี้ (แมลงปอ) ร่ายรำเวลาเป่าปี่ ดอกไม้เล็ก ๆ ทำจากต้นหม่อนย้อมสีร้อยเป็นพวง เป็นต้น หน้าหิ้งจะตั้งลำไม้ไผ่ซึ่งสูงจดเพดานตรงโคนเสาบนพื้นจะวางไหเหล้าปางซึ่งบรรจุเ หล้าแกลบและเครื่องบูชาครูของหมอพิธี ได้แก่ ข้าวเปลือก 1 กระบอก ข้าวสาร 1 ชาม วางไว้บนข้าวเปลือกและไข่ 1 ฟองวางไว้บนข้าวสารเอาเทียนปักและด้ายดิบวางล้อม มีผ้าซิ่นแตงโมสำหรับให้ผีมนต์ใส่ร่ายรำ มีกะลามะพร้าวใส่น้ำมันเป็นไส้ตะเกียงสำหรับส่องทางให้ผีมนต์ เหนือโค นเสาขึ้นไปประมาณกลางเสาจะผูกร่มเล็กไว้ 2 คัน

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

สำหรับให้ผีมนต์ถือร่ายรำ ผูกใบมะละกอ และใบชะอม นอกจากนี้ยังมีการจัดเครื่องเซ่นผีมนต์ลงในปานเสน และจัดหัวหมู หมากพลูแยกไว้ต่างหาก การจัดห่อผ้าของเจ้าของบ้านเพื่อเข้าพิธีเสี่ยงทายความสุขและทุกข์ของเจ้าของบ้าน การปร ะกอบพิธีเสนตั้งบั้งนี้ เนื่องจากผีมนต์เป็นเทวดาจึงมีการเป่าปี่ประโคมทุกขั้นตอนของพิธี เริ่มด้วยหมอพิธีบูชาครูด้วยเครื่องบูชา และทำพิธีบอกล่าวแถนให้ช่วยตามขวัญของผีมนต์มารับเครื่องเซ่น หมอพิธีจะมี หมอสะ เป็นผู้ช่วยทำพิธี มีการเสี่ยงทางด้วยเม็ดข้าวสารว่าแถนจ ะยอมรับหรือไม่ ในกรณีที่ยอมรับทางหมอพิธีจะเริ่มร้องเป็นทำนองและเป่าปี่ประโคม จากนั้นจะมีการเสี่ยงทางด้วยเม็ดข้าวสารอีกว่าผีมนต์จะมารับเครื่องเซ่นหรือไม่ หากรับจะเป่าปี่ประโคมแสดงความยินดี การถวายเครื่องเซ่นผีมนต์นี้จะต้องมีการร้องรำไปด้วย โดยหมอพิธีจะเชิญผีมนต์มาเข้าทรงแล้วนำสายสิญจ์เคียนหัวถือพัดวีที่ใช้ทำพิธีลุกขึ้นรำตามจังหวะของเสียงกระบอกไม้ไผ่กระแทกไม้กระดานที่ญาติตระกูลเดียวกัน 5 คนยืนเคาะเป็นจังหวัด เมื่อหมอพิธีรำรอบเสา 3 รอบแล้ว หมอสะจะจัดเครื่องเซ่นให้ผีมนต์ในร่างของหมอพิธีกิน เสร็จแล้วหมอพิธีจะลุกขึ้นรำอีกครั้งหนึ่งพร้อมกับเจ้าของบ้านและญาติ จากนั้นจะเชิญผีมนต์กลับที่เดิม และมีการเลี้ยงอาหารผู้มาร่วมงาน

18.4 บุคคลที่ทำหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมอันเนื่องด้วยการนับถือผี

18.4.1 หมอเยื้อง คำว่า “เยื้อง” ในภาษาโซ่งแปลว่า ดูหรือเสี่ยงทาย ดั งนั้นหมอเยื้องจึงหมายถึงหมอดูแบบไทดำ ทำหน้าที่บอกสาเหตุของการเจ็บป่วย โดยการทำพิธีเสี่ยงทายว่าถูกผีตนใดมาทำให้เจ็บป่วย ตลอดจนต่อรองบนบานกับผีจนคนไข้หายป่วย โดยปกติญาติผู้ป่วยจะมาหาหมอเยื้องที่บ้านและทำการเยื้องที่บ้านของหมอเยื้อง หมอเยื้องส่วนมากเป็นผู้หญิ ง ผู้ชายไม่นิยมฝึกหัดเป็นหมอเยื้อง

18.4.2 หมอสะหรือหมอเก็บข้าว เป็นผู้ทำหน้าที่หยิบข้าวสารที่ใส่ไว้ในขันขึ้นมากำมือหนึ่งแล้วนับจำนวนรวมให้ได้คู่หรือคี่ตรงตามที่ได้อธิษฐานเสี่ยงทายไว้ ถ้าไม่ได้ตามต้องการก็จะหยิบข้าวสารขึ้นมาใหม่จนกว่าจะได้ตรงต ามที่อธิษฐาน ถ้าได้ตรงตามที่อธิษฐานไว้ก็เป็นอันว่าผีนั้นลงมากินเครื่องเซ่นแล้ว หมอสะต้องผ่านการเรียนรู้อย่างน้อย 1 ปี ต้องรู้จังหวะเสียงปี่ว่าตอนใดต้องทำการเสี่ยงทายเก็บข้าวสาร มิฉะนั้นจะทำให้พิธีเสียจังหวะอาจต้องเริ่มต้นพิธีใหม่ หมอสะต้องทำพิธีเข้ากับหมอเ สนได้เป็นอย่างดี สามารถปฏิบัติพิธีกรรมให้ลุล่วงสอดคล้องกันได้ด้วยดี หมอสะส่วนมากเป็นผู้ชาย จะเป็นผู้ช่วยของหมอเสน

18.4.3 หมดมด คือผู้ที่ทำหน้าที่ในการทำพิธีปัดรังควาน สะเดาะเคราะห์ ต่ออายุ รักษาโรค เป็นต้น มดมี 2 ประเภท คือ มดลาว เวลาประกอบพิธี ต้องมีการเป่าปี่ (ลักษณะคล้ายขลุ่ยไทย) อีกประเภทหนึ่งคือ มดไท เวลาประกอบพิธีไม่ต้องมีการเป่าปี่ หมอมดเป็นผู้ประกอบพิธีเสนตัว พิธีเสนสะเดาะเคราะห์ พิธีเสนหับมด เป็นต้น

18.4.4 หมอเสน คือผู้ประกอบพิธีเสนเรือนและพิธีกรรมอื่นๆ มีหน้าที่สำคัญคือเป็นสื่อกลางระหว่างผีและคน หมอเสนจะคล้ายกับพระในสังคมไทย หมอเสนในพิธีเสนเรือนจะมีหมอเสนผู้ท้าวและหมอเสนผู้น้อย หมอเสนผู้ท้าวทำพิธีที่ "กว้าน" และหมอเสนผู้น้อยทำพิธีที่ "กะล่อหอง" หมอเสนผู้ท้าวจะไม่ทำพิธีเสนเรือนให้ผู้น้อย และหมอเสนผู้น้อยจะทำพิธีให้หมอเสนผู้ท้าวไม่ได้เหมือนกัน สำหรับพิธีเสนบางอย่าง ได้แก่ พิธีเสนผีขึ้นเสื้อ พิธีเสนสะเดาะเคราะห์นั้นทั้งหมอเสนและหมอมดสามารถประกอบพิธีได้ ทั้งนี้สุดแต่ความนิยมของถิ่นต่างๆ (นำพวัลย์ กิจรักษ์กุล 2532 : 108, อ้างถึงใน เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 49-51)

18.4.5 เขยกก คือผู้ที่ทำพิธีศพ มีหน้าที่ในการจัดการเกี่ยวกับศพ ตั้งแต่การอาบน้ำศพ การมัดศพ การเผาศพ การเก็บกระดูก จัดการหาเครื่องเซ่นสำหรับศพและบอกทางให้กับคนตายให้เดินทางกลับถิ่นเดิมของไทดำ สุมิตร ปิติพัฒน์และคณะ(2521 : 77, อ้างถึงใน เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 50-51) กล่าวว่าผู้ที่เป็นเขยกกต้องรู้และท่องคาถาข่มที่มีอยู่ในตำราหนังสือลาว คาถาข่มสำคัญมากต้องท่องให้ได้ซึ่งจำเป็นสำหรับผู้ไปทำพิธีศพ คาถาข่มเป็นคาถาป้องกันตนเอง นอกจากคาถาข่มแล้วเขยกกต้องท่อง "ตำราบอกทางศพหรือบอกทางคนตาย " อยู่ในตำราบอกทางศพ ซึ่งตำรา ทั้ง 2 นี้สำคัญมาก ผู้ใดท่องได้ก็เป็นเขยกกได้ ตามประเพณีนิยมปรากฏว่าการฝึกฝนท่องตำราอาจกระทำได้ในสมัยที่เป็นหนุ่ม แต่จะทำพิธีได้ก็ต่อเมื่ออายุ 50 ปีขึ้นไป ส่วนผู้หญิงนั้นไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดเป็นเขยกก อาจเป็นเพราะว่าผู้หญิงมีความกลัวในเรื่องผีสางมากกว่าผู้ชาย

18.4.6 จ้ำหรือเจ้าจ้ำ คือผู้ที่เป็นสื่อกลางในการทำพิธีหรือติดต่อกับเจ้าปู่ เจ้าพ่อ ซึ่งได้จากการเลือกคนในหมู่บ้านที่เสียสละเพื่อชาวบ้าน เจ้าจ้ำจะมีบทบาทต่อหมู่บ้านมากในฐานะเป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างคนกับผี สามารถเจรจากับผีรู้เรื่อง เจ้าจ้ำจึงเป็น ผู้นำชุมชนในเรื่องพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาศาลประจำหมู่บ้าน(เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 51)

นอกจากผีเรือนแล้ว ไทดำยังนับถือเทวดาที่เรียกว่า แถนหรือผีฟ้า ซึ่งให้ทั้งคุณและโทษแก่ผู้นับถือ ทั้งนี้ชาวไทดำจะประกอบพิธีเสนหรือพิธีเซ่นผีอย่างสม่ำเสมอ โดยพิธี นี้ได้สืบทอดต่อกันมาเป็นเวลานาน ผีบ้านผีเมืองเป็นผีอีกประเภทหนึ่งที่ชาวไทดำนับถือ โดยจะสิงสถิตอยู่ในเมืองเพื่อดูแลรักษาเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข ทั้งนี้ยังมีผีเมืองที่สิงสถิตตามป่าหรือต้นไม้ บางแห่งมีการสร้างศาลให้ผีเมืองอยู่ในบริเวณที่มีหลักเมืองและจัดเป็นเ ขตหวงห้าม เจ้าเมืองประกอบพิธีเซ่นไหว้ผีเมืองทุกปี (สุมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ 2521, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) ส่วนผีบ้านเป็นผีประจำหมู่บ้านอาศัยอยู่ในศาลที่ไทดำสร้างขึ้น เรียกว่า ศาลพ่อปู่หรือศาลเจ้าปู่ โดยปกติจะมีการเซ่นไหว้ทุกปี อาจมีการเซ่นไหว้เป็นพิ เศษหากมีเหตุที่ไม่ดีงามเกิดขึ้น ผีนาเป็นผีอีกประเภทหนึ่งที่ชาวไทดำต้องมีการเลี้ยง เพื่อให้ข้าวในนาดี จะทำพิธีแก้บนหลังเก็บเกี่ยวแล้ว นอกจากนี้ยังมีพิธีเสนอื่นๆ อีก ได้แก่ เสนสะเดาะห์เคราะห์ เพื่อบนบานให้หายป่วย เสนฆ่าเกือด เป็นพิธีเสนแม่เกือดหรือแม่

ซื้อซึ่งเป็นแม่เดิมของเด็กที่จะมารบกวนเด็ก จึงต้องทำพิธีเสนเพื่อให้เด็กหายป่วย ผวา หรือร้องไห้ เสนเต็ง เป็นการเซ่นสรวงผีแถนบนฟ้า เพื่อช่วยเหลือผีบรรพบุรุษที่ถูกกักขังไว้เนื่องจากกระทำความผิดและมาเข้าฝันให้ช่วย เสนกวัดกวาย เป็นพิธีเสนที่ปัดสิ่งที่ชั่วร้ายออกไปจา กบ้านเรือน (สมคิด ศรีสิงห์ 2537, อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540)

จากการศึกษาประเพณีและพิธีกรรมของชาวไทดำที่หมู่บ้านแหลมกระเจา 2 อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม พบว่า ประเพณีกับพิธีกรรมของไทดำจำแนกเป็นหลายประเภท ทั้งนี้มีประเพณีที่มีลักษณะเด่น 3 ประเภท ดังนี้

1. ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย พบว่า เมื่อชาวไทดำจะปลูกบ้านต้องทำพิธีเสี่ยงทาย เพื่อดูว่าบริเวณที่ปลูกบ้านเป็นมงคลหรือไม่ โดยหว่านเมล็ดถั่ว เมล็ดงา ตรงพื้นที่และรดน้ำกลบหน้าดินดูว่าถั่วงาจะงอกหรือไม่ หากเมล็ดงอกภายใน 2-3 วัน แสดงว่าพื้นที่นี้สามารถปลูกบ้านได้ ส่วนการยกเสาเอก- โท ต้องหาคนที่สืบผีเดียวกันกับของแม่บ้านที่ยังไม่แยกครอบครัว เช่น น้องชาย ลุง เป็นต้น โดยฤกษ์ที่ยกเสาเอกต้องหาวันที่ไม่เป็นอัปมงคล ซึ่งมีอยู่ 10 วัน วันที่ไทดำนิยมเลือกคือ มื้อเต่า เพราะเชื่อว่าเต่ามีอา ยุยืนยาว และมื้อฮวง เชื่อว่าทำการสิ่งใดสำเร็จลุล่วงด้วยดี ส่วนมื้ออื่น ๆ ก็มีความเชื่อแตกต่างกันไป การปลูกบ้านต้องหาต้นกล้วย อ้อย ดอกดาวเรืองผูกรวมกันไว้ นำผ้าสามสีผูกไว้กับยอดเสาเอก ส่วนที่ก้นหลุมมีใบสัก ใบเงิน ใบทอง ใบคูณ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของบ้าน การขึ้นบ้านใหม่ต้องมีพิธีโดยการบริกรรมคาถาหว่านทราย เพื่อไล่ภูติผีปีศาจร้ายต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการตั้งศาลพระภูมิเพื่อคุ้มครองสถานที่ การตั้งศาลพระภูมิต้องมีพิธีเสี่ยงทาย โดยหมอจะนำไม้ไผ่ประกบกัน 2 อัน โยนลงบนพื้น หากไม้ไผ่หงาย 1 อัน และคว่ำ 1 อัน แสดงว่าพื้นที่บริเวณนั้นเหมาะแก่การตั้งศาล (สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540 : 25) ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ของคนไทดำนิยมทำพิธีกันในเดือน 6 และเดือน 12 โดยแต่ละบ้านจะเลือกวันที่เหมาะสมและไม่ตรงกับวันปาดตง(วันไหว้ผีเรือน) พิธีขึ้นบ้านใหม่จะเริ่มเวลาประมาณ 17.00-19.00 น. เจ้าของบ้านจะแต่งกายด้วยชุดเสื้อฮีและเตรียมขมุก 1 คู่ กระบุง 1 ใบ ไหนึ่งข้าว 1 ไห หม้อนึ่ง 1 ใบ ก้อนหิน 4 ก้อน เหล้าขาว ไก่ต้ม 3 ตัว ฟืมเขา (อุปกรณ์ทอผ้า) ฟูก มุ้งหมอน และผ้าห่ม จากนั้นทำพิธีเลาผีเฮือน คือเชิญผีเฮือนขึ้นบ้านใหม่ แล้วนึ่งข้าวก่อไฟบนเตาที่ใช้ก้อนหิ น 3 ก้อน เรียกว่า พิธีจี่ไฟไหข้าว แสดงถึงลักษณะเริ่มต้นการดำรงชีวิตใหม่ จากนั้นเลี้ยงอาหารค่ำเพื่อนบ้านใกล้เคียงเป็นเสร็จพิธี(กลุ่มนักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน 2547)

2. ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำมาหากิน พบว่า ในสมัยก่อนชาวไทดำส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาจึงมีพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำนาอย่างไรก็ดีความเชื่อและพิธีกรรมส่วนใหญ่ยังสืบทอดอยู่ถึงแม้ว่ากาลเวลาจะเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ชาวไทดำนิยมตั้งศาลไว้ ณ ที่ทำมาหากิน ซึ่งจะตั้งศาลไว้ตรงบริเวณไหนก็ได้ แต่มีข้อแม้ว่าต้องสะดวกไม่ ขวางทางเดิน และ

พ้นชายกระท่อม แต่ต้องได้รับความเห็นชอบจากหมอดูก่อน ขั้นตอนการทำมาหากินต้องมีการบนบานตลอด เช่น ตอนเบิกที่ทำมาหากิน ตอนปล่อยลูกกุ้งหรือลูกปลา ตอนลากกุ้ง และตอนจะปล่อยลูกกุ้งลงบ่อครั้งที่ 2 เป็นต้น สิ่งที่ใช้บนบานจะเป็นหัวหมู เหล้า ไก่ อาหารคา วหวาน เมื่อทำการเสร็จแล้วต้องแก้บนด้วยสิ่งของที่บนบานไว้

3. ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพ พบว่าเมื่อมีผู้ถึงแก่กรรมในหมู่บ้าน ชาวไทดำทุกครัวเรือนจะหยุดงานทุกอย่างและช่วยกันจัดการงานศพ ในวันแรกญาติพี่น้องต้องอาบน้ำแต่งตัวให้ศพ โดยให้ใส่เสื้อฮีด้านที่มีสีสันและยกศพวางบนแคร่ไม้ไผ่ที่ทำขึ้นนำไปวางไว้ใต้ขื่อบ้านตามยาว คลุมศพด้วยผ้าไหมหรือผ้าฝ้ายสีขาวหรือแดง บ้านที่มีฐานะดีจะจัดทำเรือนแสครอบศพ ซึ่งเรือนแสเป็นมุ้งใหญ่ที่ทำด้วยผ้าขาวหรือจะทำเป็นม่ายล้อมรอบศพก็ได้ เหนือศพจะทำราวแขวนผ้าที่ทอไว้ น อกจากผ้าไหมและผ้าฝ้ายที่แขวนไว้นั้นก็จะมีไข่ดิบห่อข้าวเหนียวแขวนไว้ด้วย ปลายเท้าศพวางเครื่องเซ่นไหว้ ในสมัยก่อนช่วงกลางคืนจะมีการก่อไฟไว้ข้างบ้านติดกับห้องผีเป็นสัญลักษณ์ของคนตาย และปล่อยให้ลุกทั้งคืน วันรุ่งขึ้นหมอพิธีที่เรียกว่า เขย จะทำพิธีบอกทางให้แก่ผู้ตาย เพื่อให้วิญญาณกลับไปเมืองแถงบ้านเกิดเมืองนอน ซึ่งปัจจุบันนี้ก็เปรียบเสมือนเมืองฟ้าเมืองสวรรค์สำหรับผู้ตาย หลังจากนั้นจึงนำศพไปเผาที่ป่าแฮ่วหรือป่าช้า โดยให้ผู้เป็นบุตรชายผู้ตายถือธงนำหน้าเมื่อถึงป่าแฮ่วหมอพิธีต้องทำพิธีเสี่ยงทายเพื่อขอซื้อที่ดินสำหรั บเผาศพ และช่วยกันถางหญ้าพรวนดินให้เป็นรูปสี่เหลี่ยม หลังจากนั้นจึงปักเสาทั้ง 4 วางแคร่บนปลายเสา นำกองฟืนไว้ใต้เสา ต่อมาหมอพิธีจุดไปเผาไล่มด จากนั้นเจ้าภาพจะจุดไปเป็นคนแรก วันรุ่งขึ้นญาติจะไปเก็บกระดูกและทำพิธีส่งผี คือ ส่งเสื้อผ้าเครื่องใช้ไปให้ผี เช่น ธง สำหรับให้ผู้ตายเกาะชายธงไปเมืองฟ้า เสาหลวงเป็นพาหนะให้ศพขี่ไปเมืองฟ้า เรือนแก้วสำหรับเป็นบ้านเรือนให้ผู้ตายได้อยู่ในเมืองฟ้า เป็นต้น หลังจากพิธีส่งผีแล้วต้องหาวันที่ทำพิธีแผ้วเรือน เพื่อล้างเรือนให้สะอาดก่อน (สมทรง บุรุษพัฒน์ 2540) ปัจจุบันไทดำจัดพิธีแบบคนไ ทยมากขึ้น คือ นำศพไปตั้งบำเพ็ญกุศลที่บ้าน โดยจะตั้งศพสวดอภิธรรมไว้นานประมาณ 3 วันหรือมากกว่าก็ได้ ถ้าเป็นศพผู้ชายสวด 2 วัน ถ้าเป็นศพผู้หญิง 3 วันหรือมากกว่าก็ได้ เวลาประมาณ 20.00 น. ของทุกวันจะนิมนต์พระมาสวดอภิธรรมหน้าศพ 4 รูป และมีเพื่อนบ้านทั้งไทดำและคนไทยมานั่งฟังพระสวดอภิธรรมทุกคืน มีการเลี้ยงอาหารและน้ำ เช่น ข้าวต้ม ก๋วยเตี๋ยว เป็นต้น บางครอบครัวมีฐานะดีลูกหลานจะนำผ้ามาทอดบังสุกุล หลังจากพระสวดอภิธรรมจบคนที่เป็นเจ้าภาพจะถวายซองปัจจัยและดอกไม้แด่พระสงฆ์ เมื่อถึงกำหนดก็เผาศพที่วัด ถ้าไม่เผาศพก็เอาผีขึ้นเรื อนไม่ได้เนื่องจากว่าเป็นผีดิบเรียกขึ้นเรือนไม่ได้ หลังจากเผาศพที่วัดแล้วญาติพี่น้องจะช่วยกันเก็บกระดูกมาทำพิธีที่ป่าแห่ว(เรณู เหมือนจันทร์เชย 2542 : 129)

ภาคผนวก ข

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ความคิดเห็นในการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนนในด้านต่าง ๆ

นายสไว ถิ่นวงศ์ม่อม (2553) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 มีพ่อแม่เป็นชาวไทดำ ผู้ใหญ่เคยไปทำงานอยู่แถวนางเลิ้งอยู่หลายปีแต่ในปัจจุบันเลี้ยงหลานอยู่บ้าน ภรรยาเป็นชาวลาวครั่ง ส่วนใหญ่พูดภาษาไทยกับลูก ลูกจึงพูดไทดำไม่ค่อยได้แต่พอฟังได้ แต่เวลามีงานเกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่พยายามส่งลูกชายไปเ พื่อให้ได้ซึบซับความเป็นไทดำและรู้ประเพณีปฏิบัติมากขึ้น เพราะที่สำคัญในอนาคตต้องทำการเลี้ยงผีบรรพบุรุษต่อไป ลูกชายจบมัธยมศึกษาปีที่สาม ปัจจุบันนี้ประกอบอาชีพเย็บผ้าเหลืองอยู่กับบ้าน ผู้ใหญ่บอกว่าเรือนไทดำแบบดั้งเดิมตั้งแต่เกิดไม่เห็นแล้วในบ้านหัวถนน พิธีกรรมต่าง ๆ คงหายไม่ได้ แต่อย่างอื่นเช่น การแต่งกาย ภาษาคง ต้องเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ส่วนอาหารยังมีทำแกงหน่อส้มอยู่บ้าง

ในพิธีเสนตัวยังมีอยู่อย่างเช่นแม่ของผู้ใหญ่เองเคยเสนตัวเมื่อไม่นานมานี้ ต้องเอาเสื้อฮีไปให้หมอเยื้องและทำการเสี่ยงทายว่าจะเสนได้หรือไม่ ผลออก มาปรากฏว่าสามารถทำการเสนตัวได้จึงต้องไปหาหมอมดผู้ที่ทำพิธีนี้ได้อีกทีหนึ่งที่ดอนมะนาว บอกว่าจะให้ค่าจ้างแต่เขาไม่เอาเพราะยังเคร่งอยู่ ใน บ้านหัวถนนยังพอมีหมอมดอยู่บ้างแต่ไม่ค่อยเคร่งคือจะคิดค่าจ้าง ทางผู้ใหญ่จึงบอกว่าไปหาที่อื่นดีกว่า พอได้หมอที่ดอนมะนาวแล้ วต้องไปทำพิธีกันที่เกาะแรตเพราะแม่ของผู้ใหญ่อาศัยอยู่ที่นั่น ความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษผู้ใหญ่เล่าว่าในการขับรถไปไหนไกล ๆ ผู้ใหญ่ต้องนำเหล้าไปเซ่นผีเรือนก่อนเพื่อให้คุ้มครองปลอดภัย

ในเรื่องการทอผ้าเล่าว่าทางกระทรวงอุตสาหกรรมเคยนำกี่กระตุ กมาให้และให้ลองทอผ้าขาวม้าแต่ ขายไม่ได้ ให้ความเห็นว่าในเรื่องสิ่งทอพวก ทางเหนือหรืออีสานมีมากและ ส่งขายทั่วประเทศอยู่แล้ว ให้ความเห็นเกี่ยวกับเสื้อผ้า ของชาวไทดำว่าปัจจุบัน นี้ทำการดัดแปลงกันมากขึ้น เช่น เสื้อไทแบบที่มีกระดุมไม่ครบตามแบบดั้งเดิมก็มีชาวไทดำซื้อมาใส่กันทำให้ดู ไม่สวย เสื้อฮีไปใส่ดอกใส่ลายอะ ไรเพิ่มขึ้นทำให้ดูไม่สวยเช่นกัน เป็นต้น

ผู้ใหญ่มีวงแคนและเครื่องเสียงเป็นของตนเองจากทุนส่วนตัวและการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน เล่าว่าครูช่วง ทมมืดเป่าแคนเ ก่งมาก ตอนนี้ในวงแคนของผู้ใหญ่ มีลูกศิษย์ของครูช่วงอยู่สามถึงสี่คน มีคนจ้ างไปงานหนึ่ง ๆ จะได้รายได้ห้าถึงหกพันบาท บอกว่าบางที่ชอบจังหวะแคนช้า ๆ (แคนเดิน) และบางที่ชอบจังหวะแคนเร็ว ๆ (แคนแล่น) ทั้งที่เป็นเพลงของชาวไทดำเหมือนกัน

ในการสร้างเรือนไทดำจำลองมีความเห็นว่าหน่วยราชการต้องยอมรับว่ามีปัญหาหลายอย่างทำให้ล่าช้าและไม่ เสร็จตา มกำหนด คนประมูลกับคนทำ คนละคนกัน นายกองค์การบริการส่วนตำบลดอนพุทราคนก่อนเป็นคนประเมิณราคาไว้ ผู้ใหญ่มีความเห็นว่าไม่ได้เพื่อค่าเปอร์เซ็นต์ของระบบราชการจึงคิดว่างบ ประมาณที่ได้มาไม่น่า พอ แต่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเองไม่มี

ส่วนได้ส่วนเสียเพราะงบไม่ได้ผ่านทางองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นแต่เพียงผู้ดูแลในพื้นที่เท่านั้น ทางวัฒนธรรมจังหวัดเป็นคนดูแลเรื่องงบประมาณกับผู้ประมูลโดยตรง แต่ชาวบ้าน เข้าใจผิดกันมากจึงเคยบอกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลว่าควรต้องไปชี้แจงให้ชาวบ้านเข้าใจด้วย

ในงานสืบสานเสนอให้หมู่บ้านไทดำในพื้นที่ ใกล้เคียงกันจัดงานร่วมกันจะได้ดูเป็นงานที่ยิ่งใหญ่กว่าต่างคนต่างจัดซึ่งมีคนมาร่วมงานน้อยลงทุกปี ที่มีคนมาร่วมงานกันน้อยลงอาจเพราะมีปัญหาอื่น ๆ ด้วย เช่น ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่าย การทะเลาะวิวาทของกลุ่มวัยรุ่น การนำนางรำสาว ๆ ไปเอาแรงต่างถิ่น ต้องระวังว่าวัยรุ่น ในพื้นที่จะมาเกี้ยวพาราสี เป็นต้น ในงานสืบสานประจำปีพ .ศ. 2553 ของทางบ้านหัวถนนนี้ได้งบประมาณจากทางองค์การบริหารส่วนจังหวัด 50,000 บาท และเป็นงบของทางองค์การบริหารส่วนตำบลเองอีกส่วนหนึ่ง เสนอให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลตั้งงบโดยเฉพาะส่วนนี้ขึ้นมาใหม่แยกออกจากงบส่วนรวมที่นอกจากจะใช้ในงานสืบสานประจำปีของชาวไทดำแล้ว ในรอบปีถ้าทางตำบลมีงานเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในพื้นที่ต้องใช้งบเดียวกันนี้ด้วย และเสนอให้ของบ ประมาณ จากทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพิ่มในการจัดงานสืบสานของชาวไทดำซึ่งนายกองค์การบริ หารส่วนตำบลเคยเสนอขอแล้วแต่ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดยังไม่ได้เพิ่มให้เพราะเห็นว่างานไม่ใหญ่

ในเรื่องของการอนุรักษ์ความเป็นไทดำให้ความเห็นว่าค่อนข้างยากโดยให้เหตุผลว่าเนื่องจากความเจริญทางด้านวัตถุ ความสมัยใหม่ การศึกษาแบบไทย และการทำงานของคนในชุมชนที่ความเห็นไม่ค่อยตรงกัน เกี่ยวกับเรื่องการจัดงานรื่นเริงประจำปี ทางวัดหัวถนน ไม่ได้ช่วยเกี่ยวกับการจัดงานวันสืบสานเท่าที่ควรไม่เหมือนกับวัดที่อื่น ๆ หรืออย่างเรือนไทดำจำลองที่กำลังสร้างอยู่เสนอให้สร้างในบริเวณที่ระหว่างวัดกับที่ทำการองค์การบ ริหารส่วนตำบลดอนพุทรา แต่ทางวัด ไม่ยินยอมทั้งที่ผู้ใหญ่บอกว่ าเป็นที่สาธารณะ การจัดชุดนางรำในวันสืบสานประจำปีพ .ศ. 2553 คิดว่าคุณประสงค์ เต็ยะตาช้างเตรียมชุดและนางรำมาไม่ค่อยดีนัก ผู้ใหญ่เคยทำงานร่วมกับคุณประสงค์ เต็ยะตาช้างในการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านแต่ ตอนนี้ไม่ได้ทำงานร่วมกันแล้วเนื่องจากมีความคิดเห็นไม่ค่อยตรงกัน ยังเล่าว่ามีคนมาพูดให้ฟังหลายคนว่าคุณประสงค์ไม่ค่อยซื่อสัตย์ อยากให้คุณประสงค์มาทำ งานเกี่ยวกับ การดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำบ้านหัวถนนเป็นส่วนรวมมากกว่าไปทำเองส่วนตัว

ภาพที่ 47 นายสไว ถิ่นวงศ์ม่อม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1

นายทวี ทองตะโก(2553) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 มีอาชีพทำนา ยังคงพูดภาษาไทดำอยู่ทุกวัน มีลูกสามคน คนโตและคนรองพูดภาษาไทดำได้อยู่ แต่คนเล็กพูดไม่ได้แล้ว ลูกชายคนโตแต่งงานกับคนไทยและย้ายไปอยู่ที่ชลบุรี ในงานแต่งงานของลูกชายได้ทำพิธีแบบไทดำ บ้างเล็กน้อย และเวลามีพิธีเสนเรือนที่บ้านลูกชายต้องกลับมาร่วมงานทุกครั้ง ลูกสาวอีกสองคนอยู่กับผู้ใหญ่ที่บ้าน โดยคนเล็กยังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปริญญาตรี ภรรยาของผู้ใหญ่ทอผ้าไม่เป็นเพราะว่าไปอยู่กรุงเทพ ฯ ตั้งแต่เด็กจึงไม่ได้รับการถ่ ายทอดภูมิปัญญานี้จากทางมารด า ได้พบกับผู้ใหญ่ที่กรุงเทพ ฯ จนแต่งงานกันในที่สุด ปัจจุบันประกอบอาชีพเย็บผ้าเหลืองอยู่กับบ้าน ที่อยู่บ้านเดียวกันยังมีคุณแม่กับน้องชายของผู้ใหญ่ด้วย นอกจากการทำนาผู้ใหญ่หารายได้เสริมจากการรับจ้างทำบ่อกุ้งและรับซ่อมเครื่องยนต์ด้วย บอกว่าลูกหลานที่ จบมาไม่ว่าจบสูงหรือไม่จะ ไปรับจ้างทำงานในที่ต่าง ๆ รวมทั้งต่างจังหวัดด้วย ไม่มีใครอยากรับช่วงการทำนาต่อแล้ว เมื่อก่อนผู้ใหญ่ เคยมียุ้งเก็บข้าวแต่ปัจจุบันนี้ไม่มีแล้วทำได้เท่าไหร่ ขายหมด แล้วไปซื้อกินเอาอีกที บอกว่าตอนนี้ขายได้เกวียนละเจ็ดพันกว่าบาทเท่านั้น มีนาของตัวเ องอยู่ทั้งหมดยี่สิบไร่ ซื้อเมล็ดพันธุ์มาปลูกถังละสองร้อยห้าสิบบาท ดูแลด้วยตนเองคนเดียวเคยให้ลูกหลานช่วยแต่ ไม่มีใครยอมทำ โดยจ้างหว่าน ไถ ฉีดยา อาจรวมทั้งการเก็บเกี่ยวด้วย หักกลบลบหนี้แล้วแทบไม่ได้อะไรเหมือนกัน ในเรื่องการทอผ้าเมื่อก่อนคุณแม่ของผู้ใหญ่เคยทำแต่ปัจจุบันนี้ทำไม่ไหวแล้วและคนในบ้าน ไม่มีใครสืบต่อด้วย บอกว่าเคยมีพัฒนากรนำเครื่องทอผ้าแบบ กี่กระตุกมาให้ และมีงบประมาณในการซื้ออุปกรณ์อื่น ๆ รวมทั้งจ้างผู้ที่ใช้

เครื่องทอผ้าแบบกี่กระตุกเป็นมาสอนด้วย มีชาวไทดำในหมู่บ้านที่สนใจมา เรียนกันอยู่พักหนึ่ง ต่อมาเมื่อไม่มีงบประมาณ ลงมาอีกจึง ไม่มีใครทำต่อ ยังเล่าว่าทุก ๆ ประมาณสามเดือน มีไทดำจากสุพรรณบุรีนำสินค้าทุกอย่างที่ชาวไทดำต้องใช้ในชีวิตประจำวันหรือในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มาขายในหมู่บ้านทำให้ชาวไทดำบ้านหัวถนนซื้อหาได้ง่ายขึ้นและคิดทำเองน้อยลง

ผู้ใหญ่มีความเห็นว่าความเป็นไทดำจะถูกกลมกลืนไปหมดแล้ว เล่าว่าชายไทดำแท้ ๆ ไปอยู่กรุงเทพ ฯ พ่อแม่ตายหมดแล้ว ไม่เห็นทำกะล่อหองหรือจัดพิธีเ สนเรือน แต่บางคน ยังทำอยู่ โดยต้องมาหาหมอเสนจากแถวนี้ไปทำพิธีที่กรุงเทพ ฯ ยังเล่าต่อไปว่า เมื่อก่อนถ้ามีพิธีเสนเรือน ต้องเลี้ยงหมูเองแต่ปัจจุบันนี้ซื้อกันมากขึ้น ส่วนในพิธีศพหมอที่เรียกว่ าเขยกกในหมู่บ้านไม่มีแล้วส่วนใหญ่ต้องไปหาจากบางเลนหรือกำแพงแสน ในการทำปาดตงลูกผู้หญิงสามารถทำปาดตงได้แต่ผู้ใหญ่บอกว่าลูกแก ไม่ค่อยสนใจจะช่วยทำ ในชีวิตประจำวันไม่มีใครแต่งตัวแบบไทดำแล้วแม้แต่การใส่ ผ้าซิ่นลายแตงโม เมื่อไม่มีงานหรือพิธีกรรมต่าง ๆ จะ ไม่ได้ใส่กัน ผู้หญิงไทดำสมัยนี้แต่งหน้า ทาเล็บ ย้อมสีผม การทำผมทรงปั้นเกล้าแบบสมัยก่อนหาไม่พบ แล้วจากคนรุ่นหกสิบปีลงไป และแต่ง ตัวตามสมัยนิยมกันหมด เดินไปไหน แยกไม่ออกแล้วว่าเป็นชาวไทดำหรือเปล่า ในส่วนของประเพณีอินกอนฟ้อนแคน ที่จัดงานทุกปี ไม่เหมือนเมื่อก่อน โดย บอกว่าเมื่อก่อนคนมากันมาก คนน้อยลงเนื่องจากต้องมีค่าใช้จ่ายในการไปเอาแรงที่อื่น พอไม่ได้ไปเอาแรง เขา เขาจึง ไม่มาเอาแรงเรา และส่วนมากเด็กวัยรุ่น มีเรื่องทะเลาะวิวาทกันเป็นประจำเกือบทุกที่จึงไม่ ค่อยมีคนอยากไปเอาแรงโดย ชาวไทดำ ที่อื่นก็คิดเช่นเดียวกัน เรือนไทดำจำลองที่กำลังสร้างอยู่ให้ความเห็นว่าหลังคาที่ทำจากตับหญ้าคามุงห่างอีกไม่นาน คงทะลุหรือชำรุด และ ไม่รู้ว่าผู้รับเหมาจะมาทำให้เสร็จได้อีกเมื่อไหร่ สุดท้ายผู้ใหญ่มีความเห็นว่าชาวไทดำ ที่เพชรบุรี คงดำรงอัตลักษณ์ต่ าง ๆ ของชาวไทดำไว้ได้นานที่สุด

ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีโอกาสสนทนา กับคุณลุงสุธีร์ นาคเงินเศษ (2553) ที่อยู่บ้านข้าง ๆ ด้วย ภรรยาคุณลุงเป็นชาวไทดำที่มาจากสุพรรณบุรีทอผ้า ไม่เป็นต้องซื้อเอาเช่นกัน มีลูกชายสองคน หญิงหนึ่งคน ลุงพูดภาษาไทดำอยู่เป็นประจำและลูก ๆ ยังพูดและฟังภาษาไทดำ ได้ บ้านคุณลุงยังคงทำพิธีปาดตงและเสนเรือนอยู่ตามความเชื่อของชาวไทดำ ได้ปลูกฝังลูกชายว่าต้องทำการสืบผีต่อไป กับอีกท่านหนึ่งคือพี่คนึง ทองตะโก (2553) เป็นหลานของผู้ใหญ่ ทวี มีคุณพ่อเป็นชาวไทดำแต่คุณแม่เป็นชาวลาวครั่ง พี่บอกว่าพูดไทดำได้แต่ยอมรับว่ากลาย ๆ ไปแล้ ว มีอาชีพทำนาอยู่เช่นกันและกำลังศึกษาวิชาชีพครูอยู่เนื่องจากอยากจะเป็นครูโดยตั้งใจจะสอนในระดับชั้นประถมศึกษา จากความคืบหน้าในปัจจุบันได้เป็นครูลูกจ้างชั่วคราวที่โรงเรียนบ้านหัวถนนแล้ว พี่คนึงบอกว่าไม่ค่อยได้ร่วมประเพณีพิธีกรรมกับทางฝ่ายไหนเลย ไม่ว่าเป็นทางไ ทดำหรือทางลาวครั่ง ไปทางศาสนาพุทธมากกว่าคือการไปเข้าวัดทำบุญ ฟังธรรม รวมถึงการบวชชีด้วย มีความเห็นเกี่ยวกับการ รับช่วง

ต่อในการทำนาว่าตัวพ่อแม่เองส่วนใหญ่ไม่อยากให้ลูกรับช่วงทำนาต่อจึงขายที่นา และวัวควายเพื่อส่งลูกเรียน เป็นเจ้าคนนายคนหรือได้ทำงานดี ๆ ไ ม่ต้องมาเหนื่อยทำนา หรือถ้าจบไม่สูงก็ไปทำอย่างอื่นกันหมด ไม่มีใครดักดานทำนาอยู่หรอก กลางวันที่บ้านหัวถนนคนรุ่นหนุ่มสาว ออกไปทำงานกันหมด อย่างทำโรงงานมีวันละหนึ่งถึงสองร้อยบาทอย่างต่ำ ยังดีกว่าทำนาและได้รายได้ทุกวันด้วย อยากย้อนกลับไปให้เหมือนแต่ก่อน เด็ก ๆ มันไม่ย้อนให้เราหรอกในเมื่อปลูกฝังกันมาอย่างนี้ หรือใครจะมานั่งทอผ้าอยู่ ซื้อเอาง่ายกว่าประกอบกับ กระแสวัตถุนิยมและบริโภคค นิยมในสังคมยุคใหม่ที่ไม่อาจปฏิเสธได้ด้วย

ให้ความเห็นเรื่องการ ดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำว่าสำคัญอยู่ที่คนรุ่นวัยกลางคน ถ้าไม่ปลูกฝังลูกหลาน คนรุ่ นปู่ย่า ตายาย คงทานไว้ไม่ได้ คนรุ่นหนุ่มสาวที่ มีเรี่ยวแรงจริง ๆ ไม่มีใครสนใจสืบสานหรอก ยิ่งถ้าจบสูงยิ่งคงไม่มีเพราะต้อง ไปประกอบอาชีพตามที่เรียนมา บวกกับ แรงกดดันจากหมู่บ้านและทางบ้านว่าเรียนตั้งนานหางานทำดี ๆ ไม่ได้ต้องกับมาทำงานอนุรักษ์ที่บ้านเกิด สุดท้ายเล่าว่าเมื่อก่อนชาวไทดำไม่ค่อยคุยกับคนแปลกหน้าหรือต้อนรับแขกมากนัก อาจเพราะคิดว่าเป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศ มีประเพณี พิธีกรรมที่แปลกออกไป การคบหาพูดคุยกับคนแปลกหน้าอย่างเป็นกันเองกับผู้วิจัยอย่างในปัจจุบัน ไม่ค่อยมีอาจเนื่องมาจากความอายหรือทำตัวไม่ถูก

ภาพที่ 48 นายทวี ทองตะโก ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6

นายวิจัย คงสิน(2553) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 มีแม่เป็นชาวไทดำแต่ พ่อเป็นคนไทย ประกอบอาชีพรับทำลายพัสดุไปรษณีย์ต่าง ๆ ที่ไม่มีผู้รับหรือมีปัญหา มีลูกชายหนึ่งคน หญิงหนึ่งคน ทั้งตัวผู้ใหญ่และลูก ๆ ยังคงพูดและฟังภาษาไทดำได้อยู่ ส่วนตัวผู้ใหญ่เอง ถือว่าไม่ต้องสืบผีข้างพ่อเพราะพ่อเป็นคนไทย แต่บ้านที่ผู้ใหญ่อาศัยอยู่เป็นบ้านของตากับยายจึงมีกะล่อหองและยังคงทำพิธีเสนเรือนอยู่ ผู้ใหญ่เป็นไทดำที่สืบสายเลียดของชนชั้นผู้ท้าว และกำหนดทำเสนเรือนที่บ้านนี้ประมาณเดือนกุมภาพันธ์หรือมีนาคม พ .ศ. 2554 เล่าว่าคุณแม่เคยทอผ้าตั้งแต่สมัยปลูกหม่อน เลี้ยงไหมเอง และย้อมสีจากต้นครามด้วย แต่ปัจจุบันนี้ไม่ได้ทำแล้วและลู กหลานยังไม่มีใครที่อยากจะเรียนรู้ไว้เช่นเดิม บอกว่าเมื่อก่อนทำกันมาก เกี่ยวกับภูมิปัญญาเรื่องการจัก สานหรือการเย็บหน้าหมอนแต่ปัจจุบันนี้ไปทำงานอย่างอื่นกันหมดไม่มีเวลาทำกันแล้ว เรื่องอาหารการกินยังมีการทำแกงหน่อส้ม ปลาร้า กินกับข้าวเหนียวกันอยู่ เมื่อก่อนเก็บผักตามรั้ว กะปิ น้ำพริก ทำเอง เมื่อก่อนผู้ใหญ่เ คยทำนาและเคยเลี้ยงผีนาด้วยแต่ปัจจุบัน นี้ขายหมดแล้วเพราะไม่มีใครทำ ในเรื่องความเชื่อเรื่องกา รเสนตัวหรือแปลงขวัญยังมีอยู่และทำกันอยู่เรื่อย ๆ มองว่ารัฐบาลเริ่มมองเห็นความเป็นวัฒนธรรมที่หลากหลาย จึงคิดว่าในอนาคตเรื่ องภาษา เครื่องแต่งกายที่เริ่ม หายไปแล้วน่าจะมีการสื บสานได้ต่อไป ส่วนตัวผู้ใหญ่เอง ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทดำอยู่ตลอด ชอบสืบหาควา มรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม เคยสะสมของเก่าของชาวไทดำ ต่าง ๆ ไว้ ใครมาขอได้ให้ไปบ้างและ ขายบ้างอย่างเช่นกั บคุณประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง ผู้จัดตั้งพิพิ ธภัณฑ์วิถีชีวิต ไทดำบ้านหัวถนน ผู้ใหญ่ ให้ความช่วยเหลือกันอยู่เป็นประจำ และยังให้ความเห็นเกี่ยวกับกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมไท ดำบ้านหัวถนนที่มีผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 เป็นประธานอยู่นั้นไม่ได้ทำจริงจังเป็นรูปธรรมเหมือนคุณประสงค์ทั้งที่รับงบประมาณส่วนนี้มาพอสมควร

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาพที่ 49 นายวิจัย คงสิน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8

นางธีรตา ปทุมวัน (2553) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 มีพ่อแม่เป็นชาวไทดำทั้งคู่คือนายอำพล จ้อยแพง (อายุ 60 ปี)อดีตผู้ใหญ่บ้านและภรรยา แม่ของผู้ใหญ่เคยเรียนทอผ้าอยู่กับกลุ่มยายจืน อินทร์เขาย้อยตอนช่วงมีโครงการของดี OTOP แต่ปัจจุบัน นี้ไม่ได้ทอแล้วให้เหตุผลว่าไม่มีงบประมาณลงมาอย่างต่อเนื่อง เมื่อทำแล้วไม่มีช่องทางจำหน่ายให้หรือจำหน่ายไม่ ค่อยได้ เมื่อกลับมาบ้านไม่ค่อยมีเวลาว่างด้วยเนื่องจากต้องเลี้ยงวัวและเลี้ยงหลาน ส่วนตัวผู้ใหญ่ยังไม่ได้เรียนรู้ไว้เลย ลุงอำพลบอกว่าเมื่อ ก่อนผ้ายังใช้ย้อมครามกันอยู่มาก ตอนนี้ต้นครามในหมู่บ้านไม่มีให้เห็นแล้ว

บ้านทรงไทดำจริง ๆ หมดไปจากหมู่บ้านนานแล้ว ส่วนภาษาเขียนรุ่ นลุงเขียนภาษาไทดำไม่ได้แล้ว ทรงผมของผู้หญิงเมื่อก่อน ต้องทำปั้นเกล้าถ้าใครไม่ทำพ่อแม่มัก ไม่พอใจบางรายถึงกับไม่ให้เข้าบ้าน ทรงผมของผู้หญิงนี้ถูกกลืนมานานแล้วประมาณห้าสิบปีได้ เรื่องการแต่งกายเป็นสมัยใหม่กันไปหมดแล้วแม้แต่รุ่นคนเฒ่าคนแก่เอง พวกเครื่องจักสานบ อกว่าปู่แล อินทร์เขาย้อยเก่งที่สุดในหมู่บ้านแต่ปัจจุบันได้เสียชีวิตแล้ว ลูกหลานแกไม่มีใครสืบต่อ ในอนาคตอุปกรณ์ในการทำพิธีซึ่งเป็นเครื่องจักสานที่เป็นรูปแบบเฉพาะของชาวไทดำคงต้องหาซื้อเอาจากที่อื่นมากขึ้นหรืออาจต้องประยุกต์ใช้อย่างอื่นแทนกันไปถ้ายังไม่มีใครสืบต่อในอนาคต อย่างเช่น ปานเผือนที่ใช้ในการประกอบพิธีเสนเรือน ขมุกที่เมื่อก่อนนิยมใส่ผ้าที่ทอแล้วนำไปวางไว้บนขื่อ เป็นต้ น ตอน

แต่งงานลุงแต่งแบบไทดำแต่ เริ่มกลายแล้วเช่ นกันบอกว่าขั้นตอนค่อนข้างมากไม่ง่ายและ ไม่ถึงกับยาก

มีความเชื่อเรื่องจะไปไหนไกลต้องบอกผีเรื อนก่อน ว่าขอให้ปลอดภัย จากหนักให้กลายเป็นเบา เล่าว่าพิธีศพเมื่อก่อนต้องใช้วัว เมื่อจะมีใครตายต้องซื้อวัวมาก่อน ถ้าคนที่จะตายไม่ตายต้องเลี้ยงกันต่อไป แต่ถ้าตายต้องฆ่าวัว ด้วยเหมือนเป็นการเสี่ยงทายอย่างหนึ่ง มีการนำแก่นไม้ของเสาที่บ้านไปประกอบพิธีให้ผู้ตายที่ป่ าช้าด้วย ลูกชายต้องใส่เสื้อต๊กและมีผ้าโผก หัว ส่วนถ้าลูกสาวยังไม่แต่งงาน ต้องใส่เสื้อฮีรวมทั้งลูกเขยแล ะลูกสะใภ้ที่ต้องใส่อยู่แล้ว ในการประกอบพิธีเสนเรือนบอกว่าปั๊บผีเรือนที่มีชื่อบรรพบุรุษอยู่ห้ามข้าม และเมื่อตอนทำพิธีต้องเรียกชื่อจาใกล้ไปหาไกลคือรียกจากรุ่นพ่อแม่ก่อน ตามด้วยรุ่นปู่ย่า ตายายอย่างนี้ขึ้นไปเรื่อย ๆ เมื่อตอนใกล้ เสร็จพิธีในกะล่อหองหลังเที่ยง ต้องมีผู้ช่วยหมอทำพิ ธีอยู่ข้างนอกเรียกว่าข่าวว่าโดย มีไม้ปักอยู่อันหนึ่งและมีเครื่องเซ่นเป็นไก่ เหล้า ผลไม้ ขนม เสร็จแล้วค่อยเซ่นผีไม่มีญาติอีกที คุณลุงมีลูกทั้ งหมดสองคนเป็นลูกสาวทั้งสิ้นในกรณีนี้ลูกสาวคนใดคนหนึ่งต้องรับเลี้ยงผีบรรพบุรุษต่อไป

ประสบการณ์ความเชื่อในเรื่องเสนเรือนของตัวคุณลุงเองบอกว่าพ่อของ คุณลุงตายตั้งนานแล้วและตนเองได้ แยกบ้านมาอยู่นานแล้วไม่ได้เชิญผีขึ้นเรือนทำให้ที่บ้านไม่ค่อยดี ลูกหลานเจ็บไข้ ประกอบอาชีพไม่ประสบความสำเร็จ ตัวเองสุขภาพไม่แข็งแรง ต้องไปหาหมอเยื้อง ได้บอกว่ายังไม่เคยเลี้ยงผีเลยที่บ้าน จึงต้องนำผีพ่อขึ้นเรือนและจัดพิธีเสนเรือนให้อะไรต่างๆ จึงเริ่มดีขึ้น ในกรณีที่ถ้าพ่อตายควรจะเอาผีขึ้นเรือนให้เร็วที่สุ ด แต่ถ้าแม่ตายแต่พ่อยังไม่ตา ยยังไม่ต้อง ในการเสนเรือนพี่น้องผีเดียวกันต้องมาครบถ้าใครตายแล้วต้องส่งลูกมาแทน ที่บ้านของลุงตอนทำพิธีเสนเรือนส่วนมากเลี้ยงหมูเองแต่ครั้งสุดท้ายซื้อเอาโดยบอกว่าต้องเป็นตัวผู้ด้วย เล่าว่าตามหลักแล้วต้องเลี้ยงหมูเอง ต้องบอก ผีเรือนเลยว่าต้องให้เลี้ยงหมูให้รอด จะได้เสนเรือนให้ เคยเลี้ยงหมูไว้กำหนดอีกสิบกว่าวันจะเสนเรือนหมู ดูไม่ค่อยดีเหมือนจะตายต้องเอา หมากพลูไปบอกผีเรือนแล้วเลี้ยงทายกัน ปรากฏว่าหมูกินข้าวกินน้ำได้เหมือนเดิมและได้เชือดทำพิธีเสน เรือนในที่สุด บอกว่าถึงแม้ ซื้อหมูตัวใหญ่มาเลยเครื่องในต่าง ๆ หายไม่ได้ คืนก่อนเลี้ยงและในวันเลี้ยงผีมีการเลี้ยงแขกที่บ้านซึ่งมีชาวไทดำมากินเลี้ยงที่บ้านเป็นจำนวน มาก ส่วนความเชื่อ ในการทำพิธีแปลงขวัญ เนื่องมาจากตกใจจากการเข้าโรงพยาบาล ถูกจี้ปล้น หรือประสบอุบัติ เหตุ ทั้งตัวลุงและผู้ใหญ่บ้านต่าง เคยทำพิธีนี้ ส่วนพิธีเสนตัวคือการต่ออายุ สะเดาะเคราะห์ ยังมีการทำกันอยู่เรียกหมอที่ทำพิธีนี้ว่าหมอเมือง ต้องไปหาที่อื่นเพราะที่บ้าน หัวถนนไม่มีแล้ว ลุงเคยเข้าร่วมพิธี เสนตัว เล่าว่า มีหมอและ ผู้ช่วยหมอรวมกันทั้งหมดประมาณห้าคน เป็นหญิงหนึ่งคน มีหมอเฮียงและหมอต่างชาวไทดำในหมู่บ้านเป็นผู้ช่วยโดยมีการเป่าปี่ด้วย และมีลุงตาทำหน้าที่ในการตัดขอบกระด้ง ก่อนทำพิธีมีสิ่งที่ทำขึ้นคล้าย ๆ ขอบกระด้งวางไว้บนขื่อเมื่อถึงเวลาได้นำมาคลอบผู้ เสนตัวเพื่อทำการตัด เมื่อหมอเมืองท่องคา ถา

เสร็จลุงตา มีหน้าที่ในการฟันขอบกระด้งนั้นให้ขาดในทีเดียว ตัวลุงเองรับหน้าที่เป็นลุงตาใ นครั้งนั้น เป็นการทำพิธีเสนตัวให้ยายจีน อินทร์เขาย้อย ลุงบอกว่าต้องตัดขอบกระด้งทีเดียวให้ขาด ถ้าไม่ขาดต้องทำการเสนตัวกันใหม่ตั้งแต่แรก

ในงานรื่นเริงช่วงเดือนสี่ถึงเดือน ห้าเล่าว่าเมื่อก่อนในการวานสาว มีหัวหน้าฝ่ายหญิงและฝ่ายชายต้องคุยกัน บางทีวานได้สองคืนถ้ าคืนถัดมาไม่มีคิวที่ไ หนมา ช่วงนี้ไม่ได้ทำงานกันเลย จนหมดฤดูงานรื่นเริงนี้โดยมีการเล่นลูกช่วงกันก่อน พลบค่ำ เมื่อค่ำแล้ว มีการฟ้อนแคนและเมื่อผู้ชายในกลุ่มจะวานสาวต้องไปบอกหัวหน้าฝ่ายชายว่าช่วยวานคนโน้นคนนี้ให้ทีแต่ไม่ใช่ง่ายเพราะผู้หญิงจะมีการพรางตัวหรือปลอมตัวกันหมด ต้องมองให้รู้ต้องดูให้ดี บอกว่าประเพณีนี้เล่นกันจริง ๆ ราวรุ่น ๆ ลุงเป็นรุ่นสุดท้ายแล้ว ปัจจุบันนี้หมดไปแล้วเพียงแค่ทำเป็นพิธีกันเท่านั้นเอง ทางหมู่บ้านของฝ่ายหญิงชาวไทดำมีการเลี้ยงผู้ชายชาวไทดำที่มาจากต่างหมู่บ้าน โดยบ้านไหนมีปลา มีผักหรืออย่างอื่นนำมาช่วยกันเพื่อทำกับข้าว ผู้ชายที่มาหมู่บ้านนั้นเมื่อตื่นขึ้นในอีกวันหนึ่งจะช่วยคนในหมู่บ้านทำงาน เช่น ช่วยวิดปลาหรือมุงหลังคา เป็นต้น เมื่อตกเย็นจึงเริ่มมีการละเล่นแบบเดิมอีกครั้งในกรณีว่าถ้าได้ค้างถึงสองคืน อัตลักษณ์ ของชาวไทดำบ้านหัวฉนนในด้านต่ าง ๆ ที่กล่าวมาลุงคิดว่าไม่น่าถูกกลืนไปมากกว่านี้แล้วยิ่งในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ เปลี่ยนไปไม่ได้เลย

ภาพที่ 50 นางธีรตา ปทุมวัน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 และนายนายอำพล จ้อยแพง(บิดา)

ผู้วิจัยได้มี โอกาสได้สนทนา กับนายขวัญชัย จ้อยแพง นางประนอม จ้อยแพง และนางชัญญกร จ้อยแพง เป็นครอบครัวพ่อแม่ลูกชาวไทดำ บอกว่า เรื่องนามสกุลที่ ใช้เอาชื่อปู่ย่า ตายายมาตั้งเป็นนามสกุลกันมาก ให้ความเห็นว่ าเด็กรุ่นหนุ่มสาวสมัยนี้ถึงแม้ พูดภาษาไทดำแต่สำเนียงเป็นแบบไทย บอกว่าพิธีแต่งงานแบบไทดำจริ ง ๆ ในหมู่บ้านไม่มีนานแล้วอาจ ต้องย้อนไปรุ่นพ่อแม่ของคุณน้าถึงจะได้เห็นแบบเต็ม ๆ ในพิธีเสนเรือนให้ความเห็นว่าเด็กสมัยนี้ไม่กล้าเชือดหมูกันเองแล้ว เล่าว่าลูกชายหรือลูกสาวที่ต้องสืบผีต่อไป พ่อแม่จะแบ่งทรัพย์สินไร่นาให้มากกว่าลูกคนอื่น เพราะต้องมีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงผี สูง อย่างเครื่องดื่มเมื่อก่ อนมีแค่เหล้าขาวกับน้ำเปล่า ปัจจุบันนี้มีเบียร์และน้ำอัดลมเพิ่มเข้ามา งานเสนเรือนงานหนึ่งต้องมีค่าใช้จ่ายอย่ างน้อยสามถึงสี่หมื่นบาท ในการเสนเรือนสมมุติตั้งใจว่าจะทำปีนี้แต่มีญาติที่เป็นผีเดียวกันตาย ต้องเลื่อนออกไปเป็นปีหน้า เวลาไปเสนเรือนบ้านอื่นที่เป็นผีเ ดียวกันต้องซื้อผลไม้ ขนมไปวางในปานเผือนด้วยโดยคิดว่าให้บรรพบุรุษเรากิ นและช่วย ดลบันดาลให้เป็นสิริมงคลกับตนเอง สมัยก่อน ไม่มีการให้เงินหมอเสนแต่ปัจจุบันนี้กลายเป็นการจ้างแทน แต่ถ้าเป็นหมอที่เคร่งจะไม่รับ ในการสวมเสื้อฮีในงานเสนเรือน ทำตอนกินเหล้าไฟเฮือน (ช่วงจี่ ไฟไหข้าว) ลูกเขยที่ใช้พันค ออยู่กับลูกสะใภ้ที่ใช้คาดอกอยู่ ต้องนำออกมาสวมใส่ ส่วนในพิธีศพคนที่สืบเป็นเขยกบางทีไม่อยากเอาเพราะกลัวว่าของจะเข้าตัว เล่าว่าในวันที่ต้องไล่หมอลงบ้านเมื่อประกอบพิธีนำผีขึ้นเรือนเสร็จบางทีคนไล่ไล่เหมือนจริงจนตัวเองตกกระได ส่วนตัวหมอเองไม่เป็นอะไร เสื้อฮีใช้สวมใส่ในกรณีงานศพด้วย

เรื่องการทอผ้าบอกว่าไม่ค่อย มีใครมานั่งทอผ้าแล้ว ไม่ทันกิน เอาเวลาไปทำอย่างอื่นดีกว่า บางทีทำงานอย่างอื่นวันถึงสองวันสามารถซื้อได้แล้ว แต่ให้ความเห็นว่า เป็นรายได้เสริมที่ดีถ้าใครทำได้ อย่างเสื้อฮีขายกันประมาณตัวละหนึ่งพันสองร้อยถึงหนึ่งพันห้าร้อยบาท ถ้าข ายได้สิบตัวเห็นเงินหมื่นเหมือนกัน ส่วนตัวบ้านนี้เองในอนาคตลูกหลานเกษียณแล้วไม่แน่ว่าเขาอาจกลับมาทำกันอีกเพราะมีเวลาว่างมากขึ้น ยังเล่าต่อไปว่าพิธีกรรมต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปบ้างอย่างคนรุ่นคุณน้าและคุณอา ไม่เข้มข้นเหมือนเมื่อก่อนแล้ว ถ้า ให้ดีต้องถามคนอายุเจ็ดสิบปีขึ้น ไปยังคงเข้มข้นอยู่ บางคน ยังมีการเรียกขวัญข้าวอยู่คือถึงแม้ ไม่มียุ้งฉางที่บ้านแล้วแต่ ตอนเกี่ยวข้าวรวงสุดท้ายก่อนนำไปโรงสียังคง ทำพอเป็นพิธีได้ ยังคงมีการปาดตงข้าวใหม่กันอยู่คือปีหนึ่ ง หลังฤดูเก็บเกี่ยว จะทำครั้งหนึ่ง

เรื่องความเชื่อที่ผู้วิจัยไม่เคยได้ยินจากการเก็บข้อมูลในบ้านต่างๆ คือคุณน้ามีความเชื่อว่าถ้าลูกชายและลูกสาวของ คุณน้าต่างไปมีที่อยู่ใหม่ ห้ามไม่ให้ลูกชายมาขอเอาของที่ บ้านลูกสาว เพราะจะทำให้เกิดสิ่งที่ไม่ดีกับลูกสาว เช่น ขอต้นกล้วยไปปลูก ข อลูกไก่ไปเลี้ยง เป็นต้น แต่ถ้าเป็นทางฝ่ายลูกสาวไปขอของต่าง ๆ จากบ้านลูกชายได้และเชื่อว่าจะดีต่อลูกสาวด้วย และอีกความเชื่อหนึ่งคือถ้าลูกสาวของลูกสาวคุณน้าและลูกชายของลูกชายคุณน้าจะมีงานมงคลในช่วงเวลาเดียวกัน

ต้องให้ทางฝ่ายลูกสาวของลูกสาวคุณน้าจัดงาน ก่อน ฝ่ายลูกชาย ของลูกชายคุณน้า ต้องเลื่อนงานออกไปอย่างน้อยเดือนหรือสองเดือน เป็นต้น

คุณชัญญกร (อายุ 28ปี) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าในอนาคตการเสนเรือนและการปาดตงจะยังคงอยู่ ตนเองยังปาดตงที่บ้านอยู่บ่อย ๆ แต่พิธีแปลงขวัญไม่แน่ใจว่าจะมีความเชื่อนี้อยู่ได้นานเท่าใด ในเรื่องการทอผ้าให้ความคิดเห็นว่าในอนาคต คงหมดไปจากหมู่บ้านนี้แต่ที่อื่นน่าจะยังมี แต่ไม่แน่ว่าถ้าหมดไปจากหมู่บ้านนี้แล้วจริง ๆ อาจมีคนคิด สืบสานขึ้นมาใหม่ก็ได้ พิธีศพเอง กลายไปแล้วเหมือนกัน บอกว่าการเป็นเขยกกได้ต้องไม่ขี้กลัว ต้องใจแข็งและดวงแข็งด้วย ปัจจุบันนี้ถ้าใครเป็นเขยกกได้จะมีรายได้ดีเพราะส่วนใหญ่หมอจะคิดค่าจ้างกันหมดแล้ว ส่วนเด็กเยาวชนไทดำรุ่นใหม่ถ้าอยู่ที่บ้านกับพ่อแม่ที่เป็นไทดำ และโดยเฉพาะได้อยู่กับรุนปู่ย่า ตายาย เนื่องจากการคลุกคลีตั้งแต่เด็กทำให้รู้และซึมซับไปเองว่าประเพณี พิธีกรรมของไทดำมีอะไรบ้าง รวมถึงขั้ นตอนต่าง ๆ แต่ในที่สุดมันขึ้นอยู่กับตัวเด็กเองด้วยว่าในอนาคตเขาจะทำหรือไม่ทำ

ภาพที่ 51 นายขวัญชัย จ้อยแพง นางประนอม จ้อยแพง และนางชัญญกร จ้อยแพง

นายทองดี ออเขาย้อย (2553) มีลูกสี่คน ตายแล้วสองคน เหลือลูกสาวทำงานอยู่แถวอ้อมน้อยหนึ่งคน และนายสมเกียรติ ออเขาย้อย (2553) มีลูกชายสองคนและหญิงหนึ่งคน หมอสมเกียรติเป็นผู้สืบทอด ในการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำ บ้านหัวถนนในหลาย ๆ ด้าน เช่น การจักสาน การหัดเป็นหมอพิธี รักษาโรคด้วยการเป่าและสมุนไพร เป็นต้น ปัจจุบัน ทมีอาชีพทำนาอยู่

ในที่ของตนเองจำนวนเก้าไร่ บางปีทำสองครั้ ง บางปี สามครั้งเพราะขึ้นอยู่กับพันธุ์ข้าวด้วย บางพันธุ์สามเดือนเก็บเกี่ยวได้แต่บางพันธุ์ใช้เวลาถึงสี่เดือน ส่วนภรรยาของหมอสมเกียรติเป็นชาวไทดำที่มาจากกำแพงแสนสามารถทอผ้าได้ทั้งเครื่องแบบดั้งเดิมและแบบกี่กระตุก ปัจจุบัน ยังทออยู่เรื่อย ๆ เสื้อผ้าต่าง ๆ ของช าวไทดำได้ทอเก็บไว้มากพอสมควร เตรียมไว้ให้ลูกหลา นแล้วด้วยโดยทำใส่ขมุกเก็บไว้โดย หมอสมเกียรติเป็นคนสานเอง ยังมีการทอผ้าไหมเก็บไว้ด้วย อาจไว้ใช้ในการตัดเย็บเสื้อผ้าหรือตามความเชื่อของชาวไทดำตอนตายต้องนำผ้าไหมมาใช้รองนอนซึ่งมีขนาดเท่าตัวคน บอกว่าซื้อไหมมาประมาณ กิโลกรัมละพันกว่าบา ท เมื่อทอเสร็จแล้วถ้าใครมาซื้อ ขายวาละสามร้อยบาท

บ้านนี้เป็นชนชั้นผู้น้อยแต่มีบรรพบุรุษเป็นผี มนต์หลังจากทำพิธีเสนเรือนเสร็จ ต้องทำพิธีเส นตั้งบั้งด้วย จากการสอบถามใน บ้านหัวถนนที่ต้องทำพิธีเสนตั้งบั้งอยู่มีป ระมาณห้าถึงหกหลังคาเรือน ส่วน บ้านนี้มีกำหนดทำอีกครั้งประมาณเดือนสามถึงเดือนสี่ของปีพ .ศ. 2554 ให้ความเห็นว่าในการทำพิธีต่าง ๆ ทำผิดวิธีไม่ได้ไม่อย่างนั้นอาจต้องทำกันใหม่ ลุงทองดีเคยเรียนแคนกับครูช่วง ทมมืดด้วย เมื่อก่อน เคยเป่าออกงานหลายครั้งค่า ตัวประมาณยี่สิบบาทถือว่ามาก แล้วปัจจุบันนี้ไม่ได้เป่าแล้วโดยบอกว่ามือมันแข็งแต่ได้สอนให้หลานซึ่งเป็นลูกของหมอสมเกียรติชื่อสามารถ ออเขาย้อย(อายุ 17 ปี) ลุงบอกว่าเริ่มเก่งแล้วเคยออกงานแล้วด้วยเช่นงานแห่นาค ในงานจักสาน ได้สอนหมอสมเกียรติไว้บ้าง เขาหัดเองบ้าง เช่น กระชัง กระบุง ตะค่อง ปานเผือน เป็นต้น และยังถักแห ได้ด้วย ใครมาซื้อหรือมาจ้างทำได้ หมอสมเกียรติบอกว่าถึงแม้ ยังไม่ค่อยสวยแต่เราทำเองมั่นใจในคุณภาพดีกว่าไปซื้อ ในงานรื่นเริงลุงทองดีเล่าว่าเมื่อก่อนมีการเรี่ยไรกันกับชาวไทดำในหมู่บ้านเพื่อไปเอาแรงในที่ต่าง ๆ ได้ปีหนึ่งประมาณสองหมื่นกว่าบาท เมื่องานรื่นเริงหมดฤดูกาลมีเงินเหลือให้วัดหรือฝากธนาคารอีกต่างหาก บางทีการไปเอาแรงที่ อื่นมีการทอดกฐินไปด้วยเพราะส่วนมากจัดงานกันที่วัด อย่างวัดหัวถนนนี้เมื่อก่อนชาวบ้านช่วยกันสร้างเอง หรือการเอาแรงคือการเอาเงิน ไปให้บ้านอื่น ๆ ก่อน ที่อื่น อาจใส่ซองกลับมาเมื่อเขามาเอา แรงบ้านเรา ในงานรื่นเริงนี้เมื่อก่อนมีการวานสาวกันยันเช้าแต่ปัจจุบันนี้หมดแล้ว ไม่มีแล้วทำกันพอเป็นพิธีเท่านั้นเอง

การทำพิธีเสนเรือนหมอสมเกียรติกำลังเรียนอยู่กับหมอต่าง ออเขาย้อย เล่าว่าปัจจุบันนี้ไม่ว่าเป็นผู้น้อยหรือผู้ท้าว ใช้หมูในการเสนเรือน เหมือนกัน หมดไม่ได้ใช้ควายเหมือนเมื่อก่อน เพร าะไม่ค่อยมีใครเลี้ยงกันแล้วอาจมีใช้ควายอยู่บ้าง ที่เพชรบุรี ในการเสนเรือนไม่มีการนิมนต์พระ สงฆ์มาสวดเหมือนพิธีศพที่เริ่มผสมผสานแล้ว หมอเยื้องในหมู่บ้านไม่มีแล้ว แต่ ยังมีหมอที่เรียกว่าเจ้าจ้ำคือหมอสมเกียรติเองในการทำพิธีประจำปีในการบูชาศาลพ่อปู่ประ จำหมู่บ้านอยู่ หมอสมเกียรติมีปู่ย่าเป็นหมอมนต์มีตำราเขียนไว้ให้ได้สืบต่อ เรื่องการเสนเรือน เอาตำรามาจากหมอต่างและตำราอื่น ๆ อีกที่เอามาจากบ้านของปู่ช่วง ทมมืด ทั้งหมดเป็นตำราที่เขียนด้วยตัวหนังสือไทยแต่

อ่านออกเสียงเป็นสำเนียงของไทดำ เ วลามีงานศพ ในหมู่บ้าน หมอสมเกียรติได้ ไปช่วยเสมอ เช่น การทำปลี ธงกาว นกหรือหงส์ เป็นต้น บอกว่ า หมอทางพิธีศพไม่ค่อยมีใครอยากเป็น เรียนหรือทำไม่ดีตายหมดเพราะของเข้าตัว อย่างที่เกาะแรตเคยมีหมอทางนี้เป็นสิบคนปัจจุบันตายเกือบหมดแล้ว โดยมีความเชื่อว่าผีแข็งกว่าหมอทำใ ห้เอาไม่อยู่ ส่วนพิธีเบิกโลงคือเมื่อมีคนตาย ก่อนนำศพลงโลงต้องทำพิธีเบิกโลงก่อน ในการทำ พิธีนี้บอกว่าสามารถทำได้ทุกคนถ้าท่องคาถาได้ไม่ว่าหญิงหรือชายและไม่จำเป็น ต้องเป็นเขยกก หมอสม เกียรติเคยทำพิธีเบิกโลงและพิธีก่อน นำศพออกจากบ้านมาแล้วโดยบอกว่า เริ่มหัดเมื่ออายุสี่สิบนี้เอง มีความเชื่อในเรื่องการเบิกโลงว่าคนที่เบิกโลง ไม่ควรเป็นญาติพี่น้องของผู้ตาย โดยเล่าว่ามีหมอชื่อเลียบ ได้เบิกโลงให้ภรรยาตนเองและ เป็นหมอทางดีในหมู่บ้าน หลังจากเบิกโลงได้หนึ่งเดือน เริ่มป่วย และในอีกสี่ถึงห้าวันก็เสียชีวิตลง ส่วนหมอ มดเป็นได้ทั้งผู้ชา ยและผู้หญิงแต่ใน บ้านหัวถนนมดที่เป็นผู้หญิงไม่มีใครสืบเลย วิชาต่าง ๆ ที่หมอสมเกียรติเป็นนี้ไม่หวงใคร ใครมาคัดลอกหรือมาเรียนได้แต่ไม่ค่อยมีใครเอา

เรื่องการ รักษาโรคด้วยการเป่าปัจจุบันนี้ มีคนมารักษาที่บ้านอยู่เรื่อย ๆ ทั้งคนในพื้นที่และนอกพื้นที่ เล่าว่าเมื่อย่าของหมอสมเกียรติอายุเก้าสิบปี ตอนนั้นหมอสมเกียรติอายุสิบห้าปี ย่าได้เคยให้เป่ารักษาโรคแทน เลยเริ่มเรียนการรักษาแบบนี้มาตั้งแต่นั้น เช่น ความเชื่อในการถูกคุณไ สยโรคงูสวัด โรคเริม เป็นต้น เล่าว่าคนที่มาหารักษาที่โรงพยาบาลไม่หาย พอได้มารักษากับหมอสมเกียรติหายไปหลายคนแล้วในการณ์นี้ไม่คิดค่ารักษาแต่ ต้องมีเครื่องเซ่นครูโดยถ้ารักษาอาการที่ต่ำกว่าเอวลงไปต้องใช้ไก่หนึ่งตัว เหล้าขาวขวดเล็กหนึ่งขวด ถ้าเป็นอาการตั้งแต่เอวขึ้นไปใช้เหล้าขาวขวดเล็กหนึ่งขวดเท่านั้น ส่วนสมุนไพรหรือเครื่องปรุงยาที่ใช้ในการรักษา เช่น หญ้าแห้ วหมู น้ำผึ้ง เหล้าขาว เขม่าจากฟืนที่หุงข้าวต้องไปขูดมา งวงของต้นตาลตัวผู้ ใบส้มป่อย เป็นต้น เล่าว่ามีชาวไทดำที่ดอนมะเกลือ สระสี่มุ มมายกครูเรื่องการเป่ารักษาโรค ได้ให้ไปแต่ไม่หมดโดยบอกว่ากลัวมันจะล้างครู ตัวอย่างความเชื่อในการเป็นหมอทางนี้ เช่น เวลาดื่มเหล้าห้ามไปดื่มก้นแก้วใครเวลาคนนำเครื่องเซ่นมารักษาต้องนำเถวายครู ทุกครั้ง เป็นต้น ได้เล่าประสบการณ์ความเชื่อ ที่เจอกับตนเองว่าครั้งหนึ่งมีคนนำเหล้ามาให้เป่ารักษา หมอสมเกียรติไม่ได้ถวายครูโดยทำเป็นหิ้งอยู่บนบ้านขาแกอยู่ดี ๆ ดังกึกแล้วเดินไม่ได้ ต้องไปหาหมอเยื้อ ง บอกว่าไม่ได้นำเครื่องเซ่นถวายครูจึงต้องหาหมอที่อื่นมาเป่าให้เ พื่อทำพิธีขอขมา ถัดมาอีกสองวันสามารถ เดินได้ตามปกติ นอกจากนี้หมอสมเกียรติยังเคยทำพิธีแปลงขวัญให้เด็กด้วยคือ ไม่สบาย หรือล้มลุกคลุกคลานมาโดย ต้องใช้ไข่ในการทำพิธี

เรื่องการดำรงอัตลักษ ณ์ในด้านต่าง ๆ ของชาวไทดำ บ้านหัวถนนนี้ได้ให้ความเห็นโดยรวมไว้ดังนี้ ในเรื่องการเรี ยนเป็นหมอเสนเรือนบอกว่าน้าเขย เรียนอยู่เช่นกันโดยส่วนตัว หมอสมเกียรติได้สำเนาตำราไว้ถึงสามเล่ม ในเรื่องการทำไต๋หรือระย้าที่จะมีพัด ธนู จี้กง ถุงหมากให้ไว้

ประจำตัวเด็กแรกเกิดยังคงทำกันอยู่ เวลามีพิธีเสนเรือน ต้องนำเครื่องเซ่นใส่ลงไปในไต๊หรือระย้านี้ด้วยในตอนทำพิธี และเมื่อเวลาตายต้องนำไปเผาพร้อมผู้ตายไปด้วย ในเรื่องการสืบทอดทั้งในเรื่องการเป็นหมอพิธีต่าง ๆ รวมถึงการจักสานบอกว่ายังไม่ได้ปลูกฝังให้ลูกเท่าใดนัก ในอนาคตแล้วแต่เขาว่าอยากจะศึกษาหรื อเปล่า ในเรื่องที่อยู่อาศัยให้ความเห็นว่า คงต้องเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย อีกอย่างบ้านไม้ปลวก กินหมด ในเรื่องการสร้างเรือนพัก ของชาวไทดำที่โครงการยังค้างอยู่ให้ความเห็นว่าตับหญ้าคานำมาต่อกันไม่ดี ห่างเกินไปอีกไม่นาน คงพัง สำหรับงบประมาณที่ได้มาให้ความเห็นว่าต้องสร้างให้ดีกว่านี้ ในความเป็นจริงถ้าทำกันเองประมาณสอ งแสนสามารถ ทำได้แล้ว เชื่อว่ามีการคอรัปชั่น กันด้วย และไม่เห็นด้วยที่ใช้ต้นยูคาลิปตัส ทำโครงเพราะปลวกจะกินหมด ใช้ไม่ไผ่แบบดั้งเดิม ดีกว่า ทำให้ดูสวยกว่าด้วย ในด้านวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทดำให้ความเห็นว่าเริ่มกลายไปแล้วจากตอนหมอสมเกียรติเด็ก ๆ อย่างเช่นเด็กสมัยนี้ฟังภาษาไทดำออกแต่พูดไม่ค่อยได้กันแล้ว ในอนาคตอัตลักษณ์ทางด้านภาษาของชาวไทดำอาจหาย ไปจากบ้านหัวถนน หมอสมเกียรติจึงพูดภาษาไทดำกับลูกตลอดทำให้พวกเขายังพูดได้ ยังให้ความเห็นต่อไปอีกว่าถ้าในอนาคตหมอเสนเรื อนหมดจาก บ้านหัวถนน ยังไง คงต้องทำกันต่อไปเปรี ยบเทียบ เหมือนการทำกงเต๊กของชาวจีนที่ยังคงต้องมีอยู่โดยอาจต้องไปหาหมอจากที่อื่นแม้ไกลอย่างไร ต้องหามาให้ได้ ส่วนในพิธีศพให้ความเห็นว่าเริ่มเปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้วเช่นกัน เช่น บาง ที่เพียงอาทิตย์เดียว เอาผีขึ้นเรือนแล้ วโดยปกติต้องนานกว่านั้นประมาณหนึ่งเดือน หรื อบางที่นิยมเผาศพตอนเช้าแทนที่จะเป็นช่วงบ่าย เป็นต้น ในเรื่องของงานรื่นเริงเล่าว่าเมื่อก่อนไปหรือมากันมาก ยังไม่มีระบบการเอาแรง ปัจจุบันนี้ไปเชาสิบคน เขาก็ มาเอาแรงเราสิบคน ส่วนในการเรียกชื่อคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านยังคงนิยมเรียกชื่อลูกคนโตอยู่ เช่น ยายแก้ว ออเขาย้อยมีลู กสาวคนโตชื่อน้อย คนในหมู่บ้านจึงได้เรียกยายน้อย หรือยายกำ ออเขาย้อยมีลูกสาวคนโตชื่อพลอย คนในหมู่บ้านจึงได้เรียกยายพลอย เป็นต้น

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาพที่ 52 นายทองดี ออเขาย้อย

ภาพที่ 53 นายต่าง ออเขาย้อยหมอพิธีคนสำคัญในหมู่บ้าน

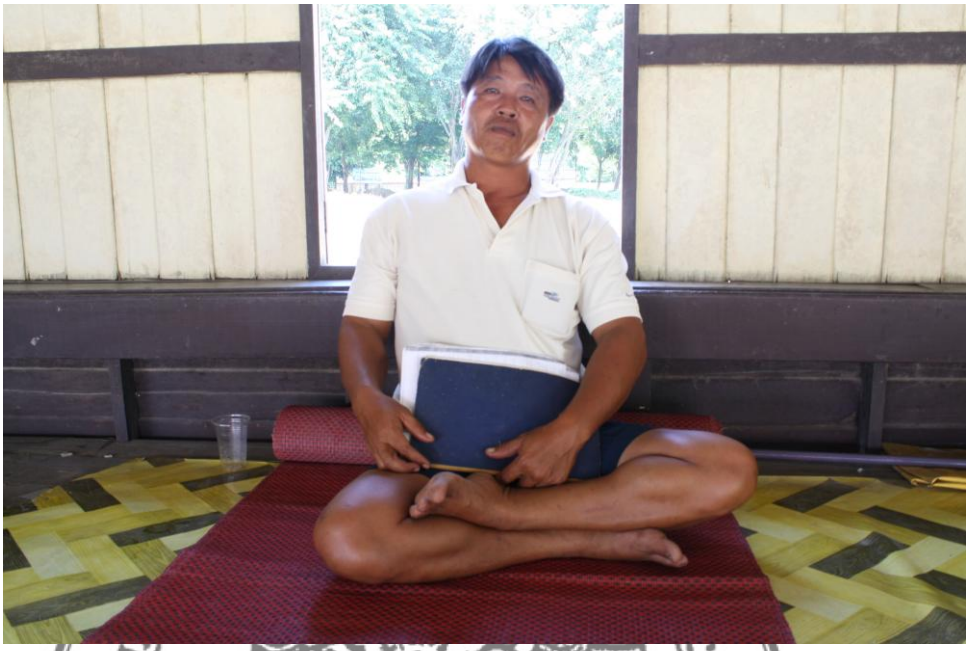

ภาพที่ 54 นายสมเกียรติ ออเขาย้อย

ภาพที่ 55 น้าเขยของหมอสมเกียรติกำลังศึกษาตำราในการทำพิธีเสนเรือนอยู่เช่นกัน

นางจีน อินทร์เขาย้อย(2553) เป็นผู้ทอผ้าได้ดีที่สุดคนหนึ่งในบ้านหัวถนน เลิกใช้สีจากต้นครามมาเกือบสามสิบปีแล้ว บอกว่าเหตุผ ลอย่างหนึ่งที่เมื่อก่อนไม่ค่อย ได้ซักเครื่องแต่งกายโดยใช้การตากแดดแทนคือสีจากการย้ อมครามหรือสีจากธรรมชาติอื่น ๆ สีจะตกเป็นเวลานานและทำให้สีซีดลงด้วย เมื่อหันมาใช้ฝ้ายสำเร็จหรือไหมประยุกต์แทนทำ ให้ซักได้บ่อยและสีไม่ค่อยตก ย่าของยายจีนเป็นคนสอนให้ยายจีนทอผ้าตั้ งแต่วิธีแบบดั้งเดิมทั้งหมด ลูกหลานยายจีนไม่ค่อยมีใครสนใจการ ทอผ้าโดยให้เหตุ ผลว่ายากบ้าง กว่าจะได้แต่ละผืนนานหรือว่าจะทำขายสู้ เอาเวลาไปทำอย่างอื่นจะมีรายได้ดีกว่า น้าสวย โททอง เป็นน้องของยาย จีน และน้าย้อย อินทร์เขาย้อย เป็นลูกสะใภ้ของยายจีนมาจากสุพรรณบุรีเคยเรี ยนการทอผ้ากับยายจีนเช่นกันแต่ ไม่ได้ทำแล้ว ปัจจุบันหารายได้โดยการเย็บผ้าเหลืองและสานตะกร้าหรือกระเป๋าด้วยพลาสติกจากโครงการต้นกล้าอาชีพของรัฐบาลแทน โดยบอกว่าทำง่าย ขายเร็ว มีตลาดรองรับแน่นอนกว่า ยายจีนเล่า ว่าเคยมีชมรมแม่บ้านเกี่ยวกับการท อผ้า ตอนนี้ ยังมีอยู่แต่เหมื อนอยู่แต่ชื่อ ไม่ได้รวมตัว กันเหมือนเมื่อก่อนคือเมื่อก่อนมีนักพัฒนากรมาจัดตั้งชมรมและจัดการเรื่องต่าง ๆ ให้ แต่พอนักพัฒนากรคนนั้น ย้ายไป มีคนใหม่มาแทน ไม่ได้สานต่อจึงเหมือนขาดผู้นำในด้านการจัดการต่าง ๆ ไป ปัจจุบันยังได้งบประมาณในชื่อของชมรมอยู่ แต่กลับเอาไปใช้ในด้านอื่นกันมากกว่าโดยให้ความเห็นเพิ่ มเติมว่าอาจมีการคอรัปชั่นกันด้วย

ผู้วิจัยได้ถามราคาสินค้าที่ยายจีนผลิตขายอยู่เป็นประจำคือผ้าเปียวราคาแปดร้อยบาท ผ้าซิ่นลายแตงโมราคาเจ็ดร้อยบาท เสื้อไทและเสื้อฮีราคาพันกว่าบาท ยายจีนเคยร่วมงานกับคุณประสงค์ เตี๊ย ะตาช้างในการ ไปจัดนิทรรศการนอกสถานที่โดยไปสาธิตการทอผ้าและเป็นนางรำด้วย แต่มีเหตุให้ไม่ได้ทำงานร่วมกันแล้วเนื่องจากคุณประสงค์เคยไปยืมผ้าจากยายจีนเพื่อไปขายและจัดนิทรรศการ ไม่ได้จ่ายเงินให้ก่อน นานแล้วยังไม่ได้นำไปคืน ทางญาติของยายจีนต้องไปตามเอาคืนที่บ้านขอ งคุณประสงค์เองถึงได้คืนมาและเล่าว่าเมื่อคุณประสงค์ ขายผ้าได้ นำ เงินมาให้แค่สามร้อยบาททั้งที่ผ้าที่ขาย ได้มีราคามากกว่านั้น ทางบ้านของยายจีนจึงไม่ค่อยชอบและยังให้ความเห็นอีกว่า คุณประสงค์ เป็นคนขี้โม้ ชอบสร้างภาพ จัดการอะไรได้ไม่ดี ทางบ้านจึงไม่ได้ให้ยายจีนไปร่วมงานกับคุณประสงค์อีกประกอบกับแกมีอายุมากแล้ว ถ้าให้ไปออกงานนอกสถานที่จึงไปไม่ค่อยไว้

ภาพที่ 56 นางจีน อินทร์เขาย้อยผู้ทอผ้าได้ดีที่สุดคนหนึ่งในหมู่บ้าน

นายมาฆนิต อินทร์เขาย้อย (2553) อายุ 27 ปี มีชื่อเล่นว่าดอนเป็นหลานของยา ยจีน อินทร์เขาย้อย จบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรีคณะสัตวศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชมงคลสุวรรณภูมิ(อยุธยา) ฟังและพูดภาษาไทดำได้ อ่านเขียนไม่ได้ เมื่ออยู่บ้าน ยังคงพูดภาษาไทดำกับคนในครอบครัวอยู่ เป็นปกติ ให้ความเห็นว่าภาษาพูดของชาวไทดำมีสำเนียง คล้ายกับคน อีสานคือคนอีสานพูดมาฟังกันรู้เรื่อง ดอนทำนาและเลี้ยงวัวเป็นอาชีพอยู่กับบ้าน ทำนาได้ปีละสองถึงสามครั้ง ในที่นาของตนเองห้าไร่และเช่าที่นาของคนอื่นอีกสิบไร่ โดยทำการจ้างหว่าน พ่นยา รวมถึงเก็บเกี่ยว เล่าว่ายังมีการไหว้ผีนาอยู่แต่ไม่ ได้เอาหมอมาทำพิธีแบบแต่ก่อน โดยทำการ กล่าวและถวายเครื่องเซ่นไหว้เอง ดอนแต่งงานแล้วกับภรรยา คนไทยจึงจัดพิธีแบบไทดำกลาย ๆ ทั้งตัว ดอนเองและภรรยาต้องใส่เสื้อฮีที่ แม่ของดอนเป็นคนเตรียมไว้ให้ เล่าว่าในพิธีสำคัญ ๆ ของชาวไทดำ บ้านหัวถนน ปัจจุบันนี้ผู้ชาย ไม่เน้นกางเกงแบบไท ดำแต่เสื้อฮีต้องใส่กันอยู่ ส่วน ผู้หญิงยังคงนุ่งผ้าซิ่นลายแตงโมกันอยู่มากและใส่เสื้อฮีด้วย

ในเรื่องความเชื่อเรื่องผีบอกว่าครอบครัวไหนมีลูก ผู้ชายเมื่อพ่อเสียชีวิตและได้แยกเรือนออกไปแล้ว ต้องเลี้ยงผีกันทุกคน ดอนให้เหตุผลว่า ยังไม่ได้ทำพิธีเสนเรือนที่บ้านทั้งที่พ่อของดอนตายแล้วว่าเป็นเพราะปู่กับ ย่ายังไม่ตาย ยังทำไม่ได้ บอกว่าในการทำพิธีเสนเรือนควร ต้องเลี้ยง

หมูเองและฆ่าหมูเองที่บ้านโดยให้หมูมีเสียงร้องตอนเชือดยิ่งดังเท่าไหร่ยิ่งดี เล่าต่อไปว่าในพิธีเสนเรือนของผู้น้อ ยต้องหามหมูทั้งตัวนำไปชำแหละที่กะ ล่อหองแต่ถ้าเป็นผู้ท้าวทำการ ชำแหละจากข้างล่างได้ ส่ วนในงานรื่นเริงช่วงสงกรานต์ดอนเคยได้ไปเอาแรงที่อื่นมาบ้างเหมือนกัน และได้มีส่วนร่วมในพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิไทดำบ้านหัวถนนโดยให้ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เช่น เครื่องมืออุปกรณ์ และผ้าที่ทอจากยายจืน เป็นต้น ดอนคิดว่าในอนาคตรุ่นลูกของดอน อัตลักษณ์ของไทดำบ้าน หัวถนน บางอย่างอาจ หายไปและ บางอย่างอาจ ต้องกลายไปตามยุคสมัย เช่น ภาษา บอกว่าปัจจุบันนี้เด็กรุ่นเดียวกับดอนพูดภาษาไทดำผสมกับภาษาไทยกลางมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็นต้น

ภาพที่ 57 นายมาฆนิต อินทร์เขาย้อย

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

นายจันทร์ ปานเขาย้อย(2553) มีพ่อแม่เป็นชาวไทดำ ภรรยาเสียชีวิตแล้วเป็นชาวไทดำเช่นกัน มีลูกชายสองคนและหญิงสองคนสามารถพูดและฟังภาษาไทดำได้ทุกคน แต่ทุกคนแต่งงานกับคนต่างชาติพันธุ์ทั้งหมด ลุงเองเป็นอดีตนายทหารปัจจุบันได้เกษียณแล้วและกลับมาอยู่ที่ บ้านหัวถนนกับลูกหลาน เป็นหมอพิธีเสนเรือนของผู้ท้าว เป็นคนแรกจากที่ผู้วิจัยเคยสอบ ถามมาที่ยังคงอ่านตัวหนังสือไทดำได้ เล่าว่าในการจะทำพิธีเสนเรือนได้นั้นต้องมีอายุ 50 ปีขึ้นไป จนถึงปัจจุบันลุงจันทร์ได้ทำพิธีทางเสนเรือนมานานกว่าสามสิบปีแล้ว ให้ความเห็นว่าขั้นตอนในการทำพิธีเสนเรือนในที่ต่าง ๆ ในรายละเอียดอาจจะแตกต่างกันบ้างอันเนื่องมาจากกา รเรียนเป็นหมอเรียนจากใคร ครูที่สอนคนละคนกันขึ้นอยู่กับว่า ได้รับการสั่งสอนมาอย่างไร ส่วนตังลุงเองได้ศึกษามากับ

หลายอาจารย์ประมาณสี่ท่านได้ เวลาทำพิธี เสนเรือนลุงเรียกอาจารย์เหล่านี้มากินด้วย อีกทั้งยังเคยไปเอาตำราจากชาวไทดำที่จังหวัดพิจิตรมาศึกษาด้วย เล่าว่าค รู อาจารย์สอนไว้ว่าเครื่ องเซ่นที่ได้มาจากพิธีเสนเรือน ต้องทำน้ำมนต์และ ทำพิธีสะของนั้นก่อน นำเข้าบ้านเพราะบางพิธีที่ผีบ้านนั้นตายไม่ดีซึ่งปกติต้องรอเป็นสิบปีถึงเอาผีขึ้นเรือนได้ แต่บ้านนั้นไม่ได้รอถึงขนาดนั้น ถ้าเรานำเครื่องเซ่นเข้าบ้านเลย ทำให้ผีไม่ดีเหล่านั้ นตามเรามาด้วย บอกว่าใน บ้านหัวถนนมีชนชั้นผู้ท้าวประมาณ 40 หลังคาเรือน เวลาทำพิธีมงคลต่าง ๆ ต้องไม่ให้ตรงกับวันตายของพ่อ ในการเสนเรือนของผู้ท้า วต้องนำเลือดหมูทากระไดด้วย และนำหมูที่ชำแหละเป็นส่วน ๆ แล้วจัดวางในปานเผือนทั้งตัว มีห่อข้าวตะเกียบ หมากพลูอย่างละ เจ็ดชุด ผู้ท้าวจะมีห่อหล่อที่ใช้ใส่ข้าว และหมูที่ทำสุกแล้วแต่ผู้น้อย ไม่มีในการทำพิธีต้องนั่งตั่งแต่ไม่มีพัด หมอเสนเรือนผู้ท้าวต้องสวมเสื้อฮีแต่บางทีหมอเสนเรือน ของผู้น้อยอาจใช้คล้องคอโดยไม่ต้องสวม

มีความเชื่อว่าหมอเสนผู้น้อยไม่กล้า มาทำพิธีของผู้ท้าวเพราะก ลัวอำนาจ บารมีของผีผู้ท้าวที่เหนือกว่าผีผู้น้อย ส่วนหมอเสนของผู้ท้าวเองไม่สามารถเข้ากะล่อหองของผีผู้น้อย ได้เช่นกัน โดยมีความเชื่อว่าไม่ดีกับบ้านของผีผู้น้อยนั้น ตัวลุงเองในการถูกเชิญไปทำพิธีไม่ได้เรียกเ ป็นค่าจ้างบอกว่าแล้วแต่ ให้เพื่อเป็นค่ายกครู แต่ที่อื่นเ รียกเป็นค่าจ้างกันมากขึ้นถ้าไม่ได้มัก ไม่ยอมทำ เช่น ที่สระสี่มุมหรือไผ่หูช้างเรียกกันประมาณพันกว่าบาท หรือที่นครสวรรค์เรียกกันประมาณสามพันกว่าบาท เป็นต้น เคยมีคนจากนครสวรรค์มาเชิญให้ลุงไปทำพิธีเสนเรือนให้โดย มารับและส่งกลับด้วย ได้ถามว่าลุงคิดเท่าไหร่ ลุงเองเ ห็นฐานะทางบ้านนั้นไม่ดีด้วยจึงบอกว่าแล้วแต่จะให้ ปรากฏว่าเขาให้มา 200 บาท ลุงก็ไม่ได้ว่าอะไร ลุงเคยได้เงินสูงสุดในการทำพิธีเสนเรือนหนึ่งครั้ง ที่แล้วแต่เขาให้คือประมาณ 2,000 บาท

ลุงเล่าว่าปัจจุบัน นี้เชื้อสายไทดำกระจายตัวอยู่ในประเทศไทยค่อนข้างมาก เช่นแถวอ้อมน้อยหรือหนองแขมมีคนไทดำอาศัยอยู่มาก เคยเชิญลุงไปทำพิธีเสนเรือนด้วย นอกจากพิธีเสนเรือนแล้วลุงเคยทำพิธีขึ้นบ้านใหม่ ตั้งศาลพระภูมิ เคยขับสอนคู่แต่งงานเป็นภาษาไทดำ รวมถึงไปช่วยในพิธีศพด้วย งานศพหนึ่งที่ลุงเคยไปช่วยได้เล่า ให้ฟังว่างานศพนั้น คนตายเป็นชนชั้น ผู้ท้าวหมอที่เอาผีขึ้นเรือนซึ่งปกติต้องเป็นเขยกกที่มาจากชนชั้นผู้ท้าวแต่ บ้านนั้นกับเอาเขยกกที่เป็นชั้นผู้น้อยมาทำ ตัวเขยกกเองจึงไม่กล้าเข้าไปในกะล่อหองของผู้ท้าว ต้องมาวานให้ลุงไปช่วยรับช่วงต่ออีกทีหนึ่งคือเขยกกได้ทำพิธีนำผีมาจากป่าช้ามาถึงหน้าบ้านแล้วต้องส่งต่อให้ลุงจันทร์ช่วยเอา เข้าไว้ในกะล่อหองอีกทีหนึ่ง ถ้าเป็นเขยกกที่เป็นชนชั้นผู้ท้าวอยู่แล้วสามารถทำเองทั้งหมดได้เลยโดย ไม่กลัว

ภาพที่ 58 นายจันทร์ ปานเขาย้อย

นางสาวสาลินี เตี๊ยะตาช้าง (2553) มีพ่อแม่เป็นชาวไทดำ อาชีพทำนา ทำไร่ และขายของชำ เนื่องจากยังไม่ได้แต่งงาน ในส่วนตัว เป็นผู้หญิงจึงไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมมากนักในการสืบสานอัตลักษณ์ทางพิธีกรรมต่าง ๆ นอกเสียจากว่าไม่มี พี่น้องที่เป็นชายเหลืออยู่แล้ว ต้องสืบผีพ่อแม่ต่อไป เคยเป็นอดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 ตอนนั้นได้งบประมาณจากโครงการอยู่ดีมีสุขมาจัดซื้อเครื่องทอผ้าแบบกี่กระตุก 2 เครื่อง เพื่อหวังว่าคนรุ่นใหม่ชาวไทดำจะหันมาสืบสานภูมิปัญญาในเรื่องการทอผ้าโดยปัจจุบันยังมีการรวมกลุ่มกันอยู่ใครที่เคยเรียนการใช้กี่กระตุกพอเป็นบ้างแล้วจะมาช่วยกันทอผ้าด้วยเครื่องกี่กระตุกที่ได้มานี้ที่บ้านของยายมน ออเขาย้อย เช่น ยายเซียง จันทร์แถม ยายเสงี่ยม ถิ่นวงษ์ม่อม นางสาวรัตนา อ่ำเงิน เป็นต้น ส่วนใครยังไม่เป็นสามารถมาหัดทอได้หรือช่วยในการกรอด้ายหรือเย็บหน้าหมอนดังเช่นตัวพี่สาลินีเอง ที่ยังทอผ้าไม่ค่อยได้นัก อีกเครื่องหนึ่งอยู่ที่บ้านของนายสมเกียรติ ออเขาย้อย ภรรยาชื่อสุนันท์ สระทองหนใช้เครื่องกี่กระตุกเป็นโดยในปัจจุบันใช้ทอผ้าอยู่บ้าง ตามความคิดของพี่สาลีนีเห็นว่าเครื่องทอผ้าแบบกี่กระตุกจะทำให้ได้ผ้าที่มีหน้ากว้างกว่าเครื่องแบบดั้งเดิมและคุณภาพในการทอผ้าออกมาดีกว่า ถึงแม้ปัจจุบันยังคงมีการรวมกลุ่มกันอยู่บ้างโดยใช้งบส่วนตัวร่วมกันในการจัดซื้อด้ายหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ต้องใช้แต่ ยังถือเป็นอาชีพไม่ได้เพราะเป็นตลาดเฉพาะทำได้แค่เป็นรายได้เสริมเท่านั้น ให้มานั่งรวมกลุ่มกันทอผ้าแบบจริงจังอย่างเดียวเหมือนที่อื่นคงยังทำไม่ได้ขนาดนั้น ในอนาคตเมื่อหมดรุ่นยาย ๆ เหล่านี้ มีความเห็นว่าน่าจะยังมีชาวไทดำในหมู่บ้านสืบทอดอยู่เพราะเป็นสิ่งทอที่เป็นแบบเฉพาะของชาวไท ดำที่ต้องใช้อยู่ตลอด

ไม่คิดว่าในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวไทดำในอนาคตจะใส่ชุดอย่างอื่น ได้ ต้องใส่ชุดในการทำพิธีที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวไทดำสืบต่อไป ถ้าในห มู่บ้านไม่มีจริง ๆ จะแพงแค่ไหน ต้องไปหาซื้อมาเพื่อประกอบพิธีให้ได้ เล่าว่ามีชาวไทดำที่จังหวัดราชบุรีทำไม่ค่อยเป็นกันแล้วต้องมาสั่งซื้อจากทางบ้านหัวถนนไปบ้างเหมือนกัน เช่น เสื้อก้อม เสื้อฮี ผ้าซิ่นลายแตงโม เป็นต้น

ภูมิปัญญาทางด้านเครื่องจัก สานเหมือนไม่มีใครสนใจ สืบต่ออย่างจริงจังเช่นกัน ชาวไทดำบ้านหัวถนนให้ความเห็นตรงกันว่าคนที่เก่งคือนายแล อินทร์เขาย้อยซึ่งได้เสียชีวิตไปแล้วและลูกหลาน ไม่ได้เรียน รู้ไว้เลยเป็นเรื่องที่น่ าเสียดายมาก ลุงมา ออเขาย้อย คุณพ่อของพี่สาลินี ยังคงทำเครื่องจักสานได้อยู่และนำมาฝาก ขายที่ร้านขายของชำด้วย ลูกหลาน ไม่มีใครสนใจสืบ สานเช่นกัน พี่สาลินีบอกว่าปัจจุบัน นี้ต้นไผ่ในหมู่ บ้านแทบไม่มีแล้ว บางทีถ้าจะทำกันมากจริง ๆ คงต้องเริ่มปลูกใหม่หรือต้องไปหาซื้อไผ่ที่อื่นมาทำกัน ในปัจจุบันเป็นการทำใช้เองหรือขายกันภายในหมู่บ้านจะให้มารวมกลุ่มกันทำเป็นอาชีพคงยาก เด็กรุ่นใหม่จบมาไปทำอาชีพอย่างอื่นเพื่อสร้างเนื้อสร้างตัว ไม่มีใคร มาสืบสานภูมิปัญญาเหล่านี้ อย่างจริงจังหรอก อาจมีอยู่บ้างพอเป็นงานยามว่าง ยังไม่เก่งขนาดขายได้

อัตลักษณ์ด้านอื่น ๆ ของชาวไทดำที่นี่เมื่อเทียบกับสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงไปพอสมควร เช่น เรื่องภาษาเด็กรุ่นใหม่ไม่ยอมพูดภาษาไทดำกันแล้วแต่ยังคงพอฟังรู้เรื่อง เป็นต้น ส่วน ความเชื่อในการทำพิธีต่าง ๆ ยังคงต้องมีอยู่แน่นอน เช่น พิธี เสนเรือน พิธีศพยังทำกันอยู่ปกติ เป็นต้น พิธีแต่งงานในหมู่บ้านนานแล้วที่ชาวไทดำแต่งกับชาวไทดำด้วยกันและจัดพิธีแบบดั้งเดิมที่เรียกว่าพิธีเฮาโดยในรายละเอียดอาจเปลี่ยนไปบ้างและทางผู้น้อยกับผู้ท้าว ทำไม่เหมือนกัน ในการสืบเป็นหมอพิธีต่าง ๆ ยังมีไทดำในหมู่บ้านพยายามสืบสานอยู่ แต่หมอทางพิธีศพในหมู่บ้านไม่มีแล้ว และการทำพิธีต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้ ต้องจ้าง หมอในการทำพิธีเป็นส่วนใหญ่ ในการจัดงานสืบสานวัฒนธรรมไทดำในช่วงสงกรานต์ให้ค วามเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีที่ได้พบปะชาวไทดำด้วยกันในต่างพื้นที่ เช่น เมื่อก่อนไม่รู้ว่าที่หมู่บ้านปังปืน จังหวัดสมุทรสาครมีชาวไทดำอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากด้วย จึงได้รู้จักกันในการจัดงานแบบนี้ เป็นต้น ประเพณีอิ้นกอนฟ้อนแคนแบบสมัยก่อนเคยหายไปช่วงหนึ่ง ชาวไทดำจังหวัดเพชรบุรีจึงเริ่มจัดงานแบบนี้ขึ้นเป็นที่แ รกเพื่อให้ชาวไทดำในที่ต่าง ๆ ได้พบปะกันเช่นเดิมและเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมในอีกรูปแบบ หนึ่งด้วย ในครั้งนั้นชาวไทดำบ้านหัวถนนได้ไปร่วมงานเป็นจำนวนมาก

เรื่องพิพิธภัณฑ์ในหมู่บ้านเล่าว่าทางคุณประสงค์เองซึ่งเป็นญาติกั นนั้น ตอนเริ่มต้นทำนั้นไม่ได้มาปรึกษาหรือมาบอกกล่าวเลย แต่ในระยะต่อมาเมื่อทางคุณประสงค์มาขอความร่วมมือในด้านเอกสารหรือด้านอื่น ๆ อีก พี่สาลินี ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี บอกว่าการทำคนเดียวไม่มีแนวร่วมนั้นค่อนข้างเหนื่อย การหาแนวร่วมที่อยาก อนุรักษ์อย่างจริงจั งนั้นไม่ค่อยมี เวลาไปจัดงาน

นอกสถานที่ต้องมีค่าใช้จ่าย ให้ไปกันแบบไม่มีผลปร ะโยชน์ให้ ไม่มีใครไป อย่างมากสอง ถึงสาม ครั้งไม่ไปกันแล้ว จะให้มารวมตัวกันในนามของพิพิธภัณฑ์ที่คนในชุมชนมีส่ วนร่วมมากขึ้น ต้องมี ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเห็นดีด้วยและเป็ นคนสนับสนุน บางทีทางผู้นำ เหล่านี้ยังมีความคิดเห็นไม่ตรงกันเลย คุณประสงค์เลยต้องทำเองเป็นส่วนตัวอยู่ ถ้าศูนย์การเรียนรู้ สร้างเสร็จอาจเห็นความเปลี่ยนแปลงมากขึ้นในการคิดไปในทางเดียวกันและทำงานร่วมกันได้ รวมทั้งให้ชาวไทดำในชุมชนได้มีส่วนร่วมมากขึ้น ทางผู้นำที่เป็นทางการ เองอาจของบประมาณใน การดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทดำโดยเฉพาะได้ง่ายขึ้นด้วย

ภาพที่ 59 นางสาวสาสินี เตี๊ยะตาช้าง

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาคผนวก ค

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านหัวถนน

สถานที่ตั้ง บ้านเลขที่ ๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๕๐ ทางหลวงหมายเลข ๓๒๓ กม. ๑๔-๑๕(นครชัยศรี- ดอนตูม) โทรศัพท์ 089-2569117

สถานภาพ เป็นพิพิธภัณฑ์สถานประเภท พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น การบริหารและการจัดการเป็นรูปแบบของชุมชน โดยมีชุมชนเป็นส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

การจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์กึ่งมีชีวิต มีการจัดแสดงสาธิตการจำลองวิ ถีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมไทยทรงดำ เศรษฐกิจแบบพอเพียง (พออยู่พอกิน) จากอดีตสู่ปัจจุบัน มีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวกับชาวไทดำโดยนำเสนอเป็นโปสเตอร์และรูปภาพกิจกรรม โดยมีการบรรยายประกอบ การอนุรักษ์ดูแลรักษาพิพิธภัณฑ์

งบประมาณในการดำเนินการ ใช้งบประมาณส่ว นตัว ปัจจุบันยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรใดเลย

เวลาทำการ เปิดทำการทุกวัน เวลา ๘.๐๐-๑๗.๐๐ น.

การบริหารและการจัดการ เป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชน มีคณะกรรมการบริหารและมีชาวบ้านในชุมชนร่วมแสดงสาธิตและกิจกรรม พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านหัวถนน เป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่จัดแสดงเกี่ยวกับวิถีชีวิตของไทยทรงดำและแสดงกิจกรรมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทอผ้า(ผ้าทอมือ) เป็นผลิตภัณฑ์ใช้สอย โดยจัดแสดงพิพิธภัณฑ์กึ่งมีชีวิตให้ประชาชนเข้าชมในกระบวนการและวิธีการ ๓ ด้าน คือ การเก็บรวบรวม การอนุรักษ์ดูแลรักษา และดำเนิน การจัดแสดงสนองพระราชดำริ เศรษฐกิจแบบพอเพียง พออยู่พอกิน

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์

(๑) เพื่ออนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีไทยทรงดำอันเป็นมรดกศิลปะบรรพบุรุษของคนไทยทรงดำมิให้สูญหาย

(๒) เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และเป็นศูนย์วัฒน ธรรมวิถีชีวิตไทยทรงดำในท้องถิ่นของชุมชน

(๓) เพื่อเป็นที่รวบรวมวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้านและปราชญ์ชาวบ้าน

ปณิธาน มาร่วมมือกันสืบตำนานเล่าขานถึงชีวิตวิถีไทยทรงดำในอดีตจนถึงปัจจุบันแห่งจิตสำนึกของความเป็นไทยทรงดำ ณ พิพิธภัณฑ์แห่งนี้

ประวัติการก่อตั้ง พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านหัวถนน จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ .ศ. ๒๕๕๐ โดยเกิดจากปณิธานของนายประสงค์ เตี๊ยะตาช้างและนายหมาย- นางบุญแอ

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

เตี๊ยะตาช้าง (บิดา-มารดา)ผู้ซึ่งเป็นชา วไทยทรงดำโดยกำเนิดที่ต้องการถ่ายทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาเกี่ย วกับวัฒนธรรมประเพณีไทยทรงดำในอดีตจนถึงปัจจุบันไว้ให้คนไทยในสมัยนี้ได้รับทราบ นอกจากนี้ข้อมูลต่างๆ ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ตรงของนายประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง ยังเป็นข้อมูลอันมีค่ายิ่งสำหรับการศึกษาวิถีชีวิตพื้นบ้านของชาวไทยทรงดำเมื่อ ๗๐ ปีที่แล้ว ด้วยปณิธานอันแร งกล้านี้ทำให้นายประสงค์ เตี๊ยะตาช้างเริ่มเตรียมการทั้งในเรื่องสถานที่ และสิ่งก่อสร้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยใช้บริเวณข้าง ๆ บ้านประมาณ ๒ งาน ปลูกเป็นพิพิธภัณฑ์ไทยทรงดำ จากนั้นจึงนำวัสดุอุปกรณ์อื่นในชุมชนมาจัดแสดงเครื่องการเกษตรและเครื่องมือเครื่องใช้ใ นการดำรงชีวิตแบบพื้นบ้านไว้จำนวนหนึ่งและได้เริ่มดำเนินการสู่สาธารณชนตั้งแต่ปีพ .ศ. ๒๕๕๐ เป็นต้นมา

<u>ประวัติผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์วิถีชี วิตไทยทรงดำ (ไทยโซ่ง)</u> ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์คือ นายประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง เกิดเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ สถานที่เกิด บ้านหัวถนน ต.ดอนพุทรา อ.ดอนตูม จ .นครปฐม บิดา-มารดา ชื่อ นายหมาย- บุญแอเตี๊ยะตาช้าง มีพี่น้อง ๔ คน จบการศึกษาตามหลั กสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช .) สาขาวิชา ช่างไฟฟ้ากำลัง แต่มิได้ศึกษาต่อเพราะมีกิจการที่ต้องดูแลและรับผิดชอบจัดการ บริหาร ที่บ้านประกอบอาชีพทำนา ทำไ ร่ ค้าขาย จึงต้องช่วยงานที่บ้าน แต่ด้วยใจรักในวัฒนธรรมประเพณีไทยทรงดำอันดีงามที่บรรพบุรุษได้ประพฤติและปฏิบัติกันมาอย่างเคร่งครัด กระผมจึงมีความรู้สึกหวงแหนและรักในวัฒนธรรมประเพณีดังกล่าวจึงได้ศึกษาและเรียนรู้ตลอดมา จึงได้เข้าร่วมกับมูลนิธิไทยทรงดำประเทศ ไทย ได้ช่วยเหลือการทำงาน การดำเนินการจนได้เป็นคณะกรรมการในมูลนิธิไทยทรงดำประเทศไทย ดังนั้นเองจากการทำงานต่อเนื่องหลายปี ผู้คนชาวบ้านได้เห็นความสำคัญ ผลงานเป็นที่ยอมรับในการทำงานจึงได้มาอย่างต่อเนื่อง ดังนี้ คือ ๑. คณะกรรมการสมาคมไทดำประเทศไทย ๒.คณะกรรม การสภาวัฒนธรรมต .ดอนพุทรา ๓.รองประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอดอนตูม ๔. เลขานุการกลุ่มสืบสานประเพณีวัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านหัวถนน ฯลฯ

<u>แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง</u> พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมี พระราชดำรัส “เศรษฐกิจพอเพียง ” เมื่อวันเฉลิมพระชนพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ ซึ่งได้มีการขานรับนำแนวความคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติกันหลายหน่วยงาน แต่คนส่วนมากก็มักเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของเกษตรในชนบทเท่านั้น แต่แท้ที่จริงผู้ประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น พ่อค้า ราชการ และพนักงานบริษัทต่างๆ สามารถนำแนวพระราช

ดำรัสเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้ จากพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเกษตรกรนั้น ก็ทำไร่ ทำนา ปลูกพืชแบบผสมผสานในที่แห้งแล้งตาม แนวทฤษฎีใหม่ได้สำเร็จ เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็ นพระราชดำรัสที่พระราชทานให้ประชาชนดำเนินตามวิถีแห่งการดำรงชีพที่สมบูรณ์ศานติสุขโดยมีธรรมะเป็นเค รื่องกำกับ และใจคนเป็นที่สำคัญ ซึ่งที่พระองค์ทรงรับสั่งมานั้น แท้ที่จริงคือวิถีชีวิตไทยนั่นเอง วิถีไทยที่ยึดเส้นทางสายกลาง คือ ความพอดี

<u>คติประจำใจ</u> ฝันให้ไกลแล้วไปให้ถึง

<u>แรงบันดาลใจของผู้จัดตั้ง</u> "เก็บของเก่ามาเล่าขานใหม่ " ในส่วนตัวกระผมเป็นชาวไททรงดำ (ลาวโซ่ง)โดยกำเนิด เกิดความรักความหวงแหนในวัฒนธรรมประเพณีกรรมอันดีงามของชาวไททรงดำทั้งประเทศที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย กระผมจึงคิดจะอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของพี่น้องชาวไททรงดำเอาไว้มิให้สูญหายเพื่อให้คงอยู่สืบต่อไป จึงตั้งพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไททรงดำขึ้ นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และการศึกษาแก่บุคคลทั่วไปที่สนใจ

<u>อนาคต</u> มีกรุวัฒนธรรมท้องถิ่นประจำหมู่บ้านในชุมชนและเป็นแหล่งการเรียนรู้และศึกษาของ ผู้สนใจ

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ที่ ศธ 0520.203/ พิเศษ

คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นฐ 73000

7 กุมภาพันธ์ 2553

เรื่อง ขอเชิญร่วมประชุมเรื่อง "ห่วงโซ่อุปทานในการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม"

เรียน ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านหัวถนน

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. กำหนดการจัดประชุม จำนวน 1 ฉบับ
2. แบบตอบรับการเข้าร่วมประชุม จำนวน 1 ฉบับ

ด้วยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นรินทร์ สังข์รักษา ได้รับทุนวิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในเรื่อง "การศึกษาห่วงโซ่อุปทานในการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพของการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐม 2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐม และ 3) ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม

ในการนี้ คณะศึกษาศาสตร์ โดยคณะผู้วิจัย จึงขอเชิญท่านร่วมประชุมในหัวข้อดังกล่าว ในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 13.00-16.00 น. ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา อาคาร 3 ตึกสีส้มชั้น 1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ อ.เมือง จ. นครปฐม

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญท่านหรือผู้แทนร่วมประชุมตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว หวังว่าคงจะได้รับความกรุณาจากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นรินทร์ สังข์รักษา)
หัวหน้าโครงการวิจัย

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
โทร นครปฐม 0 3425 5094,253840 ต่อ 2374
โทรศัพท์มือถือ 081-8579337 โทรสาร (ที่บ้าน) 034-980-073

ที่ ศธ ๐๕๕๔.๐๓/ ๓๖๘ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ๗๓๐๐๐

๑ กันยายน ๒๕๕๑

เรื่อง ขอเชิญเป็นวิทยากร

เรียน คุณประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการและกำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยโปรแกรมวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จะได้มีการจัดสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "ภูมิปัญญาไทยทรงดำกับการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมภายใต้กระแสทุนนิยม" ในวันจันทร์ที่ ๘ กันยายน ๒๕๕๑ ระหว่างเวลา ๐๙.๐๐ - ๑๑.๐๐ น. ณ ห้อง ๗๕๕ อาคาร A๗ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ การเพิ่มพูนทักษะนักศึกษา ตลอดจนการเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

ในการนี้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ที่จะให้ความรู้แก่ผู้เข้าอบรมได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญมาเป็นวิทยากรบรรยาย ในวัน เวลา และสถานที่ ดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ด้วย จะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤษฎา ด่านประดิษฐ์)
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
โปรแกรมวิชารัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์ ๐๓๔ ๒๖๑๐๒๑-๓๖ ต่อ ๗๔๖
โทรสาร ๐๓๔ ๒๖๑๐๖๖

ที่ วธ ๐๔๑๖.๐๘/ว ๓๖๗ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์
อำเภอเมือง ฯ จังหวัดนครปฐม ๗๓๐๐๐

๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๑

เรื่อง ขอเชิญประชุม

เรียน คุณประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง (ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านหัวถนน)

ด้วยพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ จะจัดกิจกรรม "ผลิตผลทางวัฒนธรรม:โยงอดีตสู่ปัจจุบัน ครั้งที่ ๔" ในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ โดยในปีนี้จัดให้มีการแสดงนิทรรศการและสาธิตผลงานทางวัฒนธรรมท้องถิ่นต่างๆ เพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมอันดีงามของไทย ให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว ที่มาท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ ระหว่างวันที่ ๙ – ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

ในการนี้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านที่จัดส่งกิจกรรมเข้าร่วมประชุมวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ เวลา ๑๐.๐๐ น. ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ เพื่อที่จะจัดเตรียมสถานที่สำหรับแสดงงานของท่าน รายละเอียดการดำเนินงานกรุณาติดต่อและประสานงานกับนายมนัสศักดิ์ รักอู่ โทร ๐๘๖-๓๒๒-๔๕๐๐

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุชาติ ปานบุญ)
หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์
โทร. ๐-๓๔๒๗-๐๓๐๐ โทรสาร ๐-๓๔๒๔-๒๕๐๐

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย
มหาวิทยาลัยมหิดล ถนนพุทธมณฑลสาย ๔
ศาลายา พุทธมณฑล นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐-๒๘๐๐-๒๓๐๔-๑๔
โทรสาร ๐-๒๘๐๐-๒๓๓๒

วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๒

เรื่อง ขอขอบคุณที่ให้ความอนุเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์

เรียน คุณประสงค์ เต็ียะตาช้าง

ตามที่ดิฉันได้เดินทางมาพบท่าน ณ ที่ว่าการอำเภอดอนพุทรา เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๒ เพื่อสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำที่ตำบลดอนพุทรา และท่านได้ให้ความอนุเคราะห์เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำเป็นอย่างดียิ่ง ดิฉันจึงขอขอบพระคุณ และส่งภาพมาเป็นอภินันทนาการ

ขอแสดงความนับถือ

สมทรง บุรุษพัฒน์

(ศาสตราจารย์ สมทรง บุรุษพัฒน์)
หัวหน้าโครงการวิจัย

โทรศัพท์ ๐๘๑-๘๘๕๕๒๓๔

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ที่ สส 71601/3/5

องค์การบริหารส่วนตำบลนางตะเคียน
อ.เมือง ฯ จ.สมุทรสงคราม 75000

19 เมษายน 2553

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์จัดนิทรรศการโครงการสืบสานวัฒนธรรมไทยทรงดำวัดธรรมาวุธาราม

เรียน คุณประสงค์ เตี๊ยะตาช้าง ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทยทรงดำ

ด้วยองค์การบริหารส่วนตำบลนางตะเคียน ได้ร่วมกับวัดธรรมาวุธาราม (วัดบังปืน) จัดโครงการสืบสานวัฒนธรรมไทยทรงดำ ประจำปี 2553 เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันเก่าแก่ที่ยึดหลักแห่งความพอเพียงในด้านความเป็นอยู่ การแต่งกาย ภาษา และประเพณีต่างๆ

องค์การบริหารส่วนตำบลนางตะเคียน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านดำเนินการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับวิถีชีวิตท้องถิ่นและภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำ ในวันที่ 1 พฤษภาคม 2553 เวลา 17.00 น เป็นต้นไป ณ วัดธรรมวุธาราม (บังปืน) หมู่ที่ 6 ตำบลนางตะเคียน

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ด้วยจักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายสมจิต จริยประเสริฐสิน)
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนางตะเคียน

สำนักปลัด
โทรศัพท์/โทรสาร 0 – 3476 – 4101

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
PRINCESS MAHA CHAKRI SIRINDHORN ANTHROPOLOGY CENTRE

ที่ วธ ๐๗๐๐/ 00051

๒๕ มกราคม ๒๕๕๓

เรื่อง เชิญเข้าร่วมงานเทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นครั้งที่ ๒
เรียน เจ้าของ / ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. ประเด็นหลักงานเทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นครั้งที่ ๒
๒. แบบตอบรับเข้าร่วมงานเทศกาลฯ

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) จะจัดงานเทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ครั้งที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๒๕-๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓ ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร โดยประเด็นหลักในการจัดงานเทศกาลครั้งนี้ คือ **"หนึ่งศตวรรษหลังยุคสยามใหม่ มุมมองจากท้องถิ่น"** ซึ่งต้องการให้ท้องถิ่นต่างๆ ร่วมนำสิ่งของเรื่องราวความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ในช่วงเวลาประมาณ ๘๐-๑๕๐ ปีมาแล้ว ซึ่งอยู่ในประมาณรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ (พ.ศ.๒๔๑๑ – ๒๔๖๘) ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าว เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างมากมายที่ส่งผลกระทบกับการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมสยาม

ดังนั้น เพื่อเป็นการสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่จะเข้าร่วมในงานเทศกาลฯ และเพื่อเผยแพร่ความรู้ต่างๆแก่สาธารณะ ศูนย์ฯ จึงขอเชิญชวนพิพิธภัณฑ์ที่ท่านดูแลเข้าร่วมงานเทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นครั้งที่ ๒ ทั้งนี้ ศูนย์ฯ ได้แนบรายละเอียดของประเด็นหลักของการจัดงานเทศกาล และหลักเกณฑ์เบื้องต้นในการพิจารณาวัตถุสิ่งของในพิพิธภัณฑ์เพื่อเข้าร่วมงานมาพร้อมนี้ด้วย โปรดพิจารณาและส่งแบบตอบรับ(รอบแรก) กลับมายังศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร **ภายในวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓ สำหรับพิพิธภัณฑ์หรือชุมชนที่ประสงค์จะเข้าร่วมงาน ศูนย์ฯ จะจัดอบรมด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และการเก็บข้อมูลท้องถิ่น ภายในต้นเดือนเมษายน ๒๕๕๓ ซึ่งจะขอให้ท่านเข้าร่วมอบรมครั้งนี้ด้วย**

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ปริตตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล)
ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

นางสาวเมธินีย์ ชอุ่มผล
โทรศัพท์ ๐-๒๘๘๐-๙๔๒๙ ต่อ ๒๑๐๖
โทรสาร ๐-๒๘๘๐-๙๓๓๒ E-mail: methinee@sac.or.th

ที่ กจ 0035.04/482

ศาลากลางจังหวัดนครปฐม
ถนนศูนย์ราชการ นฐ 73000

8 มกราคม 2553

เรื่อง ขอความร่วมมือจัดงาน "มหกรรมท่องเที่ยวนครปฐม ครั้งที่ 2"

เรียน หัวหน้าหน่วยงาน/องค์กรภาคเอกชน/ผู้ประกอบการสินค้าด้านการท่องเที่ยว

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบตอบรับการร่วมงาน จำนวน 1 ฉบับ

ด้วยจังหวัดนครปฐม ได้ดำเนินการจัดโครงการส่งเสริมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว จังหวัดนครปฐม กิจกรรม "งานมหกรรมท่องเที่ยวนครปฐม ครั้งที่ 2" กำหนดจัดงานในวันที่ 5 - 7 กุมภาพันธ์ 2553 ณ พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทย อำเภอนครชัยศรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยว/สินค้าด้านการท่องเที่ยว/อาหาร/ที่พัก/งานเทศกาลประเพณี และแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของจังหวัดนครปฐม ให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลที่น่าสนใจในทุก ๆ ด้าน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว และส่งผลให้จังหวัดนครปฐม เป็นเมืองน่าเที่ยวยอดนิยมของเมืองไทย

เพื่อให้การจัดงาน "มหกรรมท่องเที่ยวนครปฐม ครั้งที่ 2" เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป จังหวัดนครปฐมจึงขอความร่วมมือจากท่านได้นำสินค้าด้านการท่องเที่ยวที่อยู่ในความดูแลของท่านมาจัดนิทรรศการ ออกร้านประชาสัมพันธ์ ในงาน "มหกรรมท่องเที่ยวนครปฐม ครั้งที่ 2" ในวันที่ 5 – 7 กุมภาพันธ์ 2553 ณ พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทย อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้ขอความกรุณาส่งแบบตอบรับเพื่อยืนยันการร่วมงานภายในวันที่ 20 มกราคม 2553 และขอเชิญประชุมและดูสถานที่จัดนิทรรศการในวันที่ 26 มกราคม 2553 เวลา 1400 น. ณ พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทย อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการ ทั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ม.ล. ปนัดดา ดิศกุล)
ผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐม

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด
โทร.0 – 3434 – 0065-6

D:\pongthian\พุทธศาสตร์\พุทธศาสตร์ปี53\จังหวัด\โครงการส่งเสริมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว\กิจกรรม\งานมหกรรมท่องเที่ยวนครปฐม\ขอความอนุเคราะห์จัดงานมหกรรมท่องเที่ยว.doc

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายจตุพล ทองสกล
ที่อยู่	67/8 หมู่ 5 แขวงทวีวัฒนา เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10170
ที่ทำงาน	
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2547	สำเร็จการศึกษาปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสถิติ จากมหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม
พ.ศ. 2550	ศึกษาต่อระดับปริญญามหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2550-2552	ครูสอนคณิตศาสตร์ โรงเรียนสิรินธรราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2552-2553	นักวิเคราะห์ต้นทุนสินค้า โรงงานเอส.ที.รับเบอร์
พ.ศ. 2553-ปัจจุบัน	ประกอบธุรกิจส่วนตัว

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี